

STRATEGIA ROZWOJU GMINY ŻMUDŹ NA LATA 2022-2030

"Załącznik do uchwały nr XLVIII/321/2022
Rady Gminy Żmudź
z dnia 29 listopada 2022 roku"

OPRACOWANIE: URZĄD GMINY ŻMUDŹ / ESSE AGNIESZKA SMRECZYŃSKA-GĄBKA

SPIS TREŚCI

1/: WPROWADZENIE / s. 4

2/: ISTOTNE DANE ROZWOJOWE O GMINIE (z Diagnozy Gminy Żmudź 2022) / s. 8

INFORMACJE OGÓLNE / s. 9

1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POŁOŻENIA GEOGRAFICZNEGO, DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA I MOBILNOŚĆ / s. 10

- 1.1. Położenie względem większych ośrodków miejskich i dróg szybkiego ruchu oraz przejść granicznych, lotnisk / s. 10
- 1.2. Ukształtowanie terenu / s. 12
- 1.3. Warunki klimatyczne i hydrologiczne / s. 15
- 1.4. Obszary chronione / s. 16
- 1.5. Pomniki przyrody / s. 17
- 1.6. Fauna / s. 17
- 1.7. Bogactwa naturalne, możliwości ich eksploatacji i wykorzystania / s. 18
- 1.8. Wewnętrzna i zewnętrzna dostępność komunikacyjna, infrastruktura / s. 19

2. OPIS FUNKCJONUJĄCYCH OBIEKTÓW Z OCENĄ STANU TECHNICZNEGO I POTRZEB ZWIĄZANYCH Z MODERNIZACJĄ / s. 29

3. UWARUNKOWANIA ROZWOJOWE W UKŁADZIE PRZESTRZENNYM GMINY / s. 30

- 3.1. Granice administracyjne / s. 30
- 3.2. Terytorialny podział / s. 30
- 3.3. Czynniki lokalizacyjne określające możliwości rozwoju przestrzennego gminy, a także społeczno-gospodarczego / s. 31
- 3.4. Obszar zdegradowany, obszar rewitalizacji / s. 37
- 3.5. Charakterystyka obecnych terenów inwestycyjnych Gminy / s. 37
- 3.6. Charakterystyka potencjalnych terenów inwestycyjnych terenie gminy / s. 43

4. PARTNERSTWA GMINY, DZIAŁANIA, INWESTYCJE, PLANOWANE KIERUNKI ROZWOJU / s. 44

- 4.1. LGD Ziemi Chełmskiej / s. 44
- 4.2. Ponadregionalna współpraca drogą do rozwoju Polski Wschodniej / s. 45
- 4.3. Współpraca polsko-ukraińska na rzecz rozwoju turystyki na obszarze przygranicznym / s. 46
- 4.4. Turystyka międzynarodowa impulsem rozwoju gospodarczego / s. 46

5. LUDNOŚĆ I PROCESY DEMOGRAFICZNE / s. 47

6. BEZROBOCIE / s. 48

7. ZASOBY MIESZKANIOWE / s. 49

8. EDUKACJA I WYCHOWANIE / s. 49

9. KAPITAŁ SPOŁECZNY / s. 51

- 9.1. Działalność organizacji pozarządowych / s. 51
- 9.2. Wybitne osiągnięcia mieszkańców / s. 54
- 9.3. Frekwencja w wyborach / s. 54

10. GOSPODARKA I RYNEK PRACY / s. 54

11. ROLNICTWO, PRZETWÓRSTWO I PRZEMYSŁ ROLNO-SPOŻYWCZY / s. 56

- 11.1. Charakterystyka rolnictwa / s. 56
- 11.2. Doradztwo rolnicze / s. 58
- 11.3. Melioracja i nawodnienia / s. 59
- 11.4. Ochrona gleb / s. 59
- 11.5. Koła łowieckie / s. 59

12. OCHRONA ŚRODOWISKA, W TYM STOPIEŃ ROZWOJU INFRASTRUKTURY SIECIOWEJ I ODSETEK KORZYSTAJĄCYCH Z NIEJ MIESZKAŃCÓW / s. 60

- 12.1. Kanalizacja / s. 60
- 12.2. Wodociągi / s. 60
- 12.3. Oczyszczalnie ścieków / s. 61
- 12.4. Infrastruktura energetyczna / s. 61
- 12.5. Stopień wykorzystania odnawialnych źródeł energii i plany w tym zakresie / s. 62

- 12.6. Obecny stan termomodernizacji na terenie gminy / s. 62
- 12.7. Gospodarka odpadami, selektywna zbiórka odpadów / s. 63
- 12.8. Telekomunikacja / s. 64

13. KULTURA I DZIEDZICTWO KULTUROWE / s. 64

- 13.1. Instytucje kultury i ich działalność, dziedzictwo kultury / s. 64
- 13.2. Oferta najważniejszych wydarzeń kulturalnych / s. 65
- 13.3. Poziom uczestnictwa w kulturze / s. 66
- 13.4. Uwarunkowania historyczne, obiekty zabytkowe, ich stan, dostępność i sposób wykorzystania / s. 67
- 13.5. Lokalne dziedzictwo niematerialne / s. 73

14. SPORT, REKREACJA / s. 75

- 14.1. Infrastruktura sportowo-rekreacyjna / s. 75
- 14.2. Kluby i wydarzenia sportowe / s. 76

15. TURYSTYKA / s. 77

16. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE / s. 80

17. POMOC SPOŁECZNA / s. 81

18. OCHRONA ZDROWIA / s. 84

19. FINANSE SAMORZĄDOWE / s. 84

3/: WNIOSKI Z ANALIZY SWOT / s. 90

4/: WNIOSKI Z BADANIA ANKIETOWEGO / s. 100

5/: REKOMENDACJE WIZYTA STUDYJNA / s. 109

6/: WNIOSKI Z DIAGNOZY /s. 114

7/: MISJA I WIZJA GMINY /s. 136

8/: CELE, KIERUNKI I PROPOZYCJE DZIAŁAŃ /s. 146

9/: MODEL FUNKCJONALNO – PRZESTRZENY /s. 171

**10/: STREFA SPECJALNEJ INTERWENCJI określona w Strategii Rozwoju
Województwa Lubelskiego /s. 214**

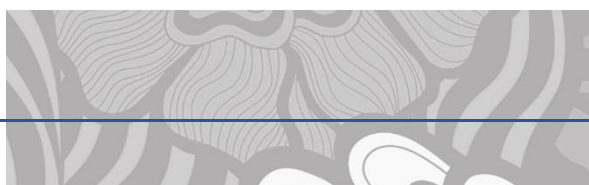
**11/: STREFA SPECJALNEJ INTERWENCJI GMINY wynikająca z diagnozy oraz
opracowań dt. planowania rewitalizacji gminy / s. 220**

12/: SYSTEM EWALUACJI I MONITOROWANIA /s. 224

13/: SYSTEM REALIZACJI STRATEGII /s. 234

14/: RAMY I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA /s. 244

**15/: HARMONOGRAM USPOŁECZNIENIA PROCESU POWSTAWANIA STRATEGII
ROZWOJU GMINY /s. 254**

1/: WPROWADZENIE

Szczegółowy tryb opracowania Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030, w tym tryb konsultacji, o których mowa w art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju

1. Procedura dotycząca szczegółowego trybu opracowania projektu ***Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030***, w tym trybu konsultacji, o których mowa w art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, powinna uwzględniać wszystkie akty prawne mające wpływ na jej przebieg, w tym ustawę z dnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1057), ustawę z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2020 poz. 713 z późn. zm.), ustawę z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz.U. z 2020 poz. 283 z późn. zm.).
2. Projekt ***Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030*** opracowano zgodnie z przepisami art. 10e ust. 2-4 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym.
3. Na prace związane z przygotowaniem projektu ***Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030*** składały się w szczególności:
  - 1) Opracowanie wniosków z diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej gminy, przygotowanej na potrzeby strategii;
  - 2) Wypracowanie założeń programowych ***Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030*** oraz określenie celów i kierunków działań oraz oczekiwanych rezultatów i wskaźników;
    - 2.1) Wypracowanie założeń funkcjonalno-przestrzennych ***Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030***. Określenie modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy wraz z ustaleniami i rekomendacjami w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie,
    - 2.2) Charakterystyka obszarów strategicznej interwencji zawartych w strategii rozwoju województwa i fakultatywnie określenie obszarów strategicznej interwencji gminy, wraz z zakresem planowanych działań.
4. Wypracowanie założeń wdrożeniowych ***Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030***:
  - 1) Określenie systemu realizacji ***Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030***, w tym wytycznych do sporządzania dokumentów wykonawczych;
  - 2) Określenie ram finansowych i źródeł finansowania.
5. Opracowanie projektu ***Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030***, zgodnego z przepisami, standardem i spójnego z wytycznymi dokumentów nadrzędnych.
6. Przekazanie do konsultacji projektu ***Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030*** - dokument podlega konsultacjom w szczególności z: sąsiednimi gminami i ich

związkami, lokalnymi partnerami społecznymi i gospodarczymi, mieszkańcami gminy, a także z właściwym dyrektorem regionalnego zarządu gospodarki wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie:

- 1) Ogłoszenie co najmniej na stronie internetowej gminy informacji o konsultacjach, terminie i sposobie przekazywania uwag do projektu **Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030** oraz terminie i miejscu spotkań konsultacyjnych. Informacja może zostać opublikowana również w prasie o zasięgu lokalnym - ogłoszenie zawiera dodatkowo informację o adresie strony internetowej, na której zamieszczono projekt,
  - 2) Przeprowadzenie konsultacji,
  - 3) Przygotowanie sprawozdania z przebiegu i wyników konsultacji, zawierającego w szczególności ustosunkowanie się do zgłoszonych uwag wraz z uzasadnieniem, oraz jego publikacja co najmniej na stronie internetowej gminy.
7. Opiniowanie projektu **Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030** - przekazanie projektu strategii zarządowi województwa w celu wydania opinii dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w strategii rozwoju województwa.
8. Przygotowanie projektu **Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030** po uwzględnieniu ewentualnych zmian wynikających z przeprowadzonych konsultacji i opinii wydanej przez zarząd województwa.
9. Przeprowadzenie uprzedniej ewaluacji trafności, przewidywanej skuteczności i efektywności realizacji **Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030**.
10. Przygotowanie projektu **Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030** po uwzględnieniu ewentualnych zmian wynikających z przeprowadzonej uprzedniej ewaluacji.
11. Przeprowadzenie lub odstąpienie od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu **Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030**:
- 1) Przygotowanie i wysłanie wniosku o wydanie opinii w trybie przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko do regionalnego dyrektora ochrony środowiska oraz państwowego wojewódzkiego inspektora sanitarnego (a w przypadku obszarów morskich również do właściwego dyrektora urzędu morskiego) w sprawie konieczności lub braku konieczności sporządzenia prognozy oddziaływania na środowisko,
  - 2) W przypadku uzgodnienia konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko oraz jej zakresu - sporządzenie prognozy oddziaływania na środowisko projektu **Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030**, zawierającej informacje, o których mowa w art. 51 ust. 2 ustawy, o której mowa w pkt 11.1,
  - 3) W przypadku uzgodnienia możliwości odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu **Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na**

lata 2022-2030 - odstępuje się od czynności wynikających z ustawy, o której mowa w pkt 11.1. Odstąpienie trzeba upublicznić i nie sporządza się prognozy oddziaływania na środowisko.

12. Przyjęcie *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* przez Radę Gminy Żmudź w drodze uchwały.

DIAGNOZA GMINY ŻMUDŹ OBEJMOWAŁA:

1. Zebrano i przeanalizowano dokumenty strategiczne gminy oraz Raporty o stanie gminy.
2. Przeanalizowano dokumenty wyższego szczebla w kontekście rozwoju gminy m.in. Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego, Strategię Rozwoju Województwa Lubelskiego, Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego.
3. Wykonano etap diagnostyczny w zakresie określenia warunków rozwoju gminy tj. ocena potencjałów strategicznych gminy w zakresie: społecznym, gospodarczym, przestrzennym, technicznym i ochronie środowiska w tym: zebranie danych o gminie oraz analizę potencjalnych kierunków rozwoju.
4. Przeprowadzono ankietyzację na terenie gminy i opracowano zestawienie wyników Ankiety.
5. Przeprowadzono konsultacje społeczne w dniu 21 kwietnia 2022 r. dt. opracowania strategii rozwoju w celu prezentacji wniosków z diagnozy gminy oraz opracowania modelu funkcjonalno-przestrzennego gminy i planu działań inwestycyjnych/ społecznych.
7. Wykonanie zestawienia analizy i wniosków z procesu diagnostycznego - konsultacje w zakresie: wypracowanie założeń funkcjonalno-przestrzennych Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030. Określenie modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy wraz z ustaleniami i rekomendacjami w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie; charakterystyka obszarów strategicznej interwencji zawartych w strategii rozwoju województwa i fakultatywnie określenie obszarów strategicznej interwencji gminy, wraz z zakresem planowanych działań.
8. Opracowanie dokumentu: Diagnoza Gminy Żmudź 2022.

2/: ISTOTNE DANE ROZWOJOWE O GMINIE (z Diagnozy Gminy Żmudź 2022).

INFORMACJE OGÓLNE

Do roku 2022 realizowana była w Gminie Żmudź „Strategia Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2015-2022”, będąca wynikiem aktualizacji wcześniej obowiązującej strategii. Poprzedni dokument został przyjęty Uchwałą Nr XXII/108/2008 Rady Gminy w Żmudź z dnia 28 października 2008 roku w sprawie uchwalenia Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2008 - 2015.

Ważnym dla opracowania Strategii Rozwoju Gminy Żmudź lata 2022-2030 jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju JST i spójności jej celów rozwoju z celami wdrażanymi za pomocą krajowych i regionalnych programów operacyjnych w nowej perspektywie UE.

Przy opracowywaniu aktualizacji strategii rozwoju Gminy Żmudź, w tym diagnozy gminy wykorzystano metodę ekspercko-partycypacyjną, który pozwala na udział władz i społeczności lokalnej w pracach nad strategią. Metoda ta polega na wykorzystaniu potencjału mieszkańców, pracowników Urzędu Gminy Żmudź oraz ekspertów zewnętrznych.

Podczas opracowania diagnozy Gminy Żmudź:

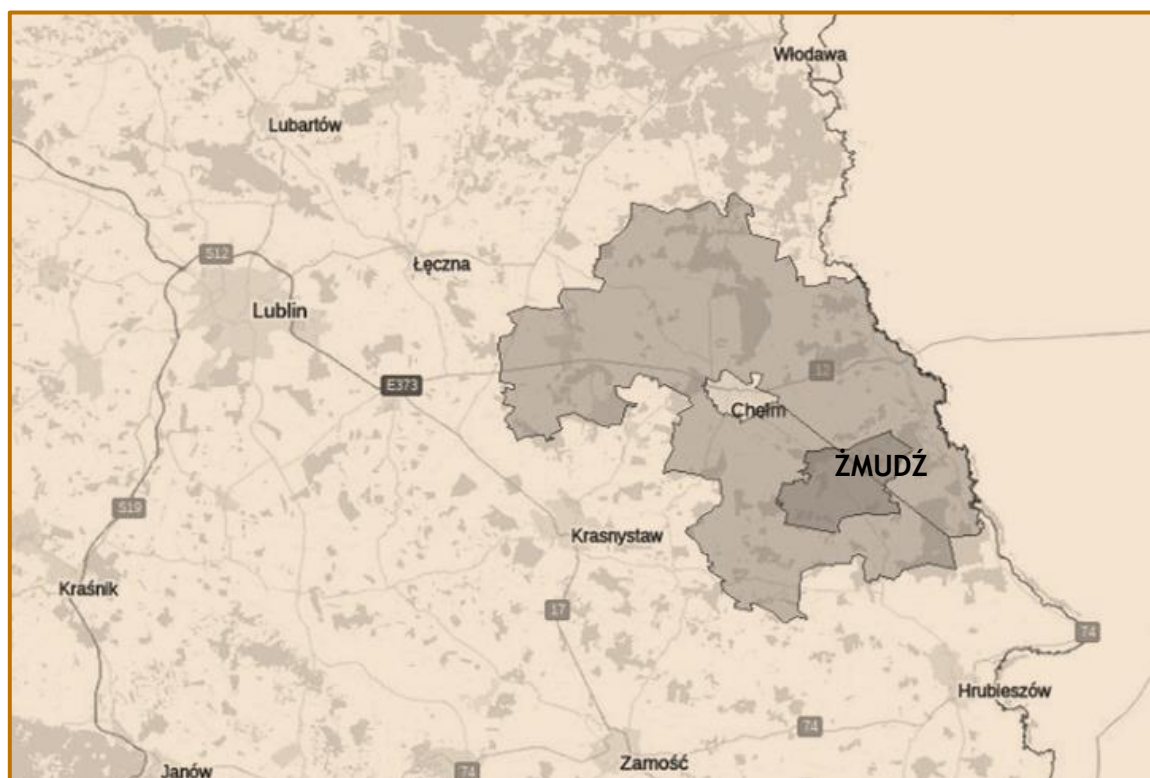
- Zebrano i przeanalizowano dokumenty strategiczne gminy oraz Raporty o stanie gminy.
- Przeanalizowano dokumenty wyższego szczebla w kontekście rozwoju gminy m.in. *Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego 2030, Strategię Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030, Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, Program rozwoju turystyki w województwie lubelskim do 2020 roku z perspektywą do 2030 r.*
- Przeprowadzono ankietyzację na terenie gminy i opracowano zestawienie wyników Ankiety.
- Wykonano I etap diagnostyczny w zakresie określenia warunków rozwoju gminy tj. zestawienie i analiza danych nt. gminy.
- Wykonano II etap diagnostyczny w zakresie określenia warunków rozwoju gminy tj. ocenę potencjałów strategicznych gminy w zakresie: społecznym, gospodarczym, przestrzennym, technicznym i ochronie środowiska - w tym: analizę potencjalnych kierunków rozwoju. Opracowanie stanowiło podstawę do wniosków diagnostycznych.
- Przeprowadzono konsultacje społeczne w dniu 21 kwietnia 2022 r. dt. opracowania strategii rozwoju w celu dokonania oceny stanu gminy i możliwości jej rozwoju z mieszkańcami, sołtysami, radnymi. Wykonano warsztat w oparciu o przygotowany „Arkusze Konsultacyjny”, który zawierał narzędzia analizy SWOT.
- W dniu 2 czerwca 2022r. odbyła się wizyta studyjna eksperta opracowującego diagnozę w Gminie Żmudź, w celu określenia priorytetów rozwoju gminy.
- Opracowano zestawienie danych i analiz.
- Opracowano wnioski z procesu diagnostycznego do 6 czerwca 2022r.
- Przekazano opracowanie Diagnozy Gminy Żmudź 2022 do Urzędu Gminy Żmudź.

1. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POŁOŻENIA GEOGRAFICZNEGO, DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA I MOBILNOŚĆ.

1.1. Położenie względem większych ośrodków miejskich i dróg szybkiego ruchu oraz przejść granicznych, lotnisk.

Gmina Żmudź położona jest w południowo wschodniej części powiatu chełmskiego w województwie lubelskim.

MAPA NR 1. POŁOŻENIE GMINY.¹

¹ Źródło: <https://mapa.targeo.pl/zmudz,710700/gmina>

Gmina zajmuje obszar: 13 613 ha, w tym:

- Udział użytków rolnych w ogólnej powierzchni gruntów: 9 620 ha, co stanowi 70,8 % powierzchni gminy, z czego na grunty orne przypada: 6 991 ha (51,5 %), sady 90 ha (0,7%), łąki i pastwiska razem 2 539 ha (18,7 %),
- Lasy i grunty zalesione zajmują: 3 212,97 ha, co stanowi 23,2 % pow. gminy,
- Łączna powierzchnia wód wynosi: 186 ha (1,3 % pow. gminy),
- Powierzchnia nieużytków wynosi: 121 ha (0,8 %).

Graniczy z sześcioma gminami:

- od południa z gminą: **Białopole**,
- od wschodu z gminami: **Dorohusk i Dubienka**,
- od północy z gminą: **Kamień**,
- od zachodu z gminami: **Wojstawice i Leśniowice**.

MAPA NR 2. OTOCZENIE POWIATU CHELMSKIEGO.

Atrakcyjność inwestycyjna Gminy Żmudź zależy od położenia względem największych ośrodków miejskich w kraju, regionie:

- Odległość od Lotniska Lublin: 83 km,
- Odległość od najbliższego przejścia granicznego w Dorohusku wynosi 32 km,
- Odległość od Lublina: 92 km,
- Odległość od lotniska: 83 km,
- Możliwość komunikacji z miastem Lublin (bus/czas dojazdu - 1h 40m, transport prywatny/czas dojazdu - 70m).

- **Odległość od Warszawy: 269 km**
Możliwość komunikacji z miastem Warszawa (bus/czas dojazdu: 4h 30 m, brak bezpośredniego połączenia transport prywatny/czas dojazdu: 3h 30 m).
- **Odległość od Rzeszowa: 214 km**
Możliwość komunikacji z miastem Rzeszów (brak bezpośredniego połączenia transport prywatny/czas dojazdu: 3 h 30 m).
- **Odległość od Chełma: 23 km**
Możliwość komunikacji z miastem Chełm (bus/czas dojazdu: 25 m, autobus/czas dojazdu: 30m, transport prywatny/czas dojazdu: 20 m).

Specjalne Strefy Ekonomiczne znajdujące się w pobliżu gminy:

- Podstrefa Chełm dołączona do Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro - Park w Mielcu. W odległości: 25 km.

Przez gminę przebiega 10,7 km drogi wojewódzkiej z Chełm - Hrubieszów - Witków - Dołhobyczów. Prowadzi ona do przejścia granicznego z Ukrainą w Zosinie. Do 1998 roku w nomenklaturze oznaczeń drogowych nosiła nazwę drogi krajowej. Droga wojewódzka nr: **844:**

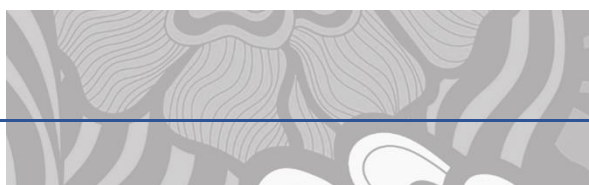
- Odległość od dróg wojewódzkich nr 844 wynosi 1,6 km,
- Ocena stanu dróg wojewódzkich: **droga w złym stanie technicznym, wymagająca przebudowy: wykonanie poszerzenia, nowej nawierzchni i ścieżki rowerowej - obecnie trwają prace związane z opracowaniem dokumentacji projektowej.**

1.2. Ukształtowanie terenu.

Gmina stanowi ok. **7,6 %** powierzchni powiatu Chełmskiego. Najwyżej położonym punktem na terytorium gminy jest **wzniesienie na granicy Wólki Leszczańskiej i Maziarni**. Jego wysokość wynosi **257,8 m n.p.m.** Umożliwia lokalizację **wieży widokowej**. Najniższej położona część terytorium gminy znajduje się w części północno wschodniej położonej na wysokości 160 m n. p. m.

Gmina Żmudź położona jest na pograniczu regionów:

- od południa **Wyżyna Lubelska** (Makroregion należy do podprowincji Wyżyna Lubelsko-Lwowska w prowincji Wyżyny Polskie i megaregionie Pozaalpejska Europa Środkowa. Znajduje się w środkowowschodniej Polsce, sąsiadując z makroregionami,
- Niziną Południowopodlaską od północy,
- Polesiem Zachodnim i Polesiem Wołyńskim od północnego wschodu,

- Wyżyną Wołyńską od południowego wschodu oraz z Roztoczem i Kotliną Sandomierską od południa).
- część północno-wschodnia **Polesie Wołyńskie** (Jest to najbardziej na południowy zachód wysunięta jednostka makroregionalna podprovincji Polesie, należąca do prowincji Niż Wschodnio-bałtycko-Białoruski. Makroregion w całości położony jest na międzyrzeczu środkowego Wieprza i Bugu oraz sąsiaduje z Wyżyną Lubelską od zachodu i południa, Wyżyną Wołyńską od południowego wschodu oraz z Polesiem Zachodnim od północy i wschodu).

Na obszarze gminy można wyróżnić dwa rejony:

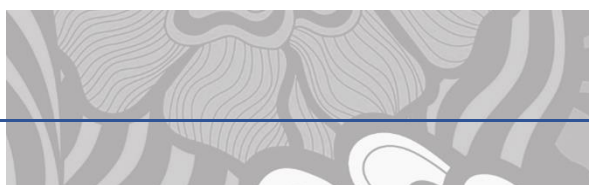
- rejon północny o glebach słabych, duża ilość użytków zielonych oraz znaczna część przeznaczonych pod zalesienie, a także zbiorniki wodne,
- rejon południowy o glebach dobrych.

Według podziału regionalnego Polski - Kondrackiego - gmina położona jest w Europie Wschodniej na Niżu Wschodnioeuropejskim. Teren podzielony jest pomiędzy dwie prowincje. Pierwsza z nich obejmująca swym obszarem wschodnią część gminy, to Niż Wschodnio-Bałtycko-Białoruski. Druga, do której należy zachodni obręb gminy to Wyżyny Polskie. W zasięgu każdej z tych prowincji możemy wyróżnić mniejsze jednostki fizyczno-geograficzne i tak:

- dla wschodniej części gminy: prowincja Niż Wschodnio-Bałtycko-Białoruski będzie to podprovincja Polesie, makroregion Polesie Wołyńskie, mezoregion Obniżenie Dubienki,
- dla pozostałych terenów: prowincja Wyżyny Polskie, podprovincja Wyżyna Lubelsko-Lwowska, makroregion Wyżyna Lubelska mezoregion Działy Grabowieckie.

Działy Grabowieckie należący do Wyżyny Lubelskiej, garb skał górnokredowych pokryty grubą warstwą lessu, silnie erodowany - głównie erozja wodna, tworzący malownicze doliny. Doliny te charakteryzuje asymetria zboczy, południowe są dłuższe i łagodniej nachylone niż północne. Rozcinając powierzchnię wierzchowinową tworzą one krajobraz „grzęd” lub „działów”. W południowej części regionu typowe są suche doliny erozyjno-denudacyjne związane z pokrywą lessu. Mezoregion wyróżnia stosunkowo rzadka sieć wód powierzchniowych. W obrębie gminy Żmudź znajduje się krawędziowy obszar Działów Grabowieckich, który charakteryzuje się cieńszą warstwą lessu natomiast charakterystyczne są wychodne górnokredowych margli i kredy pizającej. Na Działach przeważają gleby płowe w południowej i zachodniej części regionu. Gleby brunatne typowe są na południowo-wschodnim skłonie, zaś gleby bielcowe - w części północnej mezoregionu. Gleby gruntowo-glejowe i mady występują w dolinach, a czarnoziemy we wschodniej części przy granicy z Grzędą Horodelską. Rędziny właściwe tworzą niewielkie płyty na północno-wschodnim skłonie mezoregionu, natomiast gleby rdzawe na wschodnim zboczu doliny Wieprza.

Znacznie większa część gminy położona jest w obrębie mezoregionu **Obniżenie Dubienieckie** należącego do Polesia Wołyńskiego. Obniżenie Dubienieckie jest obszarem zróżnicowanym

pod względem litologicznym (skały kredowe, utwory glacialne dwóch zlodowaceń, peryglacialne, organogeniczne) oraz morfogenetycznym (wysokości od 160 do 220 m n.p.m.). Najstarszymi utworami odsłaniającymi się na powierzchni są margle, opoki margliste i kreda pisząca górnej kredy. Na ich podłożu rozwinęły się formy krasowe (wertebry, uwały), reprezentujące tzw. typ krasu kredy piszącej. Cała kotlina wypełniona jest głównie przez piaski i mułki jeziorno-rozlewiskowe ze zlodowacenia północnopolskiego, budujące rozległe, płaskie powierzchnie równin pojeziornych oraz teras jeziornych. Osady te zalegają bezpośrednio na skrasowiałej powierzchni kredowej lub na utworach glacialnych ze zlodowacenia południowopolskiego (w części południowej) lub środkowopolskiego (w części północnej). Płaty glin zwałowych oraz piasków i żwirów wodnolodowcowych z obu zlodowaceń odsłaniają się na powierzchni całego regionu. Pokrywą glebową tworzą głównie gleby rdzawe i bielcowe, rozwinięte na piaskach i mułkach budujących terasy rzeczne oraz jeziorne. Na utworach glacialnych z kolei przeważają gleby płowe, zaś na wychodniach skał węglanowych - rędziny. W obrębie dolin rzecznych występują mady.

W regionalizacji przyrodniczo - leśnej gmina Żmudź położona jest w krainie Mazowiecko-Podlaskiej, dzielnicy - Wyżyny Wschodnio-Lubelskie i mezo-regionie - Polesie Wołyńskie:

- Parki Krajobrazowe obejmują powierzchnię 20,89 % powierzchni gminy,
- Obszar Natury 2000 obejmuje powierzchnię 5,81 ha, co stanowi 0,0004 % powierzchni gminy,
- Tereny rolnicze obejmują powierzchnię 70,01 % powierzchni gminy.

Rzeki:

- **Największa rzeka Udal** przepływa przez gminę na odcinku 2,5 km, przez północną część gminy, stanowiąc na niewielkim odcinku jej granicę. Udal ma długość 31.4 km i jest lewobrzeżnym dopływem Bugu. Udal jest rzeką mało obfitą w wodę a zlewnia (powierzchnia 321,1 km²) uznawana jest za deficytową. Jest to rzeka na całej długości uregulowana o szerokości koryta 2 -3 m.
- Inne rzeki: **Krzywólka** jest prawostronnym dopływem Udal i przepływa przez znaczną część gminy i swoimi wodami zasila zbiorniki retencyjne w miejscowości Pobołowice - Kolonia oraz w Wołkowianach „Dębowy Las”.

Zbiorniki wodne:

- Zalew „Dębowy Las” zajmujący powierzchnię 27 ha położony jest w miejscowości Wołkowiany w Gminie Żmudź. Jego nazwa pochodzi od rosnącego nieopodal lasu z dębami okazałych rozmiarów. Zalew jest dostosowany do odpoczynku w spokojnej i miłej atmosferze. Można tutaj powędkować, popływać, skorzystać ze sprzętu rekreacyjnego (kajak, rower wodny), pograć w siatkówkę plażową, rozpalić grilla, wybrać się na spacer lub wycieczkę rowerową wokół zalewu lub poleżeć na plaży i nacieszyć się widokami, czystym powietrzem. Obiekt odwiedzają przede wszystkim mieszkańcy powiatów Hrubieszowskiego i Chełmskiego, ale można

też spotkać turystów z dalszych zakątków kraju. W ciągu ostatnich lat obiekt zmienił się po uzyskaniu dofinansowania na budowę infrastruktury turystycznej nad zalewem w ramach projektu „Współpraca polsko - ukraińska na rzecz rozwoju turystyki na obszarze przygranicznym”. Wykonano szereg prac nad zalewem: drogę dojazdową, plac postojowy, pomosty wędkarskie, pomosty rekreacyjne, wymieniono piasek na plaży, zbudowano wiaty, tarasy widokowe, plac zabaw i zadaszenia z paleniskami, zamontowano elementy małej architektury (ławki, stojaki na rowery, kosze na śmieci), zakupiono też sprzęt rekreacyjny (kajaki i rowery wodne). O popularności zalewu świadczy fakt, że uroczyste otwarcie nowej infrastruktury nad zalewem w czerwcu 2015 r. zgromadziło setki turystów. W sezonie letnim nad zalewem znajduje się stoisko gastronomiczne. Obiekt jest ogólnodostępny i odwiedzany przez turystów przez cały rok, ale w okresie jesienno - zimowym liczba turystów znacznie spada, przyjeżdżają przede wszystkim osoby zainteresowane spacerami wokół zalewu.

- **Zbiornik w Puszczy** zajmuje powierzchnię 12 ha. Przez wiele lat przy zbiorniku funkcjonował ośrodek Caritas z pełnym zapleczem turystyczno - wypoczynkowym. Obecnie zbiornikiem zajmuje się sołectwo Klesztów i służy on jako łowisko wędkarskie.

Na terenie gminy znajdują się ponadto mniejsze zbiorniki:

- w miejscowości Wołkowiany o pow. 4,00 ha,
- w miejscowości Kol. Pobólowice o pow. 9,50 ha.

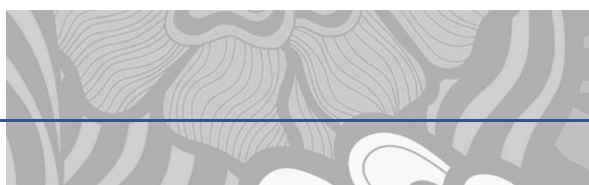
Gmina nie planuje budowy kolejnych zbiorników wodnych.

1.3. Warunki klimatyczne i hydrologiczne.

Gmina Żmudź położona jest w lubelskim regionie klimatycznym. Wpływ na klimat tego regionu mają dwie masy powietrza: polarno - morskie i polarno - kontynentalne.

- Średnia roczna temperatura powietrza wynosi 7,0° C, średnia temperatura lipca wynosi 18,1°C, a stycznia - 4,0° C.
- Lato na terenie gminy trwa około 100 dni a zima od 100 do 110 dni.
- Średnia roczna suma opadów atmosferycznych wynosi 579 mm i jest znacznie wyższa od średniej krajowej.
- Na terenie gminy przeważają wiatry z południowego - zachodu i południowego - wschodu.
- Najczęściej występują wiatry z północy i północnego - wschodu. Średnia prędkość wiatru wynosi 4,8 m/sek.

Warunki klimatyczne podlegają modyfikacjom uzależnionym głównie od ukształtowania terenu. Niekorzystne warunki klimatyczne panują w dolinach rzek: Udał, Krzywólka, ich dopływach oraz w obniżeniach terenu. Następuje tam akumulacja chłodnego powietrza, które sphywa ku równinom nadbużańskim. **Korzystne warunki klimatyczne występują**

w południowej części gminy. Największe ilości promieniowania słonecznego otrzymują zbocza wzgórz kredowych o ekspozycji południowej. Panują tam korzystne warunki solarne, termiczne i wilgotnościowe. Obszary te wskazane są do lokalizacji budownictwa mieszkaniowego oraz dla upraw ciepłolubnych.

1.4. Obszary chronione.

- **Rezerwat Żmudź** - założony w 1980 na powierzchni 5,81 ha, położony w miejscowości Żmudź na zboczu (wys. 235 m n.p.m.) będącym krawędzią Działów Grabowieckich. Rezerwat ma bardzo ciekawą budowę geologiczną z charakterystycznymi formami erozyjnymi z odślonieniami kredowymi. W rezerwacie dominuje roślinność stepowa z jednym najliczniejszym w kraju stanowisk Lnu złocistego /*Linum flavum*/. Ponadto w rezerwacie można obserwować inne rzadkie i chronione rośliny takie jak ostrożeń pannoński /*Cirsium pannonicum*/, oman wąskolistny /*Inula ensifolia*/, aster gawędka /*Aster amellus*/, goryczka krzyżowa /*Gentiana cruciata*/, zawilec wielkokwiatowy /*Anemone sylvestris*/ oraz storczyki: niezwykle rzadki obuwik pospolity /*Cypripedium calceolus*/, Podkolan biały /*Platanhera bifolia*/, Storczyk kukawka /*Orchis militaris*/. W ramach czynnej ochrony obszaru usunięta została część zakrzaczeń w obrębie rezerwatu. U podnóża wzniesienia w obrębie rezerwatu znajduje się cmentarz jeńców radzieckich z okresu II wojny światowej.
- **Chełmski Obszar Chronionego Krajobrazu** - utworzony w 1983 roku na powierzchni 30 420 ha, obejmujący zasięgiem powiat chełmski, włodawski i łączyński. Na terenie Gminy Żmudź obejmuje głównie część północno-wschodnią w obrębie której znajduje się duży kompleks leśny w Pobołowicach, oraz doliny rzek Udal, Krzywólki oraz Kanału Żmudzkiego.
- **Grabowiecko - Strzelecki Obszar Chronionego Krajobrazu** - utworzony w 1983 roku obejmuje swoim zasięgiem powierzchnię 25 740,82 ha w obrębie powiatów chełmskiego, zamojskiego, hrubieszowskiego i krasnostawskiego. Obszar podzielony jest na dwie enklawy wschodnią i zachodnią. W Gminie Żmudź znajduje się południowy fragment obszaru w okolicy miejscowości Maziarnia i Leszczany. Ochronie podlegają suche doliny i wąwozy oraz stoki wzniesień głównie o wystawie południowej.
- **Natura 2000 Żmudź Specjalny obszar ochrony siedlisk Żmudź (PLH 060075)**. Obszar zlokalizowany w miejscowości Żmudź o powierzchni 44,13 ha - w granicach którego znajduje się Rezerwat Żmudź wraz z przylegającym kompleksem leśnym i murawami kserotermicznymi. Na terenie obszaru występuje populacja obuwika pospolitego rosnącego przede wszystkim w luźnych zadrzewieniach sosnowych oraz w zaroślach jałowca pospolitego w i na murawach kserotermicznych. Znajduje się tutaj także największa krajowa populacja Lnu złocistego, a także pewna liczba innych rzadkich i chronionych gatunków roślin, w tym łącznie pięć gatunków storczykowatych. Rosną tu też formacje z jałowcem pospolitym na wrzosowiskach lub na wapiennych murawach. Płaty muraw kserotermicznych

w obszarze reprezentują zespół omanu wąskolistnego w odmianie typowej dla podłoża węglanowego typowego dla Wyżyny Lubelskiej.

1.5. Pomniki przyrody.

Tabela nr 1. Pomniki przyrody.

LP.	GATUNEK	ILOŚĆ W SZT.	LOKALIZACJA	NAZWA
1.	Dąb szypułkowy	1	Pobołowice	
2.	Lipa drobnolistna	1	Bielin	
3.	Jesion wyniosły	2	Pobołowice - Kolonia	
4.	Dąb szypułkowy	1	Pobołowice	
5.	Dąb szypułkowy	1	Pobołowice	
6.	Dąb szypułkowy	1	Żmudź	
7.	Modrzew europejski	2	Wólka Leszczańska	
8.	Dąb szypułkowy	1	Pobołowice	Dąb Leśny Wędrowiec

1.6. Fauna.

Gmina Żmudź nie posiada inwentaryzacji przyrodniczej, w związku z tym fauna jest niedostatecznie rozpoznana. Na podstawie obserwacji można stwierdzić występowanie wielu rzadkich i chronionych gatunków zwierząt. Są to przede wszystkim ptaki w tym bardzo rzadki orlik krzykliwy /*Aquila pomarina*/. Ponadto obserwuje się myszołowa /*Buteo buteo*/, jastrzębia /*Accipiter gentilis*/, krogulca /*Accipiter nisus*/, pustułkę /*Falco tinnunculus*/, błotniak stawowy /*Circus aeruginosus*/, na stawach gniazdują perkoz dwuczuby /*Podiceps cristatus*/, perkoz /*Tachybaptus ruficollis*/, łabędzie nieme /*Cygnus olor*/. Wśród pól obserwuje się dzierzbę gąsiorek //*Lanius corullio*/, dudka /*Upupa epops*/ oraz większość dzięciołów w tym czarnego /*Dryocopus martus*/ i zielonego /*Picus viridis*/. Na terenie gminy gniazduje również bocian biały /*Ciconia ciconia*/ i żurawie /*Grus grus*/ oraz zalatuje orzeł bielik /*Haliaeetus abicilla*/. Ssaki reprezentowane są przez rzadko widywanego dziś chomika europejskiego /*Cricetus cricetus*/, wędrującego łosia /*Alces alces*/, jelenie /*Cervus elaphus*/. Bardzo pospolity i wyrządzający coraz większe szkody na terenie gminy jest bóbr europejski /*Castor fiber*/.

Bardzo rzadkim i występującym w nielicznych już mokradłach jest żółw błotny /*Emys orbicularis*/ rzadki gad chroniony Dyrektywą Habitatową Unii Europejskiej oraz umieszczony w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt.

1.7. Bogactwa naturalne, możliwości ich eksploatacji i wykorzystania.

Gmina ma charakter **zdecydowanie rolniczy**. Gminę wyróżnia rolnictwo na bardzo dobrym, europejskim poziomie. Jest coraz więcej gospodarstw o areale zbliżonym do 100 ha i więcej, które posiadają dobrą bazę sprzętową i prowadzą swoje gospodarstwa w bardzo dobrej kulturze rolnej. **Od kilku lat gmina pracuje nad ofertą turystyczną**. Powstała infrastruktura turystyczna nad zalewem Dębowy Las, oznakowano i wykonano aplikację dla szlaku rowerowego „Malowniczy Wschód”, imprezy cykliczne jak „Jarmark aktywności kobiet”. Jednak poza zwiększeniem ruchu w turystyce weekendowej nie przekłada się to w zauważalny sposób na wzrost dochodów budżetowych.

Gmina nie ma charakteru przemysłowego. Największe zakłady produkcyjne, to Gorzelnia w Żmudzi, Drewnobud Ewa Dziekan (tartak), które zatrudniają po około 20 pracowników.

Bogactwa naturalne, możliwości ich eksploatacji i wykorzystania w gminie, takie jak:

- **Energia (słoneczna, wiatru, wód płynących, geotermalna):** teren o powierzchni około 1,7 ha w miejscowości Dryszczów, z przeznaczeniem w MPZP na tereny lokalizacji urządzeń elektroenergetyki odnawialnej, z zakresu biogazowni i urządzeń fotowoltaicznych o mocy do 2 MW. Obecnie trwają prace nad SUiKZP Gminy Żmudź w zakresie wskazania obszarów, na których rozmieszczone będą farmy fotowoltaiczne o mocy przekraczającej 500 kW.
- **Surowce energetyczne** (drewno opałowe, odpady produkcji roślinnej, biogazy, woda): z uwagi na rolniczy charakter gmina Żmudź posiada duży potencjał do dysponowania odpadami produkcji roślinnej.
- **Surowce dla przemysłu spożywczego i chemicznego.** Najpowszechniejsze uprawy na terenie gminy to: pszenica, rzepak, buraki cukrowe i kukurydza. Niewielka ilość surowca dla przemysłu drzewnego.
- **Surowce nieodnawialne:** nie występują.
- **Surowce energetyczne:** węgiel kamienny, węgiel brunatny, torf, łupki bitumiczne, wosk ziemny): nie występują.
- **Surowce metaliczne:** nie występują.
- **Surowce skalne:** piasek i margle występują - brak zorganizowanego wydobycia.

1.8. Wewnętrzna i zewnętrzna dostępność komunikacyjna, infrastruktura.

Lokalny transport zbiorowy obsługują firmy: **Finezja oraz Jol-Trans**. W tym zakresie można zdefiniować następujące oceny: większą częstotliwość kursów przez Żmudź. Problemy, to brak kursów do mniejszych miejscowości oraz brak kursów w soboty i niedziele przez Żmudź. Wynika to jednak z nierentowności takich kursów.

Na terenie gminy dostępność komunikacyjną kształtują drogi:

- 10,7 km drogi wojewódzkiej z Chełma do Hrubieszowa nr 844,
- 48,6 km dróg powiatowych,
- drogi gminne stanowią 183 km, w tym 47 km drogi utwardzone.

Stan techniczny drogi wojewódzkiej ocenia się jako: **dobry**, jednak jest bardzo duża potrzeba budowy ścieżki rowerowej i infrastruktury poprawiającej bezpieczeństwo pieszych. Drogi powiatowe - stan techniczny ocenia się jako: **bardzo złej jakości**.

Tabela nr 2. Drogi powiatowe.

NR DROGI	ILOŚĆ KM	MIEJSCOWOŚCI OD - DO	STAN TECHNICZNY
1837L	9,5	Kasiłan-Sielec-Żmudź- dr. woj. 844	Bardzo zły
1846L	5,3	Kolonia Pobołowice -Pobołowice	Bardzo zły
1847L	5,6	Wołkowiany-Żmudź-Teresin-Białopole	3 km - stan techniczny dobry, 2,6 km - stan techniczny zły (droga gruntowa)
1848L	5,5	Andrzejów - Klesztów	Bardzo zły
1849L	11,0	dr. woj. 844 - Klesztów - Roztoka -Kolonia Mościska	5 km - stan techniczny dobry, 6 km - stan techniczny zły
1850L	2,1	Roztoka - Kajetanówka - Rogatka	Bardzo zły
1851L	0,9	Kajetanówka - Holendry	Bardzo zły
1852L	6,6	dr. 844- Dryszczów-Holendry-Dubienka	Dobry
1853L	1,1	Białopole - Siedliszcze	Dobry
1860L	4,3	Wojstławice-Turowiec-W. Leszczańska	Dobry
1862L	4,3	Alojzów - Leszczany	Bardzo zły

Tabela nr 3. Drogi gminne.

LP.	NR DROGI	PRZEBIEG DROGI	OGÓLEM (M.B.)	ULEPSZONA/ WZMOCNIONA (M.B.)	GRUNTOWA (M.B.)	ASFALTOWA (M.B.)	BETONOWA (M.B.)	STAN
1.	104983 L	dr. pow 1837L - Leszczany ul. Chetmska- dr. gm. 104984L	1 280				1 280	Zły
2.	104984 L	gr. gm. Leśniowice - Leszczany ul. Chetmska - dr. pow. 1862L	2 310		112		2 198	Zły
3.	104963 L	dr. pow. 1841L - Koczów - Leszczany - dr. pow. 1837L	2 200			2 200		Dobry
4.	104985 L	gr. Gm. Leśniowice - Leszczany ul. Środkowa Brzozowa?) - dr. pow. 1862L	2 350		350	2 000		Dobry
5.	104986 L	(Pobotowice) dr. pow. 1846L - dr. pow. 1847L	1 900	280	500		1 120	Zły
6.	104987 L	dr. pow. 1860L Maziarnia - gr.gm. Leśniowice i Białopole	7 065	981	987	2 525	2 572	Zły
7.	104988 L	(Puszcza) dr. pow. 1848L - Lipinki - Kazimierówka - dr. pow.1849L	6 280			3650	2630	Dobry - asfalt Zły - beton
8.	104989 L	dr. pow. 1847L - kol. Żmudź - dr. Woj. 844	2 010		1030	980		Dobry - asfalt Zły - grunt
9.	104990 L	(Lipinki) dr. gm. 104988L - dr. gm. 104988L	2 780	380	2400			Dobry
10.	104991 L	przez miejscowość Rudno - dr. woj. 844	3 000				3000	Dobry
11.	104992 L	(Ksawerów) dr. pow. 1849L - dr. gm. 104988L	5 555		2148	3407		Dobry
12.	104993 L	(Żmudź) dr. pow. 1847L - dr. woj. 844	1 050	584		466		Dobry
13.	104994 L	(Roztoka) od dr.pow. 1849L przez Kol. Roztoka - gr.gm. Dubienka	2 014			2014		Zły
14.	104995 L	dr.gm. 104988L - Kazimierowka - dr. pow. 1849L	1 685			168 5		Dobry
15.	104996 L	(Klesztów) dr. pow. 1849L - dr. pow. 1852L	2 420	1325	1095			Dobry

16.	104997 L	Wołkowiany - Klesztów Kol. - dr. pow.1848L	2 650		1222	995	433	Zły
17.	104998 L	(Syczów) dr. pow. 1852L przez wieś Annopol	2 100			2100		Dobry
18.	104999 L	Wołkowiany - Klesztów dr. pow.1849L	2 480			2480		Zły
19.	105000 L	(Wołkowiany) dr. Woj. 844 Wołkowiany (Dębowy Las)	2 625				2625	Dobry
20.	122265 L	Od drogi gminnej 104998L do miejscowości Grobelki	470	470				Dobry
21.	12226 L	Od drogi gminnej 104998L do granicy gminy	640		640			Dobry
22.	122267 L	Od drogi powiatowej 1850L do drogi powiatowej 1849 L	950	550	400			Dobry
23.	122268 L	Od drogi powiatowej 1850L do granicy gminy	985		985			Zły
24.	122269 L	Od drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 29 do działki oznaczonej nr ewidencyjnym 23/1	1 770		1770			Zły
25.	122270 L	Od drogi powiatowej 1852 L do drogi wojewódzkiej nr 844	1 170		1170			Zły
26.	122271 L	Od drogi powiatowej 1852 L do drogi o nr ewidencyjnym 323	1 485	485	1000			Dobry
27.	122272 L	Od drogi wojewódzkiej nr 844 do drogi powiatowej 1852 L	2 100	1000	1100			Dobry
28.	122273 L	Od drogi wojewódzkiej nr 844 do drogi powiatowej 1852 L w miejscowości Syczów	4 485		4445	40		Zły
29.	122274 L	Od drogi wojewódzkiej nr 844 do drogi o nr ewidencyjnym 272	1 020		1020			Zły
30.	122275 L	Od drogi o nr ewidencyjnym 272 do drogi wojewódzkiej nr 844	1 420		1420			Zły
31.	122276 L	Od drogi powiatowej 1852 L do działki o nr ewidencyjnym 144	600		600			Zły
32.	122277 L	Od drogi gminnej 104996 L do działki oznaczonej nr ewidencyjnym 40/1	1 940		1940			Zły
33.	122278 L	Od drogi powiatowej 1852 L do miejscowości Dryszczów	385		385			Zły
34.	122279 L	Od drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 455 wzdłuż gruntów leśnych do miejscowości Annopol	3 020		3020			Zły
35.	122280 L	Od drogi powiatowej 1849 L do miejscowości Lipinki	2 590		2590			Zły

36.	122281 L	Od drogi powiatowej 1849 L przez miejscowość Gałęzów	1 860		1860		Zły
37.	122282 L	Od drogi powiatowej 1849 L do drogi gminnej 104995 L	435		435		Zły
38.	122283 L	Od drogi powiatowej 1849 L do granicy gminy	517		517		Zły
39.	122284 L	Od drogi powiatowej 1849 L do drogi oznaczonej numerem ewidencyjnym 448	1 700		1700		Zły
40.	122285 L	Od drogi powiatowej 1848 L do drogi gminnej 104992 L	400	400			Dobry
41.	122286 L	Od drogi powiatowej 1848 L przez miejscowość Klesztów	2 760		2760		Zły
42.	122287 L	Od drogi powiatowej 1848 L do drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 155	1 120		1120		Zły
43.	122288 L	Od drogi gminnej oznaczonej nr 132 do drogi powiatowej 1848 L	1 020		1020		Zły
44.	122289 L	Od drogi gminnej 104997 L do drogi powiatowej 1848 L	1 140		1140		Zły
45.	122290 L	Od drogi powiatowej 1849 L do działki oznaczonej nr 356/3	780		780		Zły
46.	122291 L	Od drogi powiatowej 1848 L do działki 102/3	1 000		1000		Zły
47.	122292 L	Od drogi powiatowej 1848 L do działki oznaczonej nr 96	750		750		Zły
48.	122293 L	Od drogi gminnej 104996 L do drogi powiatowej 1849 L	700		700		Zły
49.	122294 L	Od drogi oznaczonej numerem ewidencyjnym 447 do drogi gminnej 104996 L	220		220		Zły
50.	122295 L	Od drogi gminnej 104997 L do drogi gminnej 104999 L	512		512		Zły
51.	122296 L	Od drogi gminnej 104992 L do gruntów leśnych	725		725		Zły
52.	122297 L	Wzdłuż Kanału Lipinieckiego w miejscowości Ksawerów	2 550		2550		Zły
53.	122298 L	Od drogi gminnej oznaczonej nr ewidencyjnym 194 do gruntów leśnych w miejscowości Ksawerów	800		800		Zły
54.	122299 L	Od drogi gminnej 104988 L do drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 32 w Puszczy	1 960		1960		Zły
55.	122300 L	Od drogi powiatowej 1837 L do drogi o nr ewidencyjnym 273	1 465	980	485		Dobry

56.	122301 L	Od drogi powiatowej 1837 L do rzeki Krzywólka	1 615		1615			Zły
DROGI GRUNTOWE								
57.	122302 L	Od drogi o nr ewidencyjnym 280 do drogi o nr ewidencyjnym 273 Leszczany I	1 800		1800			Stan niedostateczny
58.	122303 L	Od drogi o nr ewidencyjnym 272 wzdłuż rzeki Krzywólka	1 475		1475			Stan niedostateczny
59.	122304 L	Od drogi gminnej 104963 L do pól Leszczany I	1 750		1750			Stan niedostateczny
60.	122305 L	Od drogi o nr ewidencyjnym 273 do miejscowości Leszczany I	1 475		1475			Stan niedostateczny
61.	122306 L	Od drogi powiatowej 1837 L do działki nr 436/1	1 450		1450			Stan niedostateczny
62.	122307 L	Od drogi powiatowej 1862 do miejscowości Leszczany II	1 600		670	930		Stan niedostateczny
63.	122308 L	Od drogi gminnej 104987 L wzdłuż granicy gminy	1 445		1445			Stan niedostateczny
64.	122309 L	Od drogi oznaczonej nr 22 do granicy obrębu Leszczany II	4 500		3820	680		Stan niedostateczny
65.	122310 L	Od drogi gminnej 104984 L Leszczany I do gruntów leśnych Leszczany Kolonia	760		760			Stan niedostateczny
66.	122311 L	Od drogi powiatowej 1837L do drogi powiatowej 1862 L	2 260	900	420	940		Dobry
67.	122312 L	Od drogi gminnej 104988L do granicy gminy	2 360		2360			Stan niedostateczny
68.	122313 L	Od drogi gminnej 104988L do Roztoki.	1 915		1915			Stan niedostateczny
69.	122314 L	Od drogi gminnej 104988L do drogi powiatowej 1849L	1 385		1385			Stan niedostateczny
70.	122315 L	Od kanatu Lipineckiego do działki oznaczonej nr ewidencyjnym 219/1	1 340		1340			Stan niedostateczny
71.	122316 L	Od działki oznaczonej nr ewidencyjnym 199 w Lipinkach do działki 466 w Roztoce	1 270		1270			Stan niedostateczny
72.	122317 L	Od drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 130 do drogi gminnej oznaczonej nr 104988L	1 645		1645			Stan niedostateczny
73.	122318 L	Od drogi gminnej 104988L do granicy gminy	1 300		1300			Stan niedostateczny
74.	122319 L	Od drogi gminnej 104988L do drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 86	1 445		1445			Stan niedostateczny

75.	122320 L	Wzdłuż kanału Lipineckiego do granicy gminy w miejscowości Lipinki	4 470		4470	Stan niedostateczny
76.	122321 L	Od drogi gminnej oznaczonej nr ewidencyjnym 229 do drogi gminnej oznaczonej nr ewidencyjnym 244	500		500	Stan niedostateczny
77.	122322 L	Od drogi powiatowej 1860L do granicy gminy	1 153		1153	Stan niedostateczny
78.	122323 L	Od drogi powiatowej 1860L do granicy gminy	1 700		1700	Stan niedostateczny
79.	122324 L	Od drogi gminnej 104987L przez miejscowość Maziarnia	1 660		1660	Stan niedostateczny
80.	122325 L	Od drogi gminnej oznaczonej nr 394 Wólka Leszczańska do drogi oznaczonej nr 185 Leszczany II	1 235		1235	Stan niedostateczny
81.	122326 L	Od drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 60 do działki oznaczonej nr 123 Leszczany II	790		790	Stan niedostateczny
82.	122327 L	Od drogi 1848L przez miejscowość Puszcza	1 600	805	795	Stan niedostateczny
83.	122328 L	Od drogi powiatowej 1848L do granicy obrębu Puszcza	500		500	Stan niedostateczny
84.	122329 L	Od drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 73 wzdłuż Kanału Żmudzkiego w miejscowości Puszcza	684		684	Stan niedostateczny
85.	122330 L	Od działki oznaczonej nr ewidencyjnym 15 do granicy gminy	760		760	Stan niedostateczny
86.	122331 L	Wzdłuż zbiornika Puszcza	440	150	290	Stan niedostateczny
87.	122332 L	Od drogi gminnej 104986L do drogi powiatowej 1846L (Pobołowice - Kolonia)	1 535	1535		Stan niedostateczny
88.	122333 L	Od drogi powiatowej 1837L do działki 171	735		735	Stan niedostateczny
89.	122334 L	Od drogi powiatowej 1846L do gruntów Wólka Leszczańska	425		425	Stan niedostateczny
90.	122335 L	Od drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 364 do drogi powiatowej 1849L	1 935		1935	Stan niedostateczny
91.	122336 L	Od drogi o nr ewidencyjnym 365 do drogi powiatowej 1849L	640		640	Stan niedostateczny

92.	122337 L	Od drogi powiatowej 1849L do drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 368	635		635	Stan niedostateczny	
93.	122338 L	Od drogi gminnej 104994L do granicy gminy Dubienka	545	200	345	Stan niedostateczny	
94.	122339 L	Od drogi gminy 104994L do drogi powiatowej 1852L	1 650		1650	Stan niedostateczny	
95.	122340 L	Od drogi powiatowej 1849L do miejscowości Lipinki	3 734		3734	Stan niedostateczny	
96.	122341 L	Od drogi o nr ewidencyjnym 361 do drogi gminnej 104992L	2 065		2065	Stan niedostateczny	
97.	122342 L	Od drogi gminnej oznaczonej nr 104994L do drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 44 w miejscowości Bielin	1 017		1017	Stan niedostateczny	
98.	122343 L	Od kanału Lipineckiego do działki oznaczonej nr ewidencyjnym 57/2	1 600		1600	Stan niedostateczny	
99.	122344 L	Od drogi powiatowej 1849L do działki 105	620		620	Stan niedostateczny	
100.	122345 L	Od drogi powiatowej 1849 L do działki 214	255		255	Stan niedostateczny	
101.	122346 L	Od drogi gminnej 104991L w miejscowości Rudno do granicy gminy	540		540	Stan niedostateczny	
102.	122347 L	Od drogi gminnej 104991L do granicy obrębu Rudno	2 170		2170	Stan niedostateczny	
103.	122348 L	Od drogi powiatowej 1852L do wsi Syczów	1 425		1425	Stan niedostateczny	
104.	122349 L	Od drogi gminnej oznaczonej nr ewidencyjnym 86 do granicy wsi Roztoka	700		700	Stan niedostateczny	
105.	122350 L	Od drogi powiatowej 1852L do drogi gminnej oznaczonej nr 86	1 200	1000	200	Stan dobry	
106.	122351 L	Od drogi gminnej oznaczonej nr 43 do miejscowości Syczów	1 320		1320	Stan niedostateczny	
107.	122352 L	Od drogi gminnej oznaczonej nr 104998L przez miejscowość Syczów	1 800		1800	Stan niedostateczny	
108.	122353 L	Od drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 4 do granicy gminy	620		620	Stan niedostateczny	
109.	122354 L	Od drogi powiatowej 1847L do drogi wojewódzkiej nr 844	1 140		192	948	Stan niedostateczny
110.	122355 L	Od drogi wojewódzkiej nr 844 do miejscowości Wołkowiany	390		390	Stan niedostateczny	

111.	122356 L	Od drogi gminnej 105000L do gruntów leśnych	650	650		Stan dobry
112.	122357 L	Od drogi gminnej 105000L do działek letniskowych	1 020		1020	Stan niedostateczny
113.	122358 L	Od drogi 105000L wzdłuż rzeki Krzywólka	1 467		717	750 Stan niedostateczny
114.	122359 L	Od drogi gminnej 105000L do działki oznaczonej nr ewidencyjnym 241	1 085		1085	Stan niedostateczny
115.	122360 L	Od drogi wojewódzkiej nr 844 do działki oznaczonej nr ewidencyjnym 365	920		920	Stan niedostateczny
116.	122361 L	Od drogi gminnej 104999 L do drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 59	450		450	Stan niedostateczny
117.	122362 L	Od działki oznaczonej nr ewidencyjnym 127 wzdłuż kanału Żmudzkiego	1 530		1530	Stan niedostateczny
118.	122363 L	Od drogi powiatowej 1860L do drogi powiatowej 1837L	2 450		2450	Stan niedostateczny
119.	122364 L	Od działki oznaczonej nr ew. 131 do zabudowy mieszkaniowej Wólka Leszczańska	1 260		1260	Stan niedostateczny
120.	122365 L	Od drogi powiatowej 1860L do drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 310	2 100		2100	Stan niedostateczny
121.	122366 L	Od drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 262 do drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 1 w miejscowości Rudno	1 120		1120	Stan niedostateczny
122.	122367 L	Od drogi powiatowej 1860L do granicy obrębu wsi Wólka Leszczańska	1 190		1190	Stan niedostateczny
123.	122368 L	Od drogi oznaczonej nr ewidencyjnym gruntu 79 do wsi Wólka Leszczańska	3 015		3015	Stan niedostateczny
124.	122369 L	Od drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 34 do gruntów leśnych	2 450		2450	Stan niedostateczny
125.	122370 L	Od drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 34 do drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 60	1 030		1030	Stan niedostateczny
126.	122371 L	Od drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 17 w obrębie działki oznaczonej nr ewidencyjnym 10	2 410		2410	Stan niedostateczny

127.	122372 L	Od działki oznaczonej nr ewidencyjnym 427 do działki oznaczonej nr ewidencyjnym 131	675		675	Stan niedostateczny	
128.	122373 L	Od drogi powiatowej 1860L do drogi gminnej oznaczonej nr ewidencyjnym gruntu 312	950		950	Stan niedostateczny	
129.	122374 L	Od drogi powiatowej 1860L do drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 314	1 160		1160	Stan niedostateczny	
130.	122375 L	Od drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 314 do drogi ewidencyjnej oznaczonej nr ewidencyjnym 394	1 860		1860	Stan niedostateczny	
131.	122376 L	Od drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 431 do drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 394	945		945	Stan niedostateczny	
132.	122377 L	Od drogi oznaczonej nr 262 do drogi oznaczonej nr 284	515		515	Stan niedostateczny	
133.	122378 L	Od drogi powiatowej 1837L do drogi gminnej w miejscowości Żmudź - Kolonia	410		410	Stan dobry	
134.	122379 L	Od drogi powiatowej 1847L do drogi wojewódzkiej nr 844	1 200	701	499	Stan dobry	
135.	122380 L	Od drogi powiatowej 1837L do Żmudź - Kolonia	370		370	Stan niedostateczny	
136.	122381 L	Od drogi powiatowej 1847L do gruntów wsi Rudno	1 585		1585	Stan niedostateczny	
137.	122382 L	Od drogi powiatowej 1837L do drogi gminnej 104989L (Żmudź - Kolonia)	1 040	1040		Stan niedostateczny	
138.	122383 L	Od drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 1 do działki oznaczonej nr 57/1	2 360		2360	Stan niedostateczny	
139.	122384 L	Od drogi powiatowej 1847 L do działki 428	570		570	Stan niedostateczny	
140.	122385 L	Od drogi gminnej 104993L do drogi miejscowości Żmudź - Kolonia	350	350		Stan niedostateczny	
141.	122386 L	Od drogi powiatowej 1847L do drogi powiatowej 1837L	3 200		2950	250	Stan dobry
142.	122387 L	Od drogi powiatowej 1837L do kanału Żmudzkiego	2 020		2020	Stan niedostateczny	
143.	122388 L	Od drogi powiatowej 1837L do drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 16	1 300		1300	Stan niedostateczny	

144.	122389 L	Od drogi powiatowej 1847L do drogi powiatowej 1837L w miejscowości Żmudź Kolonia	380			83	297	Stan dobry
145.	122390 L	Od drogi powiatowej 1837L do drogi oznaczonej nr ewidencyjnym 34	770		770	Stan niedostateczny		
146.	122391 L	Od drogi powiatowej 1847L do drogi gminnej oznaczanej nr ewidencyjnym 133	1 820		1820	Stan niedostateczny		
147.	122392 L	Od drogi gminnej 104993L do działki nr 272/2 Żmudź wieś	580		580	Stan niedostateczny		
148.	122393 L	Od drogi powiatowej 1837L do działki oznaczonej nr 435/5	2 765		2765	Stan niedostateczny		
149.	122394 L	Od drogi powiatowej 1846L do granicy obrębu Pobołowice	646	646		Stan niedostateczny		
RAZEM:			229 794	15 412	167 042	31 185	16 155	

Na terenie gminy znajdują się drogi dojazdowe do pól o długości 0,63 km o nawierzchni asfaltowej oraz 0,84 km o nawierzchni ulepszonej, pozostałe drogi wewnętrzne posiadają nawierzchnie nieulepszoną. W tym zakresie potrzebne są następujące inwestycje:

- Przebudowa (modernizacja) drogi dojazdowej do gruntów rolnych w m. Wólka Leszczańska - 150 000,00 zł,
- Przebudowa drogi gminnej wewnętrznej w m. Klesztów - 200 000,00 zł.

Stan chodników ocenia się: dobry. W tym zakresie poza budową chodnika na ul. Lipowej w Żmudzi nie planuje się do roku 2030 zadań realizowanych przez gminę, natomiast występuje duża potrzeba budowy chodników wzdłuż drogi powiatowej Dryszczów - Holendry - Dubienka oraz przy drodze powiatowej w miejscowości Wólka Leszczańska.

Stan oświetlenia gminy ocenia się: **stosunkowo dobry, ale występują znaczne potrzeby w zakresie modernizacji obecnego oświetlenia oraz budowy nowego, tam, gdzie brak jest oświetlenia ulicznego.** W tym zakresie planuje się do roku 2030 montaż lamp solarnych w miejscowościach, gdzie budowa sieci oświetleniowych jest nieracjonalna ekonomicznie oraz budowę energooszczędnego oświetlenia ulicznego w miejscowościach o zwartej zabudowie.

2. OPIS FUNKCJONUJĄCYCH OBIEKTÓW Z OCENĄ STANU TECHNICZNEGO I POTRZEB ZWIĄZANYCH Z MODERNIZACJĄ.

- **Mosty:** Most na drodze gminnej nr 104963L Leszczany - Koczów, długość obiektu 6,10 m, stan techniczny obiektu - dobry. Potrzeby - remont obiektu: **odmalowanie dźwigarów.**
- **Parkingi:** Parking przy UG Żmudź wykonany w 2021 r. - bardzo dobry stan techniczny, parking przy Szkole Podstawowej wykonany w 2010 r. - bardzo dobry stan techniczny, parking przy poczcie - zły stan techniczny wymaga przebudowy. **Istnieje potrzeba wykonania parkingu przy ŚDS w Wólce Leszczańskiej, Gmina dysponuje projektem budowlanym.**
- **Przystanki:** Nowe przystanki zlokalizowane są w większości miejscowości. Są one w dobrym stanie technicznym z wyjątkiem tych, które były uszkodzone przez wandalii, ale te uszkodzenia są na bieżąco naprawiane. Potrzeby w tym zakresie to zakup kilku przystanków w miejsce nielicznych starych.
- **Szlaki rowerowe:** Szlak rowerowy „Malowniczy Wschód”. Dobry stan techniczny, szlak oznakowany, posiada aplikację na telefon. Partnerzy to gminy Wojstawice, Leśniowice i Dorohusk.

Brakuje oznaczonych szlaków pieszych, konnych, ścieżek edukacyjnych, szlaków turystycznych.

Opis zapotrzebowania na budowę obiektów:

- **Parkingi:** **Potrzeba budowy parkingu przy Środowiskowym Domu Samopomocy „Wrzos” w Wólce Leszczańskiej.**
- **Przystanki:** **potrzeby w tym zakresie; 4 - 5 przystanków w skali całej gminy.**
- **Przystanie kajakowe:** **Na terenie gminy brak jest rzek, na których można by realizować spływy kajakowe, wobec tego brak potrzeb w tym zakresie. W 2021 r. nad Zalewem Dębowy Las wykonano pomost pływający do cumowania kajaków i rowerów wodnych.**
- **Szlaki turystyczne piesze:** **Połączenie punktów atrakcji turystycznych.**

- Szlaki kajakowe: Połączenie punktów atrakcji turystycznych.
- Ścieżki/ szlaki rowerowe: Budowa ścieżki rowerowej przy drodze wojewódzkiej 844. W tej chwili opracowywany jest projekt budowlany przebudowy tej drogi, który ma uwzględniać budowę ścieżki rowerowej. Budowa ścieżki przyczyni się przede wszystkim do poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego, ale też poprawi warunki do turystyki rowerowej na terenie naszej gminy. Inwestycja realizowana przez Zarząd Dróg Wojewódzkich.

3. UWARUNKOWANIA ROZWOJOWE W UKŁADZIE PRZESTRZENNYM GMINY.

3.1. Granice administracyjne.

Gmina Żmudź graniczy z gminami: Białopole, Dorohusk, Dubienka, Kamień, Leśniowice, Wojstawice.

3.2. Terytorialny podział.

Na terenie gminy jest 20 miejscowości i 17 sołectw.

Wykaz miejscowości:

- Annapol - funkcja produkcji rolnej i mieszkaniowa;
- Bielin - funkcja produkcji rolnej i mieszkaniowa;
- Dryszczów - funkcja usługowa, produkcji rolnej i mieszkaniowa;
- Gałęzów;
- Kazimierówka - funkcja produkcji rolnej i mieszkaniowa;
- Klesztów - funkcja produkcji rolnej i mieszkaniowa;
- Ksawerów - funkcja produkcji rolnej i mieszkaniowa;
- Leszczany - funkcja produkcji rolnej i mieszkaniowa;
- Lipinki - funkcja produkcji rolnej i mieszkaniowa;
- Maziarnia - funkcja produkcji rolnej i mieszkaniowa;
- Pobołowice - funkcja produkcji rolnej i mieszkaniowa;
- Pobołowice Kolonia - funkcja produkcji rolnej i mieszkaniowa;
- Puszcza - funkcja produkcji rolnej, mieszkaniowa, turystyczna;
- Roztoka - funkcja produkcji rolnej i mieszkaniowa;
- Stanisławów - funkcja produkcji rolnej i mieszkaniowa;
- Rudno - funkcja produkcji rolnej i mieszkaniowa;
- Syczów - funkcja produkcji rolnej i mieszkaniowa;

- Wołkowiany - funkcja produkcji rolnej, mieszkaniowa, usługowa i turystyczna;
- Wólka Leszczańska - funkcja produkcji rolnej, mieszkaniowa i usługowa;
- Żmudź - funkcja produkcji rolnej, mieszkaniowa, usługowa i przemysłowa.

Tabela nr 4. Wykaz sołectw.

1.	Annopol
2.	Bielin
3.	Dryszczów
4.	Klesztów (miejscowości: Klesztów i Puszcza)
5.	Kazimierówka (miejscowości: Kazimierówka i Gałęzów)
6.	Ksawerów
7.	Leszczany
8.	Lipinki
9.	Maziarnia
10.	Pobołowice
11.	Roztoka
12.	Rudno
13.	Stanisławów
14.	Syczów
15.	Wołkowiany (miejscowości: Wołkowiany i Pobołowice Kolonia)
16.	Wólka Leszczańska
17.	Żmudź

3.3. Czynniki lokalizacyjne określające możliwości rozwoju przestrzennego gminy, a także społeczno-gospodarczego.

Znakomita część terenu gminy przeznaczona jest na cele produkcji rolnej. Grunty orne i użytki zielone najwyższych klas oraz pochodzenia organicznego wyłączone są z zainwestowania. Rolnicza przestrzeń produkcyjna obejmuje głównie południową część gminy. W każdej miejscowości zostały wydzielone obszary przestrzeni publicznej o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia, stanowiące centra wsi. Obejmują one budynki użyteczności publicznej, usługowe, handlowe, edukacyjne, kulturalne, sportowo - rekreacyjne.

Kierunki zagospodarowania polityki przestrzennej w strefie rolniczej "R".

Celem polityki przestrzennej w strefie rolniczej przestrzeni produkcyjnej wraz ze związanymi z nią terenami zabudowy wsi jest:

1. Wykorzystanie potencjału terenów rolniczych z uwzględnieniem charakteru środowiska przyrodniczego, występujących ograniczeń dla rozwoju rolnictwa oraz tworzenia warunków do restrukturyzacji rolnictwa.

2. Porządkowanie, uzupełnianie i kształtowanie terenów przeznaczonych do zabudowy zgodnie z występującymi uwarunkowaniami funkcjonalnymi, kulturowymi i przyrodniczymi.

W obrębie strefy rolniczej wyróżniono następujące kategorie obszarów osadniczych:

1. Istniejące zespoły osadnicze proponowane do rozwoju,
2. Istniejące zespoły osadnicze o ograniczonym rozwoju, obejmujące małe zespoły zabudowy wiejskiej o charakterze przysiółków,
3. Proponowane, potencjalne tereny rozwojowe funkcji osadniczych, położone w zasięgu projektowanej rozbudowy centralnego systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków,
4. Proponowane, potencjalne tereny rozwojowe, których zabudowa uwarunkowana jest podłączeniem centralnego systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków.

W odniesieniu do terenów rolniczych określa się następujące kierunki zagospodarowania:

1. Ochronę zwartych kompleksów gleb o najwyższych klasach bonitacyjnych,
2. Wyłączenie z produkcji rolnej terenów o najmniejszej produktywności z przeznaczeniem tych terenów pod zalesienie w oparciu o projekt regulacji granicy polno-leśnej. Na wszystkich obszarach przewidzianych pod zalesienie zgodnie z PN-75/E-05100-1 pozostawić pod istniejącymi liniami elektroenergetycznymi SN, NN bez zalesiania o szerokości min. 9,30m. Dopuszcza się w pozostawionym pasie prowadzenie gospodarki leśnej pod warunkiem utrzymywania pod linią drzew nie przekraczających 2m wysokości oraz pozostawienie wokół każdego słupa powierzchni niezalesionej w odległości co najmniej 4m od słupa,
3. Opracowanie rekultywacji gleb,
4. Zapobieganie degradacji gleb przez zastosowanie zabiegów agrotechnicznych,
5. Zachowanie otwartych przestrzeni o wybitnych walorach krajobrazu,
6. Tworzenie specjalistycznych gospodarstw w oparciu o lokalne warunki produkcji rolniczej,
7. Rozwój działalności gospodarczej związanej z rolnictwem,
8. Możliwość realizacji elektrowni wiatrowych wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną we wskazanym obszarze,
9. Zagospodarowanie terenu w taki sposób, aby możliwa była eksploatacja udokumentowanych złóż surowców.

Szczególne kierunki w zagospodarowaniu strefy:

1. Tereny pomników przyrody, parków podworskich, zieleni powinny być wyłączone z jakiegokolwiek zabudowy,
2. W zagospodarowaniu obszarów położonych w Chetmskim Obszarze Chronionego Krajobrazu oraz Strzelecko-Grabowieckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu należy uwzględnić przepisy określające zasady ochrony tych terenów,
3. Wskazuje się na ochronę zabytkowego zespołu dworsko-parkowego w Wólce Leszczańskiej,

4. Tereny ciągu ekologicznego wzdłuż rzeki Krzywólki i Udał. Powinny być chronione przed zabudową, wskazane jest wprowadzenie zadrzewień i zakrzewień.

W odniesieniu do obszarów funkcji osadniczych (przedstawionych na mapie „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Gminy Żmudź”) określa się następujące kierunki zagospodarowania:

1. Adaptowanie istniejącej zabudowy i umożliwienie wykorzystania nowych terenów pod zabudowę zagrodową, mieszkaniową i usługową,
2. Uzupelnienie wyposażenia w urządzenia usługowe i tworzenie centrów usługowych wsi w zespołach osadniczych proponowanych do rozwoju,
3. Wyposażenie terenu w niezbędne urządzenia z zakresu komunikacji i infrastruktury technicznej,
4. Kształtowanie nowej zabudowy przy uwzględnieniu tradycyjnej formy architektonicznej oraz modernizacja i stopniowe przekształcanie w tym kierunku zabudowy istniejącej.

W strefie rolniczej "R" znajduje się kilka kompleksów leśnych. W odniesieniu do terenów leśnych określa się następujące cele i kierunki zagospodarowania. Celem polityki jest tu przede wszystkim ochrona lasów jako ważnego elementu, warunkującego funkcjonowanie środowiska w skali regionalnej, kształtującego lokalne warunki bioklimatyczne oraz walory krajobrazowe i turystyczne obszaru.

W odniesieniu do terenów leśnych określa się następujące kierunki zagospodarowania:

1. Utrzymanie istniejących lasów,
2. Zalesianie terenów rolnych o najniższej przydatności dla rolnictwa, a także rekultywowanych nieużytków przemysłowych,
3. Zagospodarowanie lasów według planów urządzania lasów, zgodnie z wymaganiami gospodarki ochronnej,
4. Udostępnianie lasów w zakresie nie kolidującym z wymaganiami gospodarki leśnej dla turystyki i wypoczynku, objęcie ochroną lasów według projektów rezerwatów.

Kierunki zagospodarowania polityki przestrzennej w strefie osadniczej "O". Strefa osadnicza "O" znajduje się w centralnej części gminy. Celem polityki przestrzennej w tej strefie jest kształtowanie struktury przestrzennej z zachowaniem i wzbogaceniem wartości użytkowych istniejącego zagospodarowania mieszkalno-usługowego i stworzeniem warunków do podniesienia jakości życia mieszkańców.

W odniesieniu do tej strefy określa się następujące kierunki zagospodarowania:

1. Adaptację istniejących zespołów zabudowy mieszkaniowej i uzupełnieniem ich nową zabudową, w części centralnej preferuje się przeznaczenie terenu pod urządzenia usługowe z zielenią towarzyszącą w rejonie skrzyżowania
2. Obszar drogi wojewódzkiej w centrum wsi lokalizuje się ośrodek usługowy pełniący z w/ w terenami funkcję ośrodka gminnego.
3. Wykorzystanie na cele działalności gospodarczej oraz na cele komunalne terenów przydatnych do tego typu zagospodarowania w tym zwalnianych

terenów baz "GS" i spółdzielni usług rolniczych, wykorzystując położenie w centralnej części gminy, korzystne warunki komunikacyjne, dostępność do drogi wojewódzkiej.

Tereny są uzbrojone w wodociąg i kanalizację. Tereny uzbrojone w energię elektryczną z istniejącego GPZ:

1. Ochrona zachowanej struktury przestrzennej miejscowości gminnej,
2. Ochrony wymaga zabytkowy kościół (obiekt wpisany do rejestru zabytków), ustalenie w planach miejscowych warunków kształtowania form zabudowy oraz zespołów zieleni,
3. Kształtowanie terenów biologicznie aktywnych w nawiązaniu do fizjograficznych warunków terenu,
4. Wyposażenie całości strefy w niezbędne urządzenia z zakresu komunikacji i infrastruktury technicznej,
5. Rozbudowa istniejącego cmentarza,
6. Ochrona zieleni cmentarzy nieczynnych,
7. Pozostawienie rezerwy terenu pod budownictwo mieszkaniowe. Tereny te do czasu zainwestowania powinny być w użytkowaniu rolniczym.

Kierunki zagospodarowania i polityki przestrzennej w strefie ekologicznej „E”.

Teren projektowanego powiększenia rezerwatu przyrody Żmudź (o 40,22 ha) do czasu ustanowienia rezerwatu obejmuje się ochroną planistyczną, która polega na:

1. Szczególnej dbałości o walory przyrodnicze i krajobrazowe,
2. Zakazie wprowadzania zmian użytkowania terenu,
3. Zakazie lokalizacji obiektów szkodliwych dla środowiska.

Prawidłowe funkcjonowanie systemu ekologicznego wymaga zachowania i ochrony przed degradacją walorów przyrodniczych, rozległych dolin i obniżeń terenu oraz utrzymania drożności ekologiczno-przestrzennej i walorów przyrodniczych korytarzy ekologicznych. Objąć należy ochroną planistyczną korytarz ekologiczny o znaczeniu regionalnym, Dolinę rzeki Udał. **Zgodnie z zasadami przyjętymi w PZWL na obszarach korytarzy ekologicznych wprowadza się:**

zakazy:

1. składowania odpadów komunalnych i przemysłowych,
2. lokalizacji wylewisk gnojowicy i nieczystości oraz grzebowisk zwierząt,
3. lokalizacji zabudowy mieszkaniowej i innej,
4. tworzenia nasypów ziemnych usytuowanych poprzecznie do osi koryta,
5. eksploatacji surowców mineralnych,

nakazy:

1. likwidację obiektów destrukcyjnych,
2. poszerzania lub wykonywania przepustów w przecinających korytarze nasypach drogowych,

zalecenia:

1. kształtowanie pasmowych struktur przyrodniczych (łąk, zadrzewień),
2. restytucji użytków zielonych kosztem gruntów ornych.

Dążyć należy do minimalizowania barier ekologicznych jakimi są drogi biegnące w dolinach poprzez budowę zwiększonej ilości przepustów. W celu pełniejszego zabezpieczenia cennych zasobów przyrodniczych gminy należy:

1. opracować inwentaryzację przyrodniczą gminy,
2. odrestaurować i uporządkować parki podworskie.

Niezbędne jest wykonanie szczegółowej inwentaryzacji przyrodniczej zieleni parkowej oraz określenie sposobu rewaloryzacji istniejącego drzewostanu. Wprowadzić należy ochronę zachowawczą walorów krajobrazowych poprzez:

1. utrzymanie enklaw niezabudowanej przestrzeni krajobrazowej,
2. nielocalizowanie zabudowy na otwartych terenach rolnych,
3. nie sytuowanie obiektów wprowadzających dysharmonię krajobrazu.

Szczególną ochroną krajobrazową obejmuje się bliskie przedpola punktów widokowych. Ze względu na duże walory krajobrazowe obszaru gminy wskazane jest opracowanie studium kształtowania krajobrazu. Objąć należy ochroną dna wszystkich dolin rzecznych. Pełnią one ważne funkcje hydrologiczne, klimatyczne (naturalny system wentylacyjny) i ekologiczne. Tereny te powinny pozostać w dotychczasowym użytkowaniu (łąki, pastwiska) jako tereny otwarte. Przyjąć należy następujące zasady gospodarowania:

1. Wykluczyć zabudowę kubaturową i urządzenia infrastruktury (poza przypadkami określonymi w miejscowym planie),
2. Budowę liniowych urządzeń technicznych przecinających dolinę z zachowaniem jej drożności w celu umożliwienia migracji flory i fauny (przepusty, słupy),
3. Zakaz tworzenia nasypów i przegród (ogrodzeń) prostopadle do osi doliny,
4. Sukcesywną restytucję łąk, przekształcanie gruntów ornych na użytki zielone i zwiększenie bioróżnorodności,
5. Retencjonowanie wody poprzez budowę małych zbiorników wodnych,
6. Pasmowe zadrzewienia, zakrzewienia i zadarnienia wzdłuż doliny w celu utworzenia biologicznego buforu chroniące dno doliny i cieki przed sptywami wód zanieczyszczonych z terenów upraw rolnych.

Gmina Żmudź położona jest na obszarze GZWP Chełm-Zamość nr 407 i w zasięgu projektowanej strefy ochronnej tego zbiornika oraz w części na terenie Obszaru Wysokiej Ochrony w/w zbiornika. Określone zostały na tym obszarze następujące zakazy:

1. Lokalizacji nowych obiektów gromadzenia odpadów bez zapewnienia izolacji podłoża,
2. Odprowadzenia ścieków niedostatecznie oczyszczonych do wód i gruntu,
3. Lokalizacji nowych obiektów szczególnie niebezpiecznych dla jakości wód (fermy z bezściółkową hodowlą, zakłady przemysłowe i magazyny zawierające substancje toksyczne, bazy i dalekosiężne rurociągi paliw płynnych, tranzyt materiałów niebezpiecznych).

Zlikwidowane powinny być istniejące źródła zanieczyszczenia wód oraz uporządkowanie istniejącego zagospodarowania. Powinna być prowadzona okresowa kontrola w aspekcie jakości wód podziemnych. Docelowo wszystkie jednostki osadnicze wyposażać należy w sieć

wodociągową i kanalizacyjną z wysokosprawnymi oczyszczalniami ścieków. Szczególnie pilna jest realizacja sieci kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków we wsiach posiadających wodociągi (Dryszczów, Annopol, Rudno, Stanisławów, Klesztów, Bielin, Rostoka). W miejscowościach nieposiadających zbiorczej sieci kanalizacyjnej wskazana jest realizacja przydomowych oczyszczalni ścieków lub odprowadzanie ścieków do szczelnych szamb. Postuluje się wykonanie ewidencji szamb i stały nadzór nad ich szczelnością.

Gmina Żmudź położona jest na obszarze zlewni deficytowej Udału i z tego względu wskazany jest rozwój małej retencji przy uwzględnieniu walorów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych terenu.

W celu ograniczenia emisji zanieczyszczeń do atmosfery preferować należy ekologiczne nośniki energii cieplnej (gaz, biomasa, olej, wiatr, energia elektryczna).

Należy zachować strefy ochrony sanitarnej wokół czynnych cmentarzy:

1. 50m, jeżeli ludność zaopatrywana jest w wodę z sieci wodociągu zbiorowego
2. 150m w przypadku braku takiej sieci.

W strefie ochrony sanitarnej obowiązuje zakaz: zabudowy mieszkaniowej, zakładów produkujących lub przechowujących artykuły żywnościowe oraz lokalizowania ujęć wody. (Rozp. MGK z dnia 25.VIII.1959r.).

Gmina Żmudź posiada dokumenty planistyczne:

- Uchwała Nr XI/46/2003 Rady Gminy Żmudź z dnia 6 listopada 2003 roku w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Żmudź,
- Uchwała Nr IX/44 /2007 RADY GMINY ŻMUDŹ z dnia 10 sierpnia 2007 roku w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Żmudź, w zakresie zmiany parametrów dróg gminnych położonych w miejscowościach Leszczany i Rudno,
- Uchwała Nr IX/66/2015 Rady Gminy Żmudź z dnia 10 lipca 2015 roku w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Żmudź,
- Uchwałą NR XXV/173/2020 RADY GMINY ŻMUDŹ z dnia 21 października 2020 roku w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Żmudź dla fragmentu miejscowości Żmudź. Tekst jednolity uwzględniający treść Studium przyjętego Uchwałą Nr II/12/2002 Rady Gminy Żmudź z dnia 12 grudnia 2002r., zmienionego Uchwałą Nr XLI/354/2014 Rady Gminy Żmudź z dnia 13 czerwca 2014 r.

Struktura osadnicza (kolonialna, rozproszona) w Gminie Żmudź jest jej słabą stroną. Oczywiście występują miejscowości o zwartej zabudowie takie jak Żmudź, Wólka Leszczańska, czy ciąg miejscowości Dryszczów, Stanisławów, Syczów, ale jest też bardzo dużo miejscowości o zabudowie kolonijnej, co wpływa bardzo negatywnie na takie aspekty,

jak koszt i często brak zasadności budowy infrastruktury, koszty odbioru odpadów komunalnych itp.

3.4. Obszar zdegradowany, obszar rewitalizacji.

Gmina nie ma jeszcze formalnie wyznaczonego obszaru zdegradowanego. Podpisano umowę na opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji. Termin umowy na opracowanie GPR, to 15.12.2022 r. Do obszaru zdegradowanego gmina rekomenduje działkę 268 w Leszczanach. Jest to działka, na której znajduje się budynek po byłej szkole podstawowej.

3.5. Charakterystyka obecnych terenów inwestycyjnych Gminy.

Teren Inwestycyjny: Działki nr 309/1 i 339/13 położone w Wołkowianach przy drodze gminnej prowadzącej do zalewu „Dębowy Las” w Wołkowianach. Działki zlokalizowane w odległości 2,5 km od drogi wojewódzkiej 844. Działki w MPZP oznaczone są jako UT 45, tj. jako usługi turystyki, zabudowa lotniskowa, parking.

Powierzchnia: 0,78 ha.

Własność: Gmina Żmudź.

Charakterystyka:

1. Możliwość podziału: **jest możliwość podziału,**
2. Możliwość powiększenia terenu poprzez zakup działki sąsiedniej: **nie ma takiej możliwości,**
3. Rodzaj działki: **tereny rekreacyjno - wypoczynkowe,**
4. Przeznaczenie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego: **UT 45 tj. jako usługi turystyki, zabudowa lotniskowa, parking. W związku z tym, że działki położone praktycznie przy samym zalewie niezasadnym jest zmiana przeznaczenia,**
5. Dostęp bezpośredni do drogi krajowej: **brak,**
6. Dostęp bezpośredni do drogi wojewódzkiej: **brak,**
7. Dostęp bezpośredni do drogi powiatowej: **brak,**
8. Droga dojazdowa do terenu: **droga gminna,**
9. Odległość **63 km** do drogi krajowej S 17,
10. Odległość **25 km** do linii kolejowej,
11. Odległość od najbliższego międzynarodowego portu lotniczego Świdnik: **ok. 75 km,**
12. Odległość do najbliższego centrum miasta Chełm (70 000 mieszkańców), to **20 km** do centrum miasta, dojazd **ok. 15 min,**
13. Najbliższe miasto wojewódzkie: **Lublin,**
14. Elektryczność na terenie: **brak, jest w odległości około 100 m,**
15. Gaz na terenie: **nie ma możliwości podłączenia,**
16. Woda na terenie: **jest,**

17. Kanalizacja na terenie: **nie ma, nie możliwości doprowadzenia, odległość od sieci kanalizacyjnej około 5 km,**
18. Czy jest brak opłaty dodatkowej związanej z przygotowaniem do działalności produkcyjnej?: **Nie ma możliwości prowadzenia działalności produkcyjnej,**
19. Czy jest brak ryzyka wystąpienia zalań lub obsunięć terenu?: **Ryzyko zalania jest, brak ryzyka obsunięć,**
20. Czy jest brak istniejących ograniczeń ekologicznych? Działki położone w **Chełmskim Obszarze Chronionego Krajobrazu,**
21. Czy jest brak budynków i zabudowań na terenie? **Są budynki,**
22. Maksymalna wysokość zabudowy to max. **2 kondygnacje, parter + użytkowe poddasze m,**
23. Maksymalna powierzchnia zabudowy: **nie określono % powierzchni działki,**
24. Występowanie zadrzewienia: **Nie występuje,**
25. Biznes w bezpośrednim sąsiedztwie: **Nie ma.**

Teren Inwestycyjny: Działki nr 102, 105, 106, 107 i 117 położone w Puszczy przy drodze powiatowej w pobliżu zbiornika wodnego w Puszczy. Działki zlokalizowane w odległości 7 km od drogi wojewódzkiej 844. Działki w MPZP oznaczone są jako UT 2, tj. jako usługi sportu i turystyki oraz US 1 Usługi sportu (dz. nr 117).

Powierzchnia: 6,53 ha,

Własność: Gmina Żmudź,

Charakterystyka:

1. Możliwość podziału: **jest możliwość podziału,**
2. Możliwość powiększenia terenu poprzez zakup działki sąsiedniej: **nie ma takiej możliwości,**
3. Rodzaj działki: **rolna, łąka, woda, las i inne tereny zabudowane oraz nieużytki (nieużytki, łąki, pola uprawne),**
4. Przeznaczenie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego: **UT 2 tj. jako usługi sportu i turystyki i US 1 usługi sportu. W związku z tym, że działki położone praktycznie przy samym zalewie, niezasadnym jest zmiana przeznaczenia,**
5. Dostęp bezpośredni do drogi krajowej: **brak,**
6. Dostęp bezpośredni do drogi wojewódzkiej: **brak,**
7. Dostęp bezpośredni do drogi powiatowej: **jest,**
8. Droga dojazdowa do terenu: **droga powiatowa,**
9. Odległość: **70 km do drogi krajowej S 17,**
10. Odległość: **32 km do linii kolejowej,**
11. Odległość od najbliższego międzynarodowego portu lotniczego Świdnik: **ok. 82 km,**
12. Odległość do najbliższego centrum miasta Chełm (70 000 mieszkańców), **to 27 km do centrum miasta, dojazd ok. 25 min,**
13. Najbliższe miasto wojewódzkie: **Lublin,**
14. Elektryczność na terenie: **jest,**
15. Gaz na terenie: **nie ma, nie ma możliwości podłączenia,**
16. Woda na terenie: **nie ma, w planie budowa wodociągu w miejscowości Puszcza,**

17. Kanalizacja na terenie: **nie ma, nie możliwości doprowadzenia, odległość od sieci kanalizacyjnej około 7 km,**
18. Czy jest brak opłaty dodatkowej związanej z przygotowaniem do działalności produkcyjnej?: **Nie ma możliwości prowadzenia działalności produkcyjnej,**
19. Czy jest brak ryzyka wystąpienia zalań lub obsunięć terenu?: **Ryzyko zalania jest, brak ryzyka obsunięć,**
20. Czy jest brak istniejących ograniczeń ekologicznych?: **nie ma,**
21. Czy jest brak budynków i zabudowań na terenie?: **nie ma,**
22. Maksymalna wysokość zabudowy to max. **4 kondygnacje,**
23. Maksymalna powierzchnia zabudowy: **co najmniej 25 % powierzchni działki,**
24. Występowanie zadrzewienia: **jest,**
25. Biznes w bezpośrednim sąsiedztwie: **nie ma.**

Teren Inwestycyjny: Działka nr 50 położona w Pobółowicach Kolonii przy drodze wojewódzkiej Działki w MPZP oznaczone są jako UT, UTL 4, tj. jako usługi turystyki, rekreacji i zabudowy letniskowej.

Powierzchnia: 1,28 ha,

Własność: Gmina Żmudź,

Charakterystyka:

1. Możliwość podziału: **jest możliwość podziału,**
2. Możliwość powiększenia terenu poprzez zakup działki sąsiedniej: **nie ma takiej możliwości,**
3. Rodzaj działki: **łąka, las,**
4. Przeznaczenie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego: **UT, UTL 4 tj. jako usługi turystyki, rekreacji i zabudowy letniskowej. W niedalekiej odległości zbiorniki hodowlane oraz zabytkowy młyn wodno - gazowy w związku z tym sugerowane pozostawienie dotychczasowe przeznaczenia.**
5. Dostęp bezpośredni do drogi krajowej: **brak,**
6. Dostęp bezpośredni do drogi wojewódzkiej: **bezpośredni,**
7. Dostęp bezpośredni do drogi powiatowej: **brak,**
8. Droga dojazdowa do terenu: **droga wojewódzka,**
9. Odległość: **58 km do drogi krajowej S 17,**
10. Odległość: **20 km do linii kolejowej,**
11. Odległość od najbliższego międzynarodowego portu lotniczego Świdnik: **ok. 70 km**
12. Odległość do najbliższego centrum miasta Chełm: **15 km do centrum miasta, dojazd ok. 15 min,**
13. Najbliższe miasto wojewódzkie: **Lublin,**
14. Elektryczność na terenie: **brak jest w odległości około 100 m,**
15. Gaz na terenie: **nie ma, nie ma możliwości podłączenia,**
16. Woda na terenie: **nie ma, sieć wodociągowa w odległości około 400 m,**
17. Kanalizacja na terenie: **nie ma, nie możliwości doprowadzenia, odległość od sieci kanalizacyjnej około 4 km,**

18. Czy jest brak opłaty dodatkowej związanej z przygotowaniem do działalności produkcyjnej?: **nie ma możliwości prowadzenia działalności produkcyjnej,**
19. Czy jest brak ryzyka wystąpienia zalań lub obsunięć terenu?: **ryzyko zalania jest, brak ryzyka obsunięć,**
20. Czy jest brak istniejących ograniczeń ekologicznych?: **działka położona w Chełmskim Obszarze Chronionego Krajobrazu,**
21. Czy jest brak budynków i zabudowań na terenie?: **brak,**
22. Maksymalna wysokość zabudowy to max. **2 kondygnacje, parter + użytkowe poddasze,**
23. Maksymalna powierzchnia zabudowy: **nie określono % powierzchni działki;**
24. Występowanie zadrzewienia: **tak,**
25. Biznes w bezpośrednim sąsiedztwie: **stawy hodowlane.**

Teren inwestycyjny: Działka nr 14/6 położona w Żmudzi przy drodze powiatowej w centrum Żmudzi. Działka zlokalizowana w odległości 1 km od drogi wojewódzkiej 844. Działka w MPZP oznaczona jako 9 MNU, tj. jako tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i zabudowy usługowej.

Powierzchnia: 1,33 ha,

Własność: Gmina Żmudź,

Charakterystyka:

1. Możliwość podziału: **jest możliwość podziału,**
2. Możliwość powiększenia terenu poprzez zakup działki sąsiedniej: **nie ma takiej możliwości,**
3. Rodzaj działki: **rola,**
4. Przeznaczenie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego: **9 MNU tj. jako tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i zabudowy usługowej. Obecnie brzmienie jest efektem zmiany MPZP z 2020 r. Na tą chwilę nie mamy planów zmiany. Ewentualna zmiana na potrzeby konkretnej inwestycji,**
5. Dostęp bezpośredni do drogi krajowej: **brak,**
6. Dostęp bezpośredni do drogi wojewódzkiej: **brak,**
7. Dostęp bezpośredni do drogi powiatowej: **tak,**
8. Droga dojazdowa do terenu: **droga powiatowa,**
9. Odległość: **63 km do drogi krajowej S 17,**
10. Odległość: **25 km do linii kolejowej,**
11. Odległość od najbliższego międzynarodowego portu lotniczego Świdnik: **ok. 75 km,**
12. Odległość do najbliższego centrum miasta Chełm (70 000 mieszkańców): **20 km do centrum miasta, dojazd ok. 15 min,**
13. Najbliższe miasto wojewódzkie: **Lublin,**
14. Elektryczność na terenie: **jest,**
15. Gaz na terenie: **nie ma, nie ma możliwości podłączenia,**
16. Woda na terenie: **jest,**
17. Kanalizacja na terenie: **jest,**
18. Czy jest brak opłaty dodatkowej związanej z przygotowaniem do działalności produkcyjnej?: **brak,**

19. Czy jest brak ryzyka wystąpienia zalań lub obsunięć terenu?: **brak ryzyk,**
20. Czy jest brak istniejących ograniczeń ekologicznych?: **brak,**
21. Czy jest brak budynków i zabudowań na terenie?: **brak,**
22. Maksymalna wysokość zabudowy: max. **9 m,**
23. Maksymalna powierzchnia zabudowy: **50 %** powierzchni działki,
24. Występowanie zadrzewienia: **nie występują,**
25. Biznes w bezpośrednim sąsiedztwie: **nie ma.**

Teren Inwestycyjny: Działka nr 14/9 położona w Żmudzi przy drodze powiatowej w centrum Żmudzi. Działka zlokalizowana w odległości 1,5 km od drogi wojewódzkiej 844. Działka w MPZP oznaczona jako 6 MNU, tj. jako tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i zabudowy usługowej.

Powierzchnia: 0,27 ha,

Własność: Gmina Żmudź,

Charakterystyka:

1. Możliwość podziału: **nie ma możliwości,**
2. Możliwość powiększenia terenu poprzez zakup działki sąsiedniej: **nie ma takiej możliwości,**
3. Rodzaj działki: **rola,**
4. Przeznaczenie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego: 6 MNU tj. **jako tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i zabudowy usługowej. Obecnie brzmienie jest efektem zmiany MPZP z 2020 r. Na tą chwilę nie mamy planów zmiany. Ewentualna zmiana na potrzeby konkretnej inwestycji,**
5. Dostęp bezpośredni do drogi krajowej: **brak,**
6. Dostęp bezpośredni do drogi wojewódzkiej: **brak,**
7. Dostęp bezpośredni do drogi powiatowej: **tak**
8. Droga dojazdowa do terenu: **droga powiatowa,**
9. Odległość: **63 km** do drogi krajowej S 17,
10. Odległość: **25 km** do linii kolejowej,
11. Odległość od najbliższego międzynarodowego portu lotniczego Świdnik: ok. **75 km,**
12. Odległość do najbliższego centrum miasta Chełm (70 000 mieszkańców): **20 km** do centrum miasta, dojazd ok. **15 min,**
13. Najbliższe miasto wojewódzkie: **Lublin,**
14. Elektryczność na terenie: **jest,**
15. Gaz na terenie: **nie ma, nie ma możliwości podłączenia,**
16. Woda na terenie: **jest,**
17. Kanalizacja na terenie: **jest,**
18. Czy jest brak opłaty dodatkowej związanej z przygotowaniem do działalności produkcyjnej?: **brak,**
19. Czy jest brak ryzyka wystąpienia zalań lub obsunięć terenu?: **brak ryzyk,**
20. Czy jest brak istniejących ograniczeń ekologicznych?: **brak,**
21. Czy jest brak budynków i zabudowań na terenie?: **brak,**
22. Maksymalna wysokość zabudowy to max. **9 m,**

- 23. Maksymalna powierzchnia zabudowy: **50 %** powierzchni działki,
- 24. Występowanie zadrzewienia: **tak**,
- 25. Biznes w bezpośrednim sąsiedztwie: **nie ma**.

Teren Inwestycyjny: Działki nr 143/2, 143/3 i 143/5 położona w Dryszczowie przy drodze powiatowej . Działka zlokalizowana w odległości 0,2 km od drogi wojewódzkiej 844. Działki w MPZP oznaczona jako 1EN, tj. jako teren lokalizacji urządzeń energetyki odnawialnej.

Powierzchnia: 1,50 ha,

Własność: Inwestor prywatny,

Charakterystyka:

1. Możliwość podziału: **jest możliwość podziału**,
2. Możliwość powiększenia terenu poprzez zakup działki sąsiedniej: **jest**,
3. Rodzaj działki: rola, **inne tereny zabudowane, grunty zadrzewione zakrzaczone**,
4. Przeznaczenie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego: 1 EN tj. **jako teren jako teren lokalizacji urządzeń energetyki odnawialnej. Obecnie brzmienie jest efektem zmiany MPZP z 2015 r. Brak planów zmiany**,
5. Dostęp bezpośredni do drogi krajowej: **brak**,
6. Dostęp bezpośredni do drogi wojewódzkiej: **brak**,
7. Dostęp bezpośredni do drogi powiatowej: **tak**,
8. Droga dojazdowa do terenu: **droga powiatowa**,
9. Odległość: **63 km** do drogi krajowej S 17,
10. Odległość: **25 km** do linii kolejowej,
11. Odległość od najbliższego międzynarodowego portu lotniczego Świdnik: ok. **75 km**,
12. Odległość do najbliższego centrum miasta Chełm (70 000 mieszkańców): **20 km** do centrum miasta, dojazd ok. **15 min**,
13. Najbliższe miasto wojewódzkie: **Lublin**,
14. Elektryczność na terenie: **jest**,
15. Gaz na terenie: **nie ma, nie ma możliwości podłączenia**,
16. Woda na terenie: **jest**,
17. Kanalizacja na terenie: **nie**,
18. Czy jest brak opłaty dodatkowej związanej z przygotowaniem do działalności produkcyjnej?: **brak**,
19. Czy jest brak ryzyka wystąpienia zalań lub obsunięć terenu?: **brak ryzyk**,
20. Czy jest brak istniejących ograniczeń ekologicznych?: **brak**,
21. Czy jest brak budynków i zabudowań na terenie?: **brak**,
22. Maksymalna wysokość zabudowy max. **7 m**,
23. Maksymalna powierzchnia zabudowy: **80 %** powierzchni działki,
24. Występowanie zadrzewienia: **nie występują**,
25. Biznes w bezpośrednim sąsiedztwie: **nie ma**.

3.6. Charakterystyka potencjalnych terenów inwestycyjnych terenie gminy (które mogą być zakupione przez gminę lub wykorzystane w Partnerstwie Publiczno-Prywatnym).

Teren Inwestycyjny: Działka nr 300/3 obecnie przeznaczona w MPZP pod dolesienia. W chwili obecnej Gmina jest na etapie aktualizacji SUiKZP pod kątem możliwości lokalizacji na przedmiotowej działce i farm fotowoltaicznych o mocy większej niż 500 kW.

Powierzchnia: 9,99 ha,

Własność: Gmina Żmudź,

Charakterystyka:

1. Możliwość podziału: **jest**,
2. Możliwość powiększenia terenu poprzez zakup działki sąsiedniej: **nie ma**,
3. Rodzaj działki: **rola, łąka, pastwisko, grunty zakrzaczone i zadrzewione**,
4. Przeznaczenie w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego: **dolesienia. Propozycja zmiany na tereny przeznaczone na lokalizację farm fotowoltaicznych**,
5. Dostęp bezpośredni do drogi krajowej: **brak**,
6. Dostęp bezpośredni do drogi wojewódzkiej: **brak**,
7. Dostęp bezpośredni do drogi powiatowej: **brak**,
8. Droga dojazdowa do terenu: **droga gminna**,
9. Odległość: **63 km** do drogi krajowej S 17,
10. Odległość: **25 km** do linii kolejowej,
11. Odległość od najbliższego międzynarodowego portu lotniczego Świdnik: **ok. 75 km**,
12. Odległość do najbliższego centrum miasta Chełm (70 000 mieszkańców): **20 km** do centrum miasta, dojazd ok. 15 min,
13. Najbliższe miasto wojewódzkie: **Lublin**,
14. Elektryczność na terenie: **jest**,
15. Gaz na terenie: **nie ma, nie ma możliwości podłączenia**,
16. Woda na terenie: **jest**,
17. Kanalizacja na terenie: **nie ma, nie możliwości doprowadzenia, odległość od sieci kanalizacyjnej około 5 km**,
18. Czy jest brak opłaty dodatkowej związanej z przygotowaniem do działalności produkcyjnej?: **nie ma możliwości prowadzenia działalności produkcyjnej**,
19. Czy jest brak ryzyka wystąpienia zalań lub obsunięć terenu?: **brak**,
20. Czy jest brak istniejących ograniczeń ekologicznych?: **działka położona w Chełmskim Obszarze Chronionego Krajobrazu**,
21. Czy jest brak budynków i zabudowań na terenie?: **brak**,
22. Maksymalna wysokość zabudowy: **nie dotyczy**,
23. Maksymalna powierzchnia zabudowy: **nie dotyczy**,
24. Występowanie zadrzewienia: **tak**,
25. Biznes w bezpośrednim sąsiedztwie: **nie**.

4. PARTNERSTWA GMINY, DZIAŁANIA, INWESTYCJE, PLANOWANE KIERUNKI ROZWOJU.

4.1. LGD Ziemi Chełmskiej.

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Ziemi Chełmskiej” powstało podczas zebrania założycielskiego w dniu 26 maja 2008 roku. Pierwsze pomysły utworzenia LGD pojawiły się w połowie września 2007 roku. Początkiem prac nad powstaniem LGD było podjęcie wspólnej decyzji przez wójtów gmin powiatu chełmskiego o zainicjowaniu prac nad stworzeniem trójsektorowego partnerstwa. Rozpoczęły się pierwsze rozmowy z władzami gmin, przewodniczącymi rad oraz lokalnymi liderami. Odbyło się zebranie założycielskie Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Ziemi Chełmskiej”. W zebraniu wzięło udział 56 osób reprezentujących trzy sektory: publiczny, społeczny i gospodarczy. Ostatecznie członkami założycielami zostały osoby prawne i fizyczne z następujących gmin powiatu chełmskiego: Białopole, Dorohusk, Dubienka, Leśniowice, Kamień, Wojstawice oraz Żmudź. Mając na uwadze wspólny kierunek rozwoju oraz spójność terytorialną, w 2014 roku do LGD „Ziemi Chełmskiej” przystąpiła gmina Horodło z powiatu hrubieszowskiego, co w znaczący sposób wzmocniło potencjał społeczno-gospodarczy oraz turystyczny obszaru LGD. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Ziemi Chełmskiej” jest dobrowolnym, samorządowym, trwałym zrzeszeniem osób fizycznych i osób prawnych.

W ramach LGD Ziemi Chełmskiej na terenie gminy w okresie 2016-2021 zrealizowano w ramach partnerstwa następujące inwestycje:

1. Stowarzyszenie Gospodyń Wiejskich „Dziarskie Wólczanki”: „Promocja lokalnej twórczości ludowej poprzez zakup strojów ludowych dla kapeli „Żmudziaki” oraz Zespołu Śpiewaczego „Jarzębinki” realizowanego w ramach projektu grantowego realizowanego przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Ziemi Chełmskiej” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2022 Działanie 19 „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER” Poddziałanie 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”. Kwota dotacji- 14 945,00 zł. Termin realizacji-19.10.2020r-30.05.2021r.
2. Stowarzyszenie Przyjaciół Gminy Żmudź: „Utworzenie nowego obiektu infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej poprzez budowę altany w miejscowości Dryszczów” w ramach projektu grantowego realizowanego przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Ziemi Chełmskiej” w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2022 Działanie 19

„Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER” Poddziałanie 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”. Kwota dotacji- 24 784,50 zł. Termin realizacji 19.10.2020r- 30.05.2022r.

3. Gmina Żmudź: Turniej Aktywności Kobiet „Aktywni na rzecz dziedzictwa kulturowego” w ramach projektu Współpraca Polsko-Ukraińska na rzecz rozwoju turystyki oraz zachowania dziedzictwa kulturowego na obszarze objętym marką „Malowniczy Wschód”. Kwota - 18 320,79 zł. Termin realizacji- 17.04.2019- 24.07.2021r.
4. Gmina Żmudź. Zagospodarowanie i budowa infrastruktury zlokalizowanej przy istniejących zbiornikach wodnych na terenach gmin: Horodło, Kamień, Wojstławice i Żmudź” dla zadania Gminy Żmudź: „Zagospodarowanie i budowa infrastruktury na zbiorniku „Dębowy Las” w Pobołowicach gmina Żmudź”. Wydatki ogółem: 106 964,52 zł, kwota dotacji: 73 918,57 zł. Termin realizacji: 16.09.2020r- 30.06.2021r.

Planowane kierunki rozwoju partnerstwa, które będą dotyczyć gminy do roku 2030:

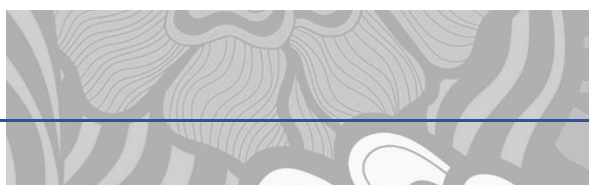
1. Kontynuacja wcześniej prowadzonych działań tj. inwestycji i projektów dotyczących rozwoju przedsiębiorczości oraz turystyki na obszarze LGD.

4.2. Ponadregionalna współpraca drogą do rozwoju Polski Wschodniej.

Gmina Żmudź jako Lider zrealizowała w partnerstwie z gminami: Dubienka (powiat Chełmski), Tyszowce (powiat Tomaszowski), Wielkie Oczy (powiat Lubaczowski) i Stary Dzików (powiat Lubaczowski projekt pn.: „Ponadregionalna współpraca drogą do rozwoju Polski Wschodniej”. Celem ogólnym projektu było: „Kreowanie ponadregionalnej, trwałej współpracy na rzecz rozwoju Polski Wschodniej i wykorzystania jej potencjału gospodarczego, kulturowego i turystycznego”.

Projekt zakładał podjęcie szerokiej i trwałej współpracy pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego na rzecz prowadzenia wspólnej polityki rozwoju. Projekt kładł nacisk na promowanie i wykorzystanie istniejącego potencjału kulturowego, gospodarczego oraz turystycznego.

Dzięki realizacji projektu obszar nim objęty został szerzej promowany i bardziej rozpoznawalny. Podjęte działania podniosły również atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną. Efektem realizacji projektu jest również zawiązanie partnerstwa pomiędzy gminami biorącymi w nim udział polegającego na wspólnym pozyskiwaniu możliwych zewnętrznych źródeł dofinansowania projektów inwestycyjnych. Projekt był współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007 - 2013.

4.3. Współpraca polsko-ukraińska na rzecz rozwoju turystyki na obszarze przygranicznym.

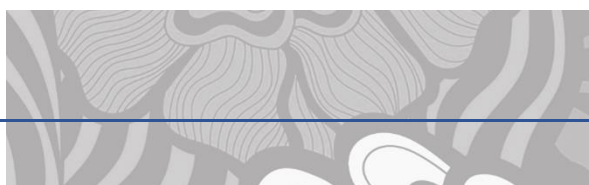
Gmina Żmudź była również partnerem projektu pn. „Współpraca polsko-ukraińska na rzecz rozwoju turystyki na obszarze przygranicznym” dofinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska - Białoruś - Ukraina 2007-2013. W projekcie brały udział: Gmina Leśniowice (Lider), Żmudź, Dorohusk, Wojślawice, Gmina Huszcza (Ukraina) oraz Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Ziemi Chełmskiej. Głównym celem projektu była poprawa atrakcyjności turystycznej oraz wspieranie procesów pełnego wykorzystania potencjału turystycznego obszaru Gmin Leśniowice, Żmudź, Dorohusk, Wojślawice (po stronie polskiej) oraz Gminy Huszcza (po stronie ukraińskiej).

4.4. Turystyka międzynarodowa impulsem rozwoju gospodarczego.

Gmina Żmudź była również partnerem projektu pn. „Turystyka międzynarodowa impulsem rozwoju gospodarczego” W projekcie brały udział: Gmina Wojślawice (Lider), Dorohusk, Leśniowice i Żmudź. Celem ogólnym projektu było zwiększenie atrakcyjności i promocja gospodarcza terenów turystycznych czterech gmin uczestniczących w przedmiotowym projekcie zmierzająca do poinformowania i zachęcenia inwestorów do aktywności gospodarczej na terenie gmin Wojślawice, Dorohusk, Leśniowice i Żmudź.

W ramach projektu został wytyczony szlak rowerowy „Malowniczy Wschód”, została opracowana mapa oraz przewodnik po szlaku a gminy wzięły udział w Międzynarodowych Targach turystycznych Lato 2015.

Projekt był współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego 2007 - 2013.

5. LUDNOŚĆ I PROCESY DEMOGRAFICZNE.

W okresie od 1 stycznia 2021 r. do 31 grudnia 2021 r. liczba mieszkanek i mieszkańców Gminy Żmudź zmniejszyła się o 55 osób, przez co na dzień 31 grudnia 2021 r. wynosiła 3 059 osób, w tym 1 546 kobiet i 1 513 mężczyzn. Gęstość zaludnienia: 23 osób/km².

W odniesieniu do poszczególnych kategorii wiekowych liczba mieszkańców przedstawiała się następująco:

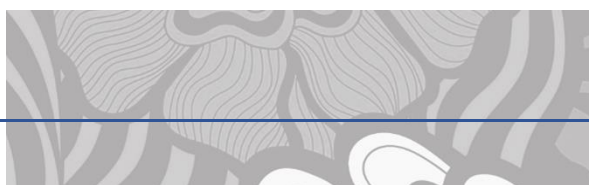
1. liczba mieszkanek w wieku przedprodukcyjnym (14 lat i mniej) wynosiła 250 osób, a liczba mieszkańców 224,
2. liczba mieszkanek w wieku produkcyjnym (15-59 lat) wynosiła 900 osób, a liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym (15-64) wynosiła 1 076,
3. liczba mieszkanek w wieku poprodukcyjnym wynosiła 396, a liczba mieszkańców 213.

Migracje ludności przebiegały w kierunku miasta i zagranicy oraz związane były przede wszystkim z poszukiwaniem zatrudnienia.

W 2021 r. w gminie Żmudź urodziło się 20 dzieci, w tym 14 dziewczynek i 6 chłopców, a zmarło 56 osób, w tym 27 kobiet i 29 mężczyzn. Wobec tego odnotowano ujemny przyrost naturalny. Najczęstsze przyczyny zgonów to: podeszły wiek, choroby, w tym COVID - 19. W 2021 roku na terenie gminy nie odnotowano zgonu niemowląt.

Rozbieżność pomiędzy teoretyczną a faktyczną liczbą ludności (przyczyny, skala, kierunki emigracji zarobkowej): **Przed wszystkim emigracja zarobkowa, podstawowe kierunki emigracji zarobkowej, to Niemcy, Holandia, Włochy i Wielka Brytania a także duże miasta w Polsce. Przyczyną emigracji zarobkowej jest brak pracy na terenie gminy w innych gałęziach gospodarki niż rolnictwo. Bardzo ciężko określić skalę tego zjawiska ale na pewno w większości dotyczy ono osób młodych. Ocena kwalifikacji i możliwości przekwalifikowania się na terenie gminy: na terenie gminy nie ma instytucji dających możliwość nabycia nowych kwalifikacji, taka możliwość istnieje w Chełmie (PUP i firmy szkoleniowe).**

Województwo lubelskie jest jednym z trzech najbardziej wyludniających się w Polsce. To jeden z wniosków Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021. W ciągu 10 lat liczba ludności w naszym regionie zmniejszyła się o 123 tysiące osób. Liczba mieszkańców w Lubelskim zmniejszyła się o prawie 6 % i jest pod tym względem przed województwem świętokrzyskim i opolskim. Liczba ludności w Lubelskim zmniejsza się systematycznie od lat, a wpływają na to dwa czynniki: ujemne saldo migracji, które obserwujemy od połowy lat 90. oraz ujemny przyrost naturalny - ten trend jest widoczny od końca lat 90. Według

długoterminowej prognozy GUS, do 2050 przewidujemy, że tendencja spadkowa będzie się utrzymywała. Być może na poprawę sytuacji demograficznej będzie miał napływ uchodźców z Ukrainy, szczególnie że jesteśmy województwem przygranicznym, ale będzie to widoczne dopiero w kolejnych badaniach.

6. BEZROBOCIE

Liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotne w Powiatowym Urzędzie Pracy w Chełmie z terenu gminy wynosiła na koniec 2020 r. 144 osoby. W ciągu ostatnich lat sukcesywnie spada. Na koniec 2016 r. wynosiła 172 osoby. W grupie osób bezrobotnych było 53,40 % kobiet oraz 46,60 % mężczyzn. Na koniec 2017 r. wynosiła: 154 osoby. W grupie osób bezrobotnych było 55,80 % kobiet oraz 44,20 % mężczyzn. Na koniec 2018 r. liczba osób wynosiła 156 osób. W grupie osób bezrobotnych było 58,30 % kobiet oraz 41,70 % mężczyzn. Na koniec 2019 r. liczba bezrobotnych wynosiła 149 osób. W grupie osób bezrobotnych było 58,30 % kobiet oraz 41,70 % mężczyzn.

W dniu 31 stycznia 2020 r. w województwie lubelskim liczba zarejestrowanych bezrobotnych wynosiła 73 316 osób. W odniesieniu do grudnia 2019 r. liczba zarejestrowanych osób zwiększyła się o 3937 tj. o 5,7%, natomiast w styczniu 2019 r. bezrobocie było wyższe o 5038 osób, tj. 6,4%. Ze względu na rolniczy charakter województwa, w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych 55,0% (55,1% w grudniu 2019 r.) bezrobotnych stanowili mieszkańcy wsi. W styczniu 2020 r. w odniesieniu do grudnia 2019 r. liczba bezrobotnych wzrosła w każdym z powiatów. Najwyższy liczbowy wzrost odnotowano w mieście Lublinie o 478 osób.

Największy odsetek bezrobotnych w województwie lubelskim stanowili bezrobotni z podregionu chełmsko-zamojskiego - 34,3% (34,3% w grudniu 2019 r.) ogółu bezrobotnych w styczniu 2020 r., a następnie z lubelskiego - 28,3% (28,5% w grudniu). W stosunku do stycznia 2019 r. liczba bezrobotnych zmniejszyła się we wszystkich podregionach. W podregionie lubelskim spadek zarejestrowanych bezrobotnych w styczniu 2020 r. do stycznia 2019 r. był najwyższy i wynosił 1 715 osób, w chełmsko-zamojskim 1 578 osób, puławskim 993, a bialskim 752 osoby. Kobiety dominują we wszystkich podregionach. Ich udział procentowy do ogółu bezrobotnych był najwyższy w podregionie chełmsko-zamojskim i wynosił w styczniu 2020 r. 52,0%, w grudniu 2019 r. 52,7%, a 51,5 % w styczniu 2019 r.²

Województwo lubelskie należy nadal do województw o wysokim wskaźniku stopy bezrobocia (5 pozycja licząc od wskaźnika najwyższego). Stopę bezrobocia wyższą niż woj. lubelskie posiadały województwa: warmińsko-mazurskie, podkarpackie, kujawsko-pomorskie, świętokrzyskie.

---

² Stan bezrobocia w województwie lubelskim (stan na dzień 31 stycznia 2020 r.). Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie.

7. ZASOBY MIESZKANIOWE.

W 2021 r. zasób mieszkaniowy gminy obejmował następujące mieszkania i lokale socjalne:

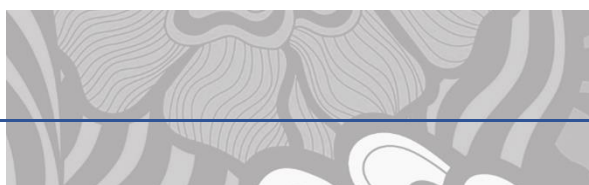
- Roztoka 55 o łącznej powierzchni 118,77 m², składający się z 5 pomieszczeń mieszkalnych, korytarza i ganku,
- Roztoka 72 o łącznej powierzchni 24,50 m², składający się z pokoju i kuchni,
- Roztoka 74 o łącznej powierzchni 64,10 m², składający się z pokoju, kuchni, korytarza i dwóch pomieszczeń gospodarczych,
- Wołkowiany 28C o łącznej powierzchni 54,15 m²,
- Wołkowiany 28C o łącznej powierzchni 55,67 m²,
- Wołkowiany 28C o łącznej powierzchni 47,84 m².

W 2021 r. w najem oddano w najem 14 budynków i lokali a roczny dochód z tego tytułu wyniósł 108 074,30 zł. Na dzień 31 grudnia 2021 r. było 319,28 zł zaległości w opłatach za budynki i lokale będące w zasobie gminy. W 2021 r. nie wypłacono dodatków mieszkaniowych. Ogólna powierzchnia gruntów przekazanych w dzierżawę na dzień 31 grudnia 2021 r. wynosiła 46,6570 ha, a roczny dochód z tego tytułu wyniósł 10 566,25 zł. W 2021 roku sprzedano działki o powierzchni ogólnej 3,00 ha na łączną kwotę 221 268,95 zł.

Obecne tendencje na lokalnym rynku nieruchomości wskazują **duże zainteresowanie starymi siedliskami w małych miejscowościach na terenie gminy oraz duże zainteresowanie działkami budowlanymi w miejscowości Żmudź**. Jako problem należy wskazać pewną ilość pustostanów z nieuregulowaną sytuacją prawną.

8. EDUKACJA I WYCHOWANIE.

W gminie Żmudź w 2021 roku funkcjonowała jedna szkoła podstawowa z oddziałami przedszkolnymi, która w 2017 roku Uchwałą Rady Gminy Żmudź została przekształcona z dotychczasowej sześcioletniej Szkoły Podstawowej w Żmudzi w ośmioletnią Szkołę Podstawową w Żmudzi.

W gminie Żmudź nie ma wyodrębnionych samodzielnych placówek wychowania przedszkolnego. Program edukacji przedszkolnej realizowany jest przez oddziały przedszkolne zlokalizowane przy szkole podstawowej w Żmudzi.

W 2021 r. z edukacji przedszkolnej w oddziałach przedszkolnych przy szkole podstawowej korzystało 52 dzieci. Na terenie gminy nie funkcjonuje żłobek.

W roku szkolnym 2019/2020 do szkoły w gminie Żmudź uczęszczało 272 uczniów, w roku szkolnym 2020/2021 uczęszczało 267 uczniów., natomiast w roku szkolnym 2021/2022 uczęszcza 252 uczniów.

Tabela nr 5. Organizacja szkoły - liczba nauczycieli i uczniów.

	2020/2021	2021/2022
Szkoła	Szkoła Podstawowa w Żmudzi	
Liczba uczniów ogółem, w tym:	267	252
- liczba dzieci w oddziałach przedszkolnych	75	59
Liczba oddziałów, w tym:	15	14
- liczba oddziałów przedszkolnych	5	5
Liczba nauczycieli dydaktycznych w etatach przeliczeniowych (wraz z nauczycielami w oddziałach przedszkolnych), w tym:	26,17	26,44
- liczba nauczycieli stażystów w etatach	0,00	1
- liczba nauczycieli kontraktowych w etatach	1,00	1
- liczba nauczycieli mianowanych w etatach	2,99	3,66
- liczba nauczycieli dyplomowanych w etatach	22,18	20,78

Gmina Żmudź realizuje zadania oświatowe wynikające z ustawy o systemie oświaty i rozporządzeń wykonawczych poprzez zabezpieczenie działalności szkoły podstawowej z oddziałami przedszkolnymi a także zapewnia dostępność do edukacji dla uczniów niepełnosprawnych, finansując dowóz uczniów niepełnosprawnych do szkół poza terenem gminy. Zadania oświatowe realizowane są przy pomocy środków otrzymywanych z budżetu, państwa subwencji oświatowej oraz z budżetu gminy. Przyznano dla 3 uczniów stypendia za wyniki w nauce oraz dla 6 uczniów stypendia za osiągnięcia sportowe na łączną kwotę 1 920,00 zł.

W 2021 roku dokonano przebudowy części budynku Szkoły Podstawowej w Żmudzi na potrzeby Oddziału Przedszkolnego w ramach zadania pn: „Adaptacja pomieszczeń przy Szkole Podstawowej w Żmudzi na potrzeby Oddziału Przedszkolnego”.

Liczba dowożonych uczniów wynosiła 93 uczniów ze Szkoły Podstawowej w Żmudzi. Ponadto Gmina Żmudź w 2021 r. finansowała dowożenie 1 ucznia do Szkoły Podstawowej Nr 1 w Chelmie, 5 uczniów do Specjalnego Ośrodka Szkolno - Wychowawczego w Dorohusku, 3 uczniów do Zespołu Wychowania i Pomocy Psychologiczno - Pedagogicznej w Chelmie, 3 uczniów do Pielęgniarskiej Opieki Domowej Piel Med Plus w Chelmie.

Tabela nr 6. Wyniki uzyskane w ogólnopolskich egzaminach 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 i 2020 na tle powiatu i regionu.

Wyniki sprawdzianów zewnętrznych w szkole podstawowej (kl8) w % na tle powiatu i regionu									
Rok szkolny	J.polski	powiat	region	Matematyka	powiat	region	J. angielski	powiat	region
2021	48	60	61	30,6	40	47	34,15	54	63
2020	64,45	59	60	37,88	42	46	41,68	45	52
2019	54,19	61	64	31,38	38	44	35,90	46	56
Wyniki sprawdzianów zewnętrznych w szkole podstawowej kl 6 w % na tle powiatu i regionu									
2018	-			-			-		
2017	-			-			-		
2016	64	68	71	37	52	53	57	61	69
2015	65	69	72	38	57	59	62	71	75

Zajęcia pozalekcyjne:

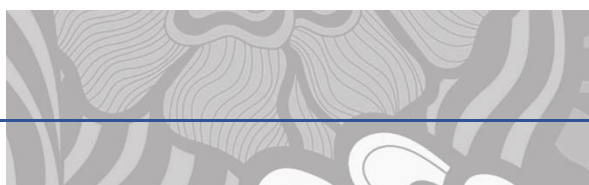
- DH „Chabrowe Niedźwiadki”,
- Międzynarodowy projekt edukacyjny „Emocja” i innowacja pedagogiczna „EkoEmocje” (Założeniem innowacji jest uwrażliwienie dzieci na drugiego człowieka oraz kształtowanie postaw proekologicznych - poprzez aktywną działalność edukacyjną),

Mieszkańcy podczas konsultacji zwracali uwagę na niewystarczającą ofertę zajęć pozalekcyjnych

9. KAPITAŁ SPOŁECZNY.

9.1. Działalność organizacji pozarządowych.

1. **Fundacja Marka Marii Pieńkowskiego**, Lipinki 15, 22 - 114 Żmudź. Celem fundacji jest wspieranie i promocja rozwoju kultury i sztuki, nauki i oświaty wśród młodego

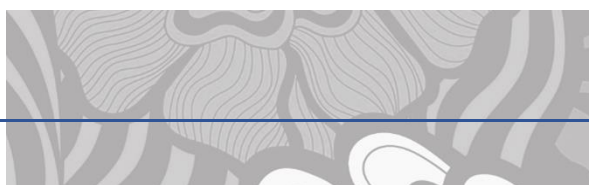

pokolenia. Fundacja powołana przez dr Marka Marię Pieńkowskiego rozpoczęła działalność w 2006 w Stanach Zjednoczonych Ameryki. W grudniu 2008 roku została zarejestrowana również w Polsce. W nawiązaniu do wieloletnich tradycji Rodziny Pieńkowskich, Fundacja Marka Marii Pieńkowskiego na wiele sposobów pomaga zdolnym ludziom. Cykliczne działania:

- Rezydencja Artystyczna w Pieńkowie. Program Rezydencji Artystycznej w Pieńkowie jest w całości finansowany przez Fundację Marka Marii Pieńkowskiego. Program jest kontynuacją warsztatów artystycznych a jego pierwsza edycja miała miejsce w 2016 roku.
- Nagroda Marka Marii Pieńkowskiego. Nagroda przyznawana przez Rektora Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie dla najlepszego studenta I roku Wydziału Malarstwa.
- Nagroda im. Profesora Stefana Pieńkowskiego. Nagroda przyznawana przez Wydział Fizyki Uniwersytetu Warszawskiego za wybitne osiągnięcia w dziedzinie polskich nauk przyrodniczych.
- Warsztaty artystyczne. Fundacja była organizatorem i sponsorem corocznych Międzynarodowych Warsztatów Artystycznych w Pieńkowie w latach 2001-2011.

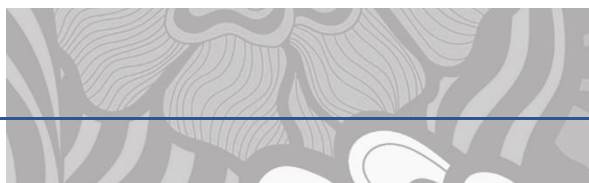
Celem Fundacji jest prowadzenie, finansowanie oraz pomoc, wspieranie i promocja działalności społecznej w zakresie kultury i sztuki, nauki i oświaty skierowana do młodego pokolenia w tym młodych twórców i animatorów kultury, oświaty w kraju i za granicą celem wspierania ich intelektualnego rozwoju oraz finansowanie rozwoju.

2. **Klub Sportowy „Victoria Żmudź”**, ul. Kasztanowa 21, 22 - 114 Żmudź. Celem Klubu jest krzewienie kultury fizycznej wśród dzieci, młodzieży i dorosłych na terenie działania klubu oraz dbałość o prawidłowy rozwój psychofizyczny i zdrowie wszystkich obywateli.
3. **Stowarzyszenie Przyjaciół Gminy Żmudź**, ul. Kasztanowa 22, 22 - 114 Żmudź. Cele działalności stowarzyszenia to m.in. aktywizowanie i integrowanie środowiska lokalnego, promowanie Gminy Żmudź i jej mieszkańców oraz podejmowanie działań służących rozwojowi i przedsiębiorczości.
4. **Stowarzyszenie Przyjaciół Wsi Pobołowice „Stara szkoła”**, Pobołowice 7, 22 - 114 Żmudź. Cele działalności stowarzyszenia to m.in. aktywizowanie i integrowanie środowiska lokalnego oraz działania na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży ze środowisk wiejskich.
5. **Stowarzyszenie na rzecz osób niepełnosprawnych**, Wólka Leszczańska 34A, 22 - 114 Żmudź. Cele działalności stowarzyszenia to m.in. działania na rzecz osób niepełnosprawnych, starych, dzieci i młodzieży, inicjowanie i wspieranie działań na

rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów społecznych oraz podejmowanie działań na rzecz rozwoju przedsiębiorczości.

6. **Stowarzyszenie Gospodyń wiejskich „Dziarskie Wólczanki”**, Wólka Leszczańska 34A, 22 - 114 Żmudź. Cele działalności stowarzyszenia, to m.in. działalność opiekuńcza, oświatowa, edukacyjna, kulturalna, wspieranie inicjatyw społecznych, ochrona zdrowia a także promocja zdrowia - wśród ogółu społeczności, szczególnie wiejskiej, współpraca i pomoc dla innych organizacji działających na wsi oraz wspieranie lokalnych inicjatyw gospodarczych, kulturalnych, społecznych oraz zdrowotnych.
7. **Ochotnicza Straż Pożarna w Żmudzi**, ul. Kasztanowa 21, 22 - 114 Żmudź. Prowadzenie działalności zapobiegającej pożarom.
8. **Ochotnicza Straż Pożarna w Wołkowie**, Wołkowie 26, 22 - 114 Żmudź. Cele działalności stowarzyszenia, to m.in. prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną, organami samorządowymi i innymi podmiotami, udział w akcjach ratowniczych przeprowadzanych w czasie pożarów i zagrożeń ekologicznych związanych z ochroną środowiska oraz innych klęsk i zdarzeń.
9. **Ochotnicza Straż Pożarna w Pobołowicach**, Pobołowice 36A, 22 - 114 Żmudź. Cele działalności stowarzyszenia, to m.in. prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną, organami samorządowymi i innymi podmiotami, udział w akcjach ratowniczych przeprowadzanych w czasie pożarów i zagrożeń ekologicznych związanych z ochroną środowiska oraz innych klęsk i zdarzeń.
10. **Ochotnicza Straż Pożarna w Dryszczowie**, Dryszczów 56, 22 - 114 Żmudź. Cele działalności stowarzyszenia, to m.in. prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną, organami samorządowymi i innymi podmiotami, udział w akcjach ratowniczych przeprowadzanych w czasie pożarów i zagrożeń ekologicznych związanych z ochroną środowiska oraz innych klęsk i zdarzeń.
11. **Ochotnicza Straż Pożarna w Leszczanach**, Leszczany 82, 22 - 114 Żmudź. Cele działalności stowarzyszenia, to m.in. prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną, organami samorządowymi i innymi podmiotami, udział w akcjach ratowniczych przeprowadzanych w czasie pożarów i zagrożeń ekologicznych związanych z ochroną środowiska oraz innych klęsk i zdarzeń.
12. **Ochotnicza Straż Pożarna w Roztoce**, Roztoka 14, 22 - 114 Żmudź. Cele działalności stowarzyszenia to m.in. prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną, organami

samorządowymi i innymi podmiotami, udział w akcjach ratowniczych przeprowadzanych w czasie pożarów i zagrożeń ekologicznych związanych z ochroną środowiska oraz innych klęsk i zdarzeń.

13. Ochotnicza Straż Pożarna w Klesztowie, Klesztów 8, 22 - 114 Żmudź. Cele działalności stowarzyszenia, to m.in. prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną, organami samorządowymi i innymi podmiotami, udział w akcjach ratowniczych przeprowadzanych w czasie pożarów i zagrożeń ekologicznych związanych z ochroną środowiska oraz innych klęsk i zdarzeń.

9.2. Wybitne osiągnięcia mieszkańców.

W Dryszczowie w gminie Żmudź urodziła się Zofia Janina Trzcńska z domu Tittenbrun, żona znanego muzyka i kompozytora jazzowego Krzysztofa Komedy. Przez wiele lat była organizatorką i promotorką festiwali i koncertów jazzowych. Prowadziła również słynny krakowski kabaret „Piwnica pod Baranami”. W miejscowości Maziarnia w gminie Żmudź urodził się Stanisław Brzozowski, jeden z najwybitniejszych pisarzy i filozofów okresu Młodej Polski, autor utworu „Legenda Młodej Polski” oraz powieści „Płomienie”.

9.3. Frekwencja w wyborach.

Tabela nr 7. Frekwencja w wyborach.

Lp.	Rodzaj wyborów	Frekwencja w gminie
1.	Wybory prezydenckie w 2015 r.	44,45 %
2.	Wybory parlamentarne w 2015 r.	35,31 %
3.	Wybory samorządowe 2018 r.	49,63 %
4.	Wybory do Parlamentu Europejskiego w 2019 r.	32,02 %
5.	Wybory parlamentarne w 2019 r.	46,05 %
6.	Wybory prezydenckie w 2020 r.	56,72 %

10. GOSPODARKA I RYNEK PRACY.

Gmina Żmudź jest gminą o charakterze typowo rolniczym, w której rolnictwo jest podstawową gałęzią gospodarki. Konsekwencją tego jest to, że przeważająca część mieszkańców gminy zatrudniona jest w rolnictwie lub w jego otoczeniu. Mała liczba pracujących w gminie Żmudź poza rolnictwem świadczy również o niskiej aktywności ekonomicznej ludności.

W 2021 r. złożono i prawidłowo przetworzono 35 wniosków CEIDG-1, w tym:

- wniosek o wpis - 8,
- wniosek o zmianę wpisu - 9,
- wniosek o zmianę wpisu oraz zawieszenie wykonywania działalności gospodarczej - 10,
- wniosek o zmianę wpisu oraz wznowienie działalności gospodarczej - 5,
- wniosek o wykreślenie przedsiębiorcy - 1.

Najczęstszy przedmiot działalności PKD:

- 4332Z Zakładanie stolarki budowlanej,
- 4339Z Wykonywanie pozostałych robót budowlanych wykończeniowych, 4331Z Tynkowanie,
- 4334Z Malowanie i szklenie.

Główni pracodawcy w sektorze pozarolniczym prowadzący działalność gospodarczą na terenie gminy Żmudź to:

- Ewa Dziekan DREWNOBUD,
- Mariusz Sołtysiuk, Piekarnia „NASZA” Antoni Artur Skrzypa Mariusz Sołtysiuk Spółka Cywilna,
- TRANSPOL Sp. z o. o. Gorzelnia.

Liczba, wielkość i rodzaj podmiotów gospodarczych:

- Liczba dużych podmiotów gospodarczych: 0,
- Liczba średnich podmiotów gospodarczych: 0,
- Liczba małych i mikro przedsiębiorstw: 96 (w tym 21 obecnie jest zawieszonych)

Rodzaje działalności: handel detaliczny, budownictwo i rolnictwo.

Najwięksi pracodawcy:

- Urząd Gminy,
- Szkoła Podstawowa,
- Ewa Dziekan DREWNOBUD Żmudź,
- TRANSPOL Sp. z o.o. Gorzelnia w Żmudzi,
- Piekarnia „Nasza” Antoni Artur Skrzypa, Mariusz Sołtysiuk S.C.

Obserwowana jest niska aktywność gospodarcza mieszkańców gminy, stąd też mała ilość firm działających na rynku na przestrzeni lat. Dużo działalności w skali prowadzonych/aktywnych jest zamykanych lub zawieszanych (w 2016 r.: 11, w 2017 r. 9, w 2018 r. 10, w 2019 r. 12., w 2020 r.: 2).

Największa aktywność gospodarcza zauważalna jest w usługach ogólnobudowlanych. Osoby wyjeżdżające za granicę lub pracuje na budowach zakładają jednoosobowe działalności gospodarcze. Często jest to związane z wymaganiami, które są po stronie pracodawców.

Liczba nowych przedsiębiorstw w ostatnich latach spada (w 2016 r.: 7, w 2017 r. 14, w 2018 r. 20, w 2019 r. 13, w 2020 r.: 9). Liczba miejsc pracy utrzymuje się na podobnym poziomie i niestety nie wzrasta. Miejsca pracy są słabo płatne (najniższa krajowa).

Na terenie gminy nie ma firm produkujących na eksport i brakuje firm innowacyjnych.

11. ROLNICTWO, PRZETWÓRSTWO I PRZEMYSŁ ROLNO-SPOŻYWCZY.

11.1. Charakterystyka rolnictwa.

Głównym działem gospodarki na obszarze Gminy jest rolnictwo. Rolnictwo w gminie ma korzystne warunki rozwoju produkcji rolnej. Użytki rolne stanowią 70,4 %, w tym 40, 3%, to gleby w klasie I-III, gleb w klasie IV jest 46,9 %. Gleby klasy V i VI, czyli najniższej klasy stanowią 12,8 %. Użytki zielone stanowią w gminie 16,5 %.

Tabela nr 8. Ilość gospodarstw rolnych.

Lp.	Gospodarstwa rolne	Ilość	
		Ilość	w % do wszystkich razem
1.	Ogółem	2 213	-
2.	do 1 ha włącznie	1 132	-
3.	powyżej 1 ha razem	1 081	100 %
4.	1-5 ha	638	59 %
5.	do 10 ha	862	79,7 %
6.	do 15 ha	971	89,8 %
7.	5-10 ha	224	20,72 %
8.	5-15 ha	333	30,8 %
9.	10-15 ha	109	10,1 %
10.	5 ha i więcej	443	40,41 %
11.	10 ha i więcej	219	20,3 %
12.	15 ha i więcej	110	10,2 %

Na terenie gminy nie jest prowadzona polityka scalania gruntów. W perspektywie roku 2030 planowane są następujące działania: **przeprowadzenie scaleń w miejscowości Maziarnia i Wólka Leszczańska.**

Tabela nr 9. Najważniejsze uprawy.

Lp.	Uprawy dane za 2021 rok	Dane w h
1.	Użytki rolne ogółem	7 793,51
2.	Jęczmień jary	558,67
3.	Jęczmień ozimy	24,93
4.	Owies	54,42
5.	Pszenica jara	234,02
6.	Pszenica ozima	2256,64
7.	Pszenżyto jare	13,26
8.	Pszenżyto ozime	283,25
9.	Żyto jare	1,87
10.	Żyto ozime	164,50
11.	Gryka	1,00
12.	Kukurydza	752,87
13.	Inne	
Zioła		
14.	Czosnek	13,94
15.	Gorczyca	30,23
16.	Kminek	7,70
17.	Warzywa	93,18
Użytki zielone		
19.	Trawy	93,76
20.	Trwałe użytki zielone	1 199,15
Rzepak i rzepik		
21.	Rzepak jary	12,50
22.	Rzepak ozimy	921,37
23.	Len	1,51
Okopowe		
24.	Burak cukrowy	413,32
25.	Inne okopowe (burak pastewny, marchew)	2,59
26.	Ziemniaki	25,94
Motylkowe		
27.	Bobik	4,13
28.	Groch	17,66
29.	Koniczyna czerwona	178,26
30.	Lucerna	58,36
31.	Łubin	7,09
32.	Soja	131,40
33.	Wyka	13,66
Sady		
34.	Bez czarny	5,66
35.	Borówka	0,24
36.	Jabłoń	3,90
37.	Leszczyna	0,64
38.	Malina	0,18
39.	Truskawka	5,72

Na terenie gminy są gospodarstwa zajmujące się hodowlą bydła mięsnego i mlecznego oraz 1 gospodarstwo hodowli ryb. Nie ma hodowli trzody chlewnej (skutek choroby świń ASF i związanych z tym ograniczeń) i drobiu. Na terenie gminy są również gospodarstwa produkujące mleko: 7 gospodarstw. Są również małe gospodarstwa posiadające ok. 20 szt. bydła mlecznego i jedno duże do ok. 150 szt. Odbiorcą mleka jest Spółdzielnia Mleczarska

Bieluch w Chełmie. Na terenie gminy jest również gospodarstwo produkujące ryby na stawach hodowlanych w miejscowości Leszczany i Pobołowice - Kolonia. Ponadto na terenie gminy są również gospodarstwa produkujące miód. Miód produkowany jest w niewielkich pasiekach posiadających od kilku do kilkunastu uli - liczba pasiek nie przekracza kilkunastu, miód produkowany na własne potrzeby lub sprzedawany jest lokalnie.

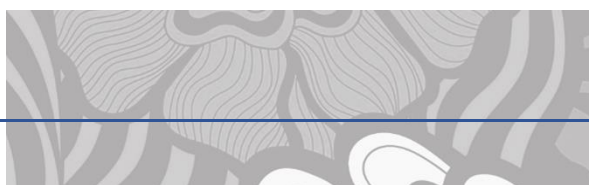
Charakterystyka 5-ciu największych gospodarstw na terenie Gminy Żmudź:

- Gosp. Rolne o pow. ok 1250 ha pod zasiewami położone na terenie kilku ościennych gmin specjalizujące się w produkcji roślinnej - zboża ozime i jare, rzepak ozimy, kukurydza na ziarno i kiszonkę. Hodowla bydła opasowego w ilości ok. 250 szt.
- Gosp. Rolne o pow. ok 260 ha specjalizujące się w produkcji roślinnej - zboża ozime i jare, rzepak ozimy, burak cukrowy, kukurydza na ziarno i kiszonkę, łąki przeznaczone na produkcję pasz. Hodowla bydła mlecznego w ilości ok 150 szt. krów i ok 120 szt. cieląt i jałówek. Bardzo nowoczesny park maszynowy, baza magazynowa.
- Gosp. Rolne o pow. ok 150 ha specjalizujące się w produkcji roślinnej - zboża ozime i jare, rzepak ozimy, gorczyca, rzepa oleista i kukurydza na ziarno. Bardzo nowoczesny park maszynowy, baza magazynowa, suszarnia. Rolnik prowadzi działalność w zakresie usług rolniczych.
- Gosp. Rolne o pow. ok 120 ha specjalizujące się w produkcji roślinnej - zboża ozime i jare, rzepak ozimy, burak cukrowy, kukurydza na ziarno i soja. Bardzo nowoczesny park maszynowy, baza magazynowa. Rolnik prowadzi działalność w zakresie usług rolniczych.
- Gosp. Rolne o pow. ok 120 ha specjalizujące się w produkcji roślinnej - zboża ozime i jare, rzepak ozimy, trawy nasienne, rośliny motylkowe drobnonasienne.
- Gosp. Rolne o pow. ok 120 ha specjalizujące się w produkcji roślinnej - zboża ozime i jare, rzepak ozimy, burak cukrowy, kukurydza na ziarno i soja. Bardzo nowoczesny park maszynowy, baza magazynowa. Rolnik prowadzi działalność w zakresie usług rolniczych.

Na terenie nie ma na chwilę obecną gospodarstw agroturystycznych.

11.2. Doradztwo rolnicze.

Na terenie gminy działalność doradczą w zakresie rozwoju obszarów wiejskich prowadzi Lubelski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Końskowoli Powiatowy Oddział Doradztwa Rolniczego w Chełmie

11.3. Melioracja i nawodnienia.

Na terenie gminy nie ma podmiotu zajmującego się utrzymaniem urządzeń melioracyjnych. Potrzeby w tym zakresie są bardzo duże z uwagi na zły stan rowów melioracyjnych. W 2021 r. gmina próbowała zainicjować powstanie spółki wodnej, niestety bez powodzenia. Rolnicy nie stosują nawodnień.

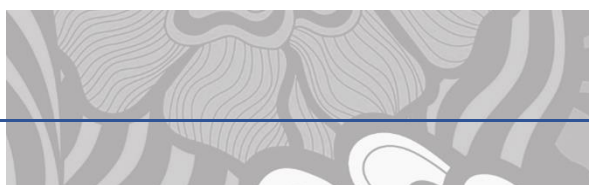
11.4. Ochrona gleb.

Ochrona gleb na terenie gminy funkcjonuje dzięki programom rolnośrodowiskowym dofinansowywanym przez ARiMR. W ramach tych programów część rolników ma obowiązek przygotowywania planów nawozowych, wysiew poplonów który chroni gleby przed erozją. Rolnicy mają również obowiązek prowadzić rejestr zabiegów, jakie wykonują środkami ochrony roślin. Ponadto część rolników ma obowiązek utrzymywania obszarów zielonych w obrębie gospodarstw takich jak np. zadrzewienia śródpolne.

Problem z erozją gleb dotyczy miejscowości położonych w południowej części gminy takich jak Leszczany, Maziarnia, Wólka Leszczańska, Rudno i częściowo Żmudź co wynika z budowy powyższego terenu. Rolnicy, aby przeciwdziałać erozji prowadzą odpowiednią uprawę gleby, coraz bardziej popularna staje się również bezorkowa metoda siewu. Zadrzewienia śródpolne są coraz rzadszym elementem krajobrazu.

11.5. Koła łowieckie.

- Koło Łowieckie Nr 22 „Ch. T. P. M” w Chetmie, liczba członków 84,
- Koło Łowieckie Nr 67 „Krogulec” w Lublinie, liczba członków 75,
- Koło Łowieckie Nr 82 „Dubelt” w Chetmie, liczba członków 67,
- Koło Łowieckie Nr 23 „Szarak” w Chetmie, liczba członków 114.

12. OCHRONA ŚRODOWISKA, W TYM STOPIEŃ ROZWOJU INFRASTRUKTURY SIECIOWEJ I ODSETEK KORZYSTAJĄCYCH Z NIEJ MIESZKAŃCÓW.

Gmina Żmudź nie posiada aktualnej dokumentacji w tym zakresie planów ochrony środowiska oraz planów zadań ochronnych dla obszarów objętych praną formą ochrony przyrody

12.1. Kanalizacja.

- Do roku 2015 r. wybudowano: **17,3 km** (12,82 sieci i 4,48 przyłączy). Stan infrastruktury: **dobry stan techniczny**,
- Potrzeby inwestycyjne gminy do roku 2030: **budowa sieci kanalizacyjnej w miejscowościach o zwartej zabudowie**,
- Planowane rozwiązania/ inwestycje: **budowa sieci kanalizacyjnej na ulicy Brzozowej w Żmudzi - realizacja w 2022 r.**, **budowa sieci kanalizacyjnej w ciągu miejscowości Dryszczów - Stanisławów - Syczów**,
- Na terenie gminy jest **182** przydomowych oczyszczalni ścieków,
- Na terenie gminy jest **186** zbiorników bezodpływowych.

12.2. Wodociągi.

- Zaopatrzenie w wodę pitną na terenie gminy jest zapewnione: **68 %** mieszkańców. Stan infrastruktury na 2020 r. określa się jako **zły**.
- Wodociągi: 2015 r.: **85,77 km**, długość czynnej sieci rozdzielczej wraz z przyłączami, **2120** osób korzystających z sieci; 2017 r.: **85,77 km**, długość czynnej sieci rozdzielczej wraz z przyłączami, **2143** osób korzystających z sieci; 2018 r.: **85,77 km**, długość czynnej sieci rozdzielczej wraz z przyłączami, **2 178** osób korzystających z sieci; 2019 r.: **86,17 km**, długość czynnej sieci rozdzielczej wraz z przyłączami, **2 197** osób korzystających z sieci; 2020 r.: **86,17 km**, długość czynnej sieci rozdzielczej wraz z przyłączami, **2 254** osób korzystających z sieci.

Stan infrastruktury wodociągowej należy określić jako zły. W miejscowości Żmudź duża część sieci wodociągowej została wykonana w latach 70-tych XX w. z rur azbestowych. W pozostałych zwodociągowanych miejscowościach gmina boryka się z dużą ilością awarii.

Planowane inwestycje:

- Budowa sieci wodociągowej w części miejscowości Klesztów,
- Budowa sieci wodociągowej w miejscowości Puszcza i Ksawerów,
- Budowa sieci wodociągowej na ulicy Poczekajka w miejscowości Leszczany.

12.3. Oczyszczalnie ścieków.

- Liczba oczyszczalni ścieków: 2,
- Stan infrastruktury: Oczyszczalnia ścieków w Wólce Leszczańskiej w dobrym stanie technicznym. Oczyszczalnia ścieków w Żmudzi w złym stanie technicznym. Obiekt wymaga gruntownej przebudowy.

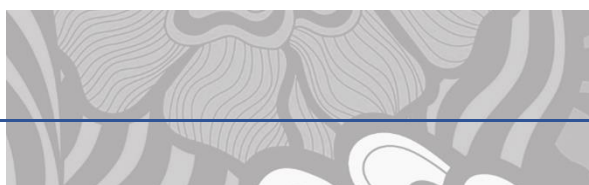
Planowane inwestycje:

- Przebudowa oczyszczalni ścieków w Żmudzi. Obecnie realizowane są roboty budowlane dot. Przepompowni. Gmina otrzymała dofinansowanie 4 750 000 zł na oczyszczalnię.

12.4. Infrastruktura energetyczna.

- Dostawcą energii elektrycznej na terenie gminy jest Zamojska Korporacja Energetyczna S.A., Rejon Energetyczny w Chełmie.
- W skali gminy tylko ułamek gospodarstw nie posiada dostępu do linii energetycznej (0,9 %). Pozostałe gospodarstwa zasilane są w większości siecią 380 V (72 %) i 220V (27,1 %).
- Warto również zauważyć, że ze względu na przestarzałe stacje transformatorowe duża część odbiorców boryka się z częstymi spadkami napięcia elektrycznego.
- Stan infrastruktury na terenie gminy: **infrastruktura w złym stanie technicznym.** PGE na przestrzeni ostatnich lat dokonał jedynie niewielkich inwestycji w tym zakresie, natomiast przy każdej inwestycji drogowej PGE narzuca gminie likwidację tzw. kolizji drogowych, co utrudnia i podraża koszty opracowania dokumentacji technicznych, a także samych inwestycji w tym zakresie.

Plany inwestycyjne: Gruntowna modernizacja infrastruktury energetycznej.

12.5. Stopień wykorzystania odnawialnych źródeł energii i plany w tym zakresie.

- Farmy fotowoltaiczne lub wiatrowe na terenie gminy: **brak**,
- **Dużo małych instalacji paneli fotowoltaicznych na budynkach prywatnych,**
- Biogazownie: **brak**.

W 2021 r. gmina sprzedała prywatnemu inwestorowi działkę w miejscowości Dryszczów, która jest przeznaczona w planie zagospodarowania przestrzennego jako „tereny lokalizacji urządzeń elektroenergetyki odnawialnej z zakresu biogazowni i urządzeń fotowoltaicznych o mocy 2 MW”. Inwestor uzyskał warunki przyłączeniowe w PGE, obecnie jest na etapie opracowywania dokumentacji technicznej budowy biogazowni.

W związku z obecną treścią Planu Zagospodarowania Przestrzennego, na chwilę obecną brak jest możliwości lokalizacji na terenie gminy farm fotowoltaicznych. Obecnie trwają prace nad zmianą studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego pod kątem lokalizacji na terenie gminy farm fotowoltaicznych. Planuje się ich lokalizację w następujących miejscowościach: Roztoka, Wołkowiany, Rudno, Żmudź, Wólka Leszczańska

12.6. Obecny stan termomodernizacji na terenie gminy.

Zdecydowana większość budynków gminnych wymaga termomodernizacji. Są to:

- Budynek Szkoły Podstawowej w Żmudzi,
- Budynek ŚDS w Wołkowanach,
- Budynek po byłej szkole w Leszczanach,
- Świetlica wiejska w Leszczanach,
- Świetlica wiejska w Maziarni,
- Świetlica wiejska w Wołkowanach,
- Świetlica wiejska w Roztoce,
- Świetlica wiejska w Dryszczowie.

Budynki prywatne są sukcesywnie termomodernizowane, ale istnieją jeszcze bardzo duże potrzeby w tym zakresie. Od 2020 r. gmina uruchomiła punkt konsultacyjno-informacyjny programu „Czyste Powietrze” ale z uwagi na brak środków własnych mieszkańców cieszy się niezbyt dużym zainteresowaniem. Dużą barierą jest też tradycyjne podejście mieszkańców do źródeł ciepła np. zdecydowanie preferują opalanie drewnem niż np. pelletem.

W 2019 r. gmina zrealizowała projekt polegający na montażu kolektorów słonecznych, dlatego nie ma dużego zapotrzebowania w tym zakresie. Mieszkańcy wyrażali natomiast bardzo duże zainteresowanie montażem instalacji fotowoltaicznych na swoich budynkach. **Gmina Żmudź wraz z gminą Dorohusk oraz Białopole utworzyła spółdzielnię energetyczną.** Spółdzielnia ta dzierżawi działkę, na której można wykonać farmę fotowoltaiczną o mocy 2 MW. Obecnie Urząd Gminy przyjmuje zgłoszenia tych mieszkańców, którzy chcieliby przystąpić do spółdzielni energetycznej.

12.7. Gospodarka odpadami, selektywna zbiórka odpadów.

W 2021 roku z terenu Gminy Żmudź podmioty odbierające odpady odebrały 382,25 Mg odpadów, w tym 193,5 Mg stanowiły niesegregowane odpady komunalne. Mieszkańcy Gminy segregują odpady na 5 frakcji:

- metale i tworzywa sztuczne, w tym odpady opakowaniowe wielomateriałowe,
- papier i tekturę,
- szkło,
- bioodpady,
- odpady zmieszane.

Pozostałe odpady między innymi takie jak odpady wielkogabarytowe, odpady niebezpieczne, zużyte opony, odpady budowlane odbierane są w Punkcie Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK) zlokalizowanym w Żmudzi. Gmina organizuje również objazdowe zbiórki zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego.

Gmina Żmudź odbiorcę odpadów wyłania w postępowaniu przetargowym. Systemem gospodarki odpadami w Gminie Żmudź objęte są nieruchomości zamieszkałe. Mieszkańcy opłatę za odbiór odpadów płacą w zależności od ilości osób zamieszkujących gospodarstwo domowe.

Na terenie gminy nie ma czynnego składowiska odpadów. Składowisko położone w Żmudzi zamknięte zostało w 2006 roku, w 2007 przeprowadzona została jego rekultywacja. Obecnie składowisko jest w trakcie monitoringu po rekultywacji.

Plany inwestycyjne do roku 2030:

- Zakup pojemników do segregacji odpadów dla wszystkich gospodarstw na terenie gminy, odejście od systemu workowego.
- Modernizacja Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów.

Z terenu Gminy usuwany jest azbest przy udziale środków zewnętrznych. W 2018 roku Gmina Żmudź podpisała umowę o współpracy z Urzędem Marszałkowskim Województwa Lubelskiego „System gospodarowania odpadami azbestowymi na terenie województwa lubelskiego” w ramach, której zrealizowane zostało V naborów wniosków natomiast VI jest w trakcie realizacji. Ponadto Gmina Żmudź współpracuje z WFOŚiGW - w 2017 i 2018 roku Gmina Żmudź otrzymała dotację na usunięcie azbestu.

Na terenie gminy ciągle jest dużo budynków pokrytych azbestem. Przeważnie są to budynki gospodarcze często nieużytkowane w związku z czym właściciele nieruchomości nie widzą potrzeby zmiany pokrycia dachowego. **Gmina Żmudź planuje składanie wniosków o uzyskanie dotacji z WFOŚiGW na usunięcie azbestu** oraz liczy również na dalszą współpracę z Urzędem Marszałkowskim Województwa Lubelskiego.

12.8. Telekomunikacja.

Praktycznie cały obszar gminy objęty jest zasięgiem czterech największych funkcjonujących w Polsce operatorów sieci komórkowej (T-Mobile, PLUS GSM, Play i Orange). Usługi dostępu do Internetu na terenie gminy są świadczone przez operatorów działających na terenie całego kraju oraz lokalnego operatora świadczącego usługi w zakresie internetu radiowego.

Sieci komórkowe:

- Dryszczów - Polkomtel,
- Wołkowiany -T-Mobile,
- Żmudź - Play.

Dostawcy internetu: BlueDot - lokalny dostawca oraz operatorzy krajowi. Na terenie gminy występują odcinki sieci szerokopasmowej (np. w Żmudzi sieć szerokopasmowa jest na dwóch ulicach). Gmina nie przewiduje samodzielnych inwestycji w tym zakresie.

13. KULTURA I DZIEDZICTWO KULTUROWE.

13.1. Instytucje kultury i ich działalność, dziedzictwo kultury.

- **Gminne Centrum Kultury w Żmudzi.** W budynku Ośrodka Kultury w Żmudzi mieści się Gminna Biblioteka Publiczna w Żmudzi, kafejka internetowa oraz sala widowiskowa. GCK prowadzi działalność: rozrywkową (imprezy, dni seniora itp.), sportową (turnieje tenisa stołowego, piłki siatkowej, zawody strzeleckie, turnieje piłki nożnej), edukacyjną (wycieczki krajoznawcze połączone z konkursami plastycznymi), kulturalną (wystawa prac malarskich, spotkania z twórcami ludowymi, koncerty muzyczne, spotkania z aktorami i pisarzami). Tradycją są coroczne Dożynki, organizowane przez GCK-u. Od początku istnienia placówka wyróżniała się działalnością muzyczną, tutaj bowiem powstały zespoły "Lider" oraz "Diana".

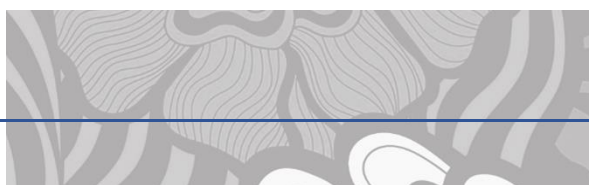
GCK opiekuje się Zespołem Śpiewaczym „Jarzębinki” i Kapelą Żmudziaki i solistką Haliną Romanowską tj. czołowymi reprezentantami Ziemi Żmudzkiej w dziedzinie autentycznego folkloru.

Placówka w swoich zbiorach posiada kolekcję obrazów ludowego malarza Stanisława Rudzkiego z Roztoki (rodem z Wołynia), który był w czołówce ludowych malarzy województwa chełmskiego.

- **Etnograficzna Izba Regionalna w Stanisławowie.** Obecnie w budynku po szkole podstawowej w Stanisławowie funkcjonuje Etnograficzna Izba Regionalna w której zgromadzonych jest ponad sto eksponatów. Izba jest odwiedzana przez wycieczki szkolne jak również przez pojedyncze zainteresowane osoby. Muzeum powstało dzięki dużemu zaangażowaniu kobiet z Zespołu Śpiewaczego Victoria ze Stanisławowa. W budynku tym odbywają się również spotkania Koła Gospodyń Wiejskich, pokazy wypieku tradycyjnego chleba wiejskiego oraz potraw regionalnych.
- **Galeria Pieńków w Lipinkach.** Galeria została założona w 2011 roku w posiadłości doktora Marka Pieńkowskiego naukowca i biznesmena mieszkającego w USA, a pochodzącego z Lubelszczyzny. Pan Pieńkowski postanowił założyć w Polsce fundację wspierającą wybitnych młodych artystów oraz naukowców. Wybudował rozległy Dwór „Pieńków” z otaczającą go wielką posiadłością ziemską, aby wspierać projekty kulturalne, włączył do dworu jako część integralną galerię „Rezydencja Artystyczna” w Pieńkowie. To niezwykle współczesne miejsce, znakomicie przystosowane do prezentacji sztuki, mające powierzchnię 700 m². Galeria funkcjonuje od 2011 roku. Pan Pieńkowski stworzył własną kolekcję sztuki, system pomocy i promocji młodych artystów. Współpracuje z wybitnymi fachowcami, znawcami sztuki i artystami. Organizuje wystawy w których uczestniczą m.in. wpływowi ludzie z USA.

13.2. Oferta najważniejszych wydarzeń kulturalnych.

- **Dożynki Gminne**, to uroczystość o wieloletniej tradycji, która jest symbolem szacunku dla ciężkiej pracy rolnika oraz stanowi wyraz wdzięczności za jego codzienne zmagania. Dożynkowe święto, to w polskiej tradycji czas radości i podziękowań: *Panu Bogu za plony, a ludziom za trud*. Są również okazją do zaprezentowania dorobku rolniczego społeczeństwa z naszego regionu, jego różnorodności i niezwykle bogatego dziedzictwa kulturowego.
- **Jarmark Aktywności Kobiet.** Celem Jarmarku jest prezentacja działalności społecznej i kulturalnej kobiet z gmin powiatu chełmskiego. Okazją do reprezentacji swojej działalności mają Koła Gospodyń Wiejskich, Stowarzyszenia, Spółdzielnie Socjalne oraz indywidualni mieszkańcy. Na

scenie prezentują się lokalni artyści. Prezentowane są też stoiska przygotowane przez Panie, które miały na celu zaprezentowanie własnoręcznie przygotowanych potraw regionalnych oraz prac rękodzieła artystycznego. Działanie ma na celu przypomnienie społeczności różnorodności kuchni regionalnej.

- **Maraton Kresowy.** Żmudź bardzo udanie zadebiutowała na mapie Maratonów Kresowych w 2019 roku. Gmina leży w regionie określanym jako „Malowniczy Wschód”. Opinie zawodników potwierdzały, że nazwa ta jest jak najbardziej uzasadniona. Ze wzgórz na trasie roztaczały się niezwykle malownicze krajobrazy. Dużi i mali miłośnicy dwóch kółek uczestniczą w wyścigu, których wyniki są zaliczane do Pucharu Lubelszczyzny na Maratonach Kresowych.
- **Złot Motocyklowy.** Złot rozpoczyna się od uroczystej Mszy Świętej oraz poświęcenia motocykli w Kościele pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Żmudzi, którą w intencji motocyklistów odprawia Ks. Proboszcz Dariusz Stefanek pomysłodawca imprezy. Następnie motocykliści ustawiają się do parady motocyklowej. Parada okazała się ogromną atrakcją dla mieszkańców miejscowości, przez które motocykliści przejeżdżają. Podsumowaniem wydarzenia jest poczęstunek przygotowany przez panie z gminy Żmudź.

Zapotrzebowanie na wydarzenia kulturalne i atrakcje kulturalne:

- Utworzenie oferty wiosek tematycznych,
- Organizacja festiwalu nawiązującego do artystycznego charakteru gminy,
- Utworzenie ścieżek edukacyjnych,
- Utworzenie nowych przestrzeni do rozwoju kultury (np. Etnoparku, Muzeum Etnograficznego, Warsztatów Kultury).

13.3. Poziom uczestnictwa w kulturze.

- **Silne strony:** rozpoznanie wartości kulturowych gminy, rosnące zainteresowanie mieszkańców kulturą i historią regionu, wzrost zapotrzebowania na zwiększony udział społeczności lokalnej w zarządzaniu gminą,
- **Szanse:** opracowanie wizji zrównoważonego rozwoju gminy z uwzględnieniem adekwatnej roli dziedzictwa kulturowego,
- **Słabe strony:** niedocenywanie roli dziedzictwa kulturowego we współczesnym rozwoju gminy, brak dbałości o autentyczność i integralność zasobu dziedzictwa kulturowego.

13.4. Uwarunkowania historyczne, obiekty zabytkowe, ich stan, dostępność i sposób wykorzystania.

Spśród wszystkich zabytków nieruchomych objętych wpisem do Rejestru, na największą uwagę zasługują zespoły sakralne w Klesztowie i Żmudzi, pełniące obecnie funkcję kościołów parafialnych. Oba obiekty zostały zbudowane w drugiej połowie XVIII w. jako cerkwie unickie. Wzniesiona około 1753 r. świątynia w Żmudzi jest jednonawowym, drewnianym budynkiem o konstrukcji zrębowej. Jej wnętrze zdobi unicka ikona „Ukrzyżowanie z Matką Boską i świętym Janem Ewangelistą” z 1757 r., będąca dziś częścią ołtarza głównego oraz osiemnastowieczne obrazy „Matki Bożej z Dzieciątkiem” oraz „Św. Antoniego”. Obok kościoła znajduje się drewniana dzwonnica, której wyposażenie datuje się na rok 1643.

Zespół sakralny w Klesztowie został wzniesiony z inicjatywy rodu Węglińskich około 1772 r. W jego obrębie znajdują się zabytkowe budynki kościoła, organistówki, przytułku oraz bramy z dzwonnica. Wnętrze świątyni zdobią obrazy „Matki Boskiej Chełmskiej” z roku 1745 oraz „Świętego Łukasza Ewangelisty”.

Tabela nr 10. Obiekty wpisane do krajowego rejestru zabytków.

Lp.	Miejscowość	Nazwa zabytkowego obiektu	Nr wpisu
1	Klesztów	Architektoniczny zespół sakralny	A/194
2	Pobołowice-Kolonia	Młyn wodno-gazowy z siłownią	A/1142
3	Wólka Leszczańska	Zespół dworsko-parkowy	A/1134
4	Wólka Leszczańska	Zajazd	A/440
5	Żmudź	Kościół parafialny (d. cerkiew unicka) z dzwonnica	A/21

Warto jeszcze odnotować, iż na terenie gminy Żmudź znajduje się pięć cmentarzyisk kurhanowych z okresu średniowiecza, które zostały objęte wpisem do krajowego rejestru zabytków (archeologicznych).

Tabela nr 11. Obiekty wpisane do krajowego rejestru zabytków.

Lp.	Miejscowość	Nazwa zabytkowego obiektu	Nr wpisu
1	Pobołowice-Kolonia	Cmentarzisko kurhanowe / 10 kopców / stan. 1	C/59
2	Pobołowice	Cmentarzisko kurhanowe / 25 kopców / stan. 2	C/60
3	Pobołowice	Cmentarzisko kurhanowe / 2 kopce / stan. 3	C/61
4	Pobołowice	Cmentarzisko kurhanowe / 6 kopców / stan. 8	C/62
5	Pobołowice	Cmentarzisko kurhanowe / 10 kopców / stan. 5	C/63

Tabela nr 12. Obiekty wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Lp.	Adres	Nazwa obiektu zabytkowego
1	Bielin	Cmentarz ewangelicki
2	Dryszczów	Kapliczka
3	Dryszczów	Ogród pofolwarczny
4	Klesztów	Cmentarz rzymskokatolicki
5	Klesztów	Ogród podworski
6	Klesztów 10	Dom
7	Klesztów 22	Chałupa
8	Ksawerów 20	Chałupa
9	Ksawerów 35	Chałupa
10	Leszczany	Park podworski
11	Leszczany	Cmentarz ewangelicki
12	Leszczany	Cmentarz prawosławny
13	Leszczany	Cmentarz grekokatolicki
14	Lipinki 40	Chałupa
15	Lipinki 53	Chałupa
16	Maziarnia	Mogiła żołnierzy radzieckich
17	Pobołowice	Cmentarz prawosławny
18	Puszcza	Kapliczka
19	Roztoka	Cmentarz prawosławny
20	Roztoka 33	Dom
21	Stanisławów 5	Chałupa
22	Stanisławów 7	Chałupa
23	Stanisławów 11	Chałupa
24	Syczów	Cmentarz ewangelicki
25	Syczów	Cmentarz ewangelicki
26	Żmudź, ul. Lipowa 7	Chałupa
27	Żmudź, ul. Lipowa 10	Chałupa
28	Żmudź	Dwór
29	Żmudź	Cmentarz rzymskokatolicki
30	Żmudź	Cmentarz żołnierzy radzieckich
31	Żmudź	Ogród pofolwarczny
32	Żmudź	Zespół podworski

Tabela nr 13. Obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków.

Nr GEZ	Nazwa obiektu	Adres	Rejestr	WEZ
1	Zestawienie stanowisk archeologicznych	Annopol		
2	Chałupa	Annopol 6		
3	Chałupa	Annopol 14		
4	Zestawienie stanowisk archeologicznych	Bielin		
5	Chałupa	Bielin 5		
6	Cmentarz ewangelicki	Bielin		
7	Zestawienie stanowisk archeologicznych	Dryszczów		
8	Kapliczka Jana Chrzciciela	Dryszczów		X
9	Krzyż kamienny	Dryszczów		
10	Ogród pofolwarczny	Dryszczów		X

11	Chatupa	Dryszczów		
12	Chatupa	Dryszczów 27		
13	Chatupa	Dryszczów 58		
14	Chatupa	Dryszczów 68		
15	Chatupa	Dryszczów 74		
16	Chatupa	Dryszczów 96		
17	Zestawienie stanowisk archeologicznych	Gałęzów		
18	Chatupa	Gałęzów 2		
19	Zestawienie stanowisk archeologicznych	Kazimierówka		
20	Chatupa	Kazimierówka 1		
21	Chatupa	Kazimierówka 2		
22	Chatupa	Kazimierówka 4		
23	Studnia z żurawiem	Kazimierówka 4		
24	Chatupa	Kazimierówka 9		
25	Chatupa	Kazimierówka 12		
26	Chatupa	Kazimierówka 14		
27	Zestawienie stanowisk archeologicznych	Klesztów		
28	Zespół cerkiewny / Brama z dzwonnica	Klesztów 21	X	
29	Zespół cerkiewny / Kościół	Klesztów 21	X	
30	Zespół cerkiewny / Organistówka	Klesztów 21	X	
31	Zespół cerkiewny / Przytułek	Klesztów 21	X	
32	Zespół cerkiewny / Cmentarz (relikt)	Klesztów 21	X	
33	Zespół cerkiewny / Plebania	Klesztów 21	X	
34	Cmentarz rzymskokatolicki	Klesztów		X
35	Pomnik „Odzyskanie Niepodległości”	Klesztów		
36	Zespół dworski	Klesztów		X
37	Chatupa	Klesztów 10		X
38	Chatupa	Klesztów 16		
39	Chatupa	Klesztów 22		X
40	Zestawienie stanowisk archeologicznych	Ksawerów		
41	Krzyż przydrożny	Ksawerów		
42	Chatupa	Ksawerów 14		
43	Chatupa	Ksawerów 20		X
44	Chatupa	Ksawerów 29		
45	Chatupa	Ksawerów 30		
46	Chatupa	Ksawerów 32		
47	Chatupa	Ksawerów 33		
48	Zagroda / Chatupa	Ksawerów 35		X
49	Zestawienie stanowisk archeologicznych	Leszczany		
50	Cmentarz ewangelicki	Leszczany		X
51	Cmentarz greckokatolicki	Leszczany		X
52	Cmentarz prawosławny	Leszczany		X
53	Park podworski	Leszczany		X
54	Chatupa	Leszczany, ul. Brzozowa 1		
55	Chatupa	Leszczany, ul. Brzozowa 2		

56	Chatupa	Leszczany, ul. Chełmska 12		
57	Chatupa	Leszczany, ul. Cicha 5		
58	Budynek gospodarczy nr 1	Leszczany, ul. Cicha 5		
59	Budynek gospodarczy nr 2	Leszczany, ul. Cicha 5		
60	Chatupa	Leszczany, ul. Poczekajka 8		
61	Chatupa	Leszczany, ul. Strażacka 4		
62	Chatupa	Leszczany, ul. Strażacka 7		
63	Chatupa	Leszczany, ul. Strażacka 9		
64	Chatupa	Leszczany, ul. Szkolna 6		
65	Chatupa	Leszczany, ul. Wesota 1		
66	Chatupa	Leszczany, ul. Wesota 5		
67	Zestawienie stanowisk archeologicznych	Lipinki		
68	Chatupa	Lipinki 27		
69	Chatupa	Lipinki 31		
70	Chatupa	Lipinki 40		X
71	Chatupa	Lipinki 43		
72	Zagroda / Chatupa	Lipinki 53		X
73	Zestawienie stanowisk archeologicznych	Maziarnia		
74	Mogiła Żołnierzy Armii Czerwonej	Maziarnia		X
75	Tablica „Stanisław Brzozowski”	Maziarnia		
76	Zestawienie stanowisk archeologicznych	Pobołowice	X	
77	Cmentarzisko kurhanowe C/60	Pobołowice	X	
78	Cmentarzisko kurhanowe C/61	Pobołowice	X	
79	Cmentarzisko kurhanowe C/62	Pobołowice	X	
80	Cmentarzisko kurhanowe C/63	Pobołowice	X	
81	Cmentarz prawosławny	Pobołowice		X
82	Chatupa	Pobołowice 4A		
83	Chatupa	Pobołowice 14		
84	Chatupa	Pobołowice 22		
85	Chatupa	Pobołowice 38		
86	Zestawienie stanowisk archeologicznych	Pobołowice-Kolonia	X	
87	Młyn wodno - gazowy z siłownią	Pobołowice-Kolonia 29A	X	
88	Cmentarzisko kurhanowe C/59	Pobołowice-Kolonia	X	
89	Chatupa	Pobołowice-Kolonia 2		
90	Zestawienie stanowisk archeologicznych	Puszcza		
91	Kapliczka Św. Jana Nepomucena	Puszcza		X
92	Chatupa	Puszcza 5		
93	Chatupa	Puszcza 11		
94	Budynek gospodarczy	Puszcza 15		
95	Chatupa	Puszcza 16		
96	Zestawienie stanowisk archeologicznych	Roztoka		
97	Cmentarz prawosławny	Roztoka		X
98	Cerkiew prawosławna (relikt)	Roztoka		
99	Cmentarz prawosławny (relikt)	Roztoka		
100	Chatupa	Roztoka 11		

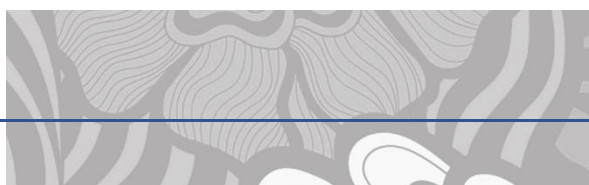
101	Szopa	Roztoka 11		
102	Chatupa	Roztoka 24		
103	Chatupa	Roztoka 27		
104	Budynek gospodarczy	Roztoka 27		
105	Chatupa	Roztoka 29		
106	Chatupa	Roztoka 33		X
107	Chatupa	Roztoka 35		
108	Chatupa	Roztoka 36		
109	Chatupa	Roztoka 37		
110	Chatupa	Roztoka 39		
111	Chatupa	Roztoka 49		
112	Chatupa	Roztoka 51		
113	Chatupa	Roztoka 53		
114	Chatupa	Roztoka 58		
115	Dawna szkoła / obecnie dom	Roztoka 61		
116	Chatupa	Roztoka 62		
117	Chatupa	Roztoka 63		
118	Chatupa	Roztoka 64		
119	Chatupa	Roztoka 68		
120	Chatupa	Roztoka 73		
121	Chatupa	Roztoka 82		
122	Zestawienie stanowisk archeologicznych	Rudno		
123	Chatupa	Rudno 15		
124	Chatupa / obecnie świetlica	Rudno 27		
125	Zestawienie stanowisk archeologicznych	Stanisławów		
126	Chatupa	Stanisławów 5		X
127	Chatupa	Stanisławów 6		
128	Chatupa	Stanisławów 7		X
129	Chatupa	Stanisławów 8		
130	Chatupa	Stanisławów 11		X
131	Budynek dawnej szkoły / ob. skansen	Stanisławów 14		
132	Chatupa	Stanisławów 15		
133	Chatupa	Stanisławów 20		
134	Chatupa	Stanisławów 21		
135	Chatupa	Stanisławów 30		
136	Zestawienie stanowisk archeologicznych	Syczów		
137	Cmentarz ewangelicki „N”	Syczów		X
138	Cmentarz ewangelicki „S”	Syczów		X
139	Chatupa	Syczów 5		
140	Chatupa	Syczów 9		
141	Chatupa	Syczów 10		
142	Zestawienie stanowisk archeologicznych	Wołkowiany		
143	Kopiec „Józef Piłsudski”	Wołkowiany		
144	Chatupa	Wołkowiany 5		
145	Chatupa	Wołkowiany 11		

146	Chatupa	Wołkowiany 33		
147	Chatupa	Wołkowiany 44		
148	Chatupa	Wołkowiany 63		
149	Zestawienie stanowisk archeologicznych	Wólka Leszczańska		
150	Zespół dworsko - parkowy	Wólka Leszczańska	X	
151	Zespół dworsko - parkowy / Dwór (relikt)	Wólka Leszczańska	X	
152	Zespół dworsko - parkowy / Park podw.	Wólka Leszczańska	X	
153	Zespół dworsko - parkowy / Zajazd	Wólka Leszczańska	X	
154	Chatupa	Wólka Leszczańska 10		
155	Chatupa	Wólka Leszczańska 12		
156	Zestawienie stanowisk archeologicznych	Żmudź		
157	Budynek Urzędu Gminy	Żmudź, ul. Kasztanowa 41		
158	Cerkiew unicka / Kościół parafialny	Żmudź, ul. Kasztanowa 41	X	
159	Cerkiew unicka / Dzwonnica	Żmudź, ul. Kasztanowa 41	X	
160	Cerkiew unicka / Cmentarz (relikt)	Żmudź, ul. Kasztanowa 41	X	
161	Cmentarz parafialny	Żmudź, ul. Kasztanowa		X
162	Cmentarz jeńców radzieckich	Żmudź		X
163	Folwark (relikt)	Żmudź		
164	Ogród pofolwarczny (relikt)	Żmudź		X
165	Zespół dworski / Dwór	Żmudź, ul. Kasztanowa 8		X
166	Zespół dworski / Gorzelnia	Żmudź, ul. Jesionowa 21		X
167	Zespół dworski / Budynek gospodarczy	Żmudź, ul. Jesionowa 21		X
168	Zespół dworski / Magazyn	Żmudź, ul. Jesionowa 21		X
169	Kapliczka Matki Boskiej	Żmudź, ul. Jesionowa		
170	Chatupa	Żmudź, ul. Lipowa 7		X
171	Chatupa	Żmudź, ul. Lipowa 10		X
172	Chatupa	Żmudź, ul. Kasztanowa 23		
173	Chatupa	Żmudź, ul. Kasztanowa 52		
174	Chatupa	Żmudź, ul. Kasztanowa 90		

Spśród obiektów zabytkowych wpisanych do gminnej ewidencji, najbardziej wartościowy pod względem swojej historii wydaje się budynek skansenu w Stanisławowie, który wybudowano w II połowie XIX wieku. Pośród licznych chatup objętych wpisem do gminnej ewidencji na szczególną uwagę zasługuje budynek znajdujący się w Kazimierówce 4 oraz stojący obok niego żuraw studzienny z początków XX w.

Do najciekawszych zabytków wpisanych do wojewódzkiej ewidencji należą niewątpliwie budynki zespołu podworskiego w Żmudzi wybudowane w XIX wieku, a obecnie wykorzystywane jako gorzelnia. W Dryszczowie natomiast znajduje się Kapliczka Św. Jana Chrzyciela „na źródle”, której metryka sięga roku 1853 r.

Zdecydowana większość zabytków znajdujących się na terenie gminy Żmudź zachowana jest w dobrej kondycji. Obecnie trwają prace renowacyjne wewnątrz budynku skansenu w Stanisławowie. W 2019 r. ukończono gruntowny remont w Kościele p.w. Podwyższenia

Krzyża Świętego w Żmudzi. W tym samym roku odrestaurowano zabytkową bramę z dzwonnica, będącą częścią zespołu sakralnego w Klesztowie. Rewitalizacji wymaga natomiast wewnątrz (tamtejszego) Kościoła p.w. Najświętszej Marii Panny.

Pośród najważniejszych zabytków z obszaru gminy Żmudź wymagających prac restauratorskich, należy wymienić budynek zajadu w Wólce Leszczańskiej, będący częścią zespołu dworsko-parkowego założonego około 1875 r. Obecnie budynek zabytkowego zajazdu znajduje się w rękach prywatnych.

Pilna potrzeba rewitalizacji dotyczy także Kapliczki „na źródle” św. Jana Chrzciciela, która znajduje się w Dryszczowie. Kompleksowej naprawy wymaga tam większość elementów konstrukcji więźby dachowej wraz z pokryciem. Prace restauratorskie potrzebne są również wewnątrz dziewiętnastowiecznej kapliczki - w szczególności konserwacji wymaga drewniana figura Jana zwanego Nepomucenem.

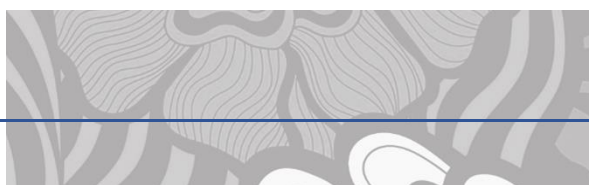
13.5. Lokalne dziedzictwo niematerialne,

TWÓRCY LUDOWI:

- „Jarzębinki” - działają od 2004 roku, występują na różnego rodzaju przeglądach i festiwalach gminnych, powiatowych oraz wojewódzkich na których wielokrotnie zajmowały czołowe miejsca.
- **Romanowska Halina** - od 55 lat angażuje się w sprawy lokalnej społeczności. Śpiewała w zespole „Żmudzianki” którego potem reaktywowała jako zespół „Jarzębinki”. Pani Halina w chwili obecnej występuje jako solistka na licznych przeglądach i konkursach powiatowych, wojewódzkich. Jej największym sukcesem jest zajęcie trzeciego miejsca na 44 Ogólnopolskim Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym 2010 roku.
- „Żmudziaki” - kapela aktywnie działa przy GCK w Żmudzi od 2008 roku. Występuje na wszystkich imprezach organizowanych na terenie gminy Żmudź. Bierze udział na różnego rodzaju przeglądach gminnych, powiatowych i wojewódzkich. Cieszy się wielką sympatią słuchaczy.
- „Jak Band” zespół muzyczno - wokalny ze Żmudzi w składzie: Jarosław Bureć, Arkadiusz Cichosz, Karol Ostrowski , Adrian Makar i Karolina Mączka.

POTRAWY LOKALNE, TRADYCYJNE:

- Roztocki gulasz,
- Kotlety ziemniaczane faszerowane,
- Kaszak wólczański,
- Pierogi smażone z kapustą.

KOŁA GOSPODYŃ WIEJSKICH:

- **Stowarzyszenie „Dziarskie Wólczanki”.** Wólka Leszczańska rozpoczęło swoją działalność w drugiej połowie 2014 roku. Priorytetem Stowarzyszenia jest działanie i aktywność społeczna, która pozwala Paniom się realizować społecznie. Źródłem inspiracji jest dorobek kultury Powiatu Chełmskiego. „Dziarskie Wólczanki” popularyzują zarówno kulturę regionalną, potrawy jak i rękodzieło artystyczne. Swoją pasją zarażają młodych mieszkańców Gminy Żmudź, jak również Powiatu Chełmskiego. Swoje potrawy zgłaszają do licznych konkursów kulinarnych odbywających się na terenie Gminy Żmudź oraz Powiatu Chełmskiego. Organizują uroczystości, takie jak np.: spotkanie okolicznościowe, „Dzień Kobiet” i „Festyn Rodzinny”. Stowarzyszenie organizuje warsztaty rękodzieła oraz kulinarne. Działania Pań w dużej mierze finansowane są ze środków UE. We współpracy z Urzędem Gminy w Żmudzi pozyskane zostały fundusze z projektu „Od bierności do aktywności”, „Integracja- -aktywizacja” oraz „Od integracji do aktywizacji”. Panie uczestniczą w cyklicznych imprezach gminnych, jak i powiatowych, m. in. w Gminnych i Powiatowych Dożynkach, „Dniu Chleba Żytniego”, „Jarmarku Aktywności Kobiet”, Turnieju Gmin „Między Nami Sąsiadami”, „Pikniku Wakacyjnym” oraz Powiatowym „Święcie Ludowym”. Stowarzyszenie „Dziarskie Wólczanki” podpisało w 2015 roku porozumienie o Partnerskiej Współpracy na Rzecz Rozwoju Ekonomii Społecznej w Powiecie Chełmskim.
- **KGW Maziarnia.** Panie z Maziarni działają od 2021 roku. Zajmują się rękodziełem artystycznym i kulinariami, biorą udział w festynach, dożynkach gminnych i powiatowych oraz różnych konkursach organizowanych na terenie Powiatu Chełmskiego. Cyklicznie organizują Andrzejki, ostatki oraz imprezy integracyjne.
- **KGW Roztoka.** Koło Gospodyń Wiejskich Roztoka Koło Gospodyń Roztoka zostało reaktywowane w 2014 roku. Panie z KGW specjalizują się w rękodziele artystycznym, potrawach regionalnych jak i nowoczesnych oraz palmach i pisankach wielkanocnych. Chętnie organizują cykliczne spotkania mieszkańców z terenu Powiatu Chełmskiego takie jak: „Andrzejki”, „Spotkanie opłatkowe”, „Pieczenie ziemniaka”, „Spotkanie jajeczkowe” oraz wiele innych. Biorą również udział w warsztatach i szkoleniach. Do Koła Gospodyń Wiejskich Roztoka należy również kilku Panów, którzy zawsze chętnie pomagają w organizacji spotkań oraz wyjazdów. Od początku swojej działalności biorą czynny udział w różnych kiermaszach, wystawach, festynach i imprezach okolicznościowych. Dzięki dużemu zaangażowaniu osiągają sukcesy zarówno w regionie jak i w Powiecie Chełmskim, zdobywając wiele nagród.

- **KGW Leszczany.** KGW Leszczany zostało założone 21 lipca 2021 r. przez aktywne mieszkanki sołectwa Leszczany. Członkiniami KGW jest 13 osób. Koło zajmuje się rękodziełem (stroiki świąteczne, makrama), gotowaniem i pieczeniem. Koło promuje swoje wyroby na jarmarkach, kiermaszach i dożynkach. Członkinie KGW Leszczany uczestniczą w różnych kursach, ale również same prowadzą warsztaty dla dzieci.

14. SPORT, REKREACJA.

14.1. Infrastruktura sportowo-rekreacyjna.

- **Hala sportowa przy Szkole Podstawowej w Żmudzi** - hala wybudowana w 2000 r., w 2018 r. wykonano malowanie hali, w 2019 r. wykonano renowację podłogi na hali także hala jest w dość dobrym stanie technicznym. Słabą stroną tej hali jest jej architektura (kształt) ponieważ jest wysoka i wąska.
- **Stadion sportowy w Żmudzi** - płyta boiska i trybuny w dobrym stanie. Do 2021 r. na stadionie swoje spotkania w IV lidze rozgrywała Victoria Żmudź, ale z powodu rezygnacji sponsora drużyna zrezygnowała z występów w IV lidze. W bardzo złym stanie technicznym jest budynek szatni, który nadaje się do rozbiórki. W ubiegłym roku opracowano projekt budowlany budowy nowego zaplecza szatniowego na stadionie. Gmina otrzymała dofinansowanie w kwocie 1,3 mln z programu Polski Ład.
- **Boisko tartanowe przy Szkole Podstawowej w Żmudzi** - wykonane w 2010 r. Boisko w dobrym stanie technicznym, remontu wymaga ogrodzenie tego boiska.
- **Siłownia zewnętrzna przy Szkole Podstawowej w Żmudzi** - wykonana w 2019 r. W bardzo dobrym stanie technicznym.
- **Siłownia w Szkole Podstawowej w Żmudzi** - remont pomieszczenia i zakup sprzętu w 2021 r.
- **Place zabaw:** Dwa place zabaw przy Szkole Podstawowej w Żmudzi, z czego jeden wymaga gruntownego remontu. Plac zabaw na osiedlu w Żmudzi - dobry stan techniczny. Wymagany jedynie montaż nowych ławek i koszy na śmieci.

- **Zbiorniki Puszcza i Dębowy Las.** Gmina posiada jeszcze zbiornik w Wołkowianach, który podobnie jak Puszcza również jest zarządzany przez lokalnych wędkarzy. Powierzchnia około 3,5 ha.

14.2. Kluby i wydarzenia sportowe.

- **Klub Sportowy Victoria Żmudź,**
- **Wybrane, najważniejsze imprezy sportowe:** Maratony Kresowe „Malowniczy Wschód” organizowane w gminie w 2019 i 2021 r. W 2022 roku odbyły się 26 czerwca i zostaną rozszerzone o Kresowe Trail, czyli zawody dla biegaczy. Bierze w nich udział około 200 rowerzystów, w większości z woj. Podlaskiego i Lubelskiego, ale brali w nich udział również zawodnicy z Litwy.
- **Od kilku lat na terenie gminy rozwija się strzelectwo sportowe,**
- **Sandra Wilgos** (sportowiec) mieszkanka Klesztowa - Gmina Żmudź. Studiuje stacjonarnie Fizjoterapię w Warszawie. Jej przygoda z siłownią zaczęła się jeszcze w czasach nauki w Gimnazjum w Żmudzi. Jeździła do Chełma, zaczynając od treningów grupowych z trenerem Bartkiem na siłowni Olimp. To dzięki niemu zaczęła współpracę z trenerem stricte pod sporty sylwetkowe. Tak trafiła do Radostawa Stodkiewicza, z którym współpracowała 3 lata. Wystartowała wtedy pierwszy raz na zawodach sportów sylwetkowych w Mistrzostwach Polski NPC w Warszawie zdobywając V miejsce. Startowała w Mistrzostwach Świata WPA. Podniosła na zawodach 120kg ważąc 65kg, zajęła I miejsce w swojej kategorii. W 2022 roku startowała w Mistrzostwach Polski GPC, gdzie wywalczyła II miejsce podnosząc 122,5 kg.
- Następne zawody, to Mistrzostwa Polski XPC na których zdobyła I miejsce w swojej kategorii oraz III miejsce w Open. Ostatni wyjazd w sezonie był do Wrocławia miesiąc później na Mistrzostwa Polski WPC, na których zdobyła III miejsce podnosząc wtedy 137,5 kg i tak zakończyła sezon wiosenny w nowej dyscyplinie jaką jest deadlift.

15. TURYSTYKA.

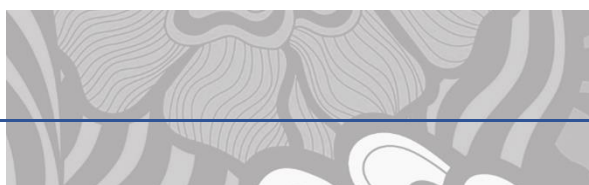
Gmina Żmudź jest atrakcyjna turystycznie. Przez obszar Gminy przepływają rzeka Udal, będąca lewobrzeżnym dopływem Bugu oraz trzy cieki wodne o mniejszym znaczeniu: rzeka Krzywólka, Kanał Żmudzki oraz Kanał Lipiniecki. Nad zalewami „Dębowy Las” i w miejscowości Puszcza wykształciły się popularne centra letniego wypoczynku nad wodą. Szczególnie atrakcyjnym miejscem do wypoczynku jest zbiornik „Dębowy Las”. Można tam powędkować i odpocząć w ciszy i spokoju. Gminę przecinają piesze i rowerowe szlaki turystyczne. Uzupełnieniem turystycznej oferty Gminy jest możliwość wypadu na spotkanie z zabytkami pobliskiego miasta Chełm. Mimo wkraczającej nowoczesności w Gminie wciąż pełno jest starych domów oraz stylowych kapliczek, figur i krzyży przydrożnych.

teren gminy prowadzi:

- szlak pieszy „Kredą pisany” - odstona II (zielony) i odstona III (niebieski).
- szlak rowerowy główny (pomarańczowy), **Malowniczy Wschód**,
- szlak rowerowy uzupełniający (niebieski), **Malowniczy Wschód**,
- szlak turystyczny „Rezerwatów Przyrody”, pieszy, zielony: relacji Urszulín - Leszczany - Wojstawice,

Okolice jest rekomendowana do wypoczynku, gdyż jest tu cicho i spokojnie. Warunki są wręcz idealne na odpoczynek od wielkomiejskiego zgiełku. Główne formy turystyki i rekreacji mające realne szanse rozwoju w Gminie Żmudź, to turystyka weekendowa, turystyka wykorzystująca materialne i niematerialne dziedzictwo kultury z wykorzystaniem kompleksów leśnych oraz zbiorników wodnych znajdujących się na terytorium przedmiotowej jednostki samorządowej, ze szczególnym uwzględnieniem: zbiornika wodnego „Dębowy Las”, turystyki rowerowej rozwijanej na szlakach rowerowych biegnących po terenie gminy, agroturystyki, ale przede wszystkim nowych rozwiązań np. wiosek tematycznych (wzorek Szlaku Saksońskich Wiosek Tematycznych oraz Francuskiej Sieci Wiosek Artystycznych).

Wartym podkreślenia jest również fakt, iż miejscem szczególnie atrakcyjnym turystycznie na terenie Gminy Żmudź jest zbiornik „Dębowy Las” w pobliżu miejscowości Wołkowiany. Mimo licznie występujących tu atrakcji i obiektów turystycznych niezbędnym warunkiem do rozwoju tego rodzaju oferty jest poszerzenie odpowiedniej infrastruktury towarzyszącej (baza noclegowo - gastronomiczna, modernizacja i rozbudowa infrastruktury drogowej itp.) oraz prowadzenie na szeroką skalę działań promocyjnych i informacyjnych (opracowywanie i druk albumów, folderów, przewodników, opracowanie strony internetowej poświęconej tematycznie obiektom turystycznym i walorom przyrodniczym).

Legenda / Map's legend / Легенда карти

- - lasy, tereny zielone / forests, green areas / ліси, зелені насадження
- - akwenty wodne / water reservoirs / водойми
- - mokradła / wetlands / водно – болотні угіддя
- - ścieżka rowerowa „Malowniczy Wschód” / „Picturesque East” bicycle path
Велосипедна доріжка „Мальовничий Схід”
- - pozostałe ścieżki rowerowe / other bike paths /
інші велосипедні доріжки
- - granica państwa / Country Border / Кордон країни
- - drogi krajowe / national roads / національних доріг
- - drogi wojewódzkie / provincial roads / провінційні дороги

- - pozostałe drogi / other roads / інші дороги
- - tory kolejowe / railroad tracks / залізничні колії
- - rzeki / the river / річка
- ŻMUDŹ** - siedziba gminy / seat of the commune / місцезнаходження комуни
- Leszczany** - pozostałe miejscowości / other towns / інші міста
- - zabytki architektury / architectural monuments / пам'ятки архітектури
- - kapliczki, pomniki / shrines, monuments / святині, пам'ятники
- - pomniki przyrody / nature monuments / пам'ятники природи

- 16 - Żmudź - Kościół.
- 17 - Klesztów - Zespół Sakralny.
- 20 - Pobołowice - Młyn.
- 21 - Natalin - Wiatrak.

Wyróżniającą gminę atrakcją turystyczną, kulturalną jest Galeria Pieńków w rezydencji Marka Marii Pieńkowskiego w Lipinkach. Galerię od lat odwiedzają polscy i zagraniczni artyści, aby uczestniczyć w wystawach, warsztatach i plenerach malarskich. Dotychczasowa działalność galerii obok wystaw znanych artystów ukierunkowana była na wschodzące gwiazdy polskiej sceny plastycznej.

Sielankowa, nastrojowa, harmonijna - epitety te można mnożyć bez końca, spoglądając na gminę Żmudź. Wzorem m.in. francuskich wiosek artystycznych, miejsce to, może przyciągać i inspirować coraz więcej artystów. Do Gminy Żmudź mogą przybywać twórcy z całej Polski i z Zagranicy. Prace artystów mogą być pokazywane w Galerii Pieńków oraz prywatnych domach (mini muzeach), ogrodach, a nawet w zabytkowym młynie czy nowych obiektach np. Etnograficznym Muzeum Malowniczego Wschodu.

Baza noclegowa na chwilę obecną wygląda fatalnie, ponieważ na terenie gminy miejscami noclegowymi dysponuje tylko Galeria Pieńków i doraźnie szkoła podstawowa w okresie letnim (możliwość zorganizowania schroniska letniego). Dzięki powstaniu Restauracji PAVILON pewnej poprawie uległa baza gastronomiczna na terenie gminy funkcjonująca wcześniej tylko w okresie wakacyjnym nad zalewem Dębowy Las dzięki Spółdzielni Socjalnej prowadzącej swoje stoisko gastronomiczne: zapiekanki, hamburgery itp.

Gmina posiada endogeniczne zasoby, które w pełni umożliwiają kształtowanie wielofunkcyjnego rozwoju w profilu: rolniczym/przetwórczym oraz turystycznym.

16. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE.

- Podmioty i instytucje realizujące zadania z zakresu bezpieczeństwa na terenie gminy: **Komisariat Policji w Żmudzi**,
- Uwarunkowania wynikające z położenia, w tym zagrożenia naturalne: **brak zagrożeń osuwiskowych i powodziowych. W ostatnich latach można zaobserwować wzrost zagrożenia spowodowany gwałtownym wiatrem i nawałnicami.**
- Przestępczość (z raportu Komendy Policji): **2017: ogółem 38, wykryte 35 (92,11 %); 2018: ogółem 26, wykryte 23 (88,46 %); 2019: ogółem 34, wykryte 32 (94,10 %); 2020: ogółem 49, wykryte 41 (83,67 %).**
- Bezpieczeństwo w ruchu drogowym (wypadkowość z raportu Komendy Policji): **2017: Wypadki - 1, Zabici - 0, Ranni - 1. Kolizje drogowe - 27 ; 2018: Wypadki - 1, Zabici - 0, Ranni - 1. Kolizje drogowe - 18 ; 2019: Wypadki - 1, Zabici - 1, Ranni - 0. Kolizje drogowe - 19; 2020: Wypadki - 1, Zabici - 0, Ranni - 2. Kolizje drogowe - 20.**
- Na terenie gminy funkcjonuje **8 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych** tj. Dryszczów, Klesztów, Leszczany, Maziarnia, Pobołowice, Roztoka,

Wołkowiany i Żmudź. Cztery jednostki OSP posiadają na wyposażeniu samochody pożarnicze, pozostałe cztery to jednostki typu „M” wyposażone w motopompy oraz niezbędny sprzęt ratowniczo - gaśniczy. Ogółem na wyposażeniu jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych znajduje się 6 samochodów pożarniczych tj. Star 244, Mercedes-Benz, Lublin, Jelcz/Star oraz dwa pojazdy marki Volkswagen Transporter. Najlepiej wyposażoną w sprzęt ratowniczo - gaśniczy jest jednostka OSP w Żmudzi, która z dniem 14 kwietnia 1995 roku włączona została do w krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego (KSRG). Jednostka OSP w Żmudzi dysponuje niżej wymienionym sprzętem pożarniczym: sprzęt silnikowy (pompa szlamowa WT- 30 X, piła motorowa STIHL, pompa silnikowa LUKAS, pompa MAXIMUM, pompa pływająca NIAGARA-1, pompa szlamowa SUBARU, agregat prądotwórczy BENZA, agregat prądotwórczy GECO, agregat gaśniczy HONDA, silnik wentylatora, silnik łodzi); sprzęt specjalistyczny (łódź ratownicza, maszt oświetleniowy stacjonarny, maszt oświetleniowy przenośny, ubranie specjalne SX-2, ubranie żaroodporne, ubranie ochronne (osy, szerszenie), motopompa PO-5, aparat powietrzny, sygnalizator bezruchu, torba medyczna PSP). Wyjazdy OSP w Żmudzi do akcji ratowniczych w latach: 2015 - 31, 2016 - 17, 2017 - 29, 2018 - 23, 2019 - 38, 2020 - 32, 2021 - 39. Ponadto w działaniach ratowniczo - gaśniczych w 2017 roku brały udział jednostki OSP: Leszczany - 1 raz, Roztoka 2 razy. Ogółem jednostki OSP z terenu gminy zrzeszają 195 strażaków, w tym 40 honorowych. Wszystkie jednostki OSP posiadają swoje siedziby w budynkach stanowiących mienie komunalne gminy.

17. POMOC SPOŁECZNA.

Pomocą społeczną na terenie gminy prowadzi Ośrodek Pomocy Społecznej w Żmudzi, ul. Kasztanowa 24, 22 - 114 Żmudź, Środowiskowy Dom Samopomocy Wrzos w Wólce Leszczańskiej, Wólka Leszczańska 34A 22 - 114 Żmudź. W ciągu ostatnich lat, m.in. w 2020 roku Ośrodek Pomocy Społecznej w Żmudzi obejmował pomocą:

- z zakresu świadczeń udzielanych na podstawie ustawy o pomocy społecznej - **216** rodzin,
- z zakresu świadczeń udzielanych na podstawie ustawy o świadczeniach rodzinnych - **259** rodzin,
- z zakresu świadczeń udzielanych na podstawie ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (500+) - **413** dzieci.
- z zakresu świadczeń udzielanych na podstawie ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów - **28** rodzin.
- z zakresu świadczeń udzielonych na podstawie ustawy w sprawie szczegółowych warunków realizacji rządowego programu "Dobry start" - **356** dzieci.

Gmina dostarczała mieszkańcom posiłki (minimum jeden gorący posiłek dziennie). Liczba posiłków obejmowała:

- w roku 2015 - **168** osób,
- w roku 2016 - **150** osób,
- w roku 2017 - **143** osób,
- w roku 2018 - **143** osób,
- w roku 2019 - **117** osób,
- w roku 2020 - **96** osób.

W tym zakup posiłków dla dzieci i młodzieży w czasie nauki w szkole:

- w roku 2016 - **150** osób,
- w roku 2017 - **143** osób,
- w roku 2018 - **143** osób,
- w roku 2019 - **115** osób,
- w roku 2020 - **94** osób.

Gmina przeznaczyła na ten cel: w roku 2015 - **77 820,00 zł**, w roku 2016 - **83 025,00 zł**, w roku 2017 - **83 882,00 zł**, w roku 2018 - **85 744,00 zł**, w roku 2019 - **78 780,00 zł**, w roku 2020 - **29 619,00 zł**.

Prawo do świadczeń pieniężnych przysługuje: **89** mieszkańcom gminy.

Gmina przeznaczyła na świadczenia pieniężne: w roku 2015 - **151 396,35 zł**, w roku 2016 - **171 825,51 zł**, w roku 2017: **158 101,92 zł**, w roku 2018 - **120 068,80 zł**, w roku 2019 - **180 733,83 zł**. Najczęstszym powodem przyznawania świadczeń pieniężnych było: **ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała choroba**

Liczba osób z gminy objętych zasiłkiem rodzinnym w 2015 roku wynosiła: **387** (dzieci) **185** (rodziny). Liczba osób z gminy objętych zasiłkiem rodzinnym w 2020 roku wynosiła: **300** (dzieci) **134** (rodziny). Gmina przeznaczyła na zasiłki rodzinne: w roku 2015 - **607 209,80 zł**, a w roku 2020 **533 638,23 zł**. Ponadto gmina opłaca składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe: w roku 2015 - **16** Osoby, w roku 2020 - **14** osoby.

Oferta dla osób starszych:

- Placówki dziennego pobytu osób starszych: **brak**,
- Warsztaty Terapii Zajęciowej: **brak**,
- Domy Seniora: **brak**,
- Kluby Seniora: **brak**,
- Uniwersytet III wieku: **brak**,
- DPS: **brak**,
- ZOL: **brak**.

Na terenie gminy powstała Spółdzielnia Socjalna „Dębowy Las” w Wołkowianach, Wołkowiany 28A 22 - 114 Żmudź. Spółdzielnia funkcjonuje nieprzerwanie od 13 lutego 2013 r. Jej główny profil działalności to catering.

Na terenie gminy działa Środowiskowy Dom Samopomocy „Wrzos” w Wólce Leszczańskiej (rozpoczęcie działalności: 01.12.2011r.):

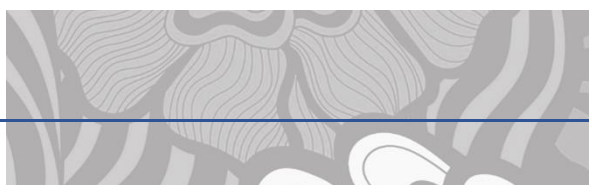
- typ domu: B,C,
- liczba miejsc statutowych: 40,
- liczba wydanych decyzji: 43, 1. Środowiskowy Dom Samopomocy jest ośrodkiem wsparcia pobytu dziennego przeznaczonym dla osób upośledzonych umysłowo i wykazujących inne zaburzenia czynności psychicznych, funkcjonuje od 2011 roku,
- terenem działania ŚDS jest Gmina Żmudź oraz Gminy: Wojstawice, Kamień, Dubienka, Leśniowice,
- ŚDS jest wyodrębnioną jednostką budżetową w rozumieniu ustawy o finansach publicznych. Siedzibą ŚDS jest Wólka Leszczańska 34, 22-114 Żmudź,
- w skład ŚDS wchodzi Filia w miejscowości Wołkowiany 28 b, 22-114 Żmudź.

Główne wyzwania przed jakimi będzie stała gmina do 2030 r., to starzejące się społeczeństwo i coraz większa liczba osób z niepełnosprawnościami i dysfunkcjami psychicznymi. Obserwujemy również narastanie problemu alkoholizmu, w tym alkoholizmu wśród kobiet. W związku z powyższym planujemy utworzyć dzienny dom pobytu dla osób starszych oraz jeszcze bardziej rozwinąć poradnictwo psychologiczne.

Gmina planuje przebudowę Gminnego Centrum Kultury w Żmudzi, pod kątem zapewnienia dostępności dla osób niepełnosprawnych - budowa windy. Sukcesywnie i na miarę możliwości finansowych gmina planuje również zapewnienie dostępności pozostałych budynków będących w zasobie gminy.

W 2015 r. oddano do użytku 2 lokale socjalne, zlokalizowane w budynku ŚDS w Wołkowianach. W lokalach socjalnych mogą przebywać 4 osoby. Potrzeby w zakresie budowy mieszkań socjalnych: potrzeba budowy minimum 3-4 mieszkań socjalnych.

Plany inwestycyjne gminy: W ramach przebudowy budynku po byłej szkole podstawowej w Leszczanach gmina planuje dostosować parter budynku na potrzeby dziennego domu pobytu dla osób starszych natomiast na piętrze tego budynku planujemy wykonać 2 lokale socjalne.

18. OCHRONA ZDROWIA.

- Placówki: NZOZ AMIMED ul. Lipowa 2, 22 - 114 Żmudź, lekarz pediatra, NZOZ Dentysta ul. Lipowa 2, 22 - 114 Żmudź lekarz stomatolog. (liczba placówek, lokalizacja, zakres usług, dostępność, lekarze).
- Zgłaszane potrzeby ze strony mieszkańców w zakresie działalności ww. placówek: brak specjalistów, dostępny tylko jeden lekarz, a w okresie pandemii dostępność jeszcze się pogorszyła za sprawą e-wizyt.
- Czas dojazdu zespołów ratownictwa medycznego na terenie gminny: 25 minut.

19. FINANSE SAMORZĄDOWE.

Tabela nr 14. Budżet gminy - dochody i wydatki, w tym ich struktura za 2015 i za 2020
(w układzie za: Statyczne Vademecum Samorządowca GUS).

Dochody budżetu gminy według działów		
	2015	2020
Rolnictwo i łowiectwo	499 457,40	646 959,56
Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	193 051,52	191 048,57
Transport i łączność	102 584,00	-
Turystyka	792 688,28	-
Gospodarka mieszkaniowa	117 882,97	150 778,67
Administracja publiczna	71 681,50	201 311,28
Urzędy naczelnych organów władzy	32 286,94	29 513,99
Bezpieczeństwo publiczne	-	6 135,49
Dochody od osób prawnych, fizycznych	2 401 856,62	2 847 285,91
Różne rozliczenia	3 565 378,44	6 069 696,93
Oświata i wychowanie	165 826,12	369 996,65
pomoc społeczna	2 200 169,51	1 288 641,49
Edukacyjna opieka wychowawcza	45 204,96	11 175,04
Rodzina	-	4 366 102,97

Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	320 221,92	708 814,26
Kultura fizyczna	26 305,00	38 219,13
Ogółem	10 534 595,18	16 925 679,94
Wydatki budżetu gminy według działów		
	2015	2020
Rolnictwo i łowiectwo	553 151,81	674 502,09
Zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	104 216,28	195 989,09
Transport i łączność	510 549,35	596 537,53
Turystyka	1 092 967,48	-
Gospodarka mieszkaniowa	51 639,30	477 559,13
działalność usługowa	18 389,00	30 012,00
Administracja publiczna	1 456 605,93	2 163 315,57
Urzędy naczelnych organów władzy	32 286,94	29 513,99
Bezpieczeństwo publiczne	46 167,69	96 327,26
Obsługa długu publicznego	131 391,81	43 624,95
Oświata i wychowanie	3 167 756,74	3 703 935,47
Ochrona zdrowia	8 634,11	16 801,00
pomoc społeczna	2 404 346,42	1 910 136,15
Edukacyjna opieka wychowawcza	56 591,20	17 128,80
Rodzina	-	4 477 894,41
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	465 793,95	798 044,03
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	137 212,00	280 000,00
Kultura fizyczna	126 026,43	101 894,49
Ogółem	10 363 726,44	15 613 215,96

Tabela nr 15. Mienie gminy.

Nazwa	Lokalizacja	Wartość
Budynek biurowy	Żmudź	57 231,32
Budynek agregatorowni	Żmudź	9 959,00
Budynek przepompowni	Żmudź	1 782,00
Budynek WDK	Wołkowiany	43 728,00
Budynek szkoły	Stanisławów	63 851,82
Budynek gospodarczy	Żmudź	146 543,26
Budynek OSP	Żmudź	365 352,98
Budynek OSP	Klesztów	30 010,00
Budynek OSP	Ksawerów	6 270,00
Budynek OSP	Roztoka	141 770,33
Budynek OSP	Wołkowiany	22 230,00
Budynek OSP	Leszczany	56 714,86
Budynek OSP	Dryszczów	21 340,00
Budynek OSP	Pobołowice	20 500,00

Budynek garażu	Maziarnia	1 013,00
Budynek-magazyn	Żmudź Kolonia	29 368,50
Budynek zespołu opieki medycznej	Żmudź	677 669,39
Budynek szkoły	Wołkowiany	627 415,11
Budynek szkoły	Leszczany	121 124,00
Budynek gospodarczy	Pobołowice	228,00
Budynek gospodarczy	Stanisławów	3 196,00
Budynek gospodarczy	Roztoka	484,00
Budynek-szalet	Roztoka	1 432,00
Budynek wagi	Żmudź kolonia	13 845,00
Budynek gospodarczy	Wołkowiany	1 880,00
Budynek gospodarczy	Leszczany	6 298,00
Budynek mieszkalny	Rudno	161 552,46
Budynek komunalny	Pobołowice	34 538,00
Budynek mieszkalny	Roztoka	1 900,00
Budynek mieszkalny	Rozoka	19 651,00
Budynek hydroforni	Klesztów	8 399,00
Budynek hydroforni	Żmudź	124 287,57

Tabela nr 16. Poziom zadłużenia.

Lata	Poziom zadłużenia	%
2015	3 499 952,86	33,23
2016	2 795 207,82	23,11
2017	2 264 167,82	16,4
2018	3 213 127,82	22,37
2019	2 732 087,82	16,61
2020	2 251 047,82	13,3

Tabela nr 17. Zdolność inwestycyjna.

Lata	zdolność inwestycyjna
2015	1 068 841,00
2020	1 619 719,31

Tabela nr 18. Wartość projektów finansowanych ze środków unijnych.

Lata	Wartość projektów unijnych	Najważniejsze projekty zrealizowane w latach 2015-2020
2015	1 141 604,74	Budowa infrastruktury turystycznej nad zalewem Dębowy Las w Wołkowianach
2017	331 702,48	Wyposażenie pracowni informatycznych, zakup pomocy dydaktycznych i organizacja zajęć pozalekcyjnych
2018	161 071,37	Wyposażenie pracowni informatycznych, zakup pomocy dydaktycznych i organizacja zajęć pozalekcyjnych
2019	1 911 495,17	Instalacja OZE w budynkach jednorodzinnych Modernizacja świetlic wiejskich
2020	99 982,00	Zdalna Szkoła – zakup laptopów do szkoły w związku z pandemią COVID-19

Budżet gminy w 2021 roku po stronie dochodów zaplanowany został w kwocie 18 312 796,63 zł, wykonano w 110,08 % tj. 20 159 458,18 zł.

Dochody bieżące to kwota 16 468 653,04 zł składająca się z:

- udział w podatku dochodowym od osób fizycznych 1 025 855,00 zł,
- udział w podatku dochodowym od osób prawnych 12 364,80 zł,
- z podatków i opłat (rolny, od nieruchomości, leśny, opłata skarbową, ze sprzedaży alkoholu, od czynności cywilnoprawnych, wywóz śmieci, opłaty środowiskowe i inne) 2 085 993,13 zł,
- z subwencji ogólnych 5 600 342,00 zł,
- dotacji i środków przeznaczonych na cele bieżące 6 730 696,12 zł,
- odsetki za zwłokę, refundacja wynagrodzeń z urzędu pracy, rozliczenia z lat ubiegłych, czyszcze, opłaty za wodę i ścieki - 1 013 401,99 zł

Dochody majątkowe to kwota 3 690 805,14 zł składająca się z:

- sprzedaży majątku 221 268,95 zł,
- dotacji i środków na inwestycje 3 469 536,19 zł.

Wydatki budżetu gminy w 2021 roku zaplanowano w kwocie 20 542 858,85 zł, z czego wydatkowano 93,06 % tj. 19 116 972,61 zł.

Wydatki bieżące poniesiono w kwocie 15 796 570,04 zł m.in. na:

- ośrodek wsparcia 872 658,38 zł,
- ośrodek pomocy społecznej 5 305 753,87 zł,
- oświata 3 637 915,81 zł,
- pozostałe zadania gminy: administrację 1 714 730,56 zł, remonty dróg 349 323,99 zł, utrzymanie wodociągów 228 574,95 zł, utrzymanie oczyszczalni ścieków 174 630,53 zł, gospodarka odpadami 347 930,11 zł, zwrot podatku akcyzowego zawartego w cenie oleju napędowego - dla rolników 617 885,42 zł, dotacja dla Gminnego Centrum Kultury 327 000,00 zł, dotacja dla Klubu Sportowego Victoria 90 000,00 zł, utrzymanie mienia komunalnego (remonty, oświetlenie, podziaty działek, wskazanie granic, zakup materiałów) 649 433,80 zł, wydatki na obsługę rady gminy 96 489,23 zł, utrzymanie ochrony p. poż. 87 775,52 zł, odsetki od kredytów 35 512,77 zł, konserwacja oświetlenia i oświetlenie ulic 117 851,64 zł.
- W 2021 roku spłacono kredyt w kwocie 554 073,94 zł.

Jednostki organizacyjne gminy:

- Gminne Centrum Kultury w Żmudzi,
- Ośrodek Pomocy Społecznej,
- Szkoła Podstawowa w Żmudzi,
- Środowiskowy Dom Samopomocy „Wrzos” w Wólce Leszczańskiej z Filią w Wołkowianach.

W analizowanym okresie gmina realizowała głównie inwestycje drogowe, modernizowano świetlice wiejskie, oświetlenie uliczne. W 2021 r. zrealizowano dużą inwestycję polegającą na adaptacji części szkoły podstawowej na potrzeby przedszkola.

W 2015 r. zakończono realizację projektu polegającego na budowie infrastruktury turystycznej nad zalewem Dębowy Las. Wartość wydatków w 2015 1 141 604,74 zł. Wartość całego projektu to niespełna 2 mln zł. Poza tym lata 2016 - 2017 były ubogie, jeśli chodzi o inwestycje - spłata kredytów i przygotowywanie dokumentacji projektowych.

W 2018 r.:

- Przebudowa drogi gminnej Nr 104992 w miejscowości Klesztów - 438 417,67 zł,
- Przebudowa drogi gminnej w Żmudzi - 465 707,41 zł,
- Modernizacja drogi gminnej w miejscowości Leszczany - 223 043,58 zł,
- Przebudowa drogi gminnej Nr 104988L w miejscowości Lipinki - 365 425,14 zł,
- Modernizacja drogi gminnej Nr 122309L w m. Leszczany - 78 815,44 zł,
- Remont zabytkowej dzwonnicy przy kościele parafialnym w Klesztowie - zadanie zrealizowane w całości; realizatorem zadania była parafia w Klesztowie - 52 557,00 zł,
- Organizacja zajęć w zakresie rozwoju kompetencji kluczowych na rynku pracy (ICT, matematyczno - przyrodniczych, języki obce) wraz z wyposażeniem pracowni - 524 002,25 zł,
- Przebudowa oczyszczalni ścieków w Żmudzi, przebudowa przepompowni wraz z budową sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w miejscowości Żmudź i Żmudź Kolonia - zadanie zrealizowane częściowo - wykonano sieć wodociągową na ul. Brzozowej w Żmudzi - 120 000,00 zł.

2019 r.:

- Modernizacja drogi gminnej w miejscowości Ksawerów - 100 000,00 zł,
- Modernizacja i wyposażenie świetlic wiejskich w miejscowości Stanisławów, Rudno i Leszczany - 187 575,00 zł,
- Zachowanie dziedzictwa kulturowego Ziemi Chełmskiej poprzez wykonanie instalacji zabezpieczająco - sygnalizacyjnych w zabytkowym Kościele Parafialnym p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego w Żmudzi. Zadanie realizowane przez parafię ze środków LGD Ziemi Chełmskiej - 52 303,63 zł,
- Instalacje kolektorów słonecznych - 1 797 937,56 zł.

2020 r.:

- Przebudowa oświetlenia drogowego - wykonano energooszczędne oświetlenie drogowe na ul. Spacerowej w Żmudzi - 40 000,00 zł. Bardzo mało inwestycji, ale to był rok opracowywania dokumentacji projektowych, z kolei w grudniu ogłoszono 7 przetargów na inwestycje realizowane w 2021 r.

2021 r.:

- Montaż lamp UV na ujęciu wody w Żmudzi,
- Modernizacja drogi gminnej dojazdowej w miejscowości Wotkowiany,

- Przebudowa drogi gminnej Nr 122378L w miejscowości Żmudź ul. Brzozowa I Etap,
- Przebudowa dróg gminnych w miejscowości Wólka Leszczańska,
- Przebudowa dróg gminnych w miejscowości Syczów - Annopol o numerach 122273L oraz 104998L I Etap,
- Przebudowa drogi gminnej Nr 104995L Lipinki - Kazimierówka,
- Przebudowa drogi gminnej Nr 122309L w miejscowości Leszczany,
- Zagospodarowanie przestrzeni wokół budynku Urzędu Gminy Żmudź,
- Wymiana pokrycia dachowego w budynku w Dryszczowie,
- Adaptacja pomieszczeń przy Szkole Podstawowej w Żmudzi na potrzeby Oddziału Przedszkolnego,
- Budowa hybrydowego oświetlenia ulicznego w miejscowości Wołkowiany,
- Przebudowa studni głębinowej na ujęciu wodnym w Żmudzi Etap I i II,
- Modernizacja drogi gminnej Nr 104987L w miejscowości Maziarnia,
- Budowa przyłącza kanalizacji sanitarnej do budynku hydroforni wraz z montażem urządzenia do usuwania azotanów,
- Budowa hybrydowego oświetlenia ulicznego przy drogach gminnych na terenie gminy Żmudź,
- Zagospodarowanie i budowa infrastruktury zlokalizowanej przy istniejących zbiornikach wodnych na terenach gmin: Horodło, Kamień, Wojstawice i Żmudź.

Ponadto wykonano dokumentację techniczną na Przebudowę drogi gminnej Nr 122382L w miejscowości Żmudź, przebudowę budynku świetlicy wiejskiej w Maziarni, dokumentację techniczną przebudowy dróg w miejscowości Żmudź, dokumentację techniczną przebudowy drogi gminnej w miejscowości Leszczany oraz dokumentację techniczną na przebudowę i rozbudowę budynku szatni na boisku sportowym w Żmudzi.

3/: WNIOSKI Z ANALIZY SWOT

Analiza SWOT daje wartościowy rezultat analityczny pod warunkiem, że jest stosowana konsekwentnie i świadomie. Analiza SWOT powszechnie stosowana jest przy planowaniu rozwoju regionalnego i lokalnego, planowaniu przestrzennym oraz programowaniu urbanistycznym.

Celem analizy SWOT jest wskazanie istotnych słabych i mocnych stron analizowanej przestrzeni, jakie wynikają z istniejącego stanu jej zagospodarowania i z dotychczas osiągniętego poziomu rozwoju, z cech środowiska przyrodniczego oraz ze struktury społeczno-demograficznej.

STREFA SPOŁECZNA

MOCNE STRONY

- Dobrze rozwinięta baza opieki nad osobami niepełnosprawnymi, chorymi, samotnymi (Środowiskowy Dom Samopomocy "Wrzos" w Wólce Leszczańskiej wraz z filią w Wołkowianach w budynku po byłej szkole, powierzchnia użytkowa placówki to 420 m.kw. Oprócz ŚDS w budynku znajdują się mieszkania wspomagane i mieszkania socjalne oraz Spółdzielnia Socjalna Dębowy Las).
- Wysoki poziom bezpieczeństwa na terenie gminy,
- Zwiększająca się aktywność organizacji pozarządowych i KGW,
- Kultura ludowa,
- Dziedzictwo kultury i zabytki,
- Zmodernizowane świetlice,
- Działalność stowarzyszeń, OSP, KGW, Klubu Piłkarskiego,
- Pomoc socjalna,
- Oferta edukacyjna (przedszkole, szkoła),
- Klub Seniora (oferta dla seniorów)
- Gościnność,
- Większa aktywność kobiet na rynku pracy.

SŁABE STRONY

- Niekorzystna demografia, starzejące się społeczeństwo,
- Systematycznie zmniejszająca się ilość mieszkańców,
- Baza edukacyjna i społeczna wymagająca bardzo dużych nakładów finansowych, zdecydowanie wykraczających poza możliwości finansowe budżetu gminy,
- Praktycznie brak udogodnień dla osób niepełnosprawnych,
- Brak miejsc pracy, bezrobocie,
- Niski poziom edukacji,
- Bardzo niski poziom opieki zdrowotnej,

- Brak mieszkań komunalnych,
- Dużo osób samotnych,
- Małe zaangażowanie młodszych mieszkańców,
- Słabo wykwalifikowana kadra pedagogiczna,
- Oferta zajęć dla dzieci, dla młodzieży,
- Mało zróżnicowana oferta kulturalna,
- Niewystarczająca opieka medyczna,
- Brak wydarzeń dużych sportowych.

SZANSE ROZWOJU

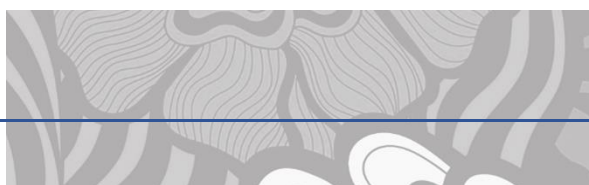
- Aktywizacja mieszkańców,
- Ulepszenie opieki zdrowotnej,
- Rozwój bazy turystyczno-rekreacyjnej,
- Współpraca na rzecz rozwoju oferty kulturalnej wykorzystującej materialne i niematerialne dziedzictwo kultury, walory przyrodnicze,
- Rozwój oferty wolnego czasu, usług medycznych dla mieszkańców,
- Dalszy rozwój lokalnych inicjatyw społecznych,
- Rozwój społeczeństwa informacyjnego,
- Rozwój przedsiębiorczości.

ZAGROŻENIA

- Postępująca marginalizacja społeczno-gospodarcza,
- Dalsze wyludnianie się gminy (emigracja zarobkowa młodych i wykształconych mieszkańców gminy),
- Niska aktywność społeczeństwa w zakresie rozwoju usług turystycznych,
- Brak wystarczających środków finansowych na inwestycje w sferę społeczną,
- Brak dostępu do dobrej jakości opieki zdrowotnej,
- Pogłębiająca się marginalizacja społeczno-gospodarcza.

Planowane inwestycje w strefie społecznej w latach 2021-2027 do 2030 roku m.in.:

- Przebudowa budynku Gminnego Centrum Kultury w Żmudzi wraz z otoczeniem budynku i zwiększeniem jego dostępności dla osób niepełnosprawnych,
- Przebudowa budynku filii Środowiskowy Dom Samopomocy "Wrzos" filia w Wołkowianach.
- Utworzenie Centrum Innowacji Społecznych.
- Utworzenie wiosek tematycznych i rozwój usług/ produktów turystycznych.

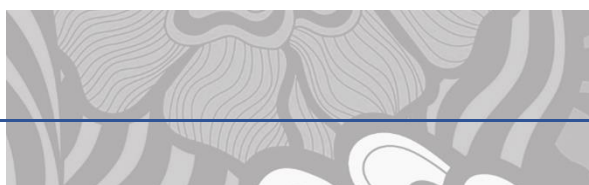

STREFA GOSPODARCZA**MOCNE STRONY**

- Przebieg przez obszar gminy drogi wojewódzkiej 844 - Chełm - Hrubieszów - Witków - Dothobyczów oraz sąsiedztwo znaczącego szlaku komunikacyjnego województwa - drogi krajowej Nr 12 łączącej zachód Europy z Ukrainą,
- Korzystna lokalizacja względem obszaru transgranicznego oraz względem największych miast regionu: Lublina, Chełma, Zamościa,
- Bardzo dobre warunki glebowe, wodne i klimatyczne do rozwoju rolnictwa,
- Duża ilość nowoczesnych gospodarstw rolnych (wykształcone specjalizacje rolnicze produkcji roślinnej),
- Dobra baza do rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego,
- Zakłady produkcyjne - Gorzelnia, Drewnobud,
- Potencjał gminy jako miejsca rozwoju OZE,
- Dobre warunki do budowy farm fotowoltaicznych,
- Rozwój ekonomii społecznej,
- Zasoby terenów inwestycyjnych,
- Wolne tereny rekreacyjne do rozwoju różnych form turystyki (w tym Agroturystyki, wiosek tematycznych),
- Przebiegające w bliskim sąsiedztwie szlaki turystyczne (regionalne, lokalne), w tym Szlak Greenway „Dziedzictwo Wschodu”, Wschodni Szlak Rowerowy GREENVELO,
- Bogactwo zasobów przyrodniczych i kulturowych kształtujących atrakcyjność turystyczną gminy i regionu (Zalew Dębowy Las, Zbiorniki w Puszczy, Nowe aktywności np. szkółka konna, Mini ZOO Leszczany),
- Bogate dziedzictwo kulturowe (zabytki, kultywowanie tradycji ludowych).

SŁABE STRONY

- Obszar gminy jest zagrożony marginalizacją społeczno-ekonomiczną,
- Bardzo niski poziom przedsiębiorczości,
- Niekorzystna struktura i niski poziom innowacyjności gospodarki,
- Bardzo mała ilość zakładów, miejsc pracy,
- Niezadowalający stan techniczny sieci komunikacyjnej,
- Monofunkcyjność wymiaru gospodarczego obszaru gminy (dominuje rolnictwo),
- Relatywnie niska pozycja konkurencyjna sektora rolno-spożywczego,
- Stosunkowo duży udział bezrobotnych i biernych zawodowo,
- Brak bazy noclegowo-gastronomicznej,
- Dostępność terenów inwestycyjnych,
- Brak agroturystyki, wiosek tematycznych, muzeów, warsztatów czasu wolnego,
- Konkurencja ze strony turystycznych ośrodków regionalnych: Roztocze, Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie.

SZANSE ROZWOJU

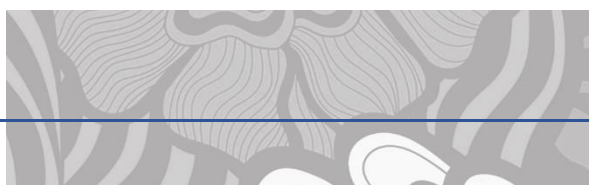
- Rozwój inwestycji OZE,
- Wzrost potencjału innowacyjnego, zaawansowania technologicznego i konkurencyjności przedsiębiorstw,
- Zakładanie nowych przedsiębiorstw,
- Zmiany strukturalne w zakresie specjalizacji i zwiększenia efektywności w rolnictwie (np. rolnictwo ekologiczne, produkcja ziół),
- Rozwoju przetwórstwa produktów rolnych,
- Turystyka jako potencjalny sektor kształtujący procesy rozwojowe (budowa odpowiedniej infrastruktury turystycznej),
- Rozwój technologii IT w turystyce (aplikacje mobilne, multimedialne interaktywne przewodniki),
- Agroturystyka,
- Rozwój partnerstw gminy i zakładanie nowych,
- Dalszy rozwój lokalnych społeczności - KGW, OSP, stowarzyszeń,
- Wykorzystanie internetu jako źródła promocji, sprzedaży i dystrybucji oferty turystycznej, gospodarczej gminy.

ZAGROŻENIA

- Kryzys gospodarczy wywołany wojną na Ukrainie,
- Pogłębianie się negatywnych zjawisk demograficznych (ubytek naturalny, odpływ migracyjny, starzenie się społeczeństwa),
- Brak systemowych rozwiązań zapewniających funkcjonowanie gospodarki w sytuacjach kryzysowych,
- Niestabilność i niepewność przepisów,
- Niski stopień implementacji wyników badań i wdrożeń do gospodarki,
- Migracja młodszych osób, wykwalifikowanych w celach zarobkowych.

Planowane inwestycje w strefie gospodarczej w latach 2021-2027 do 2030 roku:

- Porządkowanie terenów po byłym GS w Żmudzi jako potencjalnego terenu inwestycyjnego,
- Rozwój inwestycji OZE,
- Rozwój partnerstw gminy i zakładanie nowych,
- Budowa odpowiedniej infrastruktury turystycznej,
- Utworzenie wiosek tematycznych,
- Budowa Centrum Konferencyjnego w centrum gminy.

STREFA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA**MOCNE STRONY**

- Przebieg przez obszar gminy drogi wojewódzkiej 844 - Chełm - Hrubieszów - Witków - Dołhobyczów oraz sąsiedztwo znaczącego szlaku komunikacyjnego województwa - drogi krajowej Nr 12 łączącej zachód Europy z Ukrainą,
- Korzystna lokalizacja względem obszaru transgranicznego oraz względem największych miast regionu: Lublina, Chełma, Zamościa,
- Bardzo dobre warunki glebowe, wodne i klimatyczne do rozwoju rolnictwa,
- Duża ilość nowoczesnych gospodarstw rolnych (wykształcone specjalizacje rolnicze produkcji roślinnej),
- Potencjał gminy jako miejsca rozwoju OZE: bardzo dobre warunki do lokalizacji farm wiatrowych (pod warunkiem liberalizacji ustawy odległościowej),
- Dobre warunki do budowy farm fotowoltaicznych,
- Zasoby terenów inwestycyjnych,
- Wolne tereny rekreacyjne do rozwoju różnych form turystyki (w tym agroturystyki, wiosek tematycznych),
- Przebiegające w bliskim sąsiedztwie szlaki turystyczne (regionalne, lokalne), w tym Szlak Greenway „Dziedzictwo Wschodu”, Wschodni Szlak Rowerowy GREENVELO,
- Powstająca i rozbudowywana infrastruktura rowerowa,
- Bogactwo zasobów przyrodniczych i kulturowych kształtujących atrakcyjność turystyczną gminy i regionu (Zalew Dębowy Las, Zbiorniki w Puszczy, Nowe aktywności np. szkółka konna, Mini ZOO Leszczany),
- Bogate dziedzictwo kulturowe (liczne zabytki, stanowiska archeologiczne, kultywowanie tradycji ludowych).
- Tereny pod budownictwo mieszkaniowe,
- Dobry stan dróg gminnych,
- Stan środowiska naturalnego,
- Dobra retencja wód na terenie gminy dzięki zbiornikom.

SŁABE STRONY

- Zły stan powiatowej infrastruktury drogowej,
- Rozproszona zabudowa znacząco podrażająca koszt inwestycji drogowych, czy też sieciowych a często też powodując brak zasadności ekonomicznej takich inwestycji,
- Brak rozbudowanej sieci ścieżek rowerowych,
- Ograniczony dostęp do transportu publicznego,
- Wykluczenie osób słabo mobilnych,
- Brak udogodnień dla osób niepełnosprawnych,
- Ograniczona ilość uzbrojonych terenów inwestycyjnych,
- Monofunkcyjność wymiaru gospodarczego,

- Niekorzystna struktura agrarna,
- Niewystarczająca ilość ośrodków sportu i rekreacji,
- Niedostateczna liczba obiektów noclegowych i gastronomicznych,
- Niedostateczna liczba gospodarstw agroturystycznych,
- Niewystarczające połączenia komunikacyjne z sąsiednimi gminami,
- Brak wspólnego, kompleksowego systemu promocji turystycznej.

SZANSE ROZWOJU

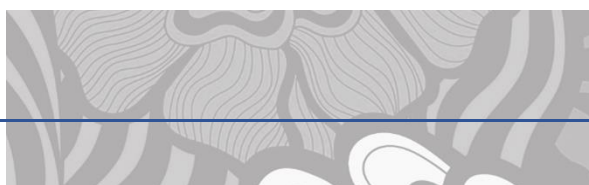
- Działania w kierunku samowystarczalności energetycznej gminy - utworzenie spółdzielni energetycznej,
- Poprawa stanu infrastruktury drogowej (w tym dróg powiatowych, chodników, ścieżek rowerowych, szlaków turystycznych, oświetlenia) na terenie gminy,
- Rozwój infrastruktury komunalnej. Podłączanie kolejnych miejscowości do wodociągu i kanalizacji,
- Koncentracja zabudowań w centrum gminy,
- Wielofunkcyjny rozwój (wykorzystanie mało przekształconego środowiska do rozwoju bardziej dochodowych form produkcji rolnej oraz rozwoju turystyki),
- Zmiany strukturalne na obszarach wiejskich w zakresie specjalizacji i zwiększenia efektywności w rolnictwie,
- Tworzenie nowych stref rekreacyjnych,
- Budowa odpowiedniej infrastruktury turystycznej.

ZAGROŻENIA

- Brak środków na inwestycje,
- Brak terenów pod budowę mieszkań komunalnych,
- Marginalizacja ekonomiczno-gospodarcza ze względu na kryzys wywołany wojną na Ukrainie.

Planowane inwestycje w strefie funkcjonalno-przestrzennej w latach 2021-2027 do 2030 roku m.in.:

- Dostosowanie MPZG do potrzeb rozwojowych,
- Przebudowa dróg gminnych,
- Przebudowa dróg powiatowych we współpracy z Powiatem Chełmskim,
- Budowa nowych przyłączy: wodociągi, kanalizacja,
- Budowa i oznaczanie szlaków turystycznych, pieszych, konnych, kulturowych,
- Rozwój obiektów/ atrakcji i infrastruktury turystycznej,
- Polityka scalania gruntów i różnicowania produkcji rolniczej,
- Przebudowa oczyszczalni ścieków w Żmudzi.

STREFA TECHNICZNA**MOCNE STRONY**

- Coraz lepsza estetyka domów wraz z otoczeniem,
- Stan przystanków autobusowych,
- Segregowanie odpadów,
- Poprawa stanu świetlic wiejskich,
- Modernizacja oczyszczalni ścieków,
- Promowanie OZE.

SŁABE STRONY

- Stan techniczny budynków gminy i duże potrzeby inwestycyjne w tym zakresie,
- Brak stacji doładowania samochodów elektrycznych oraz o napędzie wodorowym,
- Brak sieci gazowej, ciepłowniczej w budynkach wielorodzinnych,
- Brak oznaczonych szlaków turystycznych, konnych, ścieżek edukacyjnych, wiosek tematycznych.
- Ogrzewanie piecami węglowymi,
- Mała sieć ścieżek rowerowych i infrastruktury towarzyszącej,
- Brak nawodnień w rolnictwie,
- Niewystarczająca sieć światłowodowa.

SZANSE ROZWOJU

- Budowa biogazowni w miejscowości Dryszczów (prywatny inwestor),
- Promowanie i budowa instalacji OZE,
- Sieć ciepłownicza (z wykorzystaniem gorzelni i biogazowni),
- Usuwanie azbestu,
- Budowa systemu nawodnień w rolnictwie,
- Rozbudowa i oznaczenie ścieżek rowerowych i infrastruktury towarzyszącej,
- Budowa stacji doładowania samochodów elektrycznych oraz o napędzie wodorowym.

ZAGROŻENIA

- Brak środków zewnętrznych na inwestycję,
- Problemy ze znalezieniem wykonawców robót budowlanych i bardzo szybko rosnące koszty inwestycji budowlanych.

Planowane inwestycje planujecie w strefie technicznej w latach 2021-2027 do 2030 roku min.:

- Systematyczna przebudowa świetlic wiejskich,
- Budowa sieci ciepłowniczej,
- Rozbudowa i oznaczenie ścieżek rowerowych i infrastruktury towarzyszącej,
- Budowa stacji doładowania samochodów elektrycznych oraz o napędzie wodorowym.
- Program usuwania azbestu.

STREFA OCHRONY ŚRODOWISKA

MOCNE STRONY

- Stosunkowo dobry stan środowiska naturalnego, bardzo dobre warunki glebowe, wodne i klimatyczne do rozwoju rolnictwa,
- Nieskażone powietrze,
- Bogate walory przyrodniczo-krajobrazowe,
- Czyste ekologicznie zbiorniki wodne,
- Czystość gminy,
- Inwestycje w zakresie poprawy jakości wody do spożycia,
- Gospodarka odpadami,
- Zbiorniki retencyjne,
- Coraz więcej instalowanych kolektorów słonecznych, paneli fotowoltaicznych wśród mieszkańców,
- Obszar Natura 2000,
- Duża lesistość.

SŁABE STRONY

- Wciąż bardzo niska świadomość ekologiczna mieszkańców gminy przejawiająca się niewystarczającą dbałością o środowisko,
- Duża liczba pieców węglowych,
- Rozproszona zabudowa utrudniająca skanalizowanie miejscowości, a co za tym idzie bardzo dużo zbiorników bezodpływowych opróżnianych jest w sposób niezgodny z przepisami,
- Powolne tempo likwidowania zadrzewień śródpolnych,
- Pokrycie budynków płytami azbestowymi,
- Mała ilość oświetlenia drogowego OZE.

SZANSE ROZWOJU

- Inwestycje w OZE,
- Rozwój spółdzielni energetycznej,

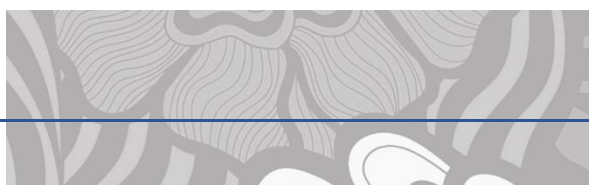
- Rozwój turystyki pieszej lub rowerowej,
- Rozbudowa sieci kanalizacyjnej,
- Wymiana pieców,
- Usuwanie azbestu,
- Rozszerzanie świadomości proekologicznej mieszkańców,
- Rozwój inwestycji segregacji i odzysku surowców z odpadów.

ZAGROŻENIA

- Brak środków finansowych na inwestycje w tym zakresie zarówno przez samorząd gminny jak i osoby prywatne,
- Nadal zdarzające się palenie odpadów w piecach.

Planowane inwestycje w strefie ochrony środowiska w latach 2021-2027 do 2030 roku:

- Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej,
- Podłączenie budynków komunalnych do Spółdzielni Energetycznej,
- Program usuwania azbestu,
- Wsparcie rozwoju energetyki OZE,
- Edukacja proekologiczna mieszkańców,
- Budowa sieci alternatywnego transportu (rowerowego),
- Budowa stacji doładowania samochodów elektrycznych i zasilanych paliwem wodorowym.

4/: WNIOSKI Z BADANIA ANKIETOWEGO

Mieszkańcy Gminy wzięli udział w badaniu ankietowym. Ankieta dt. oceny stanu istniejącego oraz perspektywy rozwoju Gminy Żmudź. Wyniki ankietyzacji będą wykorzystane w procesie formułowania celów rozwoju i wyboru obszarów priorytetowych rozwoju gminy na lata 2022-2027 z perspektywą do roku 2030. Zgodnie z metodologią partycypacyjno-ekspercką, mieszkańcy skorzystali z szansy i okazji wypowiedzenia się w tak ważnych zagadnieniach, jakimi są kierunki rozwoju i przedsięwzięcia realizowane na terenie Gminy, służące całemu społeczeństwu.

Wypełnioną ankietę mieszkańcy mogli składać w sekretariacie Urzędu Gminy Żmudź lub przestać pod adresem e-mail: urząd@zmudz.gmina.pl do dnia 31 marca 2022r.

ANALIZA I WNIOSKI PYTANIE NR. 1.: Proszę ocenić warunki życia / działalności w Gminie oraz możliwości jej rozwoju.

Na poziomie bardzo dobrym mieszkańcy ocenili:

- jakość rządzenia oraz funkcjonowanie administracji publicznej w gminie.

Na poziomie dobrym mieszkańcy ocenili:

- dostęp do instytucji, placówek usługowych,
- dostęp do infrastruktury sportu i rekreacji (z zastrzeżeniami dot. potrzeby dalszych inwestycji),
- stan środowiska naturalnego
- walory krajobrazowe
- zagospodarowanie przestrzeni publicznych (w tym: place, skwery, parki - zastrzeżeniami dot. Potrzeby dalszych inwestycji),
- stan i jakość dróg rekreacji (z zastrzeżeniami dot. potrzeby dalszych inwestycji),
- dostęp do infrastruktury komunalnej - wodociągi,
- dostęp do infrastruktury komunalnej - kanalizacja,
- bezpieczeństwo publiczne,
- dostępność i jakość opieki społecznej,
- dostępność i jakość edukacji przedszkolnej,
- dostępność i jakość szkolnictwa na poziomie podstawowym,
- dostęp do internetu,
- dostęp do usług publicznych świadczonych przez internet,
- aktywność środowisk lokalnych,
- rozwój rolnictwa i branży rolno-spożywczej,
- atrakcyjność gminy dla turystów.

Na poziomie średnim mieszkańcy ocenili:

- warunki dla rozwoju przedsiębiorczości,
- dostęp do infrastruktury kultury i rozrywki,
- poziom oferty i wydarzeń kulturalnych,
- dostępność transportu publicznego,
- poziom wykształcenia mieszkańców,
- rynek pracy (możliwość zatrudnienia się, oferty pracy na terenie gminy),
- dostępność i jakość opieki zdrowotnej,
- dostępność i jakość szkolnictwa na poziomie średnim (z tendencją do oceny na poziomie niedostatecznym),
- atrakcje turystyczne,
- atrakcyjność gminy dla turystów,
- dostępność do bazy gastronomicznej (z tendencją do oceny na poziomie niedostatecznym),
- dostępność terenów przeznaczonych pod inwestycje,
- rozwój innowacji w przedsiębiorstwach,
- oferta mieszkaniowa (budownictwo jedno i wielorodzinne),
- pomoc w eksportowaniu towarów i usług,
- współpraca biznesu oraz rolników z uczelniami, centrami transferu wiedzy (z tendencją do oceny na poziomie niedostatecznym).

Na poziomie średnim mieszkańcy ocenili:

- dostępność do bazy noclegowej.

ANALIZA I WNIOSKI PYTANIE NR. 2.: Proszę ocenić, jakie główne problemy społeczne występują na terenie Gminy.**Wysokie zagrożenie problemami społecznymi dostrzegają mieszkańcy w obszarze:**

- wzrost liczby osób starszych,
- wyludnianie się gminy,
- brak przemysłu.

Średnie zagrożenie problemami społecznymi dostrzegają mieszkańcy w obszarze:

- bezrobocie,
- bieda,
- przemoc w rodzinie,
- alkoholizm,
- wzrost liczby osób niepełnosprawnych i chorych,
- brak wykwalifikowanych pracowników,
- brak atrakcyjnych miejsc pracy.

Niskie zagrożenie problemami społecznymi dostrzegają mieszkańcy w obszarze:

- przestępczość,
- przestępczość młodocianych,
- narkomania.

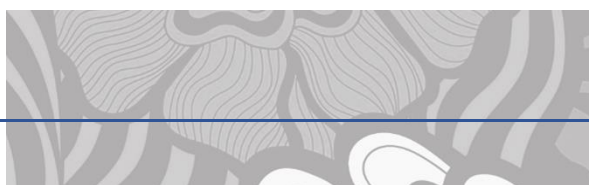
ANALIZA I WNIOSKI PYTANIE NR. 3.: Proszę o wybranie maksymalnie 6 priorytetów, które mają lub mogłyby mieć największy wpływ na rozwój Gminy w latach 2021-2030 oraz rozwiązanie istniejących problemów i barier rozwoju.

Do grupy priorytetów rozwojowych mający największy wpływ na rozwój Gminy w latach 2021-2030 oraz rozwiązanie istniejących problemów i barier rozwoju mieszkańcy wskazali:

1. Budowa nowych i modernizacja istniejących dróg oraz ciągów pieszo-rowerowych,
2. Sprowadzenie do gminy dużego inwestora w branży rolno-spożywczej, przetwórczej,
3. Promocja i wsparcie wykorzystania odnawialnych źródeł energii (np. fotowoltaiki),
4. Poprawa dostępu do opieki zdrowotnej,
5. Rozwój systemu segregacji odpadów w celu obniżenia cen,
6. Rozwój turystyki, w tym infrastruktury oraz bazy noclegowej i gastronomicznej,
7. Zwiększenie dostępności do programów mających na celu zmniejszenie bezrobocia i patologii,
8. Udogodnienia dla przedsiębiorców (w tym: ulgi, przygotowane tereny pod inwestycje),
9. Sprowadzenie do gminy dużego inwestora w branży atrakcji turystycznych,
10. Rozbudowa miejsc przeznaczonych dla osób starszych i chorych (opieka, rehabilitacja),
11. Budowa i modernizacja obiektów kultury i rozrywki,
12. Rozwój rolnictwa, w tym nowoczesnych gospodarstw rolnych i przemysłu przetwórczego.

ANALIZA I WNIOSKI PYTANIE NR. 4.: Proszę wymienić 3 najważniejsze inwestycje/ przedsięwzięcia, które Pani/Pana zdaniem powinny być priorytetowo realizowane na terenie Gminy. Prosimy o precyzyjne określenie nazwy zadania, zakres realizowanego zadania i lokalizację.

Do najważniejszych inwestycji/ przedsięwzięć, które powinny być realizowane priorytetowo na terenie gminy, mieszkańcy wskazali:

1. Przebudowa dróg powiatowych oraz gminnych wraz z poszerzeniem (teren całej gminy).
2. Chodnik, ścieżka rowerowa (teren całej gminy).
3. Budowa ścieżki rowerowe (droga wojewódzka Chełm - Hrubieszów).
4. Poprawa dostępności służby zdrowia, możliwość korzystania z pomocy lekarzy specjalistów (ginekolog, neurolog). Możliwość wyboru lekarza rodzinnego.
5. Budowa biogazowni (Dryszców).
6. Modernizacja placu zabaw przy Szkole Podstawowej (Żmudź).
7. Promocja i wsparcie wykorzystania OZE (teren całej gminy).
8. Budowa i modernizacja, rozwój turystyki, w tym infrastruktury oraz bazy noclegowej i gastronomicznej (Zalew Dębowy Las).
9. Zagospodarowanie terenu (zagospodarowanie terenu wokół zbiornika w Puszczy, stworzenie miejsca biwakowego).

Poza ww. w ankietach pojawiły się również następujące zadania:

NAZWA ZADANIA	ZAKRES ZADANIA/ LOKALIZACJA
Sprawny urząd	Większe zaangażowanie urzędników w pomoc interesantom
Przebudowa dróg powiatowych oraz gminnych wraz z poszerzeniem	Teren całej gminy
Naprawa chodnika oraz wyjazdu obok placówki poczty	Żmudź
Oczyszczalnia ścieków	Żmudź
Przebudowa drogi	Nowa nawierzchnia Wołkowiany - Klesztów
Termomodernizacja i przebudowa budynków użyteczności publicznej	Termomodernizacja świetlic wiejskich, przebudowa, aby były dobrym miejscem do spotkań
Zagospodarowanie centrum Żmudzi	Uporządkowanie i zagospodarowanie terenu po byłym GS
Rozbudowa sieci wodociągowej	Miejscowości niezwodociągowane
Rozbudowa sieci kanalizacyjnej	Miejscowości nieskanalizowane
Budowa centrum rekreacji	Żmudź
Sprowadzenie do gminy dużego inwestora w branży rolno-spożywczej, przetwórczej	Żmudź
Kompleks rozrywkowy	Budowa amfiteatru i infrastruktury w Żmudzi
Budownictwo mieszkaniowe	Wytypowanie nowych terenów pod budowę jednorodzinną
Przebudowa drogi dojazdowej	Nowa nawierzchnia wraz z renowacją zatoczek parkingowych - Park Wólka Leszczańska
Budowa infrastruktury umożliwiającej dostęp do szerokopasmowego internetu	Teren całej gminy

Budowa Orlika	Żmudź
Budowa świetlicy na wyłączność mieszkańców	Wólka Leszczańska
Poprawa estetyki i zagospodarowanie przestrzeni publicznej	Zagospodarowanie centrum Gminy Żmudź - okolice gorzelni
Budowa farmy wiatrowej	Energetyka - cała gmina
Budowa przetworni owoców i warzyw	Zagospodarowanie produktów rolniczych
Elewacja na świetlicy	Wołkowiany

ANALIZA I WNIOSKI PYTANIE NR. 5.: Proszę wymienić 3 obiekty (m.in. budynki) / obszary, na terenie gminy, które Pani/Pana zdaniem w pierwszej kolejności wymagają rewitalizacji (odnowienia, modernizacji, nadania nowych funkcji) lub zaprojektowania i wybudowania.

Mieszkańcy wskazali obiekty na terenie gminy, które w pierwszej kolejności wymagają rewitalizacji (odnowienia, modernizacji, nadania nowych funkcji) lub zaprojektowania i wybudowania:

1. Remont budynku po byłej szkole, nadanie nowej funkcji - dzienny pobyt dla osób starszych, mieszkania socjalne (Leszczany).
2. Przebudowa budynku Szkoły podstawowej w Żmudzi (Żmudź).
3. Modernizacja/remont/rewitalizacja budynku tzw. „Sąd” (Wólka Leszczańska).
4. Oczyszczalnia ścieków (Żmudź).
5. Budynek po byłej szkole (Wołkowiany).
6. Zespół dworsko-parkowy (Wólka Leszczańska).
7. Budynek świetlicy (Stanisławów).
8. Remont wnętrza budynku Urzędu Gminy (Żmudź).
9. Centrum gminy (Żmudź).
10. Budynek po byłym sklepie (Roztoka).
11. Budynek poczty (Żmudź).
12. Baza noclegowa np. pola namiotowe i miejsca do wypoczynku.

Poza ww. w ankietach pojawiły się również następujące zadania:

NAZWA OBIEKTU LUB OBSZARU / TERENU	LOKALIZACJA
Nowy budynek OPS	Żmudź
Modernizacja dróg	Leszczany, Lipinki
Odnowienie budynku Ochotniczej Straży Pożarnej	Żmudź

Budynek GCK - winda, toalety	Żmudź
Wykorzystanie boiska przy szkole	Wołkowiany
Modernizacja budynku przy boisku	Żmudź
Modernizacja instalacji elektrycznej	Budynek Urzędu Gminy
Założenie termostatów przy grzejnikach	Budynek Urzędu Gminy
Boisko przy szkole podstawowej	Żmudź
Parking przy Kościele i cmentarz	Żmudź
Budynek ŚDS	Wólka Leszczańska
Sklep spożywczo-przemysłowy	Klesztów

ANALIZA I WNIOSKI PYTANIE NR. 6.: Kluczowe elementy, z których Gmina może być dumna (proszę wymienić maksymalnie 3), a nad które są jej słabymi stronami.

Do atutów gminy, które zdaniem mieszkańców należy uznać za kluczowe, należą:

1. Infrastruktura wokół zalewu „Dębowy Las”.
2. Walory przyrodnicze.
3. Wysoka dbałość władz o sprawy społeczne, dostępność administracji.
4. Wysokiej jakości rolnictwo.
5. Utrzymanie czystości na terenie gminy.
6. Zagospodarowanie terenu wokół Urzędu Gminy.

Do słabych stron gminy, które zdaniem mieszkańców należy uznać za kluczowe, należą:

1. Jakość szkolnictwa na poziomie podstawowym.
2. Brak miejsc turystyczno- rekreacyjnych.
3. Brak noclegów i gastronomii.
4. Powiatowa infrastruktura w tragicznym stanie.
5. Stan i jakość dróg.

Poza ww. w ankietach pojawiły się również następujące wskazania:

ATUTY - z tego Gmina może być dumna	SŁABE STRONY - nad tym trzeba w Gminie popracować, zmienić.
Stan środowiska naturalnego	Opieka zdrowotna
Bezpieczeństwo publiczne	Brak dużych zakładów pracy
Aktywność środowisk lokalnych	Sieć wodociągowa
	Mała liczba mieszkańców

Życzliwy stosunek funkcjonariuszy policji z Komisariatu w Żmudzi w szczególności Pana Dzielnicowego Pawła Stańkowskiego	Stan dróg dojazdowych do pól
Ładnie utrzymane pobocza dróg	Niski poziom przedsiębiorczości
Siłownia w budynku Szkoły podstawowej	Brak karczmy
Bardzo dobrze funkcjonująca placówka poczty	Mało miejsc pracy poza rolnictwem
Remonty, modernizacja dróg	Brak ścieżek rowerowych
Punkt przedszkolny	Brak internetu szerokopasmowego w każdym domu
Opieka nad seniorami i osobami niepełnosprawnymi	Starzejące się społeczeństwo
Gmina atrakcyjna jako miejsce zamieszkania	Wysokie uposażenie radnych
Gmina atrakcyjna dla turystów	Poziom wykształcenia mieszkańców
Działalność kulturalna	Dostępność szkolnictwa na poziomie ponadpodstawowym
Zabytki	
Drogi dojazdowe	
Remonty świetlic	
Boisko szkolne w Żmudzi	
Dużo sklepów	
Modernizacja pomieszczeń oddz. Przedszkolnych oraz budynku szkoły podstawowej w Żmudzi	
Wójt Gminy	
Szkoła	

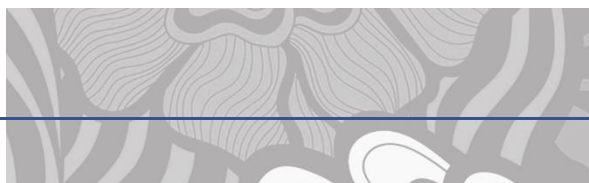
ANALIZA I WNIOSKI PYTANIE NR. 7.: Proszę ocenić poniższe stwierdzenia dotyczące Gminy - proszę o zaznaczenie właściwej odpowiedzi (symbolem „x”):

Mieszkańcy postrzegają gminę jako miejsce:

- Atrakcyjniejsze niż sąsiednie gminy,
- Położone w atrakcyjnym miejscu regionu,
- Gminę, w której można czuć się bezpiecznie.

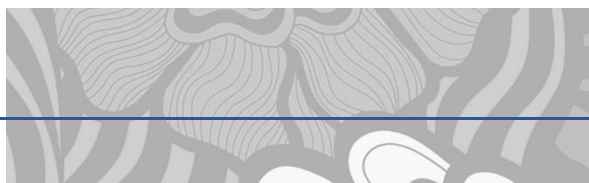
W ocenie mieszkańców gmina otrzymuje opinię przeciętnej, w kategoriach:

- Atrakcyjności jako miejsce zamieszkania,
- Atrakcyjności jako miejsce do pracy,
- Atrakcyjności jako miejsce do wypoczynku,
- Gminy, z którą jestem silnie związany/a.

ANALIZA I WNIOSKI PYTANIE NR. 8.: Z czym chciał(a)by Pani/Pan, aby utożsamiano Gminę w roku 2030?

Mieszkańcy najchętniej utożsamiają się z wizją gminy przedsiębiorczej, atrakcyjnej dla inwestorów i tworzącej nowe miejsca pracy. W wizji gminy ważny jest również element, który pozwoli na to, żeby gmina była kojarzona z gminą ekologiczną dbającą o środowisko naturalne i estetykę otoczenia, z gminą atrakcyjną dla turystów.

5/: REKOMENDACJE

WIZYTA STUDYJNA

Podczas wizyty studyjnej w gminie Żmudź w dniu 2.06.2022r. skupiono się na analizie miejsc kumulujących największe potencjały do wielofunkcjonalnego rozwoju.

1/ Zabytkowy budynek tzw. sąd. Obiekt w złym stanie technicznym. Prywatny właściciel. Lokalizacja przy drodze. Miejsce „wizytówkowe” gminy.

Ukierunkowanie: Obiekt popada w ruinę, dlatego należy podjąć starania, aby właściciel zabezpieczył mury przed zniszczeniem. Obiekt jest wizytówką gminy i nie powinien przestać istnieć. Właściciel powinien dążyć do pozyskania środków na rewitalizację obiektu. Przy braku środków, mury powinny zostać zabezpieczone, całość obiektu ogrodzona, a same mury odpowiednio oświetlone i oznaczone.

2/ Park podworski pod drugiej stronie drogi, obok tzw. sądu, objęty opieką konserwatora zabytków. Własność gminy. Miejsce „wizytówkowe”.

Ukierunkowanie: Park wymaga rewaloryzacji, uporządkowania i zagospodarowania. To wizytówka gminy, która może stać się ważnym miejscem dla turystów. Rekomendowane jest utworzenie w parku ścieżki edukacyjnej, oznaczenie gatunków cennych przyrodniczo, postawienie ławeczek, oświetlenie alejek. Obok parku potrzebny jest parking.

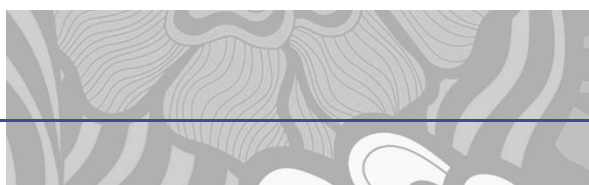
3/ Stawy rybackie. Prywatny właściciel. Działalność hodowlana.

Ukierunkowanie: Rekomendowane jest dalsze prowadzenie działalności hodowlanej oraz rozwój infrastruktury wędkarskiej, a także rozszerzenie oferty o usługi gastronomiczne i noclegowe wzorem Gospodarstwa Rybackiego Pustelnia w Opolu Lubelskim.

4/ Budynek b. szkoły w Leszczanach (szkoła do 2014r.). Szkoła wymaga rewitalizacji, termomodernizacji.

Ukierunkowanie: Rekomenduje się utworzenie w tym miejscu Centrum Sztuki i Tradycji Ludowych z zapleczem noclegowo-kuchennym lub mieszkań społecznych/ socjalnych.

W celu zminimalizowania marginalizacji ekonomicznej gminy, konieczna jest dalsza współpraca w ramach inicjatywy „Malowniczy Wschód”. W tym celu konieczne jest utworzenie miejsca, które może wspólnie z innymi atrakcjami gminy i jej partnerów, utworzyć atrakcyjną sieć (np. Lubelski Szlak Wiosek Tematycznych), która będzie skupiać się na promocji materialnego i niematerialnego dziedzictwa kultury, tradycji i rzemiosła. Wokół budynku powinna powstać baza pod organizację wydarzeń na powietrzu.

5/ Budynek sklepu (nieczynny). Prywatny właściciel. Blisko b. szkoły w Leszczanach.

Ukierunkowanie: Budynek powinien pełnić nadal funkcje handlowe i zapewnić dostęp produktów do konsumpcji dla odwiedzających gminę gości.

6/ Świetlica wiejska w Maziarni.

Ukierunkowanie: Warto dostosować pod funkcje schroniska turystycznego na czas wakacji (zaopatrzyć w łóżka polowe, lampki nocne, parawany, wieszaki, doposażyć prysznic, łazienkę, kuchnię) i utwardzić wokół teren na parking dla samochodów (m.in. z przyczepami).

7/ Miejsce wzgórze pomiędzy Wólką Leszczańską a Maziarnią.

Ukierunkowanie: W tym miejscu rozważyć lokalizację/ budowę wieży widokowej, która może stać się kluczową atrakcją na terenie gminy Żmudź. Ważna jest również budowa infrastruktury parkingowej, gastronomicznej i sanitarnej przy wieży.

8/ Świetlica w Pobołowicach (Wspólnota Wiejska).

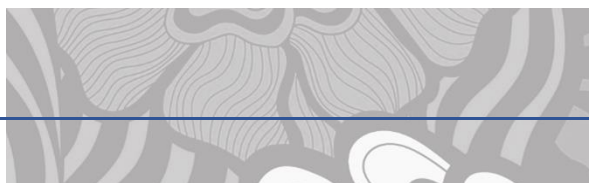
Ukierunkowanie: Należy dążyć do zmiany stanu prawnego świetlicy i jej otoczenia. Warto zorganizować w tym miejscu bazę dla rowerzystów, którzy odwiedzają gminę na rowerach (toalety, punkt z gastronomią, możliwość zostawienia samochodu).

9/ Gospodarstwo z mini stadniną koni.

Ukierunkowanie: Rekomenduje się współpracę z właścicielami szkółki i utworzenie w tym miejscu Ośrodka Jeździeckiego wraz z agroturystyką. Gmina powinna zatroszczyć się o wytyczenie i oznakowanie szlaków konnych, które mogłyby stanowić atrakcję turystyczną.

10/ Świetlica w Starych Pobołowicach (do projektu „Zioło ma moc” (pod warsztaty rękodzielnicze, kulinarne).

Ukierunkowanie: Rekomenduje się, aby świetlica stała się kuźnią dla rozpropagowania herbu gminy Żmudź poprzez zajęcia kulinarne, cukiernicze a także rzemieślnicze, które sięgałyby do bogactwa metafor i znaczeń herbu gminy (niedźwiedź, łódź, wiośło, elegancka koszula marynarska z lnu).

11/ Zalew Dębowy Las (1 budynek infrastruktury rekreacyjnej do sprzedaży, pozostała infrastruktura turystyczno-rekreacyjna stanowi potencjał turystyczny).

Ukierunkowanie: Infrastruktura nad Zalewem Dębowy Las powinna być wzbogacona o amfiteatr. Uzupelnienie infrastruktury umożliwi organizację wydarzeń kulturalnych (festiwali, koncertów, przeglądów artystycznych). Ponadto ze względu na deficyty w ofercie noclegowej, rekomenduje się zbudowanie campingu z wykorzystaniem domków holenderskich.

12/ Zalew Puszcza (teren po byłym obozowisku Caritas).

Ukierunkowanie: Miejsce po obozowisku Caritas powinno być zagospodarowane na miejsca noclegowe w wyższym standardzie np. domki na palach. W tym miejscu mogłyby się odbywać zawody wędkarskie, plenery malarskie, spotkania integracyjne. Na terenie warto przewidzieć wiatę do grillowania, palenisko z otaczającymi go ławeczkami, prysznic, toalety, dostęp do kuchni na prąd i wody pitnej.

13/ Szkoła w Borysowcu (prywatny właściciel).

Ukierunkowanie: Rekomenduje się wsparcie właściciela w realizacji projektu Etnolandu - karczmy i warsztatów rękodzielniczych, kulinarnych (wzorem Etnolandu w Sibeniku (Chorwacja) oraz oferty organizacji biesiad dla grup zorganizowanych.

14/ Świetlica w Stanisławowie (mini skansen, warsztat do wykonywania dywanów).

Ukierunkowanie: Rekomenduje się realizację projektu Etnolandu - warsztatów rękodzielniczych, kulinarnych (wzorem Etnolandu w Sibeniku (Chorwacja)) oraz oferty organizacji biesiad dla grup zorganizowanych.

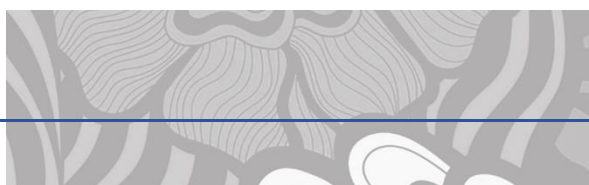
15/ Budynek Karczmy (zadłużony).

Ukierunkowanie: Należy wspierać właścicieli do uregulowania stanu prawno-finansowego obiektu. Obiekt ma ogromne możliwości adaptacji np. na centrum rehabilitacyjne.

16/ Galeria Artystyczna w miejscowości Lipinki.

Ukierunkowanie: Galeria Artystyczna powinna otworzyć się na ściśle określonych warunkach na turystów gminy, tworząc prestiżowy produkt/ usługi dla gości, wydarzenia artystyczne. Istotne jest nadanie charakteru artystycznego całej wiosce Lipinki, aby mogła się stać tematyczną wioską artystyczną.

17/ Teren po byłym GS - w centrum Żmudzi (obok poczty, punktu sprzedaży środków ochrony roślin, piekarni, gorzelni, oczyszczalni).

Ukierunkowanie: Ze względu na otoczenie, w tym miejscu powinna powstać galeria z przeznaczeniem na handel prosto od rolnika oraz miejsce usług gastronomicznych. Przy obiekcie powinna być przestrzeń umożliwiająca konsumpcję na powietrzu. Możliwe również zagospodarowanie pod centrum kulturalno-konferencyjne i amfiteatr. Elementem niezbędnym jest parking.

18/ Remizy OSP/ świetlice wiejskie.

Ukierunkowanie: Na czas wakacji i ferii zimowych powinno się dostosować obiekty do funkcji schronisk młodzieżowych.

19/ Teren między szkołą w Żmudzi a stadionem (z widokiem na rezerwat przyrody).

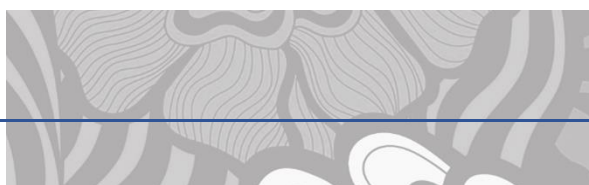
Ukierunkowanie: Przestrzeń pomiędzy szkołą a stadionem w Żmudzi powinna być zaplanowana pod budowę Centrum Edukacji i Kultury wraz zapleczem konferencyjno-noclegowym. Ekologiczna, nowoczesna bryła obiektu, przesądzi o rozpoznawalności miejsca i gminy Żmudź w skali regionu, a może nawet kraju. Atrakcyjna lokalizacja i widoki umożliwią zwiększenie ruchu turystycznego (wycieczki szkolne, grupy szkoleniowe, turnusy sportowe, wycieczki integracyjne, grupy seniorów). Gmina zyska bardzo atrakcyjną, spójną strefę: edukacja - sport - przemysł czasu wolnego - funkcje kulturalno-konferencyjne

20/ Mieszkania socjalne.

Ukierunkowanie: Mieszkania socjalne powinny powstać w systemie domów modułowych, które są przystosowane do zamieszkania przez osoby starsze, chore, niepełnosprawne. Budownictwo modułowe umożliwia różnicowanie powierzchni zabudowy w zależności od potrzeb.

21/ Witacze/ oznakowanie szlaków rowerowych i turystycznych/ atrakcji turystycznych, zabytków/ ławki/altanki na odpoczynek dla rowerzystów/ turystów.

Ukierunkowanie: Na terenie gminy brakuje istotnych obiektów infrastruktury, które budują wizerunek gminy i poprawiają komunikację, korzystanie z atrakcji turystycznych. Rekomenduje się wykonanie witaczy, oznakowanie szlaków rowerowych i turystycznych oraz atrakcji turystycznych. Warto opracować strategię marki lokalnej i promować ją we współpracy z innymi JST. Oferta turystyczna gminy musi być uzupełniona o nowe miejsca i wydarzenia kulturalne oraz bazę gastronomiczną i noclegową. Ponadlokalna współpraca z innymi samorządami jest warunkiem pozytywnych rezultatów rozwojowych. Na terenie gminy powinny powstać miejsca dla rowerzystów tj. ławki, altanki, parkingi (na samochody, którymi rowerzyści przyjadą do gminy).

6/: WNIOSKI Z DIAGNOZY

W nowym, zrównoważonym modelu rozwoju Gminy Żmudź, należy uwzględnić integrację trzech kluczowych obszarów: *ekonomicznego* - uwzględniającego wzrost gospodarczy, który zapewni wystarczającą ilość dóbr i usług; *ekologicznego* - obejmującego ochronę zasobów naturalnych przed zniszczeniem i skażeniem, poprawę stanu środowiska czy też opracowywanie rozwiązań ograniczających zużycie zasobów naturalnych; *społecznego* - dotyczącego poprawy jakości życia ludności, zaspokajania podstawowych potrzeb, np. dostępu do wody, opieki zdrowotnej czy edukacji.

Uwzględniając bariery rozwojowe Województwa Lubelskiego, należy poszukiwać rozwiązań minimalizujących identyfikowane ograniczenia rozwojowe. Do możliwości, które determinują misję, wizję jak i kierunki rozwoju Gminy należą:

- rozwój infrastruktury,
- rozwój przedsiębiorczości,
- rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego,
- innowacyjne i nowoczesnie zorganizowane rolnictwo,
- tańsze koszty prowadzenia biznesu i życia (energetyka OZE),
- ekspansja eksportowa,
- nowoczesna edukacja, kultura,
- rozwój ekologicznego kapitału (przemysł czasu wolnego, ekosystemowe usługi),
- dostosowanie dostępu do walorów przyrodniczych (rozwój turystyki, gospodarki senioralnej),
- ekonomia społeczna,
- współpraca ponadlokalna.

1. UWAGI ODNOŚĄCE SIĘ DO ZWIĄZKÓW GMINY Z REGIONEM I TRENDAMI SPOŁECZNO-GOSPODARCZYMI W PERSPEKTYWIE ROKU 2030.

- Ze względu na ścisły związek rozwoju rolnictwa z rozwojem obszarów wiejskich nie można mówić o zrównoważonym rozwoju gminy bez zrównoważonego rolnictwa. **Warunkiem koniecznym takiego rozwoju jest podtrzymywanie lub rozwijanie zasobów środowiskowych, kapitału ekonomicznego i społecznego w taki sposób, aby dochody oraz poziom jakości życia rolników i innych mieszkańców wsi na terenie gminy były sprawiedliwie rozłożone pomiędzy obecnymi a przyszłymi pokoleniami.** Podejście to dąży do pogodzenia praw przyrody i ekonomii dzięki przyjęciu w działaniach gospodarczych takiego kierunku rozwoju, który jest dostosowany do istniejących uwarunkowań przyrodniczych, tj. potrzeb i woli lokalnych społeczności oraz norm ekologicznych. Globalizacja, cyfryzacja, pandemia Covid-19 w 2020-2022 r., wojna na Ukrainie, niekorzystne zmiany demograficzne oraz klimatyczne, niedobór zasobów, urbanizacja, to globalne mega trendy, które będą w najbliższych latach kształtować społeczeństwa i gospodarki. Procesy te wpłyną również na kierunki interwencji publicznej, natomiast wczesne ich dostrzeżenie oraz

dostosowanie się gminy pozwoli zbudować istotną przewagę konkurencyjną całego obszaru, we współpracy z innymi Samorządami powiatu chełmskiego, krasnostawskiego i hrubieszowskiego.

- **Troska o zachowanie walorów przyrodniczych, rozwój organizacji pozarządowych, rolnictwa oraz zagospodarowanie terenów inwestycyjnych w różnych kierunkach, będzie tworzyć zasoby dla obecnych i przyszłych pokoleń.** W planowaniu strategicznym rozwoju do roku 2030, należy uwzględniając endogeniczny potencjał gminy. Trzeba dążyć do przetwarzania surowca pochodzenia roślinnego oraz dywersyfikację źródeł przychodów (rolnictwo ekologiczne, rolnictwo innowacyjne), a także rozwój turystyki opartej na materialnym i niematerialnym dziedzictwie kultury, tradycjach ludowych i kulinarnych, sztuce ludowej, wykorzystaniu walorów przyrodniczych, poprzez współpracę B+R+JST (biznes + nauka + samorząd).
- **Działania rozwojowe należy połączyć z nowymi technologiami, innowacyjnymi rozwiązaniami w zakresie przetwarzania (rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego) oraz trendami tj. srebrną (senioralną gospodarką), zieloną gospodarką (OZE) i białą gospodarką (usługi medyczne, rehabilitacyjne, uzdrowiskowe).**³
- **Wielofunkcyjny rozwój, powinno traktować się jako zaplanowanie w sferze gospodarczej gminy Żmudź większej liczby funkcji niezwiązanych z rolnictwem, co doprowadzi do oczekiwanej dywersyfikacji gospodarki.** Zmiany poziomu życia mieszkańców wymagają tworzenia nowych aktywności zawodowych i atrakcyjnych miejsc pracy poza rolnictwem. Rozwój gminy, analogicznie jak sąsiadujących gmin, uwarunkowany będzie w najbliższych latach rozwojem kapitału społecznego, który buduje relacje, powiązania społeczno-gospodarcze oraz wpływa na mechanizmy społeczno-gospodarcze.
- **Rozwój gminy wymaga uwzględnienia różnych źródeł finansowania.** Strategicznym wyzwaniem perspektywy do 2030 roku jest zmierzenie się z finansowaniem inwestycji, ponieważ na szczeblu regionalnym, powiatowym, gminnym, wiele inwestycji wymaga zaangażowania dużego kapitału.
- **Należy stworzyć profil gospodarczy gminy we współpracy z przedsiębiorcami, gospodarzami oraz organizacjami pozarządowymi, który uruchomi cały mechanizm rozwoju.** W tym celu powinno się w sposób planowy wykorzystać krwiobieg infrastrukturalny, którego sercem staje się dla całego regionu układ tras: S12, S17, S19 oraz dróg wojewódzkich. Wdrożone rozwiązania w gminie (energetyka OZE, nowoczesna kanalizacja itp.), przyczynią do wzrostu poczucia bezpieczeństwa i obniżenia kosztów funkcjonowania gospodarstw rolnych, przedsiębiorstw oraz całej społeczności. Wdrożenie przedsięwzięć kluczowych dla rozwoju gospodarczego Gminy Żmudź wymagać będzie realnego wsparcia ze strony Samorządu Województwa i Rządu.⁴

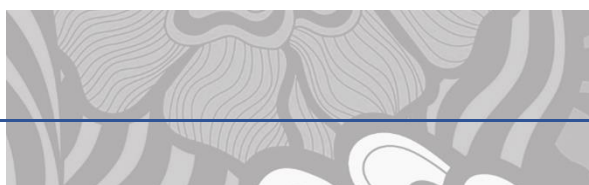
³ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030.

⁴ Jw.

- **Priorytetem w obecnej dekadzie będzie rozwój gospodarczy gminy i pozyskanie nowych inwestorów w branży przemysłu i przetwórstwa rolno-spożywczego oraz przemysłu czasu wolnego (turystyki), a także budowa oferty dla młodych małżeństw, młodzieży i osób starszych.** Wdrażając zaplanowane w Strategii działania, korzyści dla gminy związane z przyciąganiem inwestycji na swój teren, będzie można zaobserwować w ciągu 2-3 lat. Nowe przedsiębiorstwa, to nie tylko dodatkowe wpływy z podatków, ale również miejsca pracy (których brakuje na terenie gminy), a także poprawa wizerunku gminy, jako miejsca atrakcyjnego i innowacyjnego⁵.
- **Samorząd lokalny musi skupić się na obsłudze inwestorów oraz profesjonalnych narzędziach komunikacji z potencjalnymi inwestorami (nowoczesna promocja gospodarcza gminy, budowa marki gminy).** Ważnym elementem brany pod uwagę przez inwestorów będzie tzw. klimat dla przedsiębiorczości, tworzony w największym stopniu przez lokalne władze (w tym: miejscowe prawo, politykę fiskalną). Tworząc nowe plany rozwojowe gminy, należy pamiętać, że pracodawcy coraz większą uwagę przykładają również do warunków życia w danej gminie, zwłaszcza, jeżeli inwestycja wymaga relokacji pracowników firmy z innych miast lub nawet z zagranicy. Wówczas gminę ocenia się również przez pryzmat atrakcyjności dla mieszkańców oraz jakości życia. Liczy się, chociażby jakość przestrzeni, czyli łatwość poruszania się po gminie, jakość środowiska naturalnego, architektura i uporządkowanie przestrzeni publicznej, obecność miejsc rekreacji.⁶
- **Gmina Żmudź, podobnie jak cały region charakteryzuje się dużym bogactwem przyrodniczym, które może stanowić jeden z czynników rozwoju, a związane z nim usługi ekosystemowe (np. czyste powietrze, możliwość spędzania wolnego czasu w otoczeniu przyrody, potencjał turystyczny, korzystne warunki do produkcji żywności wysokiej jakości, dostęp do roślin leczniczych itp.) znacząco podniosą atrakcyjność gminy dla potencjalnych inwestorów.**
- **Problemem tej kategorii obszarów, do których należy gmina, jest niezadowalająca dostępność terytorialna, w tym niedostateczne powiązania transportowe z innymi gminami w zakresie odpowiedniej jakości połączeń drogowych oraz siatki połączeń w transporcie zbiorowym.** Wskazane problemy skutkują znaczącym i postępującym osłabieniem bazy ekonomiczno-finansowej, grożąc dalszym pogarszaniem się warunków życia i prowadzenia działalności gospodarczej.
- **Odpowiedzią na fragmentaryczne i geograficznie zogniskowane kryzysy gminy Żmudź powinna być dobrze zaplanowana rewitalizacja, jako narzędzie poprawy warunków życia, rozwoju gospodarczego i jakości środowiska na obszarach kryzysowych.** Rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki,

⁵ Jw.

⁶ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030.

skoncentrowane terytorialnie. Klimat gminy jest istotny również dla pracowników, którzy przy wyborze zatrudnienia koncentrują się już nie tylko na wynagrodzeniu, możliwości rozwoju oraz prestiżu, ale również na innych aspektach związanych z miejscem pracy.⁷

- Gminy zagrożone trwałą marginalizacją takie jak m.in. Gmina Żmudź będą głównymi adresatami polityki regionalnej, taką koncepcję zakłada Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030. Obszary Strategicznej Interwencji (OSI), które ujęto w krajowych, regionalnych i lokalnych strategiach rozwoju to m.in. obszary zmarginalizowane (obejmujące małe miasta i obszary wiejskie). Obszary zagrożone trwałą marginalizacją oraz miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze wspierane będą obligatoryjnie z poziomu kraju i regionu za pomocą specjalnie dedykowanych instrumentów. Obligatoryjne uwzględnienie ich w strategiach rozwojowych województw związane jest z potrzebą określenia zakresu wsparcia z poziomu regionalnego. Szansą rozwojową gminy powinno być przetwórstwo, rozwój odnawialnych źródeł energii, cyfryzacja, rozwój turystyki, dobry poziom edukacji i troska o środowisko naturalne.⁸

2. WNIOSKI Z BADAŃ I DANYCH DIAGNOSTYCZNYCH O GMINIE.

2.1. WNIOSKI STREFA SPOŁECZNA.

Atutami, mocnymi stronami gminy, które należy wykorzystać w rozwinięciu szans rozwojowych i przy minimalizacji zagrożeń, są następujące obszary (domeny):

1. **Dobrze rozwinięta baza opieki nad osobami niepełnosprawnymi, chorymi, samotnymi** (Środowiskowy Dom Samopomocy "Wrzos" w Wólce Leszczańskiej wraz z filią w Wołkowianach w budynku po byłej szkole, powierzchnia użytkowa placówki to 420 m.kw. Oprócz ŚDS w budynku znajdują się mieszkania wspomagane i mieszkania socjalne, Spółdzielnia Socjalna Dębowy Las).
2. **Wysoki poziom bezpieczeństwa na terenie gminy** (głównymi realizatorem zadań w tym zakresie na terenie Gminy jest Komisariat Policji w Żmudzi. Zadania publiczne w zakresie ochrony przeciwpożarowej na terenie gminy realizują jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych).
3. **Kapitał społeczny** (działalność organizacji pozarządowych: stowarzyszeń, fundacji, OSP, twórców ludowych, angażowanie się w życie publiczne, gościnność, aktywność niektórych sołectw. Zwiększająca się aktywność KGW).
4. **Kultura ludowa (działalność KGW, twórców ludowych).**
5. **Obiekty kultury** (obiekt prywatny: Galeria Artystyczna w Lipinkach).

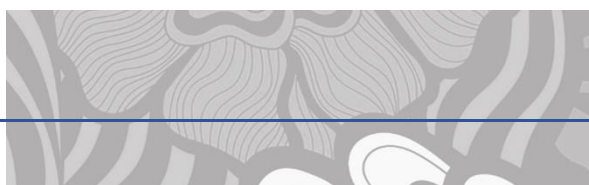
⁷ Jw.

⁸ Jw.

6. **Dziedzictwo kultury i zabytki** (materialne i niematerialne dziedzictwo kultury).
7. **Współpraca z innymi samorządami** (gmina współpracuje z innym JST, pozyskuje wspólnie środki na rozwój, wspólne cele rozwoju np. LGD).
8. **Obiekty publiczne** (m.in. szkoła, remizy strażackie OSP, świetlice wiejskie, ŚDS). W ostatnich latach przeprowadzono remonty budynków remizo - świetlic.
9. **Rolnictwo** (działalność rolnicza jest podstawowym źródłem zarobkowania dla przeważającej liczby ludności gminy).
10. **Pomoc socjalna.**
11. **Oferta edukacyjna** (przedszkole, szkoła).
12. **Klub Seniora** (oferta dla seniorów).
13. **Gościnność.**
14. **Większa aktywność kobiet na rynku pracy.**
15. **Unikalne formy przyrody/ krajobrazu podnoszące atrakcyjność lokalizacyjną, osadniczą gminy.**
16. **Miejsca spędzania czasu wolnego** (Zalew Dębowy Las, Zalew Puszcza, szlaki rowerowe).

Obszarami, które wymagają interwencji i szczególnej uwagi są słabe strony, uwarunkowania, zjawiska, deficyty, które pozbawione reakcji ze strony gminy mogą się pogłębić i stworzyć poważne zagrożenie w rozwoju:

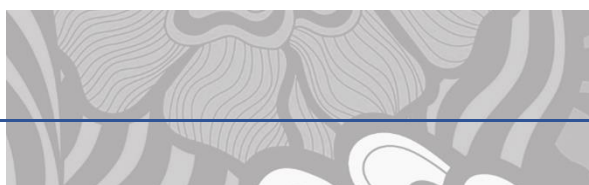
1. **Niekorzystne trendy społeczne** (demografia, starzejące się społeczeństwo, systematycznie zmniejszająca się ilość mieszkańców).
2. **Baza edukacyjna i społeczna wymagająca bardzo dużych nakładów finansowych, zdecydowanie wykraczających poza możliwości finansowe budżetu gminy.**
3. **Praktycznie brak udogodnień dla osób niepełnosprawnych.**
4. **Brak miejsc pracy, bezrobocie.**
5. **Niedostateczna oferta dla młodych małżeństw** (brak żłobka, ograniczona oferta mieszkaniowa, niesatysfakcjonujący poziom edukacji w szkole, bardzo niski poziom opieki zdrowotnej, brak mieszkań komunalnych).
6. **Brak infrastruktury turystycznej: do organizacji wydarzeń, atrakcyjnych obiektów turystycznych (konferencyjnych, noclegowych), szlaków: konnych, pieszych.**
7. **Niski poziom innowacji społecznych** (brak miejsca poświęconego ich tworzeniu).

8. **Dużo osób samotnych.**
9. **Małe zaangażowanie młodszych mieszkańców** (bierność, roszczeniowe podejście, brak współpracy pomiędzy mieszkańcami poszczególnych miejscowości, mała ilość twórców ludowych i pasjonatów (brak atrakcyjnej oferty dla twórców m. in. pomocy w rozwijaniu pasji, zachęty do uaktywnienia się).
10. **Niedostateczna oferta zajęć dla dzieci, dla młodzieży.**
11. **Mało zróżnicowana oferta kulturalna.**
12. **Niewystarczająca opieka medyczna.**
13. **Brak wydarzeń sportowych, kulturalnych przyciągających turystów.**

Uczestnicy warsztatów konsultacyjnych i badania ankietowego, zwrócili uwagę na obszary, których rozwój umożliwi poprawę warunków życia społecznego i może w przyszłości istotnie wpłynąć na sytuację gminy. **Do szans rozwojowych należy zaliczyć:**

1. **Aktywizację mieszkańców** (m.in. założenie wiosek tematycznych, utworzenie Centrum Innowacji Społecznych, prowadzenie warsztatów kultury, sztuki ludowej, ponadlokalna i międzynarodowa współpraca z innymi JST).
2. **Polepszenie dostępu i poziomu opieki zdrowotnej.**
3. **Tworzenie nowych miejsc pracy** (m.in. powstanie przedsiębiorstw w branży przetwórstwa rolno-spożywczego, rozwój oferty miejsc noclegowych i gastronomicznych, rozwój usług turystycznych, rekreacyjnych, rehabilitacyjnych).
4. **Wielofunkcyjny rozwój** (zainteresowanie zakładaniem agroturystyki, budowa mechanizmu/ rozwiązań systemowych, podnoszenie jakości i atrakcyjności oferty turystycznej, rozwój bazy turystyczno-rekreacyjnej).
5. **Współpraca na rzecz rozwoju oferty kulturalnej wykorzystującej materialne i niematerialne dziedzictwo kultury, walory przyrodnicze** (m.in. z Fundacją Marka Marii Pieńkowskiego).
6. **Rozwój lokalnych inicjatyw społecznych.**
7. **Rozwój społeczeństwa informacyjnego (smart villages).**
8. **Rozwój przedsiębiorczości.**
9. **Podniesienie poziomu atrakcyjności gminy w odniesieniu do mieszkańców i inwestorów** (rozwój oferty edukacyjnej, rozwój miejsc handlowych, konferencyjnych, sportowych, szlaków rowerowych, konnych, pieszych, wiosek tematycznych).
10. **Współpraca ponadlokalna z innymi samorządami oraz przedsiębiorcami.**

Do najważniejszych zagrożeń, których pogłębianiu należy przeciwdziałać, wykorzystując atuty gminy i pojawiające się szanse rozwojowe, należą:

1. Postępująca marginalizacja społeczno-gospodarcza.
2. Dalsze wyludnianie się gminy (emigracja zarobkowa młodych i wykształconych mieszkańców gminy).
3. Niska aktywność społeczeństwa w zakresie rozwoju usług turystycznych.
4. Brak wystarczających środków finansowych na inwestycje w sferę społeczną.
5. Brak dostępu do dobrej jakości opieki zdrowotnej.

Planowane inwestycje w strefie społecznej do 2030 roku m.in.:

1. Przebudowa budynku Gminnego Centrum Kultury w Żmudzi wraz z otoczeniem budynku i zwiększeniem jego dostępności dla osób niepełnosprawnych.
2. Przebudowa budynku filii Środowiskowy Dom Samopomocy "Wrzos" w Wołkowanach.
3. Utworzenie Centrum Innowacji Społecznych.
4. Utworzenie wiosek tematycznych i rozwój usług/ produktów turystycznych.
5. Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez rozwijanie funkcji użytkowej obiektów kulturowych.
6. Rewaloryzacja, uporządkowanie i zagospodarowanie parku podworskiego.
7. Utworzenie w budynku b. szkoły w Leszczanach Centrum Sztuki i Tradycji Ludowych z zapleczem noclegowo-kuchennym lub domu dziennego pobytu dla osób starszych, mieszkań socjalnych.
8. Dostosowanie pod funkcje schroniska turystycznego na czas wakacji budynku OSP w Leszczanach.
9. Budowa wieży widokowej.
10. Modernizacja świetlicy w Starych Pobołowicach i utworzenie warsztatów rękodzielniczych, kulinarnych).
11. Podjęcie współpracy z Fundacją Marka Marii Pieńkowskiego (Galeria Pieńków w Lipinkach).
12. Budowa mieszkań socjalnych przystosowanych do zamieszkania przez osoby starsze, chore, niepełnosprawne w systemie budownictwa modułowego.
13. Budowa infrastruktury przy zalewie Dębowy Las, która umożliwi organizację wydarzeń kulturalnych (festiwali, koncertów, przeglądów artystycznych).
14. Budowa bazy noclegowej przy zalewie Dębowy Las (camping z wykorzystaniem domków holenderskich).

15. Budowa w miejscu po obozowisku Caritas przy zalewie Puszcza miejsc noclegowych w wyższym standardzie np. domki na palach.
16. Organizacja wydarzeń sportowych i kulturalnych we współpracy z innymi samorządami, organizacjami np. zawody wędkarskie, plenery malarskie, spotkania integracyjne, festiwale.
17. Utworzenie w świetlicy w Stanisławowie Centrum Wioski Tematycznej Etnolandu.

2.2. WNIOSKI STREFA GOSPODARCZA.

Do mocnych stron, atutów gminy, które należy wykorzystać w rozwinięciu szans rozwojowych i minimalizacji zagrożeń znajdują się następujące obszary (domeny):

1. **Układ transportowy** tj. przebieg przez obszar gminy drogi wojewódzkiej 844 - Chełm - Hrubieszów - Witków - Dołhobyczów oraz sąsiedztwo znaczącego szlaku komunikacyjnego województwa - drogi krajowej Nr 12 łączącej zachód Europy z Ukrainą.
2. **Korzystna lokalizacja względem obszaru transgranicznego oraz względem największych miast regionu: Lublina, Chełma, Zamościa.**
3. **Dobra baza do rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego** (bardzo dobre warunki glebowe, wodne i klimatyczne do rozwoju rolnictwa).
4. **Duża ilość nowoczesnych gospodarstw rolnych** (wykształcone specjalizacje rolnicze produkcji roślinnej),
5. **Aktywność gospodarcza** (zakłady produkcyjne m.in. Gorzelnia, Drewnobud, Piekarnia, działalność Fundacji Marka Marii Pieńkowskiego).
6. **Potencjał gminy do rozwoju OZE** (dobre warunki do budowy farm fotowoltaicznych).
7. **Rozwój ekonomii społecznej** (Spółdzielnia Socjalna Dębowy Las w Wołkowianach mieści się podobnie jak Środowiskowy Dom Samopomocy "Wrzos" filia w Wołkowianach w budynku po byłej szkole. Oprócz ŚDS w budynku znajdują się mieszkania wspomagane i mieszkania socjalne).
8. **Zasoby terenów inwestycyjnych** (a także wolne tereny rekreacyjne do rozwoju różnych form turystyki, w tym agroturystyki, wiosek tematycznych).
9. **Przebiegające w bliskim sąsiedztwie szlaki turystyczne** (regionalne, lokalne), w tym: Szlak Greenway „Dziedzictwo Wschodu”, Wschodni Szlak Rowerowy GREENVELO.
10. **Bogactwo zasobów przyrodniczych i kulturowych kształtujących atrakcyjność turystyczną gminy i regionu** (Zalew Dębowy Las, Zbiorniki w Puszczy, Nowe aktywności np. szkółka konna, Mini ZOO Leszczany).
11. **Bogate dziedzictwo kulturowe** (zabytki, kultywowanie tradycji ludowych).

Obszarami problemowymi, które wymagają interwencji i szczególnej uwagi są słabe strony, uwarunkowania, zjawiska, deficyty, które pozbawione reakcji ze strony gminy mogą się pogłębić oraz stworzyć poważne zagrożenie w rozwoju.

1. **Obszar gminy jest zagrożony marginalizacją społeczno-ekonomiczną.**
2. **Bardzo niski poziom przedsiębiorczości** (mała ilość przedsiębiorstw, brak zainteresowania w tworzeniu nowych spółdzielni, brak współpracy międzynarodowej przedsiębiorstw),
3. **Niekorzystna struktura i niski poziom innowacyjności gospodarki.**
4. **Bardzo mała ilość zakładów, miejsc pracy.**
5. **Niezadawalający stan techniczny sieci komunikacyjnej** (szczególnie drogi powiatowe, droga wojewódzka).
6. **Monofunkcyjność wymiaru gospodarczego obszaru gminy** (dominuje rolnictwo, rozdrobnione gospodarstwa rolne (konieczne jest scalanie gruntów), mała różnorodność upraw, brak przetwórci, chłodni, niewielkie zainteresowanie zakładaniem ekologicznych gospodarstw).
7. **Relatywnie niska pozycja konkurencyjna sektora rolno-spożywczego.**
8. **Stosunkowo duży udział bezrobotnych i biernych zawodowo** (brak miejsc pracy, pracodawców/ inwestorów, młodzi ludzie wyjeżdżają do pracy zagranicę (prace polowe, opieka nad starszymi, usługi budowlane), upadło wiele zakładów. Działalność gospodarcza na terenie gminy skupia się na handlu i usługach, nastawionych na zaspokajanie lokalnego popytu, głównie dla rolnictwa).
9. **Brak bazy noclegowo-gastronomicznej.**
10. **Dostępność uzbrojonych terenów inwestycyjnych.**
11. **Brak atrakcyjnej oferty gospodarczej wykorzystującej dziedzictwo kultury i walory przyrodnicze** (brak centrum innowacji społecznych, brak atrakcji turystycznych (np. etnomuzeów, warsztatów kulturalnych, wież widokowych centrów konferencyjnych), brak modelu biznesowo-gminnego systemu współpracy krajowej i międzynarodowej tworzącej łańcuch usług, produktów, niski poziom innowacyjności oraz internacjonalizacji oferty plus promocji gospodarczej).
12. **Niski poziom konkurencyjności oferty turystycznej** (mała i niezróżnicowana oferta miejsc noclegowych, mała i niezróżnicowana oferta gastronomiczna, brak atrakcji, która wpływałaby znacząco na ruch turystyczny).
13. **Konkurencja ze strony turystycznych ośrodków regionalnych: Roztocze, Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie.**

Uczestnicy warsztatów konsultacyjnych i badania ankietowego, zwrócili uwagę na obszary, których rozwój, umożliwi poprawę poziomu gospodarczego i mogą one w przyszłości istotnie wpłynąć na sytuację gminy. **Do szans rozwojowych należy zaliczyć:**

1. **Poprawa dostępności transportowej** (modernizacja drogi wojewódzkiej nr 844, dostosowanie nośności do samochodów ciężarowych).
2. **Zmiana MPZP** (wytyczenie terenów inwestycyjnych).
3. **Poprawa dostępności komunikacyjnej** (modernizacja dróg gminnych, powiatowych (we współpracy z powiatem).
4. **Rozwój rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego** (powstanie specjalistycznych gospodarstw rolnych i ekologicznych, zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego (skup i przetwarzanie produktów ekologicznych), produkcja lokalnych produktów).
5. **Rozwój usług związanych z gospodarką leśną, rybactwem.**
6. **Rozwój pozarolniczych miejsc pracy** (w przetwórstwie, usługach, turystyce, kulturze).
7. **Rozwój przedsiębiorczości** (szkolenia, rozwój nowych przedsiębiorstw, tworzenie zrzeszeń producentów).
8. **Rozwój inwestycji OZE.**
9. **Rozwój infrastruktury dla samochodów napędzanych prądem i wodorem.**
10. **Wzrost potencjału innowacyjnego, zaawansowania technologicznego i konkurencyjności przedsiębiorstw.**
11. **Zakładanie nowych przedsiębiorstw.**
12. **Budowa atrakcyjnej oferty turystycznej wykorzystującej dziedzictwo kultury i walory przyrodnicze** (organizacja centrum innowacji społecznych; opracowanie modelu biznesowo-gminnego systemu współpracy krajowej i międzynarodowej tworzącej łańcuch usług, produktów; wzrost poziomu innowacyjności i internacjonalizacji oferty, rozwój podmiotów zajmujących się obsługą ruchu turystycznego, budowa/ organizacja miejsc noclegowych, zróżnicowana oferta gastronomiczna, wypromowanie produktu regionalnego, budowa marki gminy).
13. **Rozwój technologii IT w turystyce** (aplikacje mobilne, multimedialne interaktywne przewodniki).
14. **Utworzenie wiosek tematycznych i rozwój agroturystyki we współpracy z innymi JST** (rozwój partnerstw gminy i zakładanie nowych).
15. **Dalszy rozwój lokalnych społeczności - KGW, OSP, stowarzyszeń, fundacji.**
16. **Wykorzystanie internetu jako źródła promocji, sprzedaży i dystrybucji oferty turystycznej, gospodarczej gminy.**

Do najważniejszych zagrożeń, których pogłębieniu należy przeciwdziałać, wykorzystując atuty gminy i pojawiające się szanse rozwojowe, należą:

1. Kryzys gospodarczy wywołany wojną na Ukrainie.
2. Skutki pandemii Covid-19 (upadek przedsiębiorstw, niewystarczający rynek pracy, brak inwestorów).
3. Brak funduszy na realizację inwestycji.
4. Pogłębienie się negatywnych zjawisk demograficznych (ubytek naturalny, odpływ migracyjny, starzenie się społeczeństwa).
5. Brak systemowych rozwiązań zapewniających funkcjonowanie gospodarki w sytuacjach kryzysowych.
6. Niestabilność i niepewność przepisów (rosnące ceny i stopy procentowe, biurokracja).
7. Niski stopień implementacji wyników badań i wdrożeń do gospodarki.
8. Migracja młodszych osób, wykwalifikowanych w celach zarobkowych.

Planowane inwestycje w strefie gospodarczej do 2030 roku m.in.:

1. Poprawa jakości dróg (przebudowa dróg powiatowych oraz gminnych wraz z poszerzeniem, teren całej gminy).
2. Porządkowanie terenów po byłym GS w Żmudzi jako potencjalnego terenu inwestycyjnego.
3. Rozwój inwestycji OZE.
4. Termomodernizacje obiektów publicznych.
5. Rewitalizacja terenów zdegradowanych i obiektów, w celu nadania im nowych funkcji społeczno-gospodarczych.
6. Rozwój partnerstw gminy i zakładanie nowych.
7. Budowa infrastruktury turystycznej (ścieżka/szlak rowerowy z infrastrukturą towarzyszącą (teren całej gminy), budowa ścieżki rowerowej (droga wojewódzka Chełm - Hrubieszów),
8. Utworzenie wiosek tematycznych (współtworzenie Szlaku Lubelskich Wiosek Tematycznych).
9. Budowa biogazowni (Dryszczów) - prywatny inwestor. Gmina powinna zainwestować w sieć ciepłowniczą.
10. Współpraca z właścicielami gospodarstwa posiadającego szkółkę konną i utworzenie w tym miejscu Ośrodka Jeździeckiego wraz z agroturystyką. Gmina

powinna zatroszczyć się o wytyczenie i oznakowanie szlaków konnych, które mogłyby stanowić atrakcję turystyczną.

- 11. Współpraca z Galerią Artystyczną w Lipinkach** (fundacja powinna otworzyć się na ściśle określonych warunkach na turystów gminy, tworząc prestiżowy produkt/ usługi dla gości, wydarzenia artystyczne. Istotne jest nadanie charakteru artystycznego całej wiosce Lipinki, aby mogła się stać tematyczną wioską artystyczną).
- 12. Zagospodarowanie terenu po byłym GS - w centrum Żmudzi** (obok poczty, punktu sprzedaży środków ochrony roślin, piekarni, gorzelni, oczyszczalni). Ze względu na otoczenie, w tym miejscu powinna powstać galeria z przeznaczeniem na handel prosto od rolnika oraz miejsce usług gastronomicznych. Przy obiekcie powinna być przestrzeń umożliwiająca konsumpcję na powietrzu. Elementem niezbędnym jest parking.
- 13. Zagospodarowanie terenu między szkołą w Żmudzi a stadionem** (z widokiem na rezerwat przyrody). Budowa Centrum Edukacji i Kultury wraz zapleczem konferencyjno-noclegowym. Ekologiczna, nowoczesna bryła obiektu, przesądzi o rozpoznawalności miejsca i gminy Żmudź w skali regionu, a może nawet kraju. Atrakcyjna lokalizacja i widoki (bliskość rezerwatu przyrody i ewentualnej wieży widokowej) umożliwią zwiększenie ruchu turystycznego (wycieczki szkolne, grupy szkoleniowe, turnusy sportowe, wycieczki integracyjne, grupy seniorów).
- 14. Wykonanie witaczy, oznakowanie szlaków rowerowych i turystycznych oraz atrakcji turystycznych.**
- 15. Opracowanie marki lokalnej i promowanie jej we współpracy z innymi JST.**
- 16. Rozwój oferty turystycznej gminy** (nowe miejsca i wydarzenia kulturalne).
- 17. Rozwój bazy gastronomicznej i noclegowej.**
- 18. Ponadlokalna współpraca z innymi samorządami** (szlaki rowerowe, konne, atrakcje turystyczne. Na terenie gminy powinny powstać miejsca dla rowerzystów tj. ławki, altanki, parkingi (na samochody, którymi rowerzyści przyjadą do gminy).

2.3. WNIOSKI STREFA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA.

Mocnymi stronami gminy, które należy wykorzystać w rozwinięciu szans rozwojowych i minimalizacji są następujące obszary (domeny):

- 1. Przebieg przez obszar gminy drogi wojewódzkiej 844 - Chełm - Hrubieszów - Witków - Dołhobyczów** oraz sąsiedztwo znaczącego szlaku komunikacyjnego województwa - drogi krajowej Nr 12 łączącej zachód Europy z Ukrainą.
- 2. Korzystna lokalizacja względem obszaru transgranicznego oraz względem największych miast regionu: Lublina, Chełma, Zamościa.**
- 3. Bardzo dobre warunki glebowe, wodne i klimatyczne do rozwoju rolnictwa.**

4. **Duża ilość nowoczesnych gospodarstw rolnych** (wykształcone specjalizacje rolnicze produkcji roślinnej).
5. **Potencjał gminy jako miejsca rozwoju OZE** (dobre warunki do budowy farm fotowoltaicznych).
6. **Zasoby terenów inwestycyjnych** (w tym wolne tereny rekreacyjne do rozwoju różnych form turystyki (w tym agroturystyki, wiosek tematycznych, tereny pod budownictwo mieszkaniowe).
7. **Przebiegające w bliskim sąsiedztwie szlaki turystyczne** (regionalne, lokalne), w tym Szlak Greenway „Dziedzictwo Wschodu”, Wschodni Szlak Rowerowy GREENVELO.
8. **Powstająca i rozbudowywana infrastruktura rowerowa.**
9. **Infrastruktura komunalna** (wodociągi, oczyszczalnia, częściowa kanalizacja).
10. **Bogactwo zasobów przyrodniczych i kulturowych kształtujących atrakcyjność turystyczną gminy i regionu** (Zalew Dębowy Las, Zbiorniki w Puszczy, Nowe aktywności np. szkółka konna, Mini ZOO Leszczany).
11. **Bogate dziedzictwo kulturowe** (liczne zabytki, stanowiska archeologiczne, kultywowanie tradycji ludowych).
12. **Dobry stan dróg gminnych.**
13. **Dobry stan środowiska naturalnego.**
14. **Dobra retencja wód na terenie gminy dzięki zbiornikom.**

Obszarami problemowymi, które wymagają interwencji i szczególnej uwagi są słabe strony, uwarunkowania, zjawiska, deficyty, które pozbawione reakcji ze strony gminy mogą się pogłębić oraz stworzyć poważne zagrożenie w rozwoju.

1. **Zły stan powiatowej infrastruktury drogowej.**
2. **Rozproszona zabudowa** (znacząco podrażająca koszt inwestycji drogowych, czy też sieciowych a często też powodując brak zasadności ekonomicznej takich inwestycji).
3. **Brak rozbudowanej sieci ścieżek rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą.**
4. **Ograniczony dostęp do transportu publicznego** (wykluczenie osób słabo mobilnych).
5. **Brak udogodnień dla osób niepełnosprawnych** (windy, podjazdy).
6. **Ograniczona ilość uzbrojonych terenów inwestycyjnych,**
7. **Na terenie gminy brakuje istotnych obiektów infrastruktury, które budują wizerunek gminy i poprawiają komunikację, korzystanie z atrakcji turystycznych.**
8. **Monofunkcyjność gospodarcza.**
9. **Niekorzystna struktura agrarna** (potrzeby scaleń gruntów).

10. Niewystarczająca ilość atrakcji turystycznych.
11. Niedostateczna liczba obiektów noclegowych i gastronomicznych.
12. Niedostateczna liczba gospodarstw agroturystycznych.
13. Brak miejsca ułatwiającego handel „od rolnika do stołu”.
14. Brak wspólnego, kompleksowego systemu promocji turystycznej.

Uczestnicy warsztatów konsultacyjnych i badania ankietowego, zwrócili uwagę na obszary, których rozwój, umożliwi poprawę poziomu gospodarczego i mogą one w przyszłości istotnie wpłynąć na sytuację gminy. **Do szans rozwojowych należy zaliczyć:**

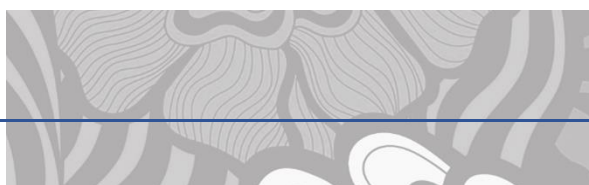
1. **Działania w kierunku samowystarczalności energetycznej gminy** - utworzenie spółdzielni energetycznej.
2. **Poprawa stanu infrastruktury drogowej** (w tym dróg powiatowych, chodników, ścieżek rowerowych, szlaków turystycznych, oświetlenia) na terenie gminy.
3. **Rozwój infrastruktury komunalnej** (podłączanie kolejnych miejscowości do wodociągu i kanalizacji, przydomowe oczyszczalnie ścieków).
4. **Rozwój cyfryzacji (smart villages).**
5. **Koncentracja zabudowań w centrum gminy.**
6. **Wielofunkcyjny rozwój** (wykorzystanie mało przekształconego środowiska do rozwoju bardziej dochodowych form produkcji rolnej oraz rozwoju turystyki).
7. **Zmiany strukturalne na obszarach wiejskich w zakresie specjalizacji i zwiększenia efektywności w rolnictwie.**
8. **Tworzenie nowych stref rekreacyjnych.**
9. **Budowa odpowiedniej infrastruktury turystycznej we współpracy z innymi partnerami.**
10. **Ponadlokalny rozwój sieci współpracy z innymi JST.**

Do najważniejszych zagrożeń, których pogłębieniu należy przeciwdziałać, wykorzystując atuty gminy i pojawiające się szanse rozwojowe, należą:

1. **Brak środków na inwestycje.**
2. **Marginalizacja ekonomiczno-gospodarcza** (m.in. ze względu na kryzys wywołany wojną na Ukrainie).

Planowane inwestycje w strefie funkcjonalno-przestrzennej do 2030 roku m.in.:

1. **Dostosowanie MPZG do potrzeb rozwojowych gminy.**
2. **Przebudowa dróg gminnych.**

3. Przebudowa dróg powiatowych we współpracy z Powiatem Chełmskim.
4. Budowa nowych przyłączy: wodociągi, kanalizacja.
5. Budowa i oznaczanie szlaków turystycznych, pieszych, konnych, kulturowych.
6. Rozwój obiektów/ atrakcji i infrastruktury turystycznej.
7. Polityka scalania gruntów i różnicowania produkcji rolniczej.
8. Przebudowa oczyszczalni ścieków w Żmudzi.

2.4. WNIOSKI STREFA TECHNICZNA.

Mocnymi stronami gminy, które należy wykorzystać w rozwinięciu szans rozwojowych i minimalizacji są następujące obszary (domeny):

1. Coraz lepsza estetyka domów wraz z otoczeniem.
2. Stan przystanków autobusowych.
3. Segregowanie odpadów.
4. Poprawa stanu świetlic wiejskich i remiz OSP.
5. Modernizacja oczyszczalni ścieków.
6. Promowanie OZE.

Obszarami problemowymi, które wymagają interwencji i szczególnej uwagi są słabe strony, uwarunkowania, zjawiska, deficyty, które pozbawione reakcji ze strony gminy mogą się pogłębić oraz stworzyć poważne zagrożenie w rozwoju.

1. Stan techniczny budynków gminy i duże potrzeby inwestycyjne w tym zakresie.
2. Brak stacji doładowania samochodów elektrycznych oraz o napędzie wodorowym.
3. Brak sieci gazowej, ciepłowniczej w budynkach wielorodzinnych.
4. Brak oznaczonych szlaków turystycznych, konnych, ścieżek edukacyjnych.
5. Brak całościowego oznakowania atrakcji turystycznych w gminie.
6. Ogrzewanie piecami węglowymi.
7. Mała sieć ścieżek rowerowych i infrastruktury towarzyszącej.
8. Brak nawodnień w rolnictwie.
9. Niewystarczająca sieć światłowodowa.

Uczestnicy warsztatów konsultacyjnych i badania ankietowego, zwrócili uwagę na obszary, których rozwój, umożliwi poprawę poziomu gospodarczego i mogą one w przyszłości istotnie wpłynąć na sytuację gminy. **Do szans rozwojowych należy zaliczyć:**

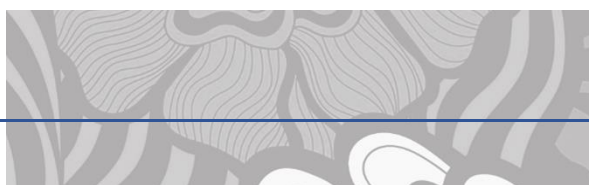
1. Budowa biogazowni w miejscowości Dryszczów (prywatny inwestor) oraz sieci ciepłowniczej (gorzelnia, biogazownia).
2. Promowanie i budowa instalacji OZE, budowa farmy fotowoltaicznej.
3. Usuwanie azbestu.
4. Budowa systemu nawodnień w rolnictwie.
5. Rozbudowa i oznaczenie ścieżek rowerowych i infrastruktury towarzyszącej.
6. Stacje doładowania samochodów elektrycznych oraz o napędzie wodorowym,
7. Oznaczenia szlaków turystycznych, konnych, ścieżek edukacyjnych oraz witacze i tablice informacyjne.
8. Aplikacja turystyczna umożliwiająca zwiedzanie gminy.

Do najważniejszych zagrożeń, których pogłębieniu należy przeciwdziałać, wykorzystując atuty gminy i pojawiające się **szanse rozwojowe**, należą:

1. Brak środków zewnętrznych na inwestycję.
2. Problemy ze znalezieniem wykonawców robót budowlanych i bardzo szybko rosnące koszty inwestycji budowlanych.

Planowane inwestycje planujecie w strefie technicznej do 2030 roku min.:

1. Systematyczna przebudowa świetlic wiejskich.
2. Budowa sieci ciepłowniczej.
3. Rozbudowa i oznaczenie ścieżek rowerowych i infrastruktury towarzyszącej.
4. Budowa oznaczeń szlaków turystycznych, konnych, ścieżek edukacyjnych oraz witaczy i tablic informacyjnych.
5. Budowa stacji doładowania samochodów elektrycznych oraz o napędzie wodorowym.
6. Opracowanie aplikacji turystycznej umożliwiającej zwiedzanie gminy.
7. Program usuwania azbestu.

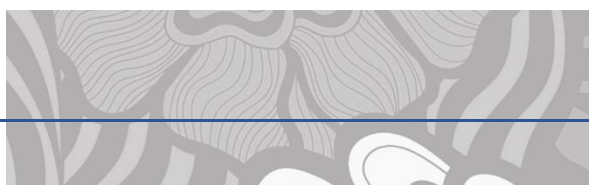
2.5. WNIOSKI STREFA OCHRONY ŚRODOWISKA.

Mocnymi stronami gminy, które należy wykorzystać w rozwinięciu szans rozwojowych i minimalizacji są następujące obszary (domeny):

1. Stosunkowo dobry stan środowiska naturalnego, bardzo dobre warunki glebowe, wodne i klimatyczne do rozwoju rolnictwa.
2. Warunki do rozwoju sieci osadniczej i turystyki (nieskażone powietrze, bogate walory przyrodniczo-krajobrazowe, czyste ekologicznie zbiorniki wodne).
3. Czystość gminy. Inwestycje w zakresie poprawy jakości wody do spożycia. Gospodarka odpadami.
4. Zbiorniki retencyjne.
5. Coraz więcej instalowanych kolektorów słonecznych, paneli fotowoltaicznych wśród mieszkańców.
6. Obszar Natura 2000.
7. Duża lesistość, stawy rybne.
8. Interesujące ukształtowanie terenu.

Obszarami problemowymi, które wymagają interwencji i szczególnej uwagi są słabe strony, uwarunkowania, zjawiska, deficyty, które pozbawione reakcji ze strony gminy mogą się pogłębić oraz stworzyć poważne zagrożenie w rozwoju.

1. Wciąż bardzo niska świadomość ekologiczna mieszkańców gminy (przejawiająca się niewystarczającą dbałością o środowisko).
2. Duża liczba pieców węglowych.
3. Rozproszona zabudowa (utrudniająca skanalizowanie miejscowości, a co za idzie bardzo dużo zbiorników bezodpływowych opróżnianych jest w sposób niezgodny z przepisami).
4. Powolne tempo likwidowania zadrzewień śródpolnych.
5. Pokrycie budynków płytami azbestowymi.
6. Mała ilość oświetlenia drogowego OZE.
7. Estetyka domów i ogrodzeń (brak spójnej wizji, programu, który wpływałby na architekturę i estetykę domów, ogrodów, ogrodzeń).
8. Chemizacja w rolnictwie.

Uczestnicy warsztatów konsultacyjnych i badania ankietowego, zwrócili uwagę na obszary, których rozwój, umożliwi poprawę poziomu gospodarczego i mogą one w przyszłości istotnie wpłynąć na sytuację gminy. **Do szans rozwojowych należy zaliczyć:**

1. Inwestycje w OZE.
2. Rozwój spółdzielni energetycznej.
3. Rozwój turystyki pieszej lub rowerowej.
4. Rozbudowa sieci kanalizacyjnej.
5. Modernizacja sieci wodociągowej.
6. Wymiana pieców.
7. Usuwanie azbestu.
8. Rozszerzanie świadomości proekologicznej mieszkańców.
9. Rozwój inwestycji segregacji i odzysku surowców z odpadów.
10. Rozwój ekologicznego rolnictwa.
11. Rozwój systemu nawodnień w rolnictwie.
12. Termomodernizacja obiektów publicznych i budynków prywatnych.
13. Ekologiczny transport (stacja doładowania samochodów elektrycznych, wodorowych).

Do najważniejszych zagrożeń, których pogłębieniu należy przeciwdziałać, wykorzystując atuty gminy i pojawiające się szanse rozwojowe, należą:

1. Brak środków finansowych na inwestycje w tym zakresie zarówno przez samorząd gminny jak i osoby prywatne,
2. Nadal zdarzające się palenie odpadów w piecach.

Planowane inwestycje w strefie ochrony środowiska do 2030 roku:

1. Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej.
2. Podłączenie budynków komunalnych do Spółdzielni Energetycznej.
3. Realizacja programu usuwania azbestu.
4. Wsparcie rozwoju energetyki OZE.
5. Edukacja proekologiczna mieszkańców.
6. Budowa sieci alternatywnego transportu (rowerowego).

7. Budowa stacji doładowania samochodów elektrycznych i o zasilanych paliwem wodorowym.

3. WNIOSKI Z DIAGNOZY GMINY NA PODSTAWIE DANYCH, KTÓRE DOSTARCZYŁA ANKIETYZACJA MIESZKAŃCÓW.

Mieszkańcy ocenili na poziomie bardzo dobrym jakość rządzenia oraz funkcjonowanie administracji publicznej w gminie.

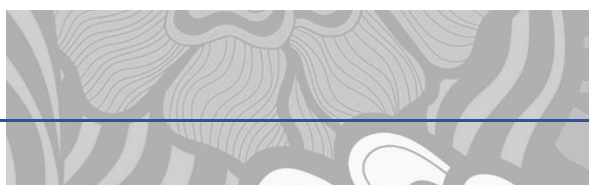
Do obszarów które wymagają wsparcia i rozwoju należą:

- warunki dla rozwoju kultury (dostęp do infrastruktury kultury i rozrywki, poziom oferty i wydarzeń kulturalnych),
- warunki dla poprawy komfortu mieszkania (dostępność transportu publicznego, dostępność i jakość opieki zdrowotnej, oferta mieszkaniowa (budownictwo jedno i wielorodzinne),
- warunki dla rozwoju przedsiębiorczości (poziom wykształcenia mieszkańców, rynek pracy (możliwość zatrudnienia się, oferty pracy na terenie gminy), dostępność terenów przeznaczonych pod inwestycje, rozwój innowacji w przedsiębiorstwach, pomoc w eksportowaniu towarów i usług),
- warunki dla rozwoju turystyki, agroturystyki (atrakcje turystyczne, atrakcyjność gminy dla turystów, dostępność do bazy gastronomicznej i noclegowej, współpraca z innymi JST, współpraca biznesu)
- warunki do rozwoju rolnictwa (dostęp do fachowego doradztwa, dostęp do środków na rozwój, edukacja, współpraca rolników z uczelniami, centrami transferu wiedzy (z tendencją do oceny na poziomie niedostatecznym).

Wysokie zagrożenie problemami społecznymi dostrzegają mieszkańcy w obszarze: wzrostu liczby osób starszych, wyludniania się gminy i brak przemysłu. Mieszkańcy dostrzegają również średnie zagrożenie problemami społecznymi w obszarze: bezrobocia, biedy, przemocy w rodzinie, alkoholizmu, wzrostu liczby osób niepełnosprawnych i chorych, braku wykwalifikowanych pracowników, braku atrakcyjnych miejsc pracy.

Do grupy priorytetów rozwojowych mający największy wpływ na rozwój Gminy do 2030 roku oraz rozwiązanie istniejących problemów i barier rozwoju mieszkańcy wskazali:

1. Budowa nowych i modernizacja istniejących dróg oraz ciągów pieszko-rowerowych,
2. Sprowadzenie do gminy dużego inwestora w branży rolno-spożywczej, przetwórczej,
3. Promocja i wsparcie wykorzystania odnawialnych źródeł energii (np. fotowoltaiki),

4. Poprawa dostępu do opieki zdrowotnej,
5. Rozwój systemu segregacji odpadów w celu obniżenia cen,
6. Rozwój turystyki, w tym infrastruktury oraz bazy noclegowej i gastronomicznej,
7. Zwiększenie dostępności do programów mających na celu zmniejszenie bezrobocia i patologii,
8. Udogodnienia dla przedsiębiorców (w tym: ulgi, przygotowane tereny pod inwestycje),
9. Sprowadzenie do gminy dużego inwestora w branży atrakcji turystycznych,
10. Rozbudowa miejsc przeznaczonych dla osób starszych i chorych (opieka, rehabilitacja),
11. Budowa i modernizacja obiektów kultury i rozrywki,
12. Rozwój rolnictwa, w tym nowoczesnych gospodarstw rolnych i przemysłu przetwórczego.

Do najważniejszych inwestycji/ przedsięwzięć, które powinny być realizowane priorytetowo na terenie gminy, mieszkańcy wskazali:

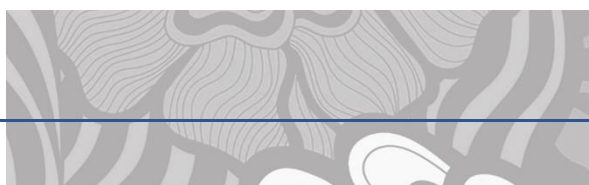
1. Przebudowa dróg powiatowych oraz gminnych wraz z poszerzeniem (teren całej gminy).
2. Chodniki, ścieżka rowerowa (teren całej gminy). Budowa ścieżki rowerowe (droga wojewódzka Chełm - Hrubieszów).
3. Poprawa dostępności służby zdrowia, możliwość korzystania z pomocy lekarzy specjalistów (ginekolog, neurolog). Możliwość wyboru lekarza rodzinnego.
4. Budowa biogazowni (Dryszców) i sieci ciepłowniczej.
5. Modernizacja placu zabaw przy Szkole Podstawowej (Żmudź).
6. Promocja i wsparcie wykorzystania OZE (teren całej gminy).
7. Budowa i modernizacja, rozwój turystyki, w tym infrastruktury oraz bazy noclegowej i gastronomicznej (Zalew Dębowy Las, Zalew Puszcza, tereny przy stadionie).

Mieszkańcy wskazali obiekty na terenie gminy, które w pierwszej kolejności wymagają rewitalizacji (odnowienia, modernizacji, nadania nowych funkcji) lub zaprojektowania i wybudowania:

1. Remont budynku po byłej szkole w Leszczanach.
2. Przebudowa budynku Szkoły podstawowej w Żmudzi (Żmudź).
3. Oczyszczalnia ścieków (Żmudź).
4. Zespół dworsko-parkowy (Wólka Leszczańska).
5. Budynek świetlicy (Stanisławów).
6. Remont wnętrza budynku Urzędu Gminy (Żmudź).
7. Centrum gminy (Żmudź).
8. Budynek po byłym sklepie (Roztoka).

Mieszkańcy postrzegają gminę jako miejsce:

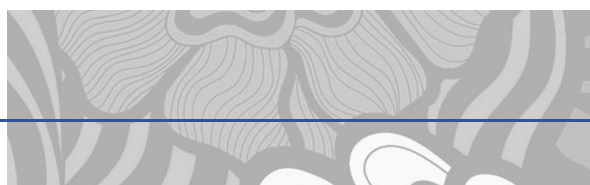
- Atrakcyjniejsze niż sąsiednie gminy,
- Położone w atrakcyjnym miejscu regionu,
- Gminę, w której można czuć się bezpiecznie.

W ocenie mieszkańców gmina otrzymuje opinię przeciętną, w kategoriach:

- Atrakcyjności jako miejsce zamieszkania,
- Atrakcyjności jako miejsce do pracy,
- Atrakcyjności jako miejsce do wypoczynku,
- Gminy, z którą jestem silnie związany/a.

Mieszkańcy najchętniej utożsamiają się z wizją gminy przedsiębiorczej, atrakcyjnej dla inwestorów i tworzącej nowe miejsca pracy. W wizji gminy ważny jest również element, który pozwoli na to, żeby gmina była kojarzona z gminą ekologiczną dbającą o środowisko naturalne i estetykę otoczenia, z gminą atrakcyjną dla turystów.

7/: MISJA I WIZJA GMINY

Misja integruje działania inwestycyjne i te związane z poza materialnymi zasobami gminy m.in. kapitałem ludzkim, kapitałem społecznym, dziedzictwem kultury. We wdrażaniu idei zrównoważonego, wielofunkcyjnego, a zarazem zintegrowanego rozwoju gminy Żmudź, ważne będzie wykorzystanie w kompleksowy, inteligentny i innowacyjny sposób poszczególnych atutów i potencjałów gminy, a także powiązań funkcjonalno-przestrzennych z innymi gminami.

Rozwój gminy Żmudź wymagać będzie efektywnego, wielopoziomowego zarządzania, realizowanego z poczuciem odpowiedzialności za przekazanie gminy, kolejnym pokoleniom jako miejsca, w którym chce się żyć i pracować. Efektywność zarządzania JST będzie można podnosić poprzez wzmocnienie partycypacji społecznej, aktywne włączenie mieszkańców w proces zarządzania, wspieranie i rozwój innowacji społecznych oraz gospodarczych, w tym szczególnie tych, które bazują na potencjałach i specjalizacjach gminy.

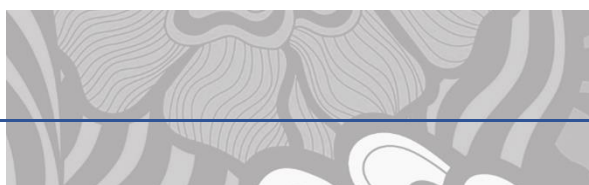
W czasach niepewności, w których pogłębiają się problemy natury społecznej i gospodarczej, rozwój innowacji wymaga współpracy międzysektorowej poprzez wykorzystanie posiadanych zasobów instytucjonalnych (szkoły, fundacje, stowarzyszenia, przedsiębiorcy, KGW, OSP) oraz budowa/pozyskanie nowych partnerstw (współpraca ponadlokalna, B+R+JST, współpraca międzynarodowa).

Obecność gminy w licznych partnerstwa m.in. LGD Ziemi Chełmskiej, wzmocnieni rozwój kapitału ludzkiego oraz społecznego, będzie sprzyjać przyciąganiu do Gminy Żmudź inwestycji oraz zasobów ludzkich ulokowanych zarówno w jej dalszym, jak i bliższym otoczeniu.

Kluczowe znaczenie - szczególnie w czasach pogłębiających się napięć gospodarczych i kryzysów społecznych - będzie odgrywać umiejętna promocja i marketing gospodarczy, uzupełniony o eksponowanie wartości poznawczych, kulturowych, walorów przyrodniczych, prozdrowotnych (marketing turystyczny, marketing terytorialny). Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych wspierać będzie m.in. integrację społeczną oraz zrównoważony rozwój.

Istotnym obszarem rozwojowym będzie budowa marki gminy, świadome kształtowanie jej wizerunku, poprzez:

- budowę oferty dla inwestorów (dalszy rozwój przemysłu gorzelniczego, browarniczego, drzewnego, turystycznego oraz rozwój przetwórstwa, turystyki),
- tworzenie warunków do powstawania atrakcyjnych miejsc pracy,
- wsparcie rozwoju przedsiębiorczości,
- intensywny rozwój infrastruktury (również w skali ponadlokalnej),
- rozwój rolnictwa, rolnictwa ekologicznego,

- poprawa dostępności transportowej, komunikacyjnej,
- budowa konkurencyjnej oferty edukacyjno-kulturalno-sportowej,
- wyróżniającą się, zintegrowana i dostosowana do współczesnych potrzeb oferta turystyczna.

Do założonych w misji kierunków rozwoju należy również jakość świadczenia usług publicznych oraz poziom współpracy z różnymi grupami interesariuszy. Jakość i dostępność usług publicznych w dużej mierze świadczyć będzie o tym, w jakim stopniu zarządzający gminą kierują się przyjętą misją. Utrzymanie wysokiej efektywności zarządzania i wdrażanie innowacyjnych rozwiązań rozwojowych zależeć będzie od potencjału kadrowego.

MISJA

Gmina Żmudź podejmuje działania, wykraczające poza wymagania przepisów prawa, w zakresie zapewnienia bardzo dobrego stanu środowiska naturalnego.

W gminie funkcjonuje duża świadomość konieczności przestrzegania przepisów ochrony środowiska. **Gmina Żmudź** dysponuje wyróżniającymi się zasobami przyrodniczymi, które czynią ją bardzo dobrym miejscem do regeneracji organizmu i/lub leczenia. Gmina w sposób szczególny troszczy się o ochronę naturalnego krajobrazu, a rozwój rolnictwa, przemysłu, budownictwa i handlu odbywa z dbałością o zachowanie ładu przestrzennego.

Gmina Żmudź współpracuje z mieszkańcami, turystami i organizacjami mającymi na celu dobro środowiska naturalnego oraz promuje zachowania przyjazne środowisku. Gmina chroni obszary, na których możliwa jest ekologiczna produkcja rolnicza.

Gmina Żmudź inwestuje w OZE oraz promuje wykorzystywanie odnawialnych i/lub ekologicznych źródeł energii, wody lub innych zasobów naturalnych.

Gmina chce rozwijać się w sposób zintegrowany i zrównoważony, stwarzając warunki do rozwoju przedsiębiorczości oraz zabiegając o poprawę jakości życia mieszkańców.

Każda jednostka terytorialna dąży do rozwoju, rozumianego jako nieustanna poprawa sytuacji finansowej, gospodarczej i społecznej, polepszanie warunków życia mieszkańców, estetyki, dbałość o środowisko oraz wzrost znaczenia na tle innych jednostek. Dlatego gmina Żmudź podejmie odpowiednie działania oraz przystąpi do realizacji nowych inwestycji, a w wielopoziomowym zarządzaniu, wzmocni rozwiązania partycypacyjne.

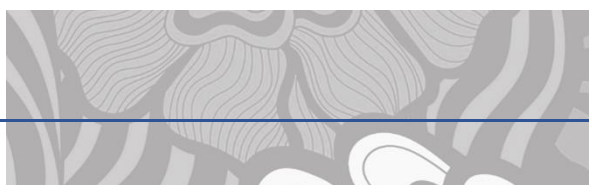
Proponowane przekształcenie funkcjonalne gminy z typowo rolniczej na turystyczno-rolniczą, z mocnym akcentem położonym na rozwój przetwórstwa i przemysłu rolno-spożywczego oraz turystyki, da nowe miejsca pracy, ciekawe miejsca rekreacji i wypoczynku dla mieszkańców gminy oraz osób z zewnątrz, poprawi także wizerunek gminy. W gospodarce opartej na wiedzy, ważne będzie w tych przemianach uzupełnianie wiedzy i kooperacja z podmiotami wnoszącymi nową jakość, dynamikę przedsiębiorczości, aktywności zawodowej. Nie bez znaczenia będzie realizacja innowacji społecznych oraz rozwój ekonomii społecznej.

Przy określaniu wizji rozwoju gminy wzięto pod uwagę następujące czynniki:

1. Uwarunkowania rozwoju gminy zdefiniowane w analizie SWOT jako mocne i słabe strony gminy, a także potencjalne szanse i zagrożenia.
2. Owiązujące dokumenty strategiczne, zarówno te na poziomie gminy, jak i wyższym - na poziomie województwa i kraju.
3. Kompetencje samorządu gminnego, które stanowią punkt wyjścia do określenia działań i kluczowych projektów dla rozwoju gminy.
4. Instrumenty i programy finansowe, dostępne dla gminy w ramach obecnej perspektywy Unii Europejskiej.
5. Konsultacje społeczne, przeprowadzone w formie warsztatów i badań ankietowych.

Z przeprowadzonej diagnozy gminy wynika, że boryka się ona z wieloma poważnymi problemami rozwojowymi i należy do JST zagrożonych trwałą marginalizacją społeczno-gospodarczą. Problemy obecne w gminie są typowe dla wielu gmin wiejskich w Polsce Wschodniej i dotyczą głównie słabo rozwiniętej sieci transportowej, podstawowej infrastruktury technicznej oraz niskiej jakości kapitału ludzkiego, a także niekorzystnej demografii. Czynniki te mają decydujący wpływ na słabo funkcjonującą gospodarkę lokalną, zdominowaną w dużym stopniu przez rozdrobnione i nisko dochodowe rolnictwo (pomimo trwającego procesu scalania gruntów) oraz słabo rozwiniętą przedsiębiorczość pozarolniczą. Z kolei słabo funkcjonująca gospodarka nie jest w stanie zapewnić mieszkańcom wystarczającej ilości, atrakcyjnych miejsc pracy, przez co sytuacja materialna i jakość życia wielu gospodarstw domowych uzależniona jest w zbyt dużym stopniu od dochodów socjalnych.

Z drugiej strony gmina dysponuje znaczącymi atutami m.in. warunkami do prowadzenia działalności rolniczej (gleby, klimat), potencjał walorów przyrodniczo-krajobrazowych, leczniczych (rezerwat przyrody), obiekty kultury i zróżnicowana oferta kulturalna (Galeria Artystyczna, oferta kultury ludowej), aktywność mieszkańców, które jeśli zostaną we właściwy sposób wykorzystane, mogą doprowadzić do uruchomienia pozytywnych mechanizmów rozwoju gminy.

Naturalnie działalność rolnicza, gorzelnicza, turystyczna (oferta szlaków rowerowych, zbiornika Dębowy Las oraz zbiornika Puszcza), oferta kulturalna (Fundacja Marka Marii Pieńkowskiego wspiera i promuje rozwój polskiej kultury i sztuki, nauki i oświaty wśród młodego pokolenia) oraz inwestycje w OZE (np. fotowoltaika, biogazownia) - to niewątpliwie filary oferty gminy Żmudź, które należy wykorzystać w rozwoju.

WAŻNE PRIORYTETY ROZWOJOWE, KTÓRE BĘDĄ KREOWAĆ DZIAŁANIA PODEJMOWANE PRZEZ GMINĘ ŻMUDŹ DO 2030 ROKU TO:

1. Respektowanie zasad ładu przestrzennego.

Ład przestrzenny to główny cel zagospodarowania przestrzennego na wszystkich poziomach planowania: krajowym, regionalnym, lokalnym i funkcjonalnym. W zagospodarowaniu przestrzennym ład przestrzenny oznacza uporządkowanie i harmonię pomiędzy różnymi elementami składowymi przestrzeni i funkcjami struktury przestrzennej, stanowiąc kryterium oceny jakości zmian zagospodarowania w odniesieniu do sprawności procesów społeczno-gospodarczych i jakości życia.⁹

2. Troska o zdrowie i dobrobyt mieszkańców.

Zapewnienie wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowego życia oraz promowanie dobrobytu to wynikające z Agendy 2030 globalne zobowiązanie ujęte w trzecim z Celów Zrównoważonego Rozwoju. Prawo do życia w zdrowym środowisku to integralna część Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Zdrowie i dobrobyt to priorytety Polaków na drodze do zrównoważonego rozwoju.

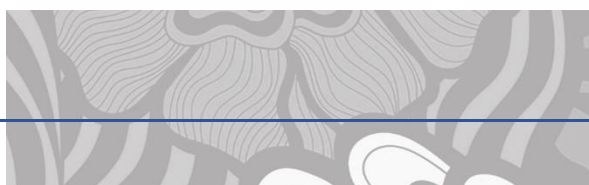
3. Ochrona i odpowiednie wykorzystanie kapitału ekologicznego.

Kapitał naturalny tworzą „odnawialne i nieodnawialne zasoby naturalne oraz procesy ekologiczne rządzące ich występowaniem i wykorzystaniem”. Zasoby przyrodnicze, jak cenne surowce naturalne czy atrakcyjne dla turystyki tereny przynoszą gminie i jej mieszkańcom dochód. Inne natomiast mogą generować zysk w przyszłości, wówczas, gdy zaczną wzrastać na nie popyt. Gmina opracowuje i będzie realizować plan działań na rzecz ochrony środowiska. Opracowany program ekorozwoju może mieć charakter pomocniczy lub decyzyjny. Program obejmuje aspekty gospodarcze, społeczne i środowiskowe. Szczególną rolę odgrywać będzie pomoc w tworzeniu ekologicznych gospodarstw rolnych.

4. Rozwój endogenicznych potencjałów.

Gmina jest obszarem rolniczym i nadal będzie rozwijać te funkcje realizując zasady produkcji zgodne z ochroną środowiska. Również bogactwo walorów naturalnych gminy tworzy jej specyfikę, a jednocześnie stanowi stale niewykorzystany w pełni potencjał. Przy dochowaniu należytej troski o ich ochronę mogą one być przedmiotem pełniejszego zagospodarowania przestrzenno - funkcjonalnego, w szczególności pod kątem kreowania

⁹ Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.

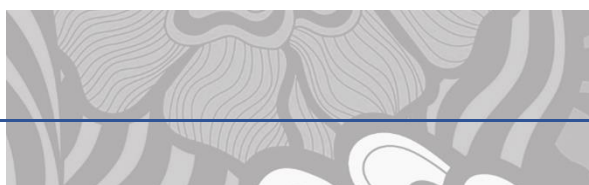
produktów turystycznych. W dużej mierze determinują one rodzaje i formy turystyki, które mogą być rozwijane w gminie stanowiąc podstawową atrakcję dla odwiedzających województwo turystów. Woda jest jednym z najważniejszych zasobów użytkowanych środowiska przyrodniczego, odgrywającym znaczną rolę w kształtowaniu atrakcyjności turystycznej gminy. Najbardziej charakterystyczny element potencjału krajobrazowego stanowią zbiorniki: Dębowy Las, Puszcza, zbiornik w miejscowości Wołkowiany oraz zbiornik w miejscowości Kol. Pobołowice. Obszar gminy charakteryzuje się korzystnymi warunkami klimatycznymi. Atutem turystycznym są miejsca pozwalające na rozwój turystyki wypoczynkowej (szlaki rowerowe, lasy, zbiorniki wodne). Atrakcją krajobrazową stanowią na tym obszarze rozłożyste przestrzenie równin, pagórków. Niewykorzystanym potencjałem jest prywatna inicjatywa Marka Maria Pieńkowskiego tj. Fundacja Marka Marii Pieńkowskiego i prowadzonej przez niego Galerii Pieńków. Ponadto specyficzny mikroklimat w powiązaniu z obecnością zbiorników wodnych i złóż surowców leczniczych (owoce lasu, zioła) sprzyja rozwojowi funkcji sanatoryjnej i rekreacyjnej tego obszaru w ramach np. ponadlokalnej / międzynarodowej współpracy JST z przedsiębiorcami i uczelniami.

5. Inwestowanie w odnawialne źródła energii.

Trwały zrównoważony rozwój uwzględnia korelację parametrów środowiskowych, społecznych i ekonomicznych w granicach tolerancji natury i pozostawienia przyszłym pokoleniom stanu środowiska w obecnej formie, jak nie lepszej. Poszanowanie ochrony zasobów środowiskowych wraz z wizją zielonej gminy staje się obecnie zagadnieniem niezwykle aktualnym. Wszystkie związane z nim działania zmierzają bowiem do poprawy komfortu życia i zdrowotności mieszkańców gminy. Oprócz inwestowania w fotowoltaikę, termomodernizacje, wymianę oświetlenia ulicznego, zasadne jest wykorzystanie ciepła/ biogazu dostarczanego na terenie gminy z gorzelnii, a w krótkiej perspektywie czasu z biogazowni (której realizację rozpoczął prywatny inwestor).

6. Rozwój edukacji.

Im mniej nierówności w społeczeństwie, tym ludziom żyje się lepiej. Jednym ze sposobów zmniejszania nierówności wynikających z niewystarczającego kapitału społecznego jest powszechna edukacja. Powinna ona rozpoczynać się jak najwcześniej i jak najdłużej obejmować wszystkie dzieci bez podziału na specjalizacje/kierunki. Ważna jest także współpraca szkoły z otoczeniem - instytucjami, organizacjami i oczywiście rodziny uczniów. Właściwa komunikacja, wspólne wydarzenia i akcje - to wszystko usprawnia efekt edukacyjny i sprawia, że szkoła stanowi ważne ogniwo społeczne. Należy również w gminie podjąć inicjatywy dt. edukacji osób dorosłych. Ten typ edukacji jest twórczą siłą, która dynamizuje swoją dynamiką procesy społecznego życia, i czerpiąc z nich własne treści i cele oddaje wyniki pracy, służy także zaspokajaniu zbiorowych oraz indywidualnych edukacyjnych potrzeb, podnosi zawodową i ogólną kulturę społeczeństw, a także ułatwia zmiany warunków życia człowieka.

7. Wielofunkcyjny rozwój gospodarczy (rolnictwo, przetwórstwo, rybactwo, turystyka, kultura).

Problem rozwijania pozarolniczych funkcji gospodarki obszarów wiejskich oraz potrzeba zachowania szerokiego wachlarza ich funkcji społecznych staje się dziś kluczowy z punktu widzenia potrzeby zapewnienia ludności wiejskiej poprawy standardu życia. Model wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich jest jedną z podstawowych kategorii polityki względem rolnictwa i obszarów wiejskich w Polsce. Podstawowe działalności społeczno - gospodarcze realizowane na obszarach wiejskich, takie jak rolnictwo, leśnictwo, rybactwo, agroturystyka - spełniają ważne funkcje przyrodnicze i kulturowe. W związku z powyższym dążenie do trwałego rozwoju obszarów wiejskich powinno być oparte na rozwijaniu ich różnorodności, zarówno poprzez wzbogacanie struktury ich funkcji społeczno - gospodarczych, jak i poprzez kształtowanie i ochronę krajobrazu kulturowego i naturalnego.

8. Wdrażanie smart villages (inteligentna wieś).¹⁰

Podejście Smart Village bazuje na połączeniu nowoczesnych narzędzi i technologii dla polepszenia jakości życia oraz podniesienia standardu usług publicznych dla obywateli, przy lepszym wykorzystaniu zasobów oraz mniejszym wpływie na środowisko. Smart Village ma istotne znaczenie dla rozwoju obszarów wiejskich, zarówno ze względu na nowe możliwości tworzenia miejsc pracy, jak i z punktu widzenia jakości życia na wsi. Promowanie inteligentnych wsi i oferowanie im wsparcia jest istotnym elementem programowania funduszy unijnych w następnych latach.

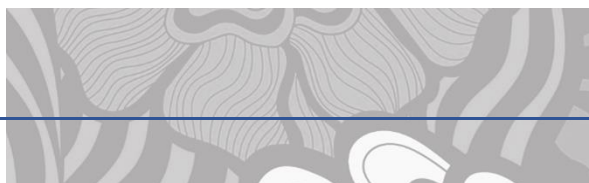
9. Rozwój przemysłu czasu wolnego (turystyki, agroturystyki, terenów i atrakcji wiosek tematycznych, wiosek artystycznych).

Wieś przestaje być ciekawym miejscem, traci swój charakter, swoją dotychczasową tożsamość. Dotyczy to w głównej mierze wsi leżących z dala od miast i dobrych dróg, pozbawionych wyraźnych atrakcji turystycznych. Mieszkańcy takich wsi mówią przeważnie: tu nie ma nic ciekawego, tu nie ma perspektyw. Bardziej niż pieniędzy potrzeba dzisiaj nowych pomysłów na miejsce wsi w gospodarce gminy, powiatu, regionu i następującej po rolnictwie i przemyśle erze gospodarki wiedzy, doznań i twórczości. Gmina Żmudź posiada predyspozycje do utworzenia wiosek tematycznych (m.in. wioska artystyczna Lipinki, wioska kultury i kuchni ludowej- etnoland - Stanisławów).

10. Współpraca ponadlokalna i międzynarodowa - tworzenie produktów, usług, marki.

Współpraca ponadlokalna i międzynarodowa samorządów i społeczności lokalnych od wielu dziesięcioleci postrzegana jest jako ważny czynnik ułatwiający rozwój. Gmina opracuje Strategię Rozwoju Ponadlokalnego z innymi gminami LGD Ziemi Chełmskiej.

¹⁰ <https://ksow.pl/idee/smart-villages>

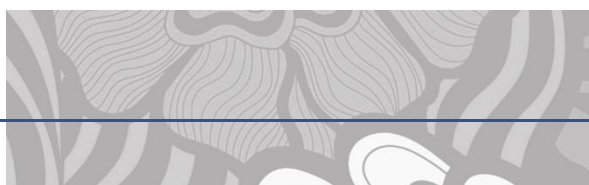
Równocześnie świadomość marginalizacji społeczno-gospodarczej i pogłębiających się problemów związanych z niekorzystną demografią oraz nieatrakcyjnym rynkiem pracy są ważnym przesłaniem, które zaznaczone są w planowaniu rozwoju gminy.

Najwięcej wskazań w przeprowadzonej diagnozie, uzyskała wizja gminy przedsiębiorczej, atrakcyjnej dla inwestorów i tworzącej atrakcyjne miejsca pracy. Na kolejnych pozycjach znalazła się: wizja gminy ekologicznej, dbającej o środowisko naturalne, wizja gminy atrakcyjnej dla turystów, wizja gminy zapewniającej dostęp do wysokiej jakości usług społecznych.

OBSZARY SKŁADOWE WIZJI ROZWOJU GMINY:

- **Wizja gminy przedsiębiorczej, atrakcyjnej dla inwestorów i tworzącej atrakcyjne miejsca pracy, to również pokłosie kryzysu wywołanego pandemią Covid-19 i wojny na Ukrainie.** Piętrzące się problemy społeczne, ekonomiczne, gospodarcze, powodują potrzebę adaptacji do nowych warunków. Obecna sytuacja, nieplanowana oraz znacznie utrudniająca zarządzanie gminą, stanowi wyzwanie, z którym najszybciej można sobie poradzić poprzez integrację zasobów, współpracę, innowacje i internacjonalizację.
- Wizja gminy Żmudź w perspektywie roku 2030, rozumiana jest jako postrzegany i jednocześnie pożądaný przez zarząd gminy, mieszkańców, lokalnych liderów, przedsiębiorców - obraz, wizerunek wypracowany przez kolejne lata. **Docelowo gmina ma być przestrzenią respektującą zasady ładu przestrzennego, znaną w Polsce i Europie z troski o stan środowiska naturalnego, rozwój energetyki OZE, z bogatą ofertą turystyczno-rekreacyjną, wykorzystującą swoje endogeniczne potencjały: urodzajne ziemie, klimat, walory przyrodniczo-krajobrazowe, unikalne formy przyrody ożywionej, tradycję i dziedzictwo oraz inicjatywy lokalne, ekonomię społeczną do podnoszenia jakości życia mieszkańców i tworzenia konkurencyjnej oferty produkcji rolniczej, przetwórstwa, przemysłu rolno-spożywczego, drzewnego, gorzelniczego, browarniczego, usług leczniczych, edukacyjnych, rekreacyjnych oraz wypoczynkowych.**
- W deklaracji wizji zwraca uwagę podkreślenie pełnej dostępności i otwartości Gminy Żmudź na nowe wyzwania i współpracę z różnymi grupami interesariuszy. Zgodnie z intencją osób opracowujących dokument, **gmina ma być otwarta na różne grupy chcące zarówno tutaj mieszkać, pracować, jak i wypoczywać, leczyć się, a także inwestować.** Wolą mieszkańców jest otwarcie się na nowe wyzwania i oczekiwania gości, turystów krajowych i zagranicznych, przedsiębiorców czy potencjalnych inwestorów.
- **Zwrócenie szczególnej uwagi na usuwanie wszelkich barier architektonicznych dla grupy osób starszych i niepełnosprawnych oraz dostosowanie całej infrastruktury publicznej Gminy do ich potrzeb.**
- **W deklaracji wizji gminy zwraca uwagę chęć konkurowania z najlepszymi europejskimi miejscowościami i stworzenie takiej oferty/ szlaku wiosek tematycznych,** która pozwoli na skuteczne zaistnienie na międzynarodowym rynku usług turystycznych, rekreacyjnych oraz edukacyjnych. Działania gminy w obszarze edukacji ekologicznej i rozwoju przemysłu drzewnego, powinny być wspierane przez Nadleśnictwo Chelm.

- **Wizja gminy wskazuje na ogromną wagę i bogactwo tradycji, dziedzictwa kulturowego, które z jednej strony powinno być pielęgnowane i rozwijane, a z drugiej służyć także budowaniu atrakcyjnej oferty gospodarczej dla gości odwiedzających gminę i stanowić dodatkową zachętę do spędzania tu wolnego czasu.**
- **Warto także zwrócić uwagę na docenienie zaangażowania szeroko rozumianego społeczeństwa obywatelskiego** w budowanie nowej wizji rozwoju gminy. Szerokie otwarcie się na pobudzanie aktywności społeczno-gospodarczej mieszkańców i zachęcanie ich do włączania się w procesy rozwojowe może być jednym z kluczy do sukcesu gminy w najbliższym dziesięcioleciu. Rozwój infrastruktury transportowej i komunikacji ograniczy trwałą marginalizację oraz peryferyzację gminy.
- **Gmina ma trwale rozwijać się dzięki elastyczniejszej, kreatywnej i adaptacyjnej odporności na nadchodzące zmiany społeczno-gospodarcze, w tym mające charakter kryzysów strukturalnych, implikowane zarówno przez ponadlokalne uwarunkowania** już znane jak: zmiany klimatyczne, polityki transformacji energetycznej, infrastrukturalne, społeczne itp., cyfryzacja, robotyzacja, sztuczna inteligencja, big data, Internet Rzeczy, pandemie i restrykcje ją ograniczające, jak i przez ponadlokalne uwarunkowania trudne dziś do przewidzenia.
- **Gmina musi być zdolna odnaleźć swoje miejsca, nisze, rynki itp. nawet w silnie zmieniających się uwarunkowaniach gospodarczych - wielofunkcyjna branżowo.** Przywrócenie funkcji społeczno- gospodarczych obiektom i terenom zdegradowanym poprzez rewitalizację, co umożliwi nadanie im nowych funkcji społeczno-gospodarczych i umożliwi zbudowanie przestrzeni atrakcyjnej, bezpiecznej i przyjaznej mieszkańcom, turystom, przedsiębiorcom. Konstruując treść wizji, brano pod uwagę potencjały Gminy (atuty, szanse, słabe strony i zagrożenia) i obecne trendy (wskazane m.in. w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego, na których zbudowana została Strategia).
- **Docelowy wizerunek / marka / tożsamość: Gmina Żmudź w 2030 roku, będzie:**
  1. **Zieloną, ekologiczną i przyjazną zdrowemu trybowi życia przestrzenią.**
  2. **Miejszem bardziej przedsiębiorczym, atrakcyjnym do zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej, inwestowania.**
  3. **Gmina będzie dysponowała lepiej rozwiniętą gospodarką lokalną, charakteryzującą się większą ilością miejsc pracy i bardziej efektywnym, zrównoważonym i innowacyjnym rolnictwem, przetwórstwem, przemysłem rolno-spożywczym i drzewnym, dobrze prosperującą turystyką.**
  4. **W gminie będą żyli lepiej wykształceni pracownicy i bardziej aktywnymi społecznie mieszkańcami.**
  5. **Gmina będzie zintegrowana społecznie i zarządzana zgodnie z zasadami partycypacji i partnerstwa.**

WIZJA

Zielona, ekologiczna i przyjazna zdrowemu trybowi życia przestrzeń

Gmina Żmudź wyróżniająca się zasobami przyrodniczymi będzie dobrym miejscem do życia i regeneracji organizmu lub leczenia. Samorząd w sposób szczególny troszczy się o ochronę naturalnego krajobrazu oraz rozwój rolnictwa, przemysłu, budownictwa i handlu. Prowadzone inwestycje respektują zachowanie ładu przestrzennego.

Gmina Żmudź współpracując z mieszkańcami, turystami i organizacjami mającymi na celu dobro środowiska naturalnego promuje zachowania przyjazne środowisku.

Miejsce bardziej przedsiębiorcze, atrakcyjne do zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej, inwestowania.

Gmina chroni obszary, na których możliwa jest produkcja rolnicza i inwestuje w OZE. **Gmina Żmudź** dąży do stworzenia wysokiej jakości warunków do życia, pracy, rozwoju i inwestowania na terenie gminy, poprzez zrównoważony rozwój sfery społecznej, gospodarczej, przestrzennej oraz lepszą integrację społeczności lokalnej i wielofunkcyjny rozwój.

Gmina będzie dysponowała lepiej rozwiniętą gospodarką lokalną, charakteryzującą się większą ilością miejsc pracy i bardziej efektywnym, zrównoważonym i innowacyjnym rolnictwem, przetwórstwem, przemysłem rolno-spożywczym i drzewnym, dobrze prosperującą turystyką

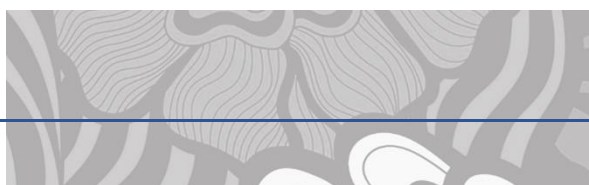
Rozwój gminy determinowany jest w oparciu o wykorzystanie endogenicznych potencjałów gminy tj. potencjału rolniczego (bazy surowca), potencjału dziedzictwa historyczno-kulturowego oraz potencjału przyrodniczego (walory przyrodnicze, kapitał ekologiczny, walory krajobrazowe, atrakcje turystyczne), a także potencjału społecznego.

W gminie będą żyli lepiej wykształceni i bardziej aktywnymi społecznie mieszkańcy.

Rozwój edukacji oraz wdrażanie smart villages przyczyni się do rozwoju kapitału ludzkiego i kapitału społecznego gminy. Powstanie infrastruktura poprawiająca komfort życia osób niepełnosprawnych i starszych.

Gmina będzie zintegrowana społecznie i zarządzana zgodnie z zasadami partycypacji i partnerstwa.

Istotnym kierunkiem rozwoju gminy jest ekonomia społeczna, współpraca ponadlokalna i międzynarodowa – tworzenie produktów, usług, marki.

8/: CELE, KIERUNKI I PROPOZYCJE DZIAŁAŃ

CEL STRATEGICZNY

Celem strategicznym rozwoju Gminy Żmudź do roku 2030 jest trwała poprawa komfortu życia mieszkańców przy minimalizacji rozwarstwienia ekonomicznego, społecznego, terytorialnego oraz wzrost konkurencyjności podmiotów gospodarczych i poprawa warunków do inwestowania.

Istotnym obszarem realizacji celu strategicznego będzie społeczno-gospodarcze wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego terenów nadbużańskich i współpraca w OSI Polesie.

Ponadto ważne będzie wzmocnienie powiązań funkcjonalnych na rzecz innowacyjnego rozwoju turystycznego i gospodarczego, opartego na wykorzystaniu endogenicznych potencjałów gminy. Kluczowym obszarem celu strategicznego jest również wzmocnienie kapitału społecznego i podnoszenie poziomu wiedzy oraz kwalifikacji mieszkańców, a także realizacja innowacyjnych, inteligentnych, zintegrowanych przedsięwzięć z partnerami krajowymi i zagranicznymi, w zgodzie z zasadami zrównoważonego i wielofunkcyjnego rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich oraz zasadami ładu przestrzennego.

KIERUNKI I CELE OPERACYJNE

I. KIERUNEK ROZWOJU GMINY KSZTAŁTOWANIE STRATEGICZNYCH ZASOBÓW ROLNYCH.

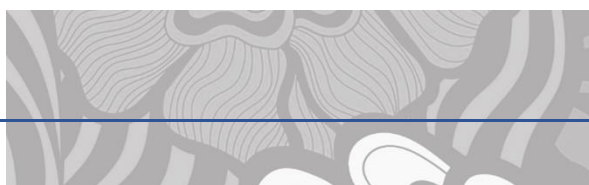
CEL OPERACYJNY I.1. Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych, rozwój zrównoważonego rolnictwa.

CEL OPERACYJNY I.2. Rozwój przedsiębiorczości wykorzystującej surowce rolne.

CEL OPERACYJNY I.3. Budowa marki tradycyjnych i lokalnych produktów żywnościowych.

II. KIERUNEK ROZWOJU GMINY: ZRÓWNOWAŻONY I ZINTEGROWANY ROZWÓJ INFRASTRUKTURY UWZGLĘDNIAJĄCY ZASADY ŁADU PRZESTRZENNEGO ORAZ KAPITAŁ EKOLOGICZNY GMINY.

CEL OPERACYJNY II.1. Wzmocnienie powiązań funkcjonalnych i zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej.

CEL OPERACYJNY II.2. Wielofunkcyjny i zrównoważony rozwój spójny z trendami społecznymi i ochroną środowiska naturalnego.

CEL OPERACYJNY II.3. Ochrona walorów środowiska naturalnego.

III. KIERUNEK ROZWOJU GMINY: INNOWACYJNY ROZWÓJ GOSPODARCZY WYKORZYSTUJĄCY ENDOGENICZNE POTENCJAŁY GMINY.

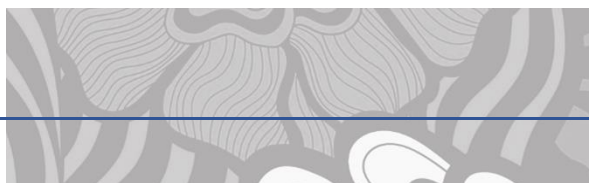
CEL OPERACYJNY III.1. Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych i rozwój usług wolnego czasu.

IV. KIERUNEK ROZWOJU GMINY: ROZWIJANIE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO.

CEL OPERACYJNY IV.1. Rozwijanie zasobów ludzkich.

CEL OPERACYJNY IV.2. Promowanie przedsięwzięć na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej na terenie gminy.

CEL OPERACYJNY IV.3. Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej.

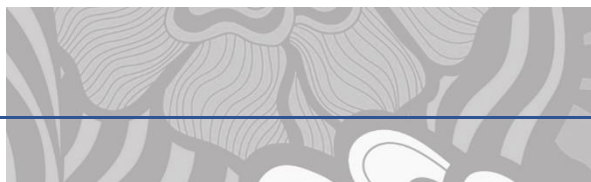

KIERUNKI - CELE OPERACYJNE - DZIAŁANIA

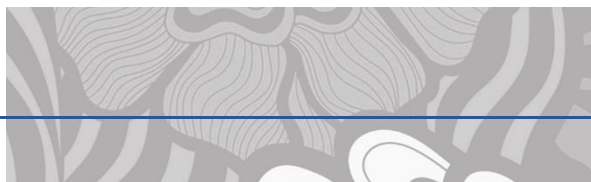
**I. KIERUNEK ROZWOJU GMINY
KSZTAŁTOWANIE STRATEGICZNYCH ZASOBÓW ROLNYCH.**

SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	Cel strategiczny 1. Kształtowanie strategicznych zasobów rolnych./ Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych/ Rozwój produkcji żywności wysokiej jakości, w tym produkcji ekologicznej/ Poprawa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich.		
CEL SRWL: 1.1.; 2.3.; 2.4.; 3.4.	CEL OPERACYJNY I.1. POPRAWA KONKURENCYJNOŚCI GOSPODARSTW ROLNYCH, ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONEGO ROLNICTWA.		
KIERUNEK DZIAŁAŃ SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	KIERUNKI DZIAŁAŃ/ INTERWENCJI	DZIAŁANIA NA TERENIE GMINY	STREFA
Ochrona gleb poprzez promowanie innowacyjnych, bardziej ekologicznych sposobów nawożenia oraz rozwój infrastruktury oczyszczania ścieków na obszarach wiejskich	I.1.1. Wsparcie ekologicznych rozwiązań tj. zrównoważony i zintegrowany rozwój infrastruktury oczyszczania ścieków.	I. 1.1.1. Realizacja projektów zielonej i cyrkularnej gospodarki promujących ekologiczne sposoby nawożenia upraw oraz ich przechowywania, sortowania i przechowywania. I.1.1.2. Wsparcie organizacyjno-doradcze budowy przydomowych oczyszczalni ścieków (pomoc przy pozyskaniu dofinansowania). I.1.1.3. Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków przy obiektach użyteczności publicznej. I.1.1.4. Realizacja sieci kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków we wsiach posiadających wodociągi (Dryszców, Anopol, Rudno, Stanisławów, Klesztów, Roztoka). I.1.1.5. Przebudowa oczyszczalni ścieków w Żmudzi. I.1.1.6. Modernizacja sieci wodociągowej w części miejscowości Klesztów. I.1.1.7. Budowa sieci wodociągowej w miejscowości: Puszcza i Ksawerów, na ulicy Poczekajka w miejscowości Leszczany. I.1.1.8. Budowa nowych przyłączy do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej.	OCHRONA ŚRODOWISKA

Zwiększenie wykorzystania OZE	I.1.2. Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych.	I.1.2.1. Wsparcie kompleksowej modernizacji energetycznej budynków mieszkalnych wraz z instalacją urządzeń OZE oraz wymianą/modernizacją źródeł ciepła albo podłączeniem do sieci ciepłowniczej / chłodniczej, a także instalacją systemów zarządzania energią oraz promowaniem energooszczędności (panele fotowoltaiczne). I.1.2.2. Zaprojektowanie i budowa farm fotowoltaicznych. I.1.2.3. Zaprojektowanie i budowa sieci ciepłowniczej we współpracy z inwestorem biogazowni w Dryszczowie. I.1.2.4. Modernizacja sieci energetycznej. I.1.2.5. Przeprowadzenie konsultacji środowiskowych i społecznych w zakresie budowy farmy wiatrowej. I.1.2.6. Rozwój OZE w oparciu o społeczność energetyczną	OCHRONA ŚRODOWISKA
Rozwój rolnictwa specjalistycznego, w tym ekologicznego	I.1.3. Wsparcie rozwoju zrównoważonego rolnictwa, ekstensywnego, w tym rolnictwa ekologicznego.	I.1.3.1. Wsparcie edukacji ekologicznej w gospodarstwach rolnych i zakładach przetwórczych - poprzez organizację szkoleń, kursów, konferencji we współpracy z LODR, KOWR. I.1.3.2. Wsparcie w pozyskiwaniu środków na rozwój rolnictwa ekologicznego - organizacja spotkań z doradcami, praktykami oraz prywatnymi inwestorami. I.1.3.3. Wsparcie rozwoju dystrybucji żywności tradycyjnej, ekologicznej - organizacja kiermaszów, degustacji i innych wydarzeń. I.1.3.4. Wsparcie rozwoju gospodarki rybackiej, współpracy z kołami wędkarskimi poprzez inicjowanie dialogu, wizyty terenowe, wydarzenia (zawody wędkarskie), wsparcie przetwórstwa rybnego.	OCHRONA ŚRODOWISKA
Poprawa struktury wielkościowej i organizacyjnej gospodarstw rolnych	I.1.4. Organizacja przestrzenna rolnictwa indywidualnego, gospodarstw rolnych (scalanie gruntów).	I.1.4.1. Współpraca z ARiMR w zakresie kampanii informacyjnej, organizacyjnej oraz wsparcie merytoryczne w zakresie zmian struktury wielkościowej i organizacyjnych gospodarstw rolnych. I.1.4.2. Planowanie ładu przestrzennego poprzez wdrożenie zrównoważonego planowania przestrzennego	FUNKCJONALNO - PRZESTRZENNA

		uwzględniającego społeczne i ekonomiczne funkcje rolnictwa na terenie gminy (aktualizacja dokumentów strategicznych). I.1.4.3. Przygotowanie i przeprowadzenie scaleń gruntów w miejscowości Maziarnia i Wólka Leszczańska.	
Rozwój rolniczego handlu detalicznego	I.1.5. Rozwój rolniczego handlu detalicznego na terenie gminy.	I.1.5.1. Zaprojektowanie i budowa hali do handlu bezpośredniego dla producentów rolnych i przetwórców umożliwiającej rozwój rolniczego handlu detalicznego (sprzedaż tradycyjna oraz e-platforma).	GOSPODARKA
Rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej	I.1.6. Rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej jako istotnego elementu regionalnej oferty turystycznej.	I.1.6.1. Tworzenie warunków do rozwoju atrakcji agroturystycznych m.in. uwzględnienie lokalizacji nowych atrakcji turystycznych w Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego. I.1.6.2. Wsparcie w zakładaniu gospodarstw agroturystycznych i pozyskania środków na ich rozwój. I.1.6.3. Utworzenie Ośrodka Jeździeckiego i wytyczenie oraz oznakowanie szlaków konnych (we współpracy z prywatnymi właścicielami, organizacjami). I.1.6.4. Tworzenie warunków do powstawania stadnin koni (współpraca z Uniwersytetem Przyrodniczym w Lublinie). I.1.6.5. Opracowanie Ponadlokalnej Strategii Marki Turystycznej (we współpracy z innymi JST). I.1.6.6. Innowacyjna i aktywna promocja gminy (we współpracy z partnerami publicznymi i prywatnymi).	
Rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej	I.1.7. Rozwój materialnej bazy turystycznej.	I.1.7.1. Udostępnianie lasów w zakresie nie kolidującym z wymaganiami gospodarki leśnej dla turystyki i wypoczynku, objęcie ochroną lasów według projektów rezerwatów (we współpracy z Nadleśnictwem Chełm). I.1.7.2. Zaprojektowanie i utworzenie wiosek tematycznych na terenie gminy (wiosek tematycznych w miejscowości: Stanisławów, Leszczany, Lipinki). I.1.7.3. Współpraca w ramach inicjatywy „Malowniczy Wschód” i realizacja projektów rozwijającą ofertę turystyczną gminy Żmudź.	

		I.1.7.4. Zaprojektowanie i utworzenie <i>Szlaku Wiosek Tematycznych</i> (promocja materialnego i niematerialnego dziedzictwa kultury, tradycji i rzemiosła). I.1.7.5. Tworzenie warunków do zakładania miejsc noclegowych typu pole namiotowe/ domki letniskowe, kemping na terenie gminy. I.1.7.6. Tworzenie warunków do budowy miejsc małej gastronomii. I.1.7.7. Zaprojektowanie i budowa wieży widokowej wraz z infrastrukturą towarzyszącą. I.1.7.8. Organizacja, cyklicznego wydarzenia tj. Festiwalu „Smaki i Kultura Malowniczego Wschodu”. I.1.7.9. Budowa muszli koncertowej przy zbiorniku Dębowy Las wraz z infrastrukturą towarzyszącą. I.1.7.10. Zaprojektowanie i utworzenie Multimedialnego Muzeum Etnograficznego i warsztatów kultury (była szkoła w Leszczanach). I.1.7.11. Zaprojektowanie i oznaczenie szlaków pieszych, konnych, ścieżek edukacyjnych, szlaków turystycznych na terenie gminy. I.1.7.12. Promocja gminy poprzez rozpoznawalność herbu gminy Żmudź. Organizacja warsztatów kulinarnych, cukierniczych, rzemieślniczych. I.1.7.13. Zaprojektowanie i budowa infrastruktury przy zbiorniku Puszcza z przeznaczeniem na: zawody wędkarskie, plenery malarskie, spotkania integracyjne.	SPÓŁECZNA
SR WL, SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	Cel: Rozwój przedsiębiorczości w zakresie przetwórstwa żywności		
SR WL 1.2.; 1.3.	CEL OPERACYJNY I.2. ROZWÓJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI WYKORZYSTUJĄCEJ SUROWCE ROLNE.		
KIERUNEK DZIAŁAŃ SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	KIERUNKI DZIAŁAŃ/ INTERWENCJI	DZIAŁANIA NA TERENIE GMINY	STREFA
Rozwój przedsiębiorstw przetwórstwa rolno-spożywczego	I.2.1. Wsparcie rozwoju przedsiębiorstw przetwórstwa rolno-spożywczego i inwestycji w przemyśle rolno-spożywczym przyjaznych środowisku naturalnemu.	I.2.1.1. Tworzenie odpowiednich warunków inwestycyjnych dla inwestorów z branży przetwórstwa rolno-spożywczego m.in. ulgi, obsługa informacyjna, pomoc w zakupie gruntów, wysoki poziom edukacji.	GOSPODARKA

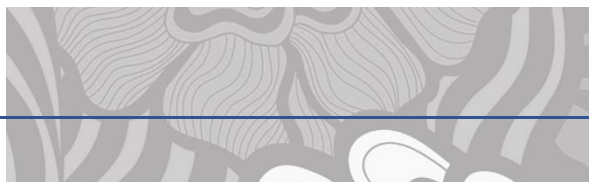

		I.2.1.2. Promocja gospodarcza gminy (szczególnie poprzez SoMe, blogi tematyczne, videoblogi, udział w targach i konferencjach). I.2.1.3. Program wsparcia organizacyjno-prawnego sieciowania gospodarstw, producentów i przedsiębiorców we współpracy z LODR i KOWR (pomoc w zakładaniu grup producenckich, spółdzielni, klastrów). I.2.1.4. Utworzenie lokalnej e-bazy rolników, producentów rolno-spożywczych i przetwórców. I.2.1.5. Systematyczna i kompleksowa współpraca z LODR i KOWR, ARiMR w ramach kierunkowego wsparcia nowatorskich rozwiązań organizacyjnych na potrzeby współpracy podmiotów branży rolno-spożywczej i przetwórstwa rolno-spożywczego oraz rozwoju eksportu.	
Rozwój infrastruktury i obiektów przechowalniczych	I.2.2. Zrównoważony i zintegrowany rozwój infrastruktury oraz obiektów przechowalniczych.	I.2.2.1. Wykonanie dokumentacji i uzbrojenie terenów inwestycyjnych wyznaczonych w Miejscowym Planie Zagospodarowania, w tym budowa dróg dojazdowych i pozostałych mediów. I.2.2.2. Promocja terenów inwestycyjnych na portalach: https://magazyny.pl/ oraz https://e-logistyka.pl/ I.2.2.3. Organizacja doradztwa i przygotowania niezbędnych dokumentów do rozwoju infrastruktury obiektów przechowalniczych.	GOSPODARKA
SR WL, SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	Cel: Promocja produktów żywnościowych		
SR WL 1.4.; 2.3.; 3.4.	CEL OPERACYJNY I.3. BUDOWA MARKI TRADYCYJNYCH I LOKALNYCH PRODUKTÓW ŻYWNOSCIOWYCH.		
KIERUNEK DZIAŁAŃ SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	KIERUNKI DZIAŁAŃ/ INTERWENCJI	DZIAŁANIA NA TERENIE GMINY	STREFA
Działania na rzecz tworzenia oferty i promowania	I.3.1. Wsparcie tworzenia marki produktów żywnościowych tj. oferty tradycyjnych i lokalnych	I.3.1.1. Wsparcie organizacyjne z LGD współpracy rolników i producentów rolnych w celu uruchomienia	

produktów tradycyjnych i regionalnych	produktów żywnościowych oraz narzędzi ich promocji.	na szeroką skalę produkcji zdrowej, ekologicznej żywności. I.3.1.2. Promocja lokalnych, tradycyjnych produktów żywnościowych (organizacja kiermaszów, warsztatów kulinarnych, degustacji, materiałów promocyjnych). I.3.1.3. Wsparcie rozwoju ekonomii społecznej i solidarnościowej na poziomie gminy we współpracy ze Spółdzielnią „Dębowy Las”, KGW oraz stowarzyszeniami i organizacjami społecznymi, pozarządowymi w celu produkcji i promocji produktów lokalnych.	SPOŁECZNA
Wykreowanie lubelskiej marki produktów żywnościowych	I.3.2. Wykreowanie marki produktów żywnościowych pochodzących z gminy.	I.3.2.1. Opracowanie marki lokalnych produktów i tradycyjnych. I.3.2.2. Organizacja przestrzeni i wydarzeń promujących markę lokalnych i tradycyjnych produktów żywnościowych.	GOSPODARKA

**II. KIERUNEK ROZWOJU GMINY:
ZRÓWNOWAŻONY I ZINTEGROWANY ROZWÓJ INFRASTRUKTURY UWZGLĘDNIAJĄCY ZASADY ŁADU PRZESTRZENNEGO ORAZ
KAPITAŁ EKOLOGICZNY GMINY.**

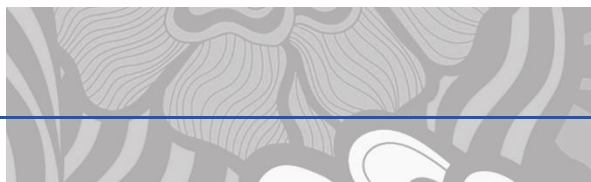
SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	Cel: Wzmacnianie powiązań funkcjonalnych i zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej/ - Ochrona i różnicowanie krajobrazu wiejskiego.		
SR WL 2.1.; 2.4.;3.4.	CEL OPERACYJNY II.1. WZMACNIANIE POWIĄZAŃ FUNKCJONALNYCH I ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ.		
KIERUNEK DZIAŁAŃ SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	KIERUNKI DZIAŁAŃ/INTERWENCJI	DZIAŁANIA NA TERENIE GMINY	STREFA
Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej Ochrona walorów środowiska	II.1.1. Rozwijanie usług cyfrowych oraz udostępnianie ich dla mieszkańców, przedsiębiorców i turystów (smart villages).	II.1.1.1. Cyfryzacja Urzędu Gminy Żmudź oraz wsparcie rozwoju kompetencji cyfrowych pracowników instytucji sektora publicznego. II.1.1.2. Rozwój infrastruktury informatycznej jednostek, wsparcie systemów elektronicznego zarządzania dokumentacją, rejestrów publicznych,	TECHNICZNA

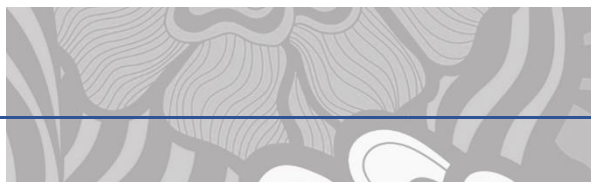
		rozwoju aplikacji i systemów bazodanowych, budowa platformy usług publicznych Gminy Żmudź. II.1.1.3. Rozwój infrastruktury informacji przestrzennej. II.1.1.4. Wykorzystanie nowoczesnych narzędzi i technologii dla polepszenia jakości życia oraz podniesienia standardu usług publicznych dla obywateli, przy lepszym wykorzystaniu zasobów oraz mniejszym wpływie na środowisko. II.1.1.5. Promowanie inteligentnych wsi i oferowanie im wsparcia jest istotnym elementem programowania funduszy unijnych w następnych latach.	
	II.1.2. Usprawnienie systemu racjonalnej gospodarki odpadami.	II.1.2.1. Zakup pojemników do segregacji odpadów dla wszystkich gospodarstw na terenie gminy (odejście od systemu workowego). II.1.2.2. Modernizacja Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów w gminie Żmudź. II.1.2.3. Budowa instalacji/ zakładu unieszkodliwiania/segregacji odpadów komunalnych.	TECHNICZNA
SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	Cel: Wielofunkcyjny rozwój wiejskich ośrodków gminnych		
SR WL 2.3.; 2.4; 3.4.	CEL OPERACYJNY II.2. WIELOFUNKCYJNY I ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ SPÓJNY Z TRENDAMI SPOŁECZNYMI I OCHRONĄ ŚRODOWISKA NATURALNEGO.		
KIERUNEK DZIAŁAŃ SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	KIERUNKI DZIAŁAŃ/INTERWENCJI	DZIAŁANIA NA TERENIE GMINY	STREFA
Wspieranie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości	II.2.1. Rozwój przedsiębiorczości poprzez tworzenie i utrzymanie miejsc pracy oraz dywersyfikację dochodów mieszkańców.	II.2.1.1. Opracowanie Ponadlokalnej Strategii Rozwoju wspólnie z innymi JST. II.2.1.2. Powołanie Gminnej Rady Przedsiębiorczości. II.2.1.3. Kreowanie lokalnych inicjatyw oraz programów poprawiających atrakcyjność inwestycyjną oraz rozwój przedsiębiorczości we współpracy z instytucjami otoczenia biznesu oraz instytucjami finansowymi.	SPOŁECZNA

		II.2.1.4. Rozwój systemu partycypacji społecznej, konsultowanie i uwzględnienie w systemie planowania przestrzennego działań realizujących cele wynikające z ponad gminnego podejścia funkcjonalnego i potrzeb przedsiębiorców. II.2.1.5. Współpraca z przedsiębiorcami w zakresie pomocy organizacyjno-prawnej w zakresie zarządzania zmianą i niwelowania skutków kryzysu gospodarczego. II.2.1.6. Utworzenie Centrum Innowacji Społecznych. II.2.1.7. Wsparcie utworzenia spółki lokalnych producentów branży rolno-spożywczej.	GOSPODARKA
Ochrona walorów środowiska	II.2.2. Rozwój usług i lokalnej infrastruktury komunalnej.	II.2.2.1. Opracowanie planu gazyfikacji gminy i realizacja inwestycji sieci gazociągowej we współpracy z dostawcami. II.2.2.2. Modernizacja sieci wodociągowej na terenie gminy. II.2.2.3. Przebudowa oczyszczalni ścieków w miejscowości Żmudź. II.2.2.4. Montaż lamp solarnych (w miejscowościach, gdzie budowa sieci oświetleniowych jest nieuzasadniona ekonomicznie). II.2.2.5. Budowa energooszczędnego oświetlenia ulicznego w miejscowościach o zwartej zabudowie.	TECHNICZNA
Odnowa wsi/ Obszary zagrożone trwałą marginalizacją.	II.2.3. Wspieranie usług publicznych służących rozwijaniu działalności kulturalnej, wzmocnieniu poczucia tożsamości lokalnej.	II.2.3.1. Przebudowa / termomodernizacja świetlic wiejskich wraz z infrastrukturą towarzyszącą. II.2.3.2. Kształtowanie przestrzeni publicznej na terenie Gminy Żmudzi oraz zagospodarowanie i renowacja centrów wsi. II.2.3.3. Zaprojektowanie i budowa Centrum Edukacji i Kultury wraz z zapleczem konferencyjno-noclegowym. II.2.3.4. Utworzenie ścieżki edukacyjnej, oznaczenie gatunków cennych przyrodniczo, postawienie ławeczek, oświetlenie alejek oraz budowa parkingu w parku podworskim, w miejscowości Wólka Leszczańska.	OCHRONA ŚRODOWISKA

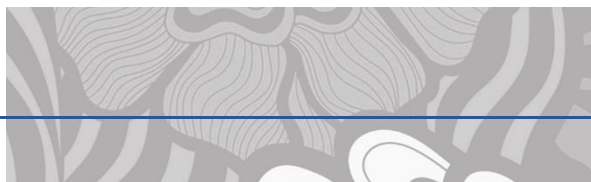

Organizacja terenów inwestycyjnych	II.2.4. Organizacja terenów inwestycyjnych i strefy usługowo-przemysłowej (strefy aktywności gospodarczej).	II.2.4.1. Utworzenie nowych terenów inwestycyjnych zgodnie z opracowanym Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego. Organizacja oferty inwestycyjnej. II.2.4.2. Opracowanie dokumentacji i Uzbrojenie terenów inwestycyjnych na terenie gminy: a. Teren Inwestycyjny: Działki nr 309/1 i 339/13 położone w Wołkowianach przy drodze gminnej prowadzącej do zalewu „Dębowy Las” w Wołkowianach. Działki zlokalizowane w odległości 2,5 km od drogi wojewódzkiej 844. Działki w MPZP oznaczone są jako UT 45, tj. jako usługi turystyki, zabudowa letniskowa, parking. b. Teren Inwestycyjny: Działki nr 102, 105, 106, 107 i 117 położone w Puszczy przy drodze powiatowej w pobliżu zbiornika wodnego w Puszczy. Działki zlokalizowane w odległości 7 km od drogi wojewódzkiej 844. Działki w MPZP oznaczone są jako UT 2, tj. jako usługi sportu i turystyki oraz US 1 Usługi sportu (dz. nr 117). c. Teren Inwestycyjny: Działka nr 50 położona w Pobołowicach Kolonii przy drodze wojewódzkiej. Działki w MPZP oznaczone są jako UT, UTL 4, tj. jako usługi turystyki, rekreacji i zabudowy letniskowej. d. Teren Inwestycyjny: Działka nr 14/6 położona w Żmudzi przy drodze powiatowej w centrum Żmudzi. Działka zlokalizowana w odległości 1 km od drogi wojewódzkiej 844. Działka w MPZP oznaczona jako 9 MNU, tj. jako tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i zabudowy usługowej. e. Teren Inwestycyjny: Działka nr 14/9 położona w Żmudzi przy drodze powiatowej w centrum Żmudzi. Działka zlokalizowana w odległości 1,5 km od drogi wojewódzkiej 844. Działka w MPZP	FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA

		oznaczona jako 6 MNU, tj. jako tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i zabudowy usługowej. f. Teren Inwestycyjny: Działki nr 143/2, 143/3 i 143/5 położona w Dryszczowie przy drodze powiatowej. Działka zlokalizowana w odległości 0,2 km od drogi wojewódzkiej 844. Działki w MPZP oznaczona jako 1EN, tj. jako teren lokalizacji urządzeń energetyki odnawialnej. g. Teren Inwestycyjny: Działka nr 300/3 obecnie przeznaczona w MPZP pod dolesienia. (W chwili obecnej Gmina jest na etapie aktualizacji SUiKZP pod kątem możliwości lokalizacji na przedmiotowej działce i farm fotowoltaicznych o mocy większej niż 500 kW). II.2.4.3. Promocja terenów inwestycyjnych wspólnie z partnerskimi JST.	
Rozwój lokalnych układów drogowych zapewniających dostęp do miejsc koncentracji podstawowych usług, a także infrastruktury sprzyjającej elektromobilności.	II.2.5. Rozwój infrastruktury transportowej wraz z infrastrukturą towarzyszącą.	II.2.5.1. Modernizacja/przebudowa dróg gminnych z infrastrukturą towarzyszącą na terenie całej gminy. Zgodnie z wykazem pod tabelą. II.2.5.2. Modernizacja/przebudowa dróg powiatowych we współpracy z Powiatem Chełmskim. Zgodnie z wykazem pod tabelą. II.2.5.3. Budowa/ przebudowa dróg i chodników, w tym budowa/ rozbudowa i przebudowa energooszczędnego oświetlenia ulicznego. II.2.5.4. Przebudowa drogi wojewódzkiej 844 wraz z budową ścieżki rowerowej oraz elementami zapewniającymi bezpieczeństwo pieszych (zadanie Samorządu Województwa Lubelskiego). II.2.5.5. Budowa chodników wzdłuż drogi powiatowej Dryszczów - Holendry - Dubienka oraz przy drodze powiatowej w miejscowości Wólka Leszczańska. II.2.5.6. Przebudowa drogi dojazdowej wraz z renowacją zatoczek parkingowych obok parku w Wólce Leszczańskiej.	FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA

		II.2.5.7. Modernizacja (przebudowa) dróg dojazdowych do gruntów rolnych. II.2.5.8. Przebudowa drogi Wołkowiany - Klesztów. II.2.5.9. Wykonanie dokumentacji i remontu mostu na drodze gminnej nr 104963L Leszczany - Koczów. II.2.5.10. Budowa parkingu przy Środowiskowym Domu Samopomocy w Wólce Leszczańskiej (Gmina dysponuje projektem budowlanym). II.2.5.11. Zakup przystanków autobusowych w miejsce starych. II.2.5.12. Zaprojektowanie i budowa stacji doładowania pojazdów na paliwo wodorowe. II.2.5.13. Zaprojektowanie i budowa stacji doładowania elektrycznych pojazdów.	
Ochrona zasobów środowiska i klimatu. Efektywne wykorzystanie energii.	II.2.6. Rozwój infrastruktury alternatywnego transportu przyjaznego środowisku naturalnemu.	II.2.6.1. Opracowanie dokumentacji oraz budowa ścieżek/ szlaków rowerowych wraz z budową oświetlenia drogi rowerowej oraz wykonaniem stałej organizacji ruchu dla poprawy bezpieczeństwa. II.2.6.2. Utworzenie leśnych szlaków spacerowych. II.2.6.3. Opracowanie dokumentacji oraz budowa stacji doładowania pojazdów elektrycznych. II.2.6.4. Opracowanie dokumentacji oraz budowa stacji doładowania pojazdów na paliwo wodorowe.	OCHRONA ŚRODOWISKA
Wspieranie lokalnych społeczności w działaniach na rzecz ich otoczenia.	II.2.7. Wspieranie lokalnych społeczności w działaniach na rzecz ich otoczenia.	II.2.7.1. Organizacja wspólnych projektów/ przedsięwzięć rozwijających ofertę kulturalną gminy przez KGW oraz GCK. II.2.7.2. Zachowanie otwartych przestrzeni o wybitnych walorach krajobrazu. II.2.7.3. Ochrona zabytkowego zespołu dworsko-parkowego w Wólce Leszczańskiej II.2.7.4. Uzupelnienie wyposażenia w urządzenia usługowe i tworzenie centrów usługowych wsi w zespołach osadniczych.	SPOŁECZNA
Rewitalizacja. Wyprowadzanie ze stanu kryzysowego	II.2.8. Wyprowadzanie ze stanu kryzysowego zdegradowanych obszarów.	II.2.8.1. Opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji na lata 2022-2030.	SPOŁECZNA

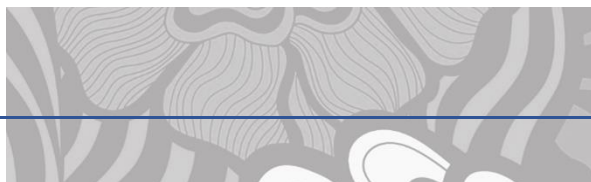

zdegradowanych obszarów.		II.2.8.2. Rewitalizacja społeczna i kulturowa obszarów gminy wskazanych w Gminnym Programie Rewitalizacji. II.2.8.3. Rewitalizacja kapliczki św. Jana Chrzciciela w Dryszczowie. II.2.8.4. Rewitalizacja budynku po byłej szkole podstawowej w Leszczanach na potrzeby dziennego domu pobytu dla osób starszych oraz utworzenie lokali socjalnych. II.2.8.5. Przebudowa budynku Środowiskowego Domu Samopomocy "Wrzos" filia w Wołkowianach. II.2.8.6. Porządkowanie terenów po byłym GS w Żmudzi jako potencjalnego terenu inwestycyjnego. II.2.8.7. Zagospodarowanie centrum miejscowości Żmudź. II.2.8.8. Remont wnętrza budynku Urzędu Gminy	
Rozwój form współpracy na obszarach wiejskich w wymiarze produkcyjnym, usługowym, społecznym.	II.2.9. Rozwój form współpracy na obszarach wiejskich w wymiarze produkcyjnym, usługowym, społecznym.	II.2.9.1. Opracowanie Strategii Rozwoju LGD Ziemi Chełmskiej wspólnie z innymi JST obejmującej rozwój infrastruktury, przedsiębiorczości, kapitału społecznego, uporządkowania przestrzennego, umiejętności samostanowienia. II.2.9.2. Rozwój inicjatywy „Malowniczy Wschód”. II.2.9.3. Powołanie spółki z innymi JST w celu budowy mieszkań socjalnych. II.2.9.4. Zaprojektowanie i budowa mieszkań socjalnych.	SPOŁECZNA
SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	Cel. Ochrona walorów środowiska/ Poprawa gospodarki wodnej na obszarach wiejskich/ Poprawa jakości wód		
SR WL 2.4; 3.4.	CEL OPERACYJNY II.3. OCHRONA WALORÓW ŚRODOWISKA NATURALNEGO.		
KIERUNEK DZIAŁAŃ SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	KIERUNKI DZIAŁAŃ/INTERWENCJI	DZIAŁANIA NA TERENIE GMINY	STREFA
	II.3.1. Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu, zwiększenie małej retencji i renaturalizacji rzek.	II.3.1.1. Wspieranie inwestycji w zakresie małej retencji wodnej, w szczególności w naturalnych ekosystemach, na obszarach cennych przyrodniczo oraz	

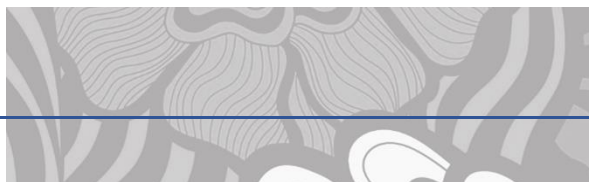

	ekosystemach przekształconych wykorzystywanych na potrzeby produkcji rolnej. II.3.1.2. Opracowanie Programu Ekorozwoju Gminy. II.3.1.3. Budowa i modernizacja infrastruktury niezbędnej do ujmowania, uzdatniania, magazynowania i dystrybucji wody do spożycia w sytuacji zmniejszenia dostępnej ilości wody lub obniżenia jakości wody, będących skutkiem suszy lub w sytuacji, gdy infrastruktura jest niewydolna w warunkach fal upałów lub suszy. II.3.1.4. Realizacja systemów nawodnień w Gminie Żmudź II.3.1.5. Podjęcie działań przeciwoerozyjnych (zalesienia, śródpolne pasy zadrzewieniowe itp.).	OCHRONA ŚRODOWISKA
II.3.2. Ochrona wartości przyrodniczych, w tym krajobrazu, siedlisk i bioróżnorodności.	II.3.2.1. Monitoring siedlisk przyrodniczych i gatunków roślin, grzybów, zwierząt jako element projektu ochrony bioróżnorodności. II.3.2.2. Promocja dobrych praktyk w zakresie ładu przestrzennego i estetyki miejsc publicznych. II.3.2.3. Rozwój infrastruktury związanej z właściwym ukierunkowaniem ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo służącej ograniczeniu antropopresji i degradacji środowiska. II.3.2.4. Opracowanie / aktualizacja dokumentów planistycznych dla form ochrony przyrody. II.3.2.5. Utrzymanie stawów rybnych, na których prowadzona jest gospodarka rybacka.	OCHRONA ŚRODOWISKA
II.3.3. Wspieranie działań i rozwiązań na rzecz zwiększenia efektywności budynków i infrastruktury publicznej.	II.3.3.1. Przebudowa/ remont boisk sportowych, miejsc rekreacyjnych, placów zabaw, boisk przy szkole. II.3.3.2. Rewitalizacja miejsc przy świetlicach wiejskich. II.3.3.3. Budowa/ remont i dostosowanie obiektów pod organizację mieszkań socjalnych. II.3.3.4. Kompleksowa modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej wraz z instalacją urządzeń OZE oraz wymianą/modernizacją źródeł	OCHRONA ŚRODOWISKA

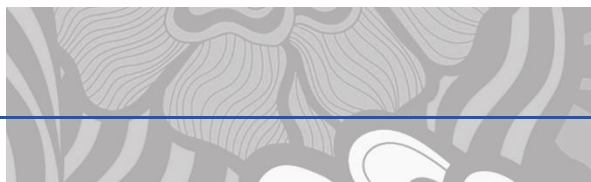

		ciepła albo podłączeniem do sieci ciepłowniczej / chłodniczej, a także instalacją systemów zarządzania energią oraz promowaniem energooszczędności. II.3.3.5. Termomodernizacja i poprawa efektywności energetycznej i dostosowanie do potrzeb mieszkańców remiz OSP. II.3.3.6. Termomodernizacja i poprawa efektywności energetycznej i dostosowanie do potrzeb mieszkańców świetlic wiejskich. II.3.3.7. Termomodernizacja i poprawa efektywności energetycznej budynku szkoły w Żmudzi. II.3.3.8. Wsparcie zakładania instalacji OZE na budynkach mieszkaniowych oraz budynkach użyteczności publicznych.	
	II.3.4. Kontynuowanie działań na rzecz usuwania wyrobów zawierających azbest.	II.3.4.1. Kontynuowanie działań na rzecz usuwania wyrobów zawierających azbest.	OCHRONA ŚRODOWISKA
III. KIERUNEK ROZWOJU GMINY: INNOWACYJNY ROZWÓJ GOSPODARCZY WYKORZYSTUJĄCY ENDOGENICZNE POTENCJAŁY GMINY.			
SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	Cel: Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych i rozwój usług wolnego czasu.		
SR WL 3.4.; 4.2	CEL OPERACYJNY III.1. INNOWACYJNE WYKORZYSTANIE WALORÓW PRZYRODNICZO-KULTUROWYCH I ROZWÓJ USŁUG WOLNEGO CZASU.		
KIERUNEK DZIAŁAŃ SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	KIERUNKI DZIAŁAŃ/ INTERWENCJI	DZIAŁANIA NA TERENIE GMINY	STREFA

		III.1.1.12. Podjęcie współpracy na OSI Polesie z przedsiębiorcami, JST oraz rolnikami w budowaniu i promocji usług wolnego czasu (w zakresie kultury, usług związanych z aktywną rekreacją, odnową biologiczną, turystyką zdrowotną, gastronomią, rozrywką, e-usługami). III.1.1.13. Organizacja pomocy w zakładaniu fundacji lub stowarzyszeń pozyskującej środki na rozwój kultury w gminie. III.1.1.14. Dostosowanie przestrzeni publicznej, architektury, transportu i produktów do wymagań wszystkich obywateli.	
Rozwijanie oferty wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne (np. wydarzenia historyczne, tradycje, obiekty kultury, walory środowiskowe).	III.1.2. Rozwijanie oferty wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne.	III.1.2.1. Promocja działalności kół gospodyń wiejskich. III.1.2.3. Organizacja, cyklicznego wydarzenia „Festiwal Malowniczy Wschód” (we współpracy z <i>Polską Organizacją Turystyczną</i> oraz innymi JST, Uczelniami). III.1.2.4. Organizacja imprez i wydarzeń kulturalnych wykorzystujących niematerialne oraz materialne dziedzictwo kulturowe, wiedzę, doświadczenie i zdolności lokalnych rzemieślników, twórców ludowych. III.1.2.5. Organizacja turniejów i zawodów sportowych dla dzieci i młodzieży.	SPOŁECZNA
Rozwój infrastruktury sprzyjającej propagowaniu różnych form turystyki aktywnej	III.1.3. Zrównoważony rozwój infrastruktury sprzyjającej propagowaniu różnych form turystyki.	III.1.3.1. Opracowanie dokumentacji oraz budowa szlaków pieszych z infrastrukturą otaczającą (parkingi, lunety, siedziska, grillowiska, mała gastronomia itp.) III.1.3.2. Przygotowanie nowych tras dla turystyki rowerowej, konnej na terenie gminy we współpracy z <i>Lubelską Regionalną Organizacją Turystyczną</i> oraz <i>Ligą Ochrony Przyrody</i> oraz innymi gminami OSI Polesie. III.1.3.3. Przygotowanie nowych tras dla turystyki motocyklowej na terenie gminy we współpracy z OSI Polesie. III.1.3.4. Rozbudowa szlaku Green Velo.	GOSPODARCZA

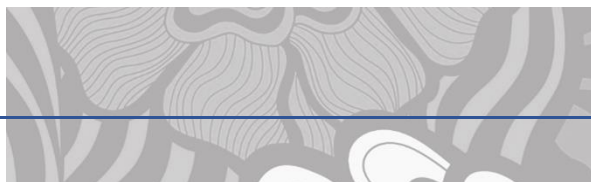

Wspieranie przedsiębiorczości bazującej na lokalnej tradycji i dziedzictwie kulturowym (np. rękodzieło) i usługach edukacyjnych	III.1.4. Rozwój zintegrowanej i innowacyjnej przedsiębiorczości bazującej na lokalnej tradycji i dziedzictwie kulturowym oraz usługach edukacyjnych.	III.1.3.5. Przebudowa Gminnego Centrum Kultury w Żmudzi. III.1.4.1. Inicjowanie i wspieranie współpracy sieciowej przedsiębiorców i instytucji z branży turystycznej w ramach OSI Polesie, bazującej na lokalnej tradycji i dziedzictwie kulturowym (np. rękodzieło) i usługach edukacyjnych. III.1.4.2. Wykreowanie i budowa produktu turystycznego (wokół tradycji kulinarnych, walorów przyrodniczych, dziedzictwa kultury, we współpracy partnerów inicjatywy „Malowniczy Wschód”, w tym opracowanie koncepcji rozwoju produktu turystycznego wspólnie z innymi JST (partnerami gminy). III.1.4.3. Prowadzenie działań promocyjnych zachęcających turystów do korzystania z pakietu usług oferowanych w ramach rozwijanego produktu turystycznego - szczególnie z wykorzystaniem przestrzeni internetu. III.1.4.4. Opracowanie regulacji prawnych w zakresie dbałości o estetykę krajobrazu na terenie gminy. III.1.4.5. Wspieranie działalności gospodarczej związanej z dziedzictwem kultury poprzez: ulgi, granty, pożyczki, zwolnienia podatkowe. III.1.4.6. Założenie podmiotów ekonomii społecznej (mogą to być spółdzielnia socjalna, spółka non-profit, zakład aktywności zawodowej - ZAZ, centrum integracji społecznej - CIS) - samodzielnie lub z inną JST oraz organizacjami pozarządowymi.	SPOŁECZNA GOSPODARCZA
	III.1.5. Organizacja punktów usług i obsługi turystycznej dla turystyki zmotoryzowanej.	III.1.5.1. Opracowanie koncepcji, projektu, dokumentacji i organizacja punktów usług oraz obsługi turystycznej dla turystyki zmotoryzowanej.	GOSPODARCZA
	III.1.6. Ochrona, rozwój i promowanie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury.	III.1.6.1. Dostosowanie obiektów zabytkowych do pełnienia funkcji związanych z kulturą poprzez prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, modernizację obiektów dziedzictwa	SPOŁECZNA

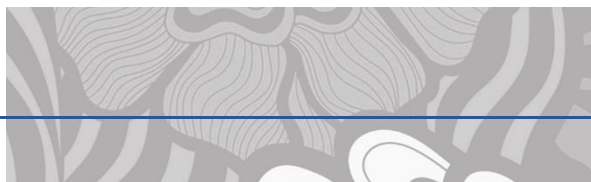

		kulturowego wraz z ich otoczeniem na terenie Gminy Żmudź. II.1.6.2. Rozwijanie aktywności społecznej m.in. poprzez tworzenie /adaptację /dostosowanie budynków i przestrzeni do realizacji oferty kulturalno-edukacyjnej, rozwój innowacji społecznych. II.1.6.3. Zakup wyposażenia niezbędnego do prowadzenia działalności kulturalnej, w tym możliwość zapewnienia niezbędnych warunków funkcjonowania instytucji i twórców kultury. II.1.6.4. Rozwój i promocja ochrony dziedzictwa kultury. II.1.6.5. Kreowanie i promocja nowych produktów w dziedzinie kultury gminy we współpracy z Fundacją Marka Marii Pieńkowskiego.	
IV. KIERUNEK ROZWOJU GMINY: ROZWIJANIE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO.			
	Cel: Rozwijanie kapitału ludzkiego.		
SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR			
SR WL 4.1.; 4.3.	CEL OPERACYJNY IV.1. ROZWIJANIE ZASOBÓW LUDZKICH.		
KIERUNEK DZIAŁAŃ SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	KIERUNKI DZIAŁAŃ/ INTERWENCJI	DZIAŁANIA NA TERENIE GMINY	STREFA
Wspieranie działań na rzecz uczenia się przez całe życie, służących poprawie	IV.1.1. Wsparcie procesów uczenia się i podnoszenia kwalifikacji mieszkańców gminy.	IV.1.1.1. Promowanie zintegrowanych kwalifikacji. ¹¹ IV.1.1.2. Rozwijanie współpracy i więzi partnerskich z pracodawcami i związkami zawodowymi pod kątem kształcenia w miejscu pracy; zachęcanie różnego rodzaju placówek do działania w ramach systemu	SPOŁECZNA

¹¹ <https://www.kwalifikacje.gov.pl/>

umiejętności i zmianom kwalifikacji		edukacji oraz stymulowanie współpracy między nimi w zakresie wdrażania rozwiązań sprzyjającym zmianom kwalifikacji mieszkańców gminy. IV.1.1.3. Promowanie nauki języków obcych i informatyki na terenie gminy w różnych grupach wiekowych. IV.1.1.4. Pomocnicze i zajęcia wyrównawcze oraz zapewnia pomoc dzieciom najbardziej narażonym na niepowodzenia, zapewnianie opieki psychologicznej). IV.1.1.5. Aktywizacja społeczna i zawodowa osób bezrobotnych.	
Rozwijanie szkolnictwa zawodowego, w tym w zakresie współpracy szkół i placówek oświatowych z otoczeniem społeczno - gospodarczym, podnoszenia kompetencji nauczycieli, unowocześniania bazy dydaktycznej	IV.1.2. Wprowadzanie nowych technologii informacyjno - komunikacyjnych oraz współpraca z pracodawcami w procesie profilowania kształcenia na terenie gminy.	IV.1.2.1. Wsparcie i promocja innowacyjnych profili, zajęć dodatkowych związanych z wykorzystaniem nowych technologii w szkole. IV.1.2.2. Rozwój i unowocześnienie bazy dydaktycznej. IV.1.2.3. Wprowadzanie nowych form i metod nauczania oraz nowych materiałów dydaktycznych w celu zachęcania uczniów do większej aktywności oraz przygotowania ich do samodzielnego podejmowania decyzji w sprawie własnego kształcenia i do uczestnictwa w życiu społecznym.	SPOŁECZNA
Popularyzacja profilaktyki zdrowotnej i zdrowego trybu życia, w tym intensyfikacja działań na rzecz rozwoju kultury fizycznej i sportu	IV.1.3. Popularyzacja profilaktyki zdrowotnej i zdrowego trybu życia.	IV.1.3.1. Popularyzacja profilaktyki zdrowotnej we współpracy z przedszkolami, szkołami i organizacjami pozarządowymi działającymi na terenie gminy. IV.1.3.2. Organizacja programów i rozwiązań społecznych promujących zdrowy tryb życia we współpracy z klubami sportowymi, OSP oraz szkołami (wdrożenie procesu planowanych zmian do toku działania już istniejących organizacji). IV.1.3.3. Wsparcie działań na rzecz rozwoju kultury fizycznej i sportu (programów szkolenia sportowego, zakupu sprzętu sportowego, pokrycie kosztów	SPOŁECZNA

		organizowania zawodów sportowych lub uczestnictwa w tych zawodach, pokrycie kosztów korzystania z obiektów sportowych dla celów szkolenia sportowego, sfinansowanie stypendiów sportowych).	
	IV.1.4. Doposażanie placówek oświatowych.	IV.1.4.1. Doposażanie placówek oświatowych.	SPOŁECZNA
SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	Cel. Promowanie przedsięwzięć na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej na terenie gminy.		
SR WL 4.1., 4.3.	CEL OPERACYJNY IV.2. PROMOWANIE PRZEDSIĘWZIĘĆ NA RZECZ AKTYWIZACJI SPOŁECZNEJ I ZAWODOWEJ NA TERENIE GMINY.		
KIERUNEK DZIAŁAŃ SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	KIERUNKI DZIAŁAŃ/ INTERWENCJE	DZIAŁANIA NA TERENIE GMINY	STREFA
Promowanie przedsięwzięć na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej, w szczególności dla osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych	IV.2.1. Promowanie przedsięwzięć na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej.	IV.2.1.1. Współorganizacja przedsięwzięć pomagających w aktywizacji zawodowej osób starszych i niepełnosprawnych na terenie gminy. IV.2.1.2. Organizacja usług rehabilitacyjnych (zatrudnienie specjalisty lub współpraca z placówką/zakładem, który będzie świadczył na miejscu takie usługi dla mieszkańców). IV.2.1.3. Współpraca z innymi JST oraz Starostwem Powiatowym w celu utworzenia <i>Mobilnej Agencji Osób Niepełnosprawnych</i> obsługującej powiat chełmski. IV.2.1.4. Zapewnienie osobom niepełnosprawnym dostępności do budynków będących w zasobie gminy.	SPOŁECZNA
Stwarzanie warunków umożliwiających godzenie obowiązków zawodowych z rodzinnymi.	IV.2.2. Prowadzenie polityki prorodzinnej na terenie gminy.	IV.2.2.1. Tworzenie warunków do realizacji projektów z zakresu nowoczesnego budownictwa jedno i wielorodzinnego z infrastrukturą usługową (kompleksowo wyposażone w punkty usługowe, powierzchnie handlowe i rekreacyjne, m.in. w PPP).	SPOŁECZNA
Kształtowanie i wzmacnianie postaw obywatelskich, prospołecznych (np. wolontariat),	IV.2.3. Rozwój relacji społecznych i innowacji społecznych.	IV.2.3.1. Promowanie różnych form pomocy sąsiedzkiej, wolontariatu, dobroczynności i pomocy charytatywnej na terenie gminy Żmudź. IV.2.3.2. Promocja działań zwiększających przedsiębiorczość oraz różne formy samozatrudnienia.	

innowacyjnych, w tym rozwój innowacji społecznych.		IV.2.3.3. Organizacja działań mających na celu kształcenie ustawiczne dla mobilności osób dorosłych na rynku pracy we współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy w Chelmie.	SPOŁECZNA
Profilaktyka uzależnień oraz przeciwdziałanie agresji i przemocy wśród dzieci oraz młodzieży.	IV.2.4. Profilaktyka uzależnień oraz rozwiązywanie problemów społecznych.	IV.2.4.1. Prowadzenie działań profilaktycznych w zakresie rozwiązywania problemów uzależnień, przeciwdziałanie agresji i przemocy wśród dzieci i młodzieży. IV.2.4.2. Rozwijanie edukacji publicznej i działań w profilaktyce uzależnień na terenie gminy we współpracy z GOPS, szkołami, organizacjami pozarządowymi.	SPOŁECZNA
Wspieranie sektora ekonomii społecznej	IV.2.5. Rozwój ekonomii społecznej i solidarnej na terenie gminy.	IV.2.5.1. Utworzenie Spółdzielni Socjalnej o profilu gospodarczym (usługi budowlane, remontowe). IV.2.5.2. Rozwój ekonomii solidarnej, aktywizacja zawodowa i integracja społeczna, w tym reintegracja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.	SPOŁECZNA
	IV.2.6. Rozwój usług społecznych z zakresu opieki i aktywizacji osób starszych.	IV.2.6.1. Usługi doradcze dla seniorów. IV.2.6.2. Usługi edukacyjne dla osób dorosłych oraz osób starszych.	SPOŁECZNA
SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	Cel: Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej.		
SR WL 2.4.;4.4.	CEL OPERACYJNY IV.3. WZMOCNIENIE WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ I MIĘDZYREGIONALNEJ.		
KIERUNEK DZIAŁAŃ SR WL, SOR, KSRR, SZRWRiR	KIERUNKI DZIAŁAŃ/ INTERWENCJE	DZIAŁANIA NA TERENIE GMINY	STREFA
Wspieranie działań na rzecz ochrony zasobów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego na obszarach	IV.3.1. Wspieranie działań na rzecz ochrony zasobów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego na obszarach przygranicznych oraz rozwój zintegrowanej turystyki transgranicznej.	IV.3.1.1. Ochrona zasobów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego na obszarze gmin Żmudź. IV.3.1.2. Rozwój zintegrowanej turystyki transgranicznej. IV.3.1.3. Promocja zasobów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego gminy.	OCHRONA ŚRODOWISKA

przygranicznych oraz rozwój zintegrowanej turystyki transgranicznej.		IV.3.1.4. Współpraca z JST w ramach OSI Polesie na rzecz ochrony zasobów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego na obszarach przygranicznych oraz rozwój zintegrowanej turystyki transgranicznej.	

II.2.5.1. Modernizacja/przebudowa dróg gminnych z infrastrukturą towarzyszącą na terenie całej gminy, w tym:

1. Przebudowa drogi gminnej nr 122300L w miejscowości Leszczany.
2. Przebudowa drogi gminnej nr 104984L w miejscowości Leszczany.
3. Przebudowa drogi gminnej nr 122285L w miejscowości Klesztów.
4. Przebudowa drogi gminnej nr 122394L w miejscowości Pobołowice-Kolonia.
5. Przebudowa drogi gminnej nr 122327L w miejscowości Puszcza.
6. Przebudowa drogi gminnej nr 104999L w miejscowości Wołkowiany.
7. Przebudowa drogi gminnej nr 122379L w miejscowości Żmudź.
8. Przebudowa drogi gminnej nr 104987L w miejscowości Maziarnia.
9. Przebudowa drogi gminnej nr 104993L w miejscowości Żmudź (ul. Lipowa).
10. Przebudowa drogi gminnej nr 104986L Żmudź - Pobołowice (Pacówka).
11. Przebudowa drogi gminnej nr 104983L w miejscowości Leszczany (ul. Leśna).
12. Przebudowa drogi gminnej nr 104994L w miejscowości Roztoka.
13. Przebudowa drogi gminnej nr 104997L w miejscowości Wołkowiany.
14. Przebudowa drogi gminnej nr 104963L w miejscowości Leszczany (ul. Poczekajka).
15. Przebudowa drogi gminnej nr 104988L (Puszcza-Lipinki).
16. Przebudowa drogi gminnej nr 104996L.

oraz modernizacja/ przebudowa pozostałych dróg gminnych zgodnie z planowanymi inwestycjami aktualizowanymi w zależności od potrzeb.

II.2.5.2. Modernizacja/przebudowa dróg powiatowych we współpracy z Powiatem Chełmskim, w tym:

1. Przebudowa drogi powiatowej nr 1837L.
2. Przebudowa drogi powiatowej nr 1846L.
3. Przebudowa drogi powiatowej nr 1862L.
4. Przebudowa drogi powiatowej nr 1849L.
5. Budowa chodników przy drodze powiatowej nr 1852L (Dryszców-Stanisławów-Syczów).
6. Budowa chodników przy drodze powiatowej nr 1860L (Wólka Leszczańska).

9/: MODEL FUNKCJONALNO – PRZESTRZENNY

Model funkcjonalno-przestrzenny jest efektem zintegrowanego procesu planistycznego (na bazie diagnozy terytorialnej uwzględniającej możliwie najszerszy zakres zagadnień), którego częścią jest ocena oddziaływania terytorialnego oraz proces nowoczesnych i efektywnych konsultacji społecznych. Model ma pokazywać kierunek i ewentualny efekt planowanych przekształceń lub formułować brzegowe warunki, zasady tych przekształceń (określone - w zależności od podmiotu formułującego - w stosunku do konkretnych obszarów) oraz działań prowadzonych na zasadzie dialogu społecznego przez upoważnione ustawowo podmioty władzy publicznej (odpowiedzialne za przygotowywanie strategii krajowej, wojewódzkiej, gminnej). Model koncentruje się na ochronie oraz wzmocnieniu wartości ważnych dla zrównoważonego rozwoju w długim czasie (przestrzeń, środowisko) oraz czytelnie definiuje interes publiczny i pozwala na zachowanie ciągłości i spójności procesów gospodarczych, społecznych i przestrzennych w dynamicznie zmieniającej się sytuacji. Model rozwoju funkcjonalno-przestrzenny Gminy Żmudź do roku 2030 jest zrównoważonym modelem rozwoju obejmującym w sposób spójny i komplementarny wszystkie strefy tzn.

1. Strefę społeczną,
2. Strefę gospodarczą,
3. Strefę funkcjonalno-przestrzenną,
4. Strefę techniczną,
5. Strefę ochrony środowiska.

W określeniu zadań i celów planowania przestrzennego Gminy Żmudź w latach 2022-2030 konieczne będzie zastosowanie zasad zrównoważonego, zintegrowanego, długofalowego i trwałego rozwoju. Filary zrównoważonego rozwoju będą tożsame z celami zrównoważonego i zintegrowanego planowania przestrzennego.

KLUCZOWE ZASADY KSZTAŁTOWANIA ROZWOJU STREFY SPOŁECZNEJ

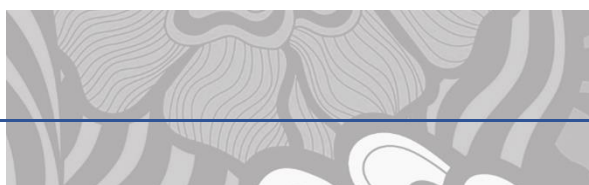
1. W perspektywie 2022-2030 Gmina Żmudź skupi się na systematycznej i trwałej poprawie warunków życia mieszkańców oraz tworzeniu warunków poprawy konkurencyjności podmiotów gospodarczych. Wdrażając zrównoważone i zintegrowane planowanie przestrzenne regulujące ład przestrzenny, Gmina Żmudź zatroszczy się o wielofunkcyjne zagospodarowanie terenu, na którym wyodrębnione będą tereny inwestycyjne (na których rozwijać może się przetwórstwo rolno spożywcze i przemysł spożywczy itp.), ale równocześnie zaplanuje w sposób komplementarny całą przestrzeń wiejską (pod produkcję rolną, atrakcje turystyczne, rozwój turystyki wiejskiej oraz usługi ekosystemowe i gospodarkę senioralną).
2. Każdy mieszkaniec Gminy Żmudź otrzyma szansę na rozwój, dostęp do edukacji, służby zdrowia, opieki społecznej, infrastruktury komunalnej itd. Polityka społeczna gminy będzie prowadzona tak, aby obywatele Gminy czuli się bezpiecznie oraz mieli

dostęp do atrakcyjnych miejsc pracy, a także usług świadczonych przez administrację. W Gminie Żmudź edukacja jest tą dziedziną życia, w której najsilniej uaktywniają się aspiracje rodzin wiejskich i rolniczych. Rodzice chcą, by ich dzieci zdobyły wyższe wykształcenie. Aspiracje te przedstawiają się podobnie jak aspiracje wszystkich Polaków. Niezbędne jest w tym obszarze wsparcie państwa w stworzeniu warunków, które umożliwią młodzieży z terenów gminy konkurowanie z rówieśnikami z miast. **To wspólna sprawa wszystkich gmin z powiatu chełmskiego, dlatego powinno stać się to istotnym elementem strategii ponadlokalnego rozwoju.** Państwo powinno wspierać finansowo wiejskie szkoły i przeznaczyć więcej środków na zajęcia dodatkowe rozszerzające wiadomości i umiejętności. Mieszkańcy Gminy Żmudź potrzebują do rozwoju szybkiego, szerokopasmowego Internetu oraz WiFi. Należy jak najszybciej zbudować brakujące odcinki sieci szerokopasmowej, co umożliwi kontakt z ośrodkami edukacyjnymi z całego Świata i wprowadzić możliwości nauczania na odległość, aby rolnicy i mieszkańcy wsi średniego pokolenia mieli możliwość nauki w celu podnoszenia kwalifikacji.

- 3. Rozwój polskiego rolnictwa, jego restrukturyzacja i unowocześnienie porównywalne z poziomem wspólnotowym wymaga podjęcia różnorodnych na poziomie regionu, powiatu i Gminy Żmudź działań na rzecz ustawicznej edukacji rolników i innych mieszkańców wsi. Nieustanne podnoszenie kwalifikacji wpływać będzie bezpośrednio na zwiększenie efektywności transferu wiedzy do praktyki, niezbędnego dla podnoszenia wydajności pracy. Wszelkie plany gminy z tym związane powinny być nakierowane przede wszystkim na organizację szkoleń zawodowych, mających poprawić efektywność zarządzania gospodarstwem, podnieść opłacalność i jakość produkcji rolniczej, wskazywać możliwości zbytu produktów rolnych. Aby sprostać tym wyzwaniom, na terenie gminy i powiatu należy zorganizować konkretną ofertę edukacyjną w formie: kursów, seminariów, wystaw, targów rolniczych, pokazów, wyjazdów studyjnych do gospodarstw w krajach Unii Europejskiej, staży specjalistycznych oraz praktyk zawodowych w dobrze prowadzonych gospodarstwach w kraju i za granicą.**
- 4. Mieszkańcy Gminy Żmudź powinni mieć ułatwiony dostęp do nauki języków obcych, aby realnie otworzyć przed gospodarzami i producentami rynki eksportowania żywności. Swoista rewolucja edukacyjna powinna mieć ważne konsekwencje dla odrzucenia stereotypów i tradycyjnej nieufności rolników i mieszkańców wsi.¹²**
- 5. Droga do dobrobytu w gminach wiejskich wiedzie przez budowanie kapitału społecznego, czyli wzrostu poziomu zaufania w społeczeństwie. Dlatego Gmina Żmudź podejmie działania w celu minimalizowania rozwarstwienia społecznego, tworząc sprzyjające warunki do rozwoju kapitału społecznego. Poziom kapitału społecznego mierzy się przede wszystkim aktywnością społeczną. Przejawem zwiększania się kapitału społecznego w Gminie Żmudź jest obecnie m.in. organizowanie różnych imprez lokalnych: dożynek, festynów ludowych, itp., które cieszą się ogromnym zainteresowaniem mieszkańców wsi i nie tylko. W ostatnich**

---

¹² Jw.

latach powstały i powstają różne fundacje i stowarzyszenia oraz Koła Gospodyń Wiejskich. Przy szkole działa rada rodziców, która inicjuje różnorodne przedsięwzięcia, mające na celu m.in. pozyskanie środków przeznaczonych na doposażenie bazy dydaktycznej czy organizowanie imprez dla dzieci.¹³ W Gminie Żmudź organizuje się coraz więcej imprez lokalnych, a ich oferta jest coraz ciekawsza. Należy wspierać klimat aktywności społecznej poprzez upraszczanie procedur związanych z założeniem stowarzyszeń, fundacji. Konieczne wydaje się, aby państwo i agendy ARiMR poręczały kredyty lub prefinansowany rozwój wszelkich form działalności pozarządowej, zwłaszcza gdy realizowane są projekty ze środków unijnych.¹⁴

WYZWANIA STRATEGICZNE W MODELU FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNYM:

- Edukacja,
- E-learning (nauka przez internet),
- Transfer wiedzy do rolnictwa,
- Rozwój kompetencji umożliwiających eksportowanie przetworzonej żywności,
- Dostęp do specjalistycznej opieki zdrowotnej,
- Budowanie kapitału społecznego,
- Wzrost aktywności społecznej.

KLUCZOWE ZASADY KSZTAŁTOWANIA ROZWOJU STREFY OCHRONY ŚRODOWISKA

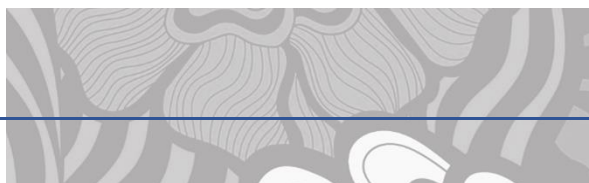
1. Od czasu akcesji do Unii Europejskiej, również na obszarach wiejskich rośnie świadomość Polaków, że środowisko naturalne ma wpływ na nasze zdrowie i sposób zachowania. Pod względem dbałości o otoczenie pozostajemy jednak wciąż daleko w tyle za krajami zachodnimi. Do dzisiaj za gospodarkę śmieciami odpowiadają samorzady gmin. Brak intensywnych programów edukacyjnych, powoduje, że często odbiera się śmieci niesegregowane, za które opłata na wysypisku jest kilkakrotnie wyższa niż za segregowane.¹⁵ W ramach np. *Gminnego Funduszu Ochrony Środowiska*¹⁶ (mechanizm stosowany w JST) w szkołach, organizacjach pozarządowych należy przeprowadzić **intensywne programy edukacyjne w zakresie ekologii**, które miałyby charakter ustawiczny, a nie tylko okazjonalny, jak „Sprzątanie Świata” czy Dzień Ziemi. Należy chronić różnorodność biologiczną środowiska naturalnego. Tylko dobrze zachowane i niezdegradowane pod względem przyrodniczym ekosystemy mogą łagodzić wpływ zmian klimatu i adoptować się do nich, dlatego należy znaleźć takie metody produkcji, jak rolnictwo integrowane, ekologiczne w rejonach o wysokich walorach przyrodniczych.

¹³ Błażej Nadobnik, *Nowoczesna wieś, po pierwsze edukacja*, Instytut Obywatelski.

¹⁴ Jw.

¹⁵ Jw.

¹⁶ Należy zwiększać środki na sanitację wsi w ramach PROW.

2. **Rozwój zrównoważonego rolnictwa** - w tym rolnictwa ekologicznego, ekstensywnego rolnictwa w Gminie Żmudź umożliwi produkcję ekologicznej żywności, która jest wysokiej jakości i bazuje na naturalnym materiale wytwórczym. Będzie temu sprzyjać różnorodność biologiczna ze względu na wyeliminowanie nawozów sztucznych, środków chemicznych i organizmów genetycznie modyfikowanych. W rolnictwie rozdrobnionym - z takim, z jakim mamy do czynienia w Gminie Żmudź oraz Powiecie, gdzie istnieje naturalne środowisko, taka metoda prowadzenia gospodarstwa jest alternatywnym źródłem pozyskiwania dodatkowych dochodów - rolnictwo ekologiczne. W Polsce rolnictwo ekologiczne rozwija się w sposób systemowy. Rolnictwo ekologiczne ma szansę na stały rozwój w coraz bogatszych społeczeństwach Unii Europejskiej, w tym także w Polsce.¹⁷
3. **Istotnym elementem wielofunkcyjnego modelu rozwoju gminy** będzie również rozwój proekologicznej turystyki oraz świadczenie usług ekosystemowych (chroniących czystość powietrza, wody).
4. **Rozwój przetwórstwa i przemysłu** będzie uzależniony od wykorzystania uwarunkowań klimatycznych i rozwoju energetyki odnawialnej - OZE.

WYZWANIA STRATEGICZNE W MODELU FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNYM:

- Edukacja w zakresie ekologii,
- Transfer wiedzy do rolnictwa,
- Rozwój gospodarstw ekologicznych (w tym rolnictwa ekstensywnego),
- Rozwój turystyki proekologicznej,
- Promocja produktów lokalnych i ekologicznych,
- Inwestycje chroniące czystość: powietrza, wody, gleby,
- Wzrost inwestycji w OZE.

KLUCZOWE ZASADY KSZTAŁTOWANIA ROZWOJU STREFY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ I TECHNICZNEJ

1. **Zrównoważony i zintegrowany model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy** z jednej strony uwzględnia zalecenia dla obszaru funkcjonalnego, na którym znajduje się *Gmina Żmudź w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego*, a równocześnie wpisuje się w zrównoważony model rozwoju opisany w *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego tj. zrównoważony model rozwoju*. Wielopodmiotowość uczestników rozwoju gminy oraz wielość i różnorodność

¹⁷ Błażej Nadobnik, *Nowoczesna wieś, po pierwsze edukacja*, Instytut Obywatelski.

zachodzących procesów oraz interakcji stwarza obecnie sytuacje, w których interesy poszczególnych podmiotów gospodarujących w gminie będą często sprzeczne lub konfliktogenne. W związku z tym **szczególna rola w lokalnym systemie gospodarowania przypada władzom gminnym, które powinny być systemem sterującym w tym systemie.** Ich zadaniem jest w taki sposób wpływać na procesy rozwojowe, aby przebiegały one nie tylko w pożądanym dla całej gminy kierunku, lecz także powodowały one jak najmniej sprzeczności i konfliktów przy optymalnym wykorzystaniu lokalnych zasobów (ludzkich, rzeczowych, finansowych, przestrzennych, przyrodniczych). Jednak ich rola nie powinna ograniczać się wyłącznie do sfery regulacji, lecz obejmować również wpływ na kształt sfery realnej, zwłaszcza poprzez:

- świadczenie usług administracyjnych, społecznych i technicznych,
- inicjowanie, organizowanie, wspieranie i stymulowanie rozwoju gospodarczego,
- racjonalne zagospodarowanie przestrzeni, ochronę zasobów środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego,
- kształtowanie jak najlepszego wizerunku gminy w otoczeniu.

2. W perspektywie 2022-2030 Gmina Żmudź przyjmuje działanie strategiczne, jako metodę zarządzania, polegającą na kształtowaniu procesów rozwojowych gminy i rozwiązywaniu zdefiniowanych problemów w długim horyzoncie czasu (kilkunastoletnia perspektywa). Działania w tym względzie nie są prostą kompilacją rocznych czy też kadencyjnych planów działania, znajdujących swe odzwierciedlenie w corocznie uchwalanych budżetach, lecz wynikają z ustaleń perspektywicznych, a co najważniejsze - są skorelowane z możliwościami ich sfinansowania zarówno ze środków własnych, jak i zewnętrznych. **Ta metoda zarządzania nastawiona jest na opracowywanie i realizowanie skutecznych strategii rozwoju oraz wynikających z nich programów i planów działania¹⁸.** Jest ona ukierunkowana przede wszystkim na maksymalne wykorzystanie endogenicznych czynników rozwoju (zasoby ludzkie, finansowe, rzeczowe, ekologiczne i przestrzenne) i potencjału miejscowych podmiotów gospodarujących, oczywiście z uwzględnieniem uwarunkowań tkwiących w jej otoczeniu. **Metodę strategicznego zarządzania rozwojem Gminy Żmudź będzie łączyć z działaniami strategiczno-marketingowymi.** Jest to najbardziej pożądana metoda zarządzania rozwojem gminy w warunkach gospodarki rynkowej i narastającej konkurencji międzygminnej przede wszystkim o kapitał (prywatny i publiczny), tylko bowiem kompleksowe (zintegrowane) podejście do zagadnień z tym związanych daje większą gwarancję odniesienia sukcesu na tym polu.¹⁹

3. Dla większości mieszkańców rolnictwo jest nadal głównym źródłem utrzymania. Zespół opracowujący *Strategię Rozwoju Gminy Żmudź* uznał problemy związane

¹⁸ E. Wojciechowski, *Zarządzanie w samorządzie terytorialnym*, Difin, Warszawa 2003, s. 11-34; M. Ziółkowski, M. Goleń, *Zarządzanie strategiczne rozwojem lokalnym*, w: H. Sochacka-Krysiak (red.), *Zarządzanie gospodarką i finansami gminy*, wyd. 2 uzupełnione i zaktualizowane, Oficyna Wydawnicza SGH w Warszawie, Warszawa 2006, s. 70-76; M. Ziółkowski, *Zarządzanie strategiczne w polskim samorządzie terytorialnym*, w: A. Zalewski (red.), *Nowe zarządzanie publiczne w polskim samorządzie terytorialnym*, wyd. 2 zmienione i rozszerzone, Oficyna Wydawnicza. SGH w Warszawie, Warszawa 2007, s. 103-107.

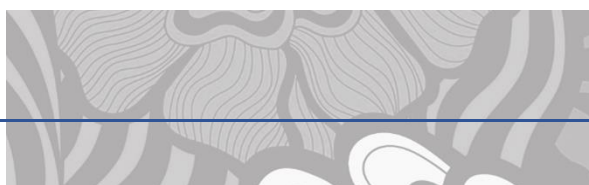
¹⁹ Marek Ziółkowski, *Strategiczne zarządzanie rozwojem gminy*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, Rok LXXVII – zeszyt 1 – 2015.

z rolnictwem za istotne i priorytetowe. Działania powinny zmierzać do wspierania różnorodnych form gospodarczego organizowania działalności rolniczej na wsi i działań na rzecz poprawy warunków prowadzenia działalności rolniczej oraz podnoszenia kwalifikacji rolników, a także opracowania programu kompleksowej, długookresowej polityki terenami i gospodarki gruntami rolnymi oraz skutecznego pozyskiwania środków z funduszy strukturalnych na rozwój tego sektora gospodarki. Jednak kluczową kwestią pozostanie uruchomienie na terenach inwestycyjnych Gminy Żmudź nowych, zintegrowanych, innowacyjnych inwestycji, szczególnie w przetwórstwie rolno-spożywczym i przemyśle spożywczym, a także innych branżach nie tworzących zagrożenia dla środowiska naturalnego.

4. Pod względem rozwoju infrastruktury gmina wypada korzystnie na tle innych gmin powiatu chełmskiego, jednak rozwój infrastrukturalny, pod względem niektórych kryteriów, odbiega od średniej krajowej. W celu uzupełnienia braków infrastrukturalnych i polepszenia warunków zamieszkania oraz atrakcyjności inwestycyjnej Gmina Żmudź powinna dążyć do ciągłej poprawy stanu infrastruktury dróg, chodników, oświetlenia oraz budowy ścieżek rowerowych. Działania inwestycyjne w kolejnych latach mają doprowadzić również do skanalizowania większego obszaru gminy z wykorzystaniem różnych dostępnych rozwiązań oraz obniżenia cen energii elektrycznej poprzez rozwijający się sektor OZE.
5. Substancja mieszkaniowa na terenie Gminy Żmudź w dużej mierze jest przestarzała, wiele budynków wymaga remontów. Należy pamiętać, że odpowiednie warunki mieszkaniowe stymulują wzrost poziomu życia, wpływają na wzrost mobilności społeczeństwa, jak również na atrakcyjność gminy, w tym atrakcyjność inwestowania. W perspektywie 2022-2030 obok terenów pod mieszkalnictwo jednorodzinne, należy zmierzyć się z potrzebami mieszkańców, którzy coraz częściej są zainteresowani inwestycjami w budownictwie wielorodzinnym, nowoczesnym, jedno/dwu kondygnacyjnym na obszarach wiejskich, które położone są w ścisłej zależności z sąsiadującym miastem Chełm. Działania gminy w tej dziedzinie powinny skupić się na pracach remontowych komunalnych zasobów mieszkaniowych i wyznaczaniu terenów pod budownictwo mieszkaniowe. Należy mieć na uwadze stosowne zapisy w tworzonym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy. Istotne byłoby również wspieranie budownictwa społecznego, np. przez system ulg, pomoc prawną, uzbrojenie nowych terenów.²⁰
6. Zespoły gmin zagrożonych trwałą marginalizacją takie jak m. in. Gmina Żmudź będą głównymi adresatami polityki regionalnej do 2030 roku, taką koncepcję zakłada *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030*. Obszary zagrożone trwałą marginalizacją to zróżnicowane przestrzennie pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, jak i funkcji gospodarczych skupiska gmin wiejskich i powiązanych z nimi funkcjonalnie małych miast, w których nastąpiła kumulacja negatywnych zjawisk społecznych i ekonomicznych. Na obszarach zagrożonych trwałą marginalizacją zaplanowane działania powinny mieć na celu osiągnięcie wymiernych korzyści do których zaliczyć należy:

²⁰ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030.

- rozwój lokalnych firm,
  - wzrost liczby lokalnych miejsc pracy,
  - wzrost dochodów mieszkańców,
  - wzrost bazy dochodowej samorządów terytorialnych,
  - wzmocnienie powiązań funkcjonalnych obszarów wiejskich z miastami, stanowiącymi lokalne ośrodki wzrostu w celu lepszego dostępu mieszkańców do rynku pracy oraz integracja usług, a przez to bardziej efektywne nimi zarządzanie,
  - poprawę jakości funkcjonowania instytucji publicznych w zakresie zarządzania rozwojem i zdolności do partnerstwa, dialogu oraz współpracy administracji lokalnej z innymi instytucjami publicznymi, ze społeczeństwem i partnerami gospodarczymi.²¹
7. W przypadku działań dotyczących obszarów położonych wzdłuż granicy zewnętrznej UE - takich jak gmina Żmudź, koncentrują się one z jednej strony na zmniejszeniu ich peryferyjności - poprzez poprawę dostępności do lokalnych i regionalnych ośrodków rozwoju, a z drugiej - na wykorzystaniu możliwości, jakie oferuje współpraca transgraniczna. Dostępność komunikacyjna Gminy Żmudź będzie istotnym czynnikiem implikującym rozwój suburbanizacji. Układ komunikacji w Gminie Żmudź, oparty powinien być na segregacji ruchu kołowego i pieszego wraz z wyznaczonymi ścieżkami rowerowymi łączącymi poszczególne miejscowości z terenami rekreacyjnymi i otwartymi, scalać powinien integralnie poszczególne jednostki mieszkaniowe.
8. Dbłość o jakość przestrzeni publicznych i ich ciągłość w strefach zabudowy w gminie Żmudź powinna być czytelna. Przestrzenie publiczne wiążą się z obiektami sakralnymi, obiektami użyteczności publicznej, strefami handlowo-komercyjnymi oraz obiektami sportu i rekreacji, zielenią ogrodową powinny stanowić standardowe wyposażenie wsi. Głównym kierunkiem przyjętych działań, w dużym uproszczeniu, powinno być zachowanie tożsamości wsi w aspekcie rewaloryzacji zabudowy historycznej i utrzymania cech integralności formy przestrzennej wsi uniemożliwiającej niekontrolowane formy rozproszenia, właściwe kształtowanie systemu przestrzeni publicznych oraz utrzymanie i wprowadzenie układu zieleni scalającego układ przestrzenny tj. właściwa rewitalizacja. Surowej kontroli powinna podlegać nowa zabudowa (w tym jednorodzinna) w celu zachowania istotnych wartości fizjonomii krajobrazu wiejskiego i środowiska przyrodniczego.²²
9. Priorytetem określić powinno się proces przekształceń istniejących form rozwoju w nowe formy uwzględniające wieloaspektowe zasady zrównoważonego rozwoju. Istnieje konieczność stosowania w planach miejscowych zasad zgodności lokalizacji każdej inwestycji z otoczeniem (asymilacji z wartościami krajobrazowymi), stosowania zasad grupowania zabudowy w celu uniemożliwiania jej rozpraszania, zasad oddzielenia - sytuowania zabudowy o współczesnych formach od istniejących

²¹ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030.

²² Jw.

w celu uniknięcia konfliktu wizualnego, stosowania materiałów, kolorystyki, faktury adekwatnej do lokalnej tradycji, stosowania wskaźników zawierających szczegółowe informacje dotyczące lokalnej tradycji i projektowania.²³

WYZWANIA STRATEGICZNE W MODELU FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNYM:

- **Zrównoważone planowanie przestrzenne - uwzględniające wielofunkcyjne kierunki rozwoju,**
- **Uzbrojenie terenów inwestycyjnych,**
- **Wzrostu atrakcyjności lokalizacyjnej** (inwestycyjnej, poprzez posiadany dostęp do drogi wojewódzkiej oraz interesujące tereny inwestycyjne) wzrostu rangi gminy w otoczeniu, a w konsekwencji wzrostu liczby mieszkańców, podmiotów gospodarczych i turystów,
- **Tworzenie warunków do powstawania atrakcyjnych miejsc zatrudnienia** w turystyce i agroturystyce oraz przemyśle i spadku rozmiarów bezrobocia,
- **Wzrost dochodów indywidualnych mieszkańców i dochodów budżetu gminy,** a w konsekwencji wzrostu jakości życia mieszkańców wskutek coraz lepszego zaspokajania ich zbiorowych potrzeb,
- **Orientacja działań na potrzeby społeczności lokalnej,** czyli rozpoznanie oraz zaspokojenie ilościowych potrzeb i podnoszenie jakości świadczonych usług komunalnych (społecznych, technicznych i administracyjnych),
- **Kompleksowość w podejściu do problemów rozwoju,** czyli współzależne ujmowanie wszystkich sfer (dziedzin) funkcjonowania gminy (gospodarczej, społecznej, przestrzennej, ekologicznej, kulturowej, finansowej i inwestycyjnej),
- **Wykorzystanie endogenicznych czynników i zasobów dla zdynamizowania procesów rozwoju** - budowa atrakcji turystycznych, ścieżek rowerowych, rewitalizacji zabytków,
- **Orientacja na przyszłość,** czyli rozwiązywanie dzisiejszych problemów przez pryzmat przyszłości, a także uznanie, że postęp, innowacyjność i konkurencyjność jako wyraz rozwoju gminy są najważniejsze dla jakości środowiska życia mieszkańców,
- **Orientacja na otoczenie gminy,** czyli maksymalne wykorzystywanie szans i przeciwdziałanie zagrożeniom,
- **Orientacja na wyniki,** czyli osiąganie celów rozwoju przez sukcesywną, skuteczną i efektywną realizację - zaplanowanych wcześniej - konkretnych zadań realizacyjnych,
- **Orientacja na zasoby i walory gminy** - intelektualne, rzeczowe, finansowe, ekologiczne, przestrzenne i kulturowe, czyli maksymalne ich spożytkowanie dla dalszego rozwoju,
- **Orientacja na kreowanie pozytywnego wizerunku gminy,** czyli eksponowanie „dóbr gminnych” (np. usługi komunalne, atrakcyjność turystyczna, wartości środowiska przyrodniczego, nieruchomości, oferty lokalizacyjne, zasoby i walory dziedzictwa kulturowego) z punktu widzenia pełnionych przez nie funkcji wobec

²³ Jw.

- konsumentów tych dóbr (obecnych i potencjalnych),
- **Orientacja na podnoszenie konkurencyjności gminy w otoczeniu regionalnym, krajowym i międzynarodowym,**²⁴
  - **Współpraca ponadlokalna z innymi gminami i realizacja inwestycji.**

KLUCZOWE ZASADY KSZTAŁTOWANIA ROZWOJU STREFY GOSPODARCZEJ

1. Kluczowym mechanizmem modelu funkcjonalno-przestrzennego jest różnorodna gospodarka. W przypadku Gminy Żmudź rozwój rolnictwa (w tym rolnictwa ekologicznego), przetwórstwa rolno-spożywczego oraz przemysłu spożywczego tj. aktywizacja gospodarcza, zwłaszcza w zakresie utrzymania zanikającej funkcji rolniczej, przyczyni się do przywrócenia zanikających form możliwości miejscowego zatrudnienia oraz kształtowania i rozbudowania więzi społecznych mieszkańców. Istotne będzie w tej metodologii m. in. scalanie gruntów i rozwój zrzeszeń producentów oraz przetwórców.
2. W gospodarce opartej na wiedzy, rolnictwo musi być mocno wsparte przez różnego rodzaju działania m. in. B+R.
3. Promowanie zatrudnienia w sektorze usług, a przede wszystkim w sektorze: srebrnej gospodarki²⁵, turystyki oraz agroturystyki i rekreacji nie eliminuje ukierunkowanego zatrudnienia w sektorze rolnictwa utrzymującego związek wsi z kultywacją kultury agrarnej, ale tworzy zaplecze pozarolniczych miejsc pracy.
4. Umiejętne połączenie w modelu rozwoju Gminy Żmudź produkcji i przetwarzania surowców rolnych, ze srebrną gospodarką, turystyką i agroturystyką zabezpieczy stabilny rozwój Gminy Żmudź. Usługi powinny spełniać oczekiwania społeczności gminy oraz turystów i przedsiębiorców. Należy pamiętać, że mieszkańcy Gminy Żmudź mogą korzystać z infrastruktury społecznej w Mieście Chełm m. in. z przedszkoli i zespołu szkół, z domu kultury, basenu, boisk i ośrodków zdrowia oraz Powiatowego Szpitala.
5. Budowanie społecznych form działania przez samorząd lokalny we współpracy z organizacjami pozarządowymi (Rady Wsi, Rada Seniorów, Młodzieżowa Rada Gminy, Fundacje, Stowarzyszenia) inspirować powinny wyższy poziom integracji i znajdować odzwierciedlenie w efektywności realizacji celów przewidzianych w *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030*.
6. W procedurze ustanawiania planów zagospodarowania przestrzennego szczebla

²⁴ Marek Ziółkowski, Strategiczne zarządzanie rozwojem gminy, RUCH PRAWNICZY, EKONOMICZNY I SOCJOLOGICZNY Rok LXXVII – zeszyt 1 – 2015.

²⁵ Jw.

lokalnego szczególnie istotne miejsce powinna zajmować **partycypacja społeczna**. Koncepcja planu każdorazowo powinna być prezentowana na organizowanych przez samorządy spotkaniach z mieszkańcami i stanowić promocję opracowanych rozwiązań planistycznych. Uwagi mieszkańców mają duże znaczenie w formułowaniu ostatecznej wersji planu, który po uwzględnieniu zastrzeżeń i propozycji jest ponownie prezentowany mieszkańcom. **Świadomość możliwości efektywnego oddziaływania na proces planistyczny stanowi element znaczącej aktywności i integracji społecznej.**

7. **Gmina Żmudź powinna wybrać strategię agresywną w rozwoju lokalnym w latach 2022-2030, która będzie zmierzać do zdecydowanego wykorzystywania mocnych stron oraz większego wykorzystywania możliwości rolniczego handlu detalicznego, zmniejszania zróżnicowania w rozwoju społeczno-gospodarczym, rozwijania przedsiębiorczości m. in.**
  - w sektorze przetwórstwa rolno-spożywczego,
  - w turystyce i agroturystyce,
  - w sektorze srebrnej gospodarki,
przy równoczesnym rozwijaniu infrastruktury drogowej, kanalizacyjnej, internetowej oraz infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej na obszarach atrakcyjnych przyrodniczo.
8. **Należy się również skupić na budowie i zwiększaniu stopnia wykorzystywania odnawialnych źródeł energii (np. budowa sieci ciepłowniczej).**
9. **Podejmując w latach 2022-2030 ponadlokalną współpracę z innymi JST, Gmina Żmudź zamierza sięgać po zróżnicowane źródła finansowania poszczególnych działań. Komplementarność oferowanych produktów i usług w oparciu o endogeniczne potencjały Gminy Żmudź umożliwi gminie długofalowy oraz zrównoważony rozwój.**
10. **Wielką szansą ożywienia gospodarki Gminy Żmudź, którą powinni wykorzystać mieszkańcy jest tworzenie wiosek tematycznych (kompleksowy projekt mający na celu ożywienie gospodarki wiejskiej poprzez integrację lokalnej społeczności wokół zagadnień związanych z określonym produktem, usługą lub kulturą danego regionu) oraz organizowanie gospodarstw tematycznych (w tym gospodarstwa opiekuńcze). Obszar działań w tym kierunku powinien rozwijać na terenie Gminy Żmudź różne formy ekonomii społecznej i solidarnej. Konkurencyjność powstających podmiotów przyspieszy rozwój innowacji, komercjalizacji wiedzy i podniesie poziom zaangażowania społecznego.**
11. **Ochrona materialnych i niematerialnych zasobów dziedzictwa kulturowego oraz wspieranie działań na rzecz ochrony i kształtowania zasobów wodnych, a także wspieranie działań na rzecz ochrony powietrza i ochrona wartości przyrodniczych i krajobrazowych. Dlatego warto poszukiwać wsparcia dla inicjatyw ponadlokalnych wpływających na pobudzenie rozwoju gospodarczego, tworzenie lokalnych systemów dystrybucji energii, informatyzację i udostępnianie zasobów i danych publicznych, w szczególności ułatwiających inwestowanie oraz prowadzenie działalności**

gospodarczej:

- Integrowanie działań wymagających współpracy wielopoziomowej oraz międzyinstytucjonalnej,
- Promowanie innowacyjnych rozwiązań sprzyjających podnoszeniu efektywności działań administracji publicznej.²⁶

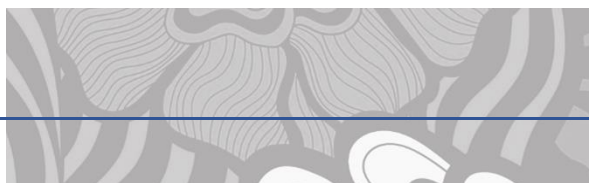
WYZWANIA STRATEGICZNE W MODELU FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNYM:

- Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych,
- Rozwój zrównoważonego rolnictwa,
- Rozwój ekologicznego rolnictwa,
- Rewitalizacja społeczno-gospodarcza,
- Rozwój przedsiębiorczości w zakresie przetwórstwa żywności,
- Rozwój współpracy w sektorze rolno-spożywczym,
- Promocja produktów żywnościowych,
- Wzmacnianie powiązań funkcjonalnych i zrównoważony rozwój infrastruktury technicznej,
- Wielofunkcyjny rozwój gminny,
- Promocja i rozwój usług prozdrowotnych oraz gospodarki senioralnej,
- Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych i rozwój usług wolnego czasu,
- Włączenie społeczne,
- Wspieranie oddolnych inicjatyw i poprawa efektywności zarządzania.

Należy podkreślić w odniesieniu do rozwoju gminy, że przyjmując nowy model funkcjonalno-przestrzenny rozwoju Gminy Żmudź, w określeniu zadań i celów planowania przestrzennego w latach 2022-2030 konieczne będzie zastosowanie zasad zrównoważonego, zintegrowanego, długofalowego i trwałego rozwoju opartego na endogenicznych potencjałach. Filary zrównoważonego rozwoju są tożsame z celami zrównoważonego i zintegrowanego planowania przestrzennego. Planowanie ładu przestrzennego Gminy Żmudź w celu spójnego rozwoju, uwzględniającego zasady inkluzji i polegać będzie na:

- dostosowaniu przestrzeni zabudowy do potrzeb rozwoju Gminy Żmudź,
- zapewnieniu równego traktowania użytkowników przestrzeni w skali gminy i szerzej w układzie ponadlokalnym, regionalnym,
- kompleksowym przygotowaniu terenu do modernizacji istniejącej infrastruktury (zagospodarowanie zbiorników wodnych),
- zapewnieniu rozwoju w zakresie urbanizacji, gospodarki i ochrony środowiska dla potrzeb przyszłych pokoleń - mieszkańców Gminy Żmudź,

²⁶ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030.

- ochronie klimatu, zasobów surowcowych i środowiska przyrodniczego (powietrza, wody, gleby),
- ochronie dóbr kultury materialnej,
- ograniczeniu szkodliwych emisji do atmosfery,
- oszczędzaniu energii poprzez wykorzystywanie odnawialnych źródeł (energia słoneczna, wiatrowa, wodna itp.),
- utylizacji odpadów i wdrażaniu technologii produkcji przemysłowej i rolniczej przyjaznej otoczeniu,
- zaspokojeniu potrzeb zdrowotnych, kulturalnych i socjalnych mieszkańców,
- zachowaniu ładu przestrzennego (urbanistycznego i architektonicznego) zgodnie ze współczesnymi standardami.²⁷

Oczekiwania ze strony *Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju* oraz *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego* dotyczące planowania przestrzennego formułowane są przede wszystkim jako zapewnienie ładu przestrzennego określonego wieloma szczegółowymi aktami legislacyjnymi. Dlatego dla Gminy Żmudź powinien powstać nowy *Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego* tj. dokument, w którym wypis i wyrys będzie zawierał wszystkie uwarunkowania zrównoważonego rozwoju, który będzie odpowiadał obecnym potrzebom. Na mapy stanowiące integralną część planów zagospodarowania przestrzennego winny być naniesione również obszary chronione (jak np. Natura 2000), co uwolni inwestorów od obowiązku prowadzenia postępowania środowiskowego.

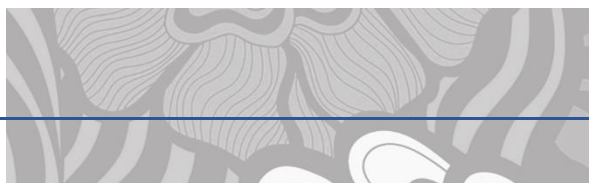
Wszystkie analizy i uzgodnienia związane z lokalizacją inwestycji w Gminie Żmudź w latach 2022-2030 będą wykonane w ramach zrównoważonego i zintegrowanego planowania przestrzennego. Znaczenie kluczowe dla kształtowania trwałego i długofalowego rozwoju będzie odgrywała integracja ładu przestrzennego i ekologicznego. Tego typu integracja może i powinna, pozwalać na racjonalne oraz harmonijne rozwijanie obiektów i urządzeń szeroko rozumianej infrastruktury, w tym infrastruktury technicznej.

Gmina skupi się rozwoju endogenicznego potencjału (wskazanego w diagnozie) wynikającego z walorów przyrodniczych, bioróżnorodności (dobre gleby, klimat, rolnictwo, baza surowca), wartości kulturowych, dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, zabytków, tradycji, wartości duchowych - wypracowanych przez całe pokolenia, które można i powinno się wykorzystać. Budując różnorodność funkcjonalną (wielofunkcyjność) Gmina Żmudź zbuduje w latach 2022-2030 trwałą przewagę konkurencyjną, ujmując w modelu funkcjonalno-przestrzennym rozwoju zarówno profil rolniczy, jak i profil turystyczny (rozwój usług ekosystemowych, rozwój ekologii, rozwój edukacji, rozwój srebrnej gospodarki, rozwój agroturystyki), korzystając m. in. ze środków pomocowych UE i rządu, które będą przekazane na rewitalizację społeczno-gospodarczą.

Istotnymi elementami zrównoważonego modelu funkcjonalno-przestrzennego rozwoju Gminy w latach 2022-2030 są działania budujące trwałą przewagę konkurencyjną gminy oraz powiązania funkcjonalne z innymi JST:

- projekty i inwestycje z innymi JST oraz organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorcami,

²⁷ Serwis: *Buduj z głową*, <https://www.bzg.pl/>

- rozwój infrastruktury (drogowej, atrakcji turystycznych, zagospodarowanie zbiorników wodnych),
- rewitalizacja społeczno-gospodarcza miejsc zagrożonych trwałą marginalizacją społeczno-gospodarczą,
- zrównoważone, ekologiczne, ekstensywne rolnictwo,
- ekonomia społeczna i solidarna (zakładanie organizacji pozarządowych, spółdzielni itp.),
- współpraca z innymi JST, Samorządem Województwa Lubelskiego, Rządem oraz współpraca międzynarodowa,
- ochrona środowiska naturalnego (w tym rozwój energetyki OZE, budowa zbiorników retencyjnych),
- organizacja usług ekosystemowych,
- rozwój zaangażowania społecznego,
- wsparcie rozwoju innowacji, komercjalizacji wiedzy i współpracy B+R,
- wielopoziomowe zarządzanie.²⁸

W latach 2022-2030 należy zbudować wyraźny profil gospodarczy gminy we współpracy z przedsiębiorcami i gospodarzami, spółdzielniami, a także sąsiednimi gminami (oraz podmiotami z ich terenu). Konkurencyjny, zrównoważony, zintegrowany, wielofunkcyjny rozwój wykorzystujący endogeniczny potencjał gminy, uruchomi cały mechanizm rozwoju synergicznie połączonego zarówno ze wzrostem jakości życia, jak również wzrostem konkurencyjności gospodarczej. W tym celu, w sposób planowy wykorzystać należy również krwioobieg infrastrukturalny tj. drogi wojewódzkie stanowiące korytarze transportowe regionu.

Dla zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju Gminy Żmudź kluczowe znaczenie będzie miała współpraca z gminami o dominującej funkcji rolniczej. Intensywny rozwój przetwórstwa i przemysłu rolno-spożywczego realnie wpłynie na budowanie przewagi konkurencyjnej - w zakresie trwałej poprawy wzrostu gospodarczego oraz poprawy jakości życia w Gminie. Rozwój ekologicznego, zrównoważonego, innowacyjnego rolnictwa, przetwórstw i przemysłu rolno-spożywczego przyczyni się do długofalowego rozwoju endogenicznego potencjału Gminy i budowy trwał przewagi konkurencyjnej w obszarze gospodarki.

Wielofunkcyjny rozwój obszaru Gminy odgrywa istotną rolę w rozwoju gospodarki lokalnej, ponieważ wpływa na zwiększenie produkcji dóbr, poziomu zatrudnienia i dochodów ludności, dochodów budżetu gminy oraz wzrost liczby inwestycji zaspokajających potrzeby lokalne. Wspieranie przedsiębiorczości przez gminę może się przyczynić do zmiany postawy obywateli, którzy samodzielnie rozwiązują problemy i w wyniku własnej inicjatywy oraz aktywności przyczyniają się do zaspokajania potrzeb. Gmina może oddziaływać na tworzenie przedsiębiorstw poza sferą publiczną. Jej działania w różny sposób wpływają na przedsiębiorczość, stąd uzasadnione wydaje się podjęcie próby określenia możliwości działań gminy w tym zakresie (instrumenty wspierania przedsiębiorczości), stopnia wykorzystania dostępnych instrumentów oraz skuteczności podejmowanych działań:²⁹

²⁸ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030.

²⁹ Jw.

- instrumenty dochodowe wspierania przedsiębiorczości, a zwłaszcza stosowanie przez gminy stawek podatków niższych od maksymalnych oraz ulg i zwolnień dla lokalnych przedsiębiorców w zakresie podatku od nieruchomości, od środków transportowych, podatku rolnego i leśnego;
- instrumenty wydatkowe wspierania przedsiębiorczości, a zwłaszcza sposoby finansowania inwestycji, inwestycje realizowane w ciągu pięciu lat, inwestycje obecne oraz zamierzenia inwestycyjne, wysokość wydatków inwestycyjnych ogółem, na jednego mieszkańca oraz z podziałem na działy, sposoby współpracy z podmiotami lokalnymi.

INSTRUMENTY WSPIERANIA ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W GMINIE ŻMUDŹ DO 2030³⁰:

- **Promocja gminy**, a zwłaszcza nakłady na promocję i działania promocyjne gminy, korzystanie z firm zewnętrznych, adresatów promocji, programy wspierania promocji lokalnych produktów,
- **Działalność gospodarcza gminy**, a zwłaszcza spółki z dominującym udziałem gminy, usługi kupowane od firm lokalnych, prywatyzacja przedsiębiorstw komunalnych, sposób ustalania cen usług komunalnych,
- **Gospodarowanie mieniem gminy**, a zwłaszcza sprzedaż lub dzierżawa majątku gminnego, strategię zarządzania mieniem gminy, użytkowanie wieczyste, nabywanie, scalanie, zbrojenie i podział gruntów, politykę czynszową najmu, dzierżawy oraz użyczenia, wnoszenie mienia do spółek, formy prywatyzacji w gminie, plan zagospodarowania przestrzennego, bazy danych dotyczących nieruchomości oraz zasady zbywania, nabywania, zamiany i obciążania nieruchomości,
- **Lokalny plan rozwoju gospodarczego**, bieżącą analizę i udoskonalanie strategii rozwoju według zmieniających się potrzeb, cykliczne spotkania z przedsiębiorcami w celu poznania ich potrzeb, udział liderów lokalnych w procesie tworzenia strategii rozwoju, współpracę z innymi gminami w procesie tworzenia i udoskonalania strategii rozwoju, cele strategii rozwoju gospodarczego, specjalny program pomocy dla małych firm,
- **Tworzenie klimatu sprzyjającego przedsiębiorczości oraz specyficzne formy wspierania przedsiębiorczości**, a zwłaszcza spotkania i dyskusje okresowe z przedsiębiorcami na temat kierunków rozwoju gminy i efektywności realizacji strategii rozwoju gospodarczego, udział przedsiębiorców w tych działaniach, szybkie ścieżki dla projektów inwestycyjnych, udogodnienia administracyjne, szkolenia urzędników, politykę ośrodka pomocy społecznej, stabilność polityki podatkowej i czynszowej gminy, ułatwiony dostęp do infrastruktury technicznej, współpracę gminy z innymi instytucjami i organizacjami wspierającymi przedsiębiorczość, wiedzę gminy co do rodzaju kwalifikacji, na które występuje zapotrzebowanie ze strony lokalnych przedsiębiorców, organizację szkoleń podnoszących kwalifikacje oraz ułatwiających prowadzenie działalności gospodarczej, finansowanie ośrodków doradczych dla firm, współpracę gminy

³⁰ Michał Flieger, *Proces budowy przewagi konkurencyjnej w gminie o profilu turystycznym*, Edukacja Ekonomistów i Menedżerów, 3 (41) 2016.

z placówkami badawczymi, tworzenie inkubatorów, parków technologicznych, agencji rozwoju lokalnego oraz ośrodków doradczo-szkoleniowych, systemy gromadzenia i zarządzania informacjami pomocnymi w zarządzaniu przedsiębiorstwem, przedsięwzięcia *venture capital* z udziałem gminy, tworzenie funduszy gwarancyjnych, organizację konkursów na najlepszy produkt, firmę i przedsiębiorstwo, organizację wycieczek zagranicznych dla przedsiębiorców lokalnych.³¹

Turystyka (usługi ekosystemowe, usługi czasu wolnego, agroturystyka) na terenie Gminy Żmudź - jako branża współtowarzysząca rolnictwu oraz przemysłowi/ przetwórstwu rolno-spożywczemu - stanowi instrument osiągnięcia szerszych celów rozwojowych gminy, jak: zwiększenie zatrudnienia, spójność gospodarcza i społeczna, zrównoważony rozwój.

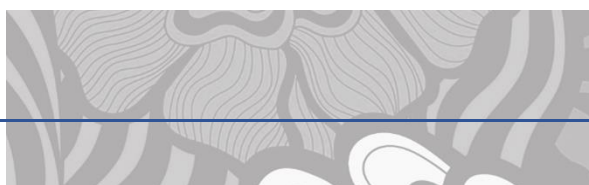
Wiąże się to z różnorodnością oczekiwań władz samorządowych wobec turystyki jako dziedziny gospodarki (nowa baza ekonomiczna rozwoju lokalnego, regeneracja czy dywersyfikacja lokalnej struktury gospodarczej, czynnik poprawy wizerunku, rewaloryzacji dziedzictwa kulturowego i przestrzeni gminnej, podniesienia jakości życia, czynnik sprzyjający lokalizacji działalności gospodarczej itd.). Rośnie przy tym zainteresowanie ekonomicznymi skutkami rozwoju turystyki w gminie. Wiele zależy przy tym od postaw władzy lokalnych wobec procesów rozwojowych w turystyce na obszarze gminy, które mogą przejawiać się w: kreowaniu popytu turystycznego, reagowaniu na popyt turystyczny (wspieranie bądź osłabianie) czy pasywności, obojętności władz gminnych. Wyrazem tych postaw będzie prowadzona polityka lokalna.³²

Pozarolnicza działalność gospodarcza prowadzona na obszarze Gminy Żmudź jest uważana za niezbędną do rozwoju gospodarczego tego terenu. Ma ona istotne znaczenie dla gospodarstw rolnych działających szczególnie na terenach o mniej korzystnych warunkach dla produkcji rolnej. Najważniejszym kierunkiem rozwoju obszaru gminy będzie wzrost jej gospodarczej różnorodności, również poprzez szersze wdrożenie mechanizmów ekonomii społecznej i solidarnej. Zachodzić to może przede wszystkim poprzez wzbogacanie struktury funkcjonalnej, tj. rozwijanie nowych funkcji społeczno-gospodarczych. Gmina Żmudź we współpracy z innymi gminami powinna zbudować sieciowy produkt turystyczny w latach 2022-2030.

Zintegrowany produkt turystyczny w działaniach promocyjnych Gminy Żmudź powinien być zdefiniowany, opisany i określony profesjonalnie ponadlokalną strategią marki turystycznej tego obszaru. Dzisiejsi turyści coraz częściej poszukują markowych produktów turystycznych. Dlatego tak ważna jest współpraca gmin powiatu chełmskiego oraz powiatów ościennych, aby w efekcie wykształcić nie tylko markowy produkt, ale i tworzyć pozytywny wizerunek całego obszaru.

³¹ Jw.

³² Justyna Majewska, Samorząd terytorialny w kształtowaniu funkcji turystycznej gminy, rozprawa doktorska. Promotor: Prof. dr hab. Grzegorz Gołębowski, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Wydział Ekonomii, Poznań 2008.

Markowe produkty turystyczne oraz produkty lokalne Gminny oraz współpracujących z nią partnerów powinny wykazywać następujące cechy:

- **atrakcyjność** - oferta, która budzi zainteresowanie, ciekawość, pragnienie.
- **niematerialność** - związana z motywami podróży lub zakupu towaru,
- **komplementarność** - potrzeby turysty zaspokajane są dzięki świadczonym usługom różnych przedsiębiorstw, np. usługi noclegowe, gastronomiczne, transportowe,
- **podatność produktów na substytucję** - występującą w przypadku produktów konkurencyjnych,
- **kompleksowość** - czyli oferowane dobra i usługi,
- **otwartość** - tzn. uprzejme przyjmowanie turystów,
- **rozpoznawalność** - która ma związek z prowadzonymi działaniami marketingowymi,
- **dostępność** - czyli oferta produktu adekwatnego do potrzeb turystów.³³

Warunkiem koniecznym do stworzenia produktu zintegrowanego jest realizowanie zinstytucjonalizowanych czynności (stowarzyszenie, spółka, fundacja). Efektem działań współpracy samorządu terytorialnego z podmiotami gospodarki turystycznej oraz organizacjami turystycznymi jest wytworzenie zintegrowanego produktu turystycznego (oferty turystycznej). Zintegrowany produkt turystyczny powinien posiadać elementy świadczące o istnieniu obszarowego produktu turystycznego, ale i uwzględniać formy aktywności i współpracy podmiotów samorządowych, organizacji i przedsiębiorców.³⁴

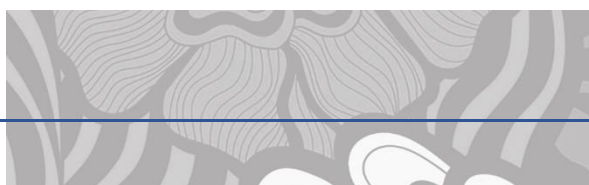
Gmina Żmudź w *Strategii rozwoju produktu turystycznego* oraz budowy zintegrowanego produktu turystycznego z innymi JST, powinna korzystać z rozwiązania tworzenia wiosek tematycznych. Wioska tematyczna³⁵ - czyli wieś z motywem przewodnim - to innowacyjny sposób na ożywienie gospodarki wiejskiej oraz zapewnienie mieszkańcom wsi alternatywnych dochodów. Stosowanie innowacyjnych rozwiązań pozwoli przygotować spójną i atrakcyjną ofertę - zbudowaną na bazie zasobów przyrodniczych, kulturowych i historycznych, a także oryginalnych tematów, które odpowiadają na potrzeby turystów, uczniów, studentów, seniorów. Taki sposób postępowania pozwoli przyciągnąć na tereny wiejskie Gminy Żmudź turystów oraz zintegrować mieszkańców. Właściwe zastosowanie inkluzji (włączenia osób niepełnosprawnych) budowy przyjaznych rozwiązań architektonicznych znacznie rozszerzy dostęp do udostępnianych atrakcji i produktów.

Gmina Żmudź dzięki nowemu, zrównoważonemu i zintegrowanemu modelowi funkcjonalno-przestrzennemu na nowo zdefiniuje swoją tożsamość. W budowaniu zintegrowanego produktu turystycznego Gmina oraz partnerzy muszą skupić się na trzech podstawowych elementach:

- położyć nacisk na integrację społeczną i zaangażowanie we wspólnym budowaniu nowego obrazu miejscowości. Głównym rezultatem nie jest tu

³⁴ Jw.

³⁵ <https://wioska-tematyczna.pl/>

wyłącznie korzyść finansowa i rozwój ekonomiczny, ale więzi budujące współpracę mieszkańców,

- „tematyczność” np. dziedzictwo kulturowe, dziedzictwo twórczości ludowej, dziedzictwo kulinarne, dziedzictwo przyrody,
- należy opierać się na budowie więzi pomiędzy miejscowościami tematycznymi, łącząc je właśnie w partnerstwo - różnorodność kultur, tradycji, obyczajów. To partnerstwo o wymiarze nie tylko ekonomicznym, ale przede wszystkim społecznym, wzmacniające siłę oddziaływania i dające wzajemne wsparcie. Tak więc podstawowi odbiorcy to społeczności lokalne, a dopiero docelowi to klienci partnerstwa jako przedsiębiorstwa społecznego - czyli turyści indywidualni i grupowi, klienci biznesowi, szkoły i jednostki oświatowe.³⁶

Rozwój Gminy powinien dokonywać się równocześnie i harmonijnie w sferze: społecznej, kulturowej, gospodarczej, przestrzennej i przyrodniczej. Jest on niezbędnym warunkiem:

- wzrostu atrakcyjności lokalizacyjnej,
- wzrostu rangi gminy w otoczeniu, a w konsekwencji wzrostu liczby mieszkańców, podmiotów gospodarczych i turystów,
- tworzenia warunków do powstawania atrakcyjnych miejsc zatrudnienia i spadku rozmiarów bezrobocia,
- wzrostu dochodów indywidualnych mieszkańców i dochodów budżetu gminy, a w konsekwencji wzrostu jakości życia mieszkańców wskutek coraz lepszego zaspokajania ich zbiorowych potrzeb.³⁷

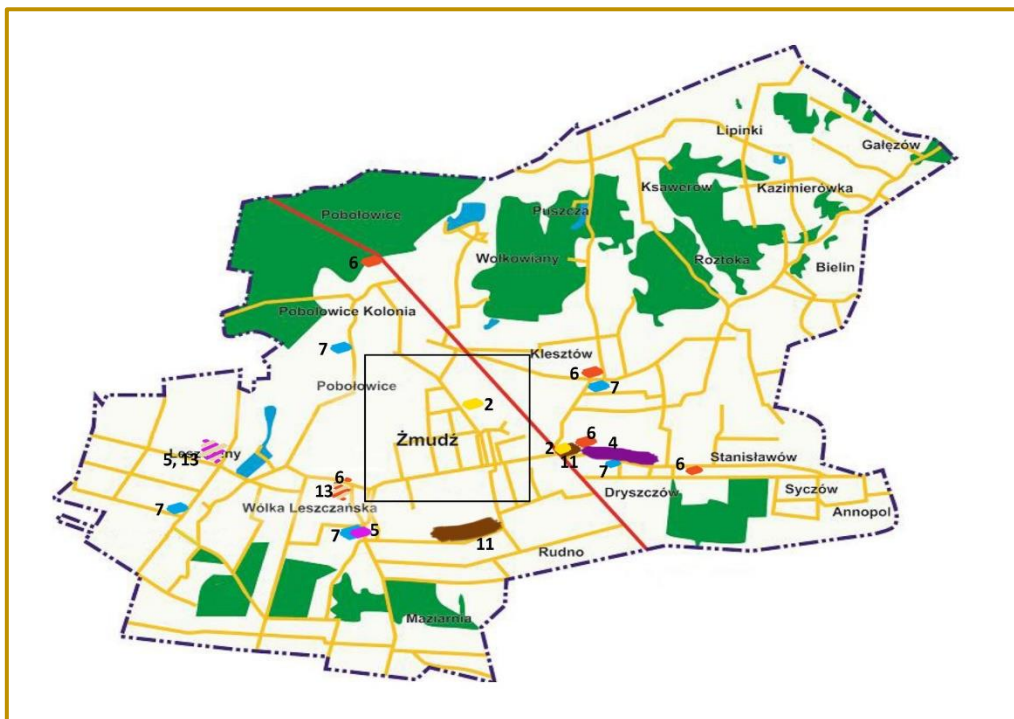
Do przedsięwzięć, w które powinna włączyć się Gmina Żmudź w wymiarze ponadlokalnym, które swoim zasięgiem wykraczają poza granice gminy/ powiatu o charakterze partnerskim, angażujących szerokie grono interesariuszy, zarówno z sektora publicznego, jak i prywatnego powinny należeć przedsięwzięcia/projekty o strategicznym znaczeniu, których realizacja wpłynie na dynamizację rozwoju regionu lubelskiego. Projekty te powinny powstać w oparciu o partnerską współpracę samorządów, środowiska biznesu, społeczeństwa obywatelskiego oraz przedstawicieli świata nauki. Stąd ważne jest tworzenie partnerstw i zawieranie porozumień dla realizacji wspólnych przedsięwzięć oraz inicjatyw.

³⁶ Tam, gdzie miejsca mają duszę. Model tworzenia miejscowości tematycznych, Bartłomiej Głuszak, prof. zw. dr hab. Maria Mendel, Jola Prokopowicz, Karolina Lubak, Anna Łebek-Obrycka, ESWIP 2012, Publikacja bezpłatna.

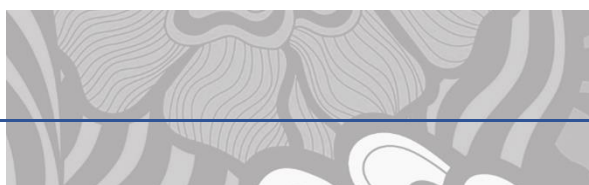
³⁷ Marek Ziółkowski, Strategiczne zarządzanie rozwojem gminy, RUCH PRAWNICZY, EKONOMICZNY I SOCJOLOGICZNY Rok LXXVII – zeszyt 1 – 2015.

GŁÓWNE STREFY FUNKCJONALNE GMINY.

MAPA NR 5. UKAD STREF PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNY - GMINA ŻMUDŹ.³⁸

³⁸ Oprac. Urząd Gminy Żmudź.

1. Strefa rozwoju rolnictwa - cała gmina
2. Strefa terenów inwestycyjnych
3. Strefa branży drzewnej
4. Strefa Budownictwa mieszkaniowego
5. Strefa ekonomii społecznej dla seniorów i osób niepełnosprawnych
6. Strefa dziedzictwa kultury
7. Strefa Kapitału społecznego
8. Strefa edukacji i sportu
9. Strefa handlu
10. Strefa infrastruktury - cała gmina
11. Strefa ochrony środowiska naturalnego
12. Strefa zbiorników wodnych
13. Strefa obszaru rewitalizacji
14. Strefa usług publicznych

MAPA NR 6. UKŁAD DROGOWY GMINA ŻMUDŹ.³⁹

³⁹ Źródło: www.powiat.chelm.pl/mapa/

1. STREFA ROZWOJU ROLNICTWA.

Charakterystyka: Tradycyjna produkcja rolna, głównie uprawa pszenicy, rzepaku, buraków cukrowych i kukurydzy. Strefa obejmuje grunty orne zlokalizowane na terenie całej gminy. Ponadto hodowla bydła mlecznego i mięsnego prowadzona przez pojedyncze gospodarstwa zlokalizowane na terenie całej gminy. W gminie brak tradycji upraw ziół, roślin leczniczych czy też szkółkarstwa drzew owocowych i krzewów.

Lokalizacja: Cała gmina.

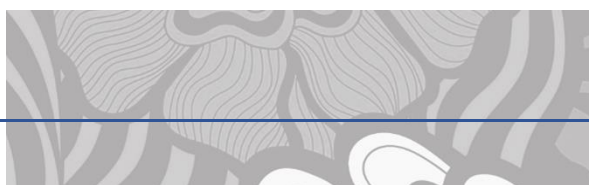
Uwarunkowania: Dostęp do dobrej jakości dróg dojazdowych do gruntów rolnych i możliwość wywozu płodów rolnych w różnych warunkach atmosferycznych. Optymalne wykorzystanie jakości danej gleby, ochrona przed degradacją jakości gleb, ochrona przyrodnicza, wzrost wiedzy rolników i ich świadomości dotyczącej zrównoważonego rozwoju. Dywersyfikacja produkcji rolnej. Zachowanie rolniczego/wiejskiego charakteru gminy. Dostęp do punktów skupu, przechowalni i przetwórstwa.

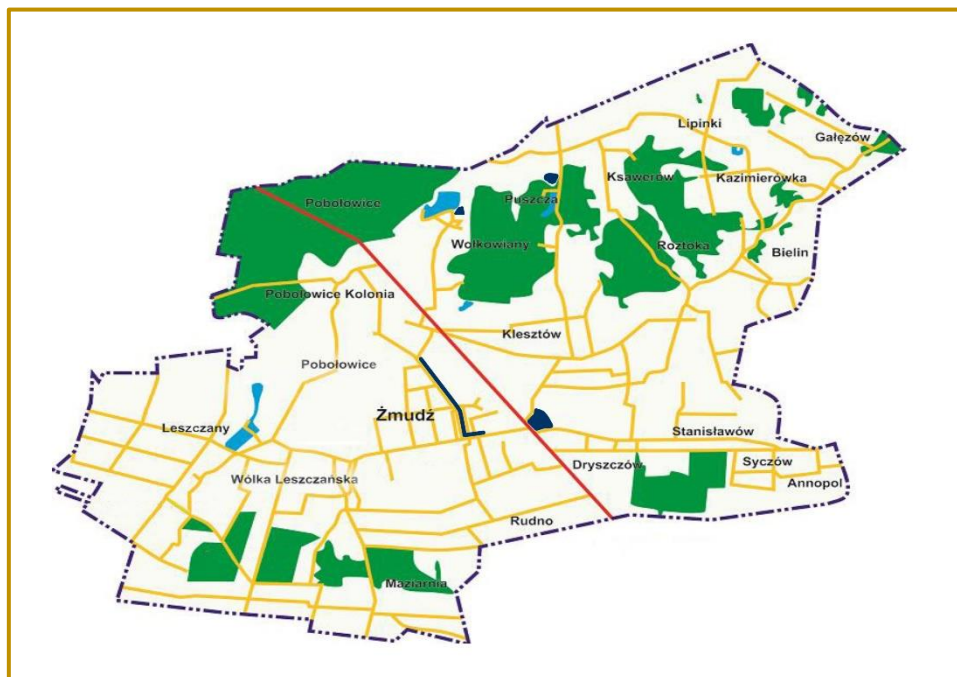
2. STREFA TERENÓW INWESTYCYJNYCH.

Charakterystyka: Obszary pełniące kluczową rolę dla rozwoju gospodarczego gminy, zlokalizowane w miejscowości Żmudź oraz w miejscowości Dryszczów przy drodze wojewódzkiej 844, w większości na terenach uzbrojonych w sąsiedztwie podmiotów gospodarczych.

Lokalizacja: Żmudź, Dryszczów.

Uwarunkowania: Tereny posiadają dostęp do drogi powiatowej, wojewódzkiej i terenu uzbrojonego, zapewnienie odpowiedniej infrastruktury dla osób korzystających ze strefy (pracownicy, interesanci, kontrahenci), zwiększanie atrakcyjności gospodarczej i inwestycyjnej gminy, porządkowanie, uzupełnianie i kreowanie nowej struktury przestrzennej, zwiększenie miejsc pracy, koncentracja obszarów wzdłuż obecnych ciągów komunikacyjnych, minimalizowanie negatywnych skutków chaotycznej organizacji przestrzeni dla ludzi, infrastruktury i środowiska, łatwy dostęp dla pracowników.

MAPA NR 7. TERENY INWESTYCYJNE.⁴⁰

3. STREFA ROZWOJU BRANŻY DRZEWNEJ (tartaki, zakłady stolarskie, zakłady meblarskie).

Charakterystyka: Obszary rozwijające się w kierunku branży drzewnej, nowe profile działalności, potencjał w tym kierunku ze względu na naprężenie działające tartak w Żmudzi.

Lokalizacja: Żmudź.

Uwarunkowania: Dostęp do drogi publicznej, bliskość terenów leśnych, zapewnienie odpowiedniej infrastruktury dla osób korzystających ze strefy (pracownicy, interesanci, kontrahenci), zwiększanie atrakcyjności gospodarczej i inwestycyjnej gminy, porządkowanie, uzupełnianie i kreowanie nowej struktury przestrzennej, zwiększenie miejsc pracy, minimalizowanie negatywnych skutków chaotycznej organizacji przestrzeni dla ludzi, infrastruktury i środowiska, łatwy dostęp dla pracowników.

4. STREFA ROZWOJU TURYSTYKI I OCHRONY WALORÓW PRZYRODNICZO - KRAJOBRAZOWYCH.

Charakterystyka nr 1.: Zalew „Dębowy Las”.

Lokalizacja: Wołkowiany, Pobołowice, 5 ha.

⁴⁰ Opracowanie: Urząd Gminy Żmudź.

Charakterystyka nr. 2.: Tereny pod agroturystykę w różnych miejscowościach gminy Żmudź.

Lokalizacja: gmina Żmudź.

Charakterystyka nr. 3.: Działalność Spółdzielni Socjalnej „Dębowy Las”.

Lokalizacja: Wołkowiany.

Charakterystyka nr. 4.: Zalew w Puszczy.

Lokalizacja: Puszcza, 3 ha.

Charakterystyka nr. 5.: Rezerwat Żmudź

Lokalizacja: Żmudź, 3 ha.

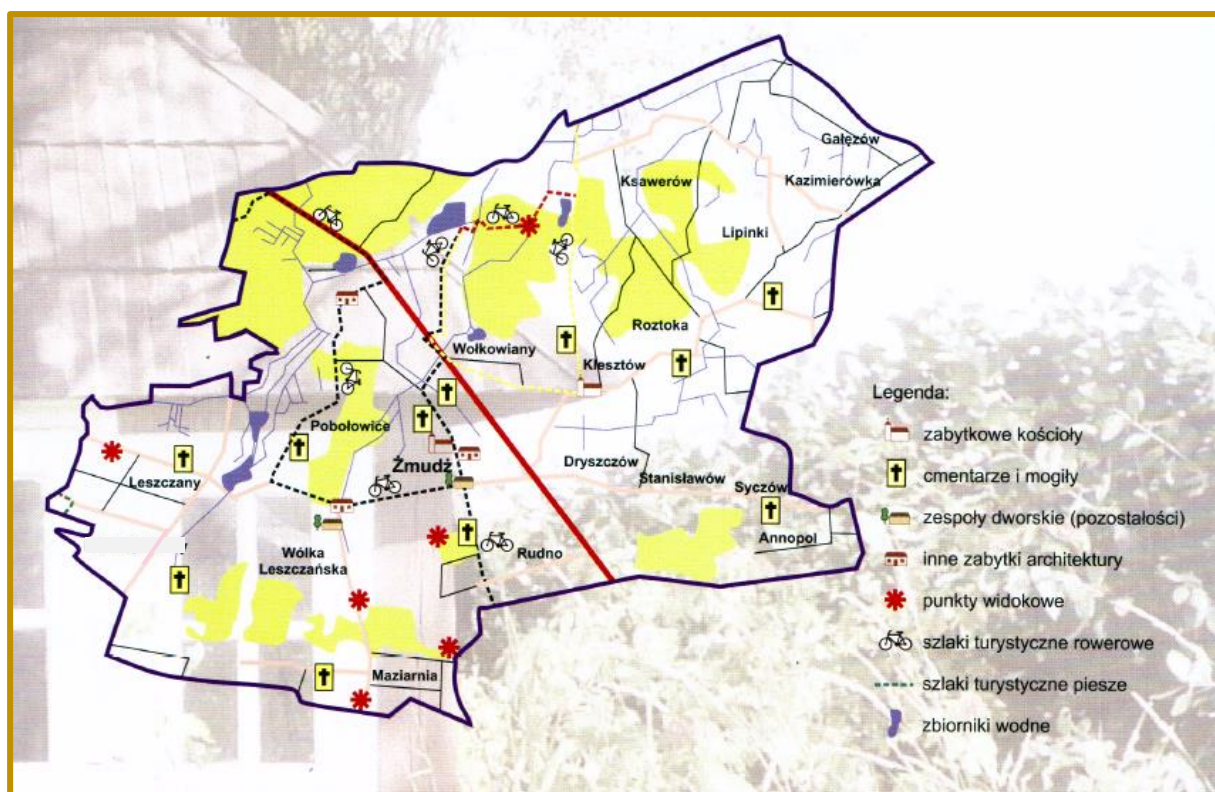
Charakterystyka nr. 6.: Trasa rowerowa „Malowniczy Wschód”

Lokalizacja: Maziarnia, Wólka Leszczańska, Pobołowice, Żmudź, Wołkowiany, Dryszczów, Klesztów, Puszcza, Lipinki.

Charakterystyka nr. 7.: Ścieżki rowerowe MTB stworzone w oparciu o trasy maratonów kresowych

Lokalizacja: drogi gminne i wewnętrzne na terenie Gminy Żmudź.

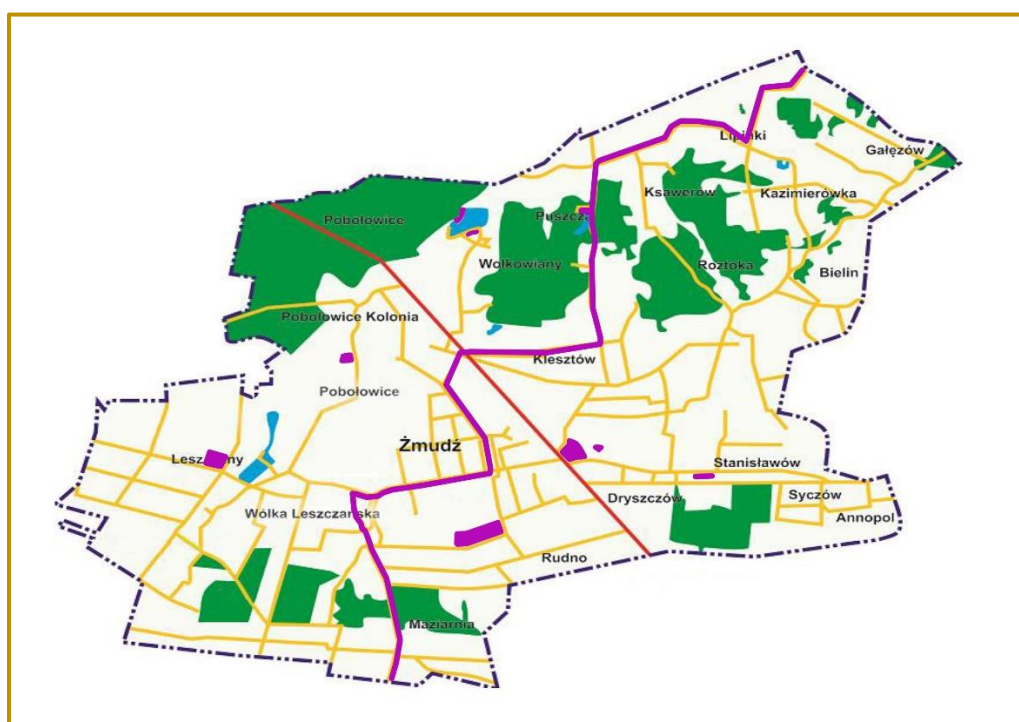
MAPA NR 8a. STREFA ROZWOJU TURYSTYKI I OCHRONY WALORÓW PRZYRODNICZO - KRAJOBRAZOWYCH.⁴¹

⁴¹ Opracowanie: Urząd Gminy Żmudź.

Uwarunkowania: Zapewnienie dostępu z dróg gminnych i powiatowych, stworzenie infrastruktury sprzyjającej rozwojowi danych działalności. Stworzenie warunków do powstawania nowych podmiotów świadczących niniejsze usługi, sieciowanie podmiotów działających w tej branży. Zwiększenie dostępności terenów zielonych, zorganizowanie ruchu na obszarach chronionych, pełne wykorzystanie potencjału przyrodniczego do stworzenia atrakcyjnej oferty aktywnego spędzania czasu wolnego (sport, rekreacja, wypoczynek, turystyka), a tym samym tworzenie warunków do rozwoju działalności gospodarczej. Poprawa jakości zamieszkania oraz atrakcyjności osadniczej. To obszary atrakcyjne pod względem przyrodniczym i krajobrazowym, pełniące głównie rolę rekreacyjno-społeczną i turystyczną.

MAPA NR 8b. STREFA ROZWOJU TURYSTYKI I OCHRONY WALORÓW PRZYRODNICZO - KRAJOBRAZOWYCH.⁴²

4. STREFA BUDOWNICTWA MIESZKANIOWEGO.

Charakterystyka: Budownictwo jednorodzinne i zagrodowe.

Lokalizacja: wzdłuż głównych ulic sołectw gminy ze szczególnym uwzględnieniem miejscowości Żmudź i Dryszczów, tj. tych miejscowości, gdzie zapisy planu zagospodarowania pozwalają na budownictwo mieszkaniowe

Charakterystyka: Budownictwo wielorodzinne, połączone z funkcją usługową.

⁴² Opracowanie: Urząd Gminy Żmudź.

Lokalizacja: Żmudź (tereny przyległe do osiedla w Żmudzi).

Uwarunkowania: dostęp do infrastruktury drogowej wojewódzkiej, gminnej i powiatowej, sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, elektryfikacji, sieci internetowej. Podnoszenie jakości życia i zamieszkania, kształtowanie, porządkowanie i uzupełnianie struktury przestrzennej.

5. STREFA EKONOMII SPOŁECZNEJ, DLA SENIORÓW I OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH.

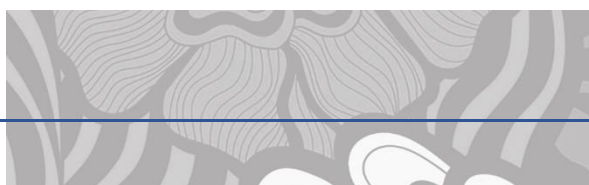
Charakterystyka: Strefa, gdzie osoby starsze i niepełnosprawne będą mogły spędzać czas oraz miejsce, w którym osoby samotne będą miały całodobową opiekę.

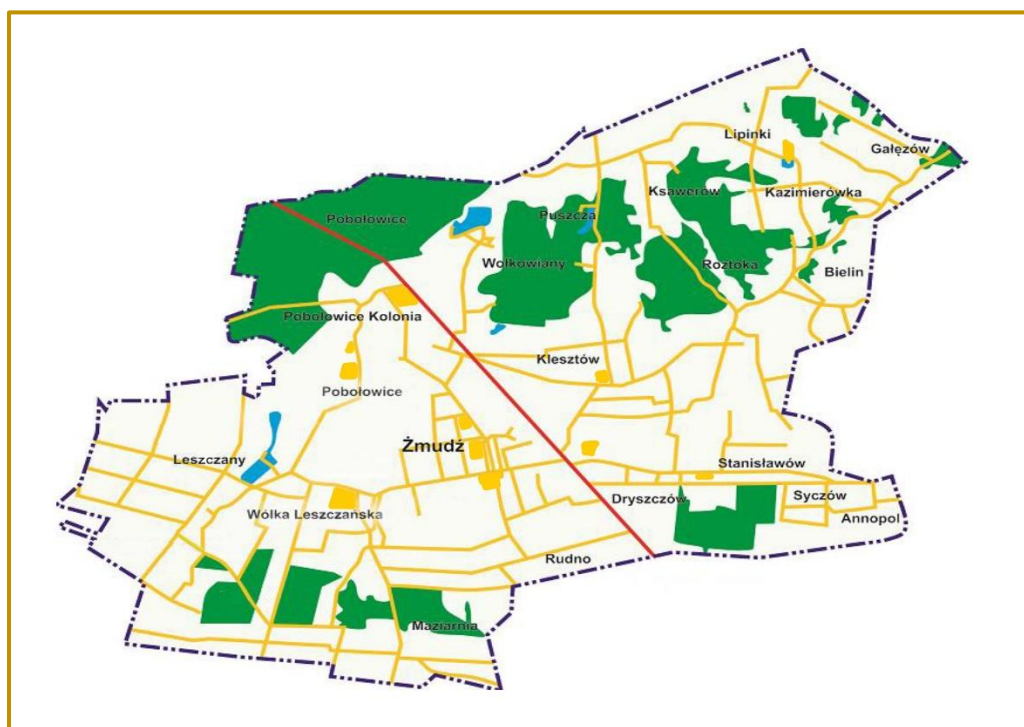
Lokalizacja: Wólka Leszczańska - teren przy Środowiskowym Domu Samopomocy, Wołkowiany - teren przy filii Środowiskowego Domu Samopomocy, Leszczany - teren przy byłej szkole podstawowej w Leszczanach.

Uwarunkowania: Dostęp do infrastruktury drogowej powiatowej i wojewódzkiej, remont pomieszczeń, pozyskanie środków na przebudowę budynków, dostosowanie ich do pobytu osób niepełnosprawnych. Remont pomieszczeń z przeznaczeniem na mieszkania socjalne.

6. STREFA DZIEDZICTWA KULTURY.

Charakterystyka: Kościół rzymskokatolicki w Żmudzi, Kościół rzymskokatolicki w Klesztowie, Kapliczka św. Jana Nepomucena w Dryszczowie, Park podworski w Wólce Leszczańskiej, Izba Regionalna w Stanisławowie, Gminne Centrum Kultury w Żmudzi, Ekspozycja tradycji pożarnictwa w Żmudzi, Stara Szkoła w Pobołowicach, Młyn wodno - gazowy w Pobołowicach, gorzelnia w Żmudzi.

MAPA NR 9. STREFA DZIEDZICTWA KULTURY.⁴³

Lokalizacja: Żmudź, Klesztów, Dryszczów, Wólka Leszczańska, Stanisławów, Pobołowice.

Uwarunkowania: Rozwój ośrodków, zagospodarowanie obiektów, promocja, wspólny łącznik.

7. STREFA ROZWOJU KAPITAŁU SPOŁECZNEGO.

Charakterystyka: Spółdzielnia socjalna „Dębowy Las”, Środowiskowy Dom Samopomocy „Wrzos” w Wólce Leszczańskiej z filią w Wolkowianach, Plac zabaw na osiedlu w Żmudzi, siłownia zewnętrzna przy Szkole Podstawowej w Żmudzi, Gminne Centrum Kultury w Żmudzi, świetlice wiejskie oraz obiekty powstałe w ramach planowanego zagospodarowania centrum miejscowości Żmudź.

Uwarunkowania: Rozwój tych obiektów, aby tętniły życiem, zachęcenie mieszkańców do korzystania z nich np. reaktywacja kół gospodyń, tworzenie kół zainteresowań, pikniki rodzinne, integracja. Zapewnienie odpowiedniej infrastruktury do pełnego korzystania z obiektów turystycznych, zarówno pod względem rozrywkowym jak i edukacyjnym. Zachowanie, ochrona i zrównoważone wykorzystanie systemu przyrodniczego. Zwiększenie ilości

⁴³ Opracowanie: Urząd Gminy Żmudź.

i dostępności terenów atrakcyjnych turystycznie, przeciwdziałanie degradacji środowiska przyrodniczego dla zapewnienia harmonijnego rozwoju życia mieszkańców gminy i pozyskania turystów, maksymalne wykorzystanie potencjału turystycznego do realizacji programów z zakresu rekreacji i wypoczynku. Zwiększenie atrakcyjności gminy pod względem turystycznym i inwestycyjnym.

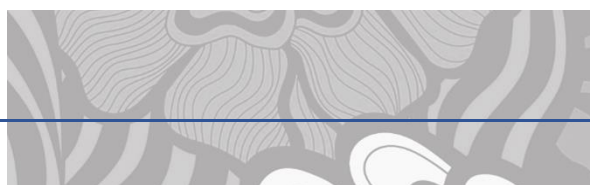
Termomodernizacja i przebudowa świetlic wiejskich, poprawa warunków sanitarnych w świetlicach.

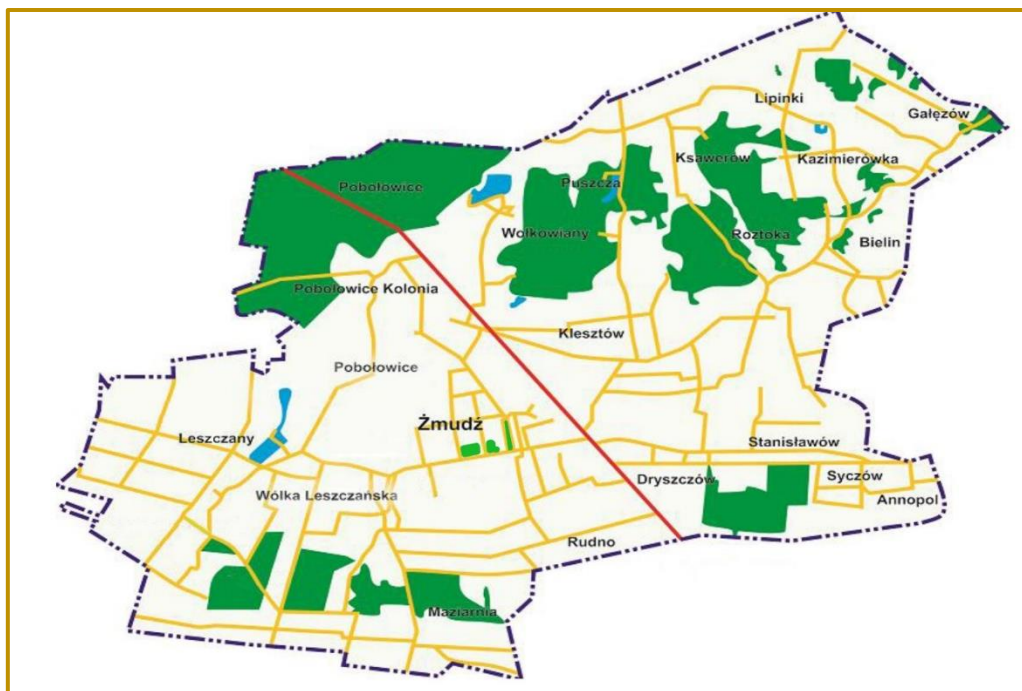
8. STREFA EDUKACJI I SPORTU (szkoła podstawowa, stadion i boisko tartanowe w Żmudzi).

Charakterystyka: lepsze wykorzystanie boiska sportowego w Żmudzi poprzez budowę zaplecza szatniowego, boisko tartanowe przy Szkole Podstawowej w Żmudzi oraz zagospodarowanie terenu pomiędzy boiskiem tartanowym a stadionem. Szkoła Podstawowa w Żmudzi.

Lokalizacja: Żmudź

Uwarunkowania: Stworzenie zajęć zachęcających mieszkańców do korzystania z boisk sportowych, tworzenie kół sportowych, zajęć sportowych, zdrowa rywalizacja. Zapewnienie dostępności z dróg publicznych, parkingi przy obiektach. Dostępność obiektów dla wszystkich mieszkańców. Wzmocnienie potrzeby dbania o zdrowy styl życia, kształtowanie nawyków spędzania czasu na świeżym powietrzu, wzrost poziomu zdrowia mieszkańców gminy oraz integracji społecznej. Wzrost konkurencyjności sportowej i społecznej względem innych gmin oraz atrakcyjności osiedleńczej oraz inwestycyjnej gminy. Dostosowanie obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych, zapewnienie bezpiecznej infrastruktury do przeprowadzania zajęć, modernizacja oraz dostosowywanie do zmieniających się technologii. Zapewnienie dostępu mieszkańcom gminy do wysokiego poziomu edukacji, stworzenie konkurencyjnych i atrakcyjnych warunków do nauki, zwiększenie subwencji przyznawanych gminie.

MAPA NR 10. STREFA EDUKACJI I SPORTU.⁴⁵

9. STREFA HANDLU.

Charakterystyka: Rozwój strefy handlu w centrum Żmudzi w otoczeniu sklepów Lewiatan Stokrotka i Groszek oraz na terenach po byłym GS.

Lokalizacja: Żmudź.

Uwarunkowania: Ukierunkowanie na profil działalności, stworzenie takiej strefy handlu codziennego na terenie po byłym GS w Żmudzi.

10. STREFA INFRASTRUKTURY.

Charakterystyka: Budowa, przebudowa dróg gminnych, powiatowych, przebudowa oraz budowa sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków, budowa sieci internetowej. Stan istniejącej infrastruktury drogowej jest niezadowolający. Natychmiastowej przebudowy wymaga powiatowa infrastruktura drogowa, która z powodu braku inwestycji w ciągu ostatnich ośmiu lat jest w dramatycznym stanie. Dalszej sukcesywnej przebudowy wymaga gminna sieć drogowa. Przebudowy i rozbudowy wymaga sieć kanalizacji sanitarnej, sieć wodociągowa i sieć szerokopasmowego internetu. Sieć wodociągową i kanalizacyjną rozbudowywać w miejscowościach o zwartej zabudowie.

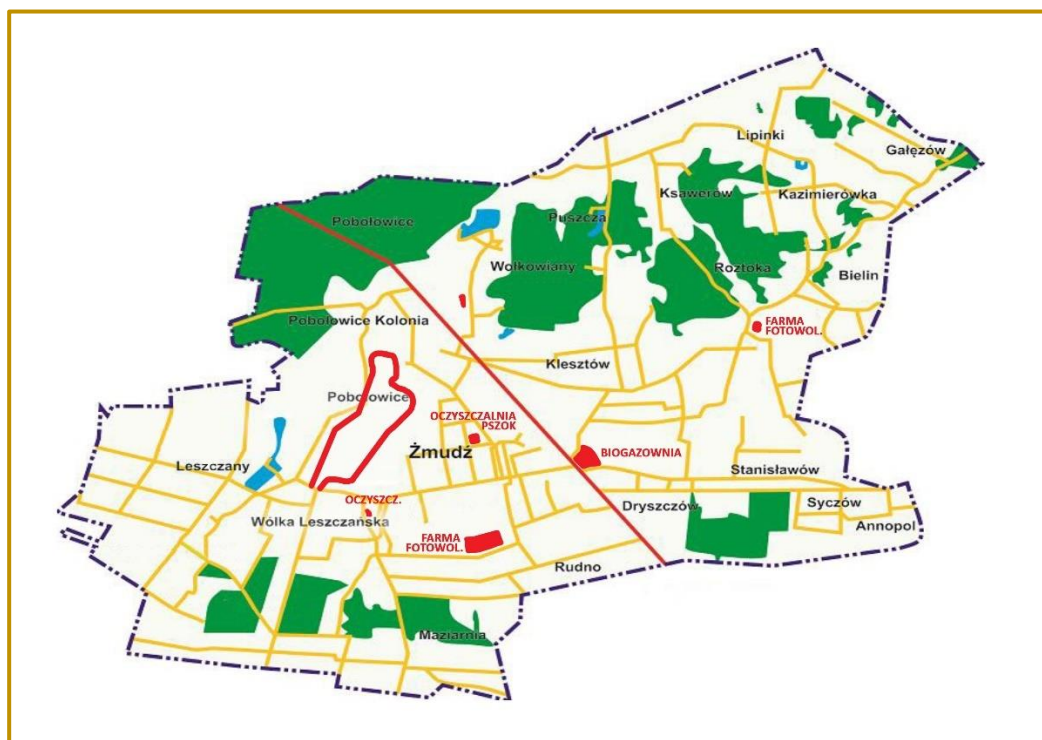
⁴⁵ Opracowanie: Urząd Gminy Żmudź.

Lokalizacja: Cała gmina.

Uwarunkowania: Poprawa dostępności transportowej gminy, poprawa warunków lokalizacyjnych i atrakcyjności inwestycyjnej. Zapewnienie dostępu do sieci kanalizacyjnej (lub przydomowych oczyszczalni ścieków) oraz sieci internetowej dla każdego mieszkańca gminy, poprawa jakości życia, zwiększenie atrakcyjności gospodarczej i inwestycyjnej gminy. Ochrona środowiska, minimalizowanie negatywnych skutków dla ludzi i infrastruktury.

11. STREFA OCHRONY ŚRODOWISKA NATURALNEGO.

MAPA NR 11 a. STREFA OCHRONY ŚRODOWISKA NATURALNEGO.⁴⁶ ■

Charakterystyka: przebudowa oczyszczalni ścieków w Żmudzi, budowa biogazowni, budowa farm fotowoltaicznych.

Lokalizacja: Żmudź, Dryszczów, Roztoka, Żmudź, Rudno, Wólkowy, Wólka Leszczańska

Uwarunkowania: przebudowa oczyszczalni ścieków w Żmudzi wraz z utworzeniem zlewni ścieków by odbierać ścieki od mieszkańców posiadających zbiorniki bezodpływowe, budowa biogazowni w Dryszczowie oraz zmiana planu zagospodarowania przestrzennego pod kątem możliwości budowy farm fotowoltaicznych o mocy zainstalowanej większej niż 500 Kw.

⁴⁶ Opracowanie: Urząd Gminy Żmudź.

Uwarunkowania: Rewitalizacja terenu po byłej szkole podstawowej w Leszczanach wraz z utworzeniem dziennego domu pobytu dla osób starszych oraz mieszkań socjalnych lub Centrum Innowacji Społecznych (warsztatów kultury). Rewitalizacja parku podworskiego w Wólce Leszczańskiej.

14. STREFA USŁUG PUBLICZNYCH.

Charakterystyka: Centrum gminy tworzy miejscowość Żmudź, znajduje się tam: Urząd Gminy, Urząd Stanu Cywilnego, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Bank Spółdzielczy, Poczta Polska, NZOZ, Gminne Centrum Kultury oraz Szkoła Podstawowa w Żmudzi. Instytucje zlokalizowane są w niedużej odległości od siebie, położone przy drodze publicznej, dobry dostęp do parkingów. Stan techniczny niektórych z nich wymaga modernizacji i dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych (Szkoła Podstawowa, Gminne Centrum Kultury).

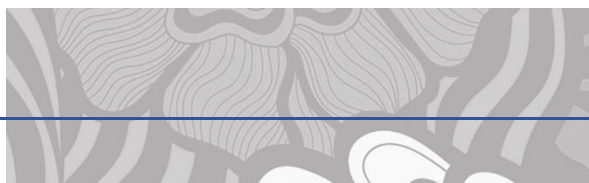
Lokalizacja: Żmudź.

Uwarunkowania: Dostęp z drogi powiatowej, dostosowanie przestrzeni do potrzeb osób niepełnosprawnych, zapewnienie wysokiego poziomu obsługi interesantów poprzez odpowiedni poziom infrastruktury technicznej. Budowanie roli miejscowości/gminy jako lokalnego lidera usług i handlu. Porządkowanie i uzupełnianie struktury przestrzennej. Zwiększanie potencjału gospodarczego, w tym wzmacnianie istniejących funkcji usługowych komercyjnych. Podnoszenie jakości życia mieszkańców poprzez zapewnienie dostępu do usług. Promocja dziedzictwa kulturowego.

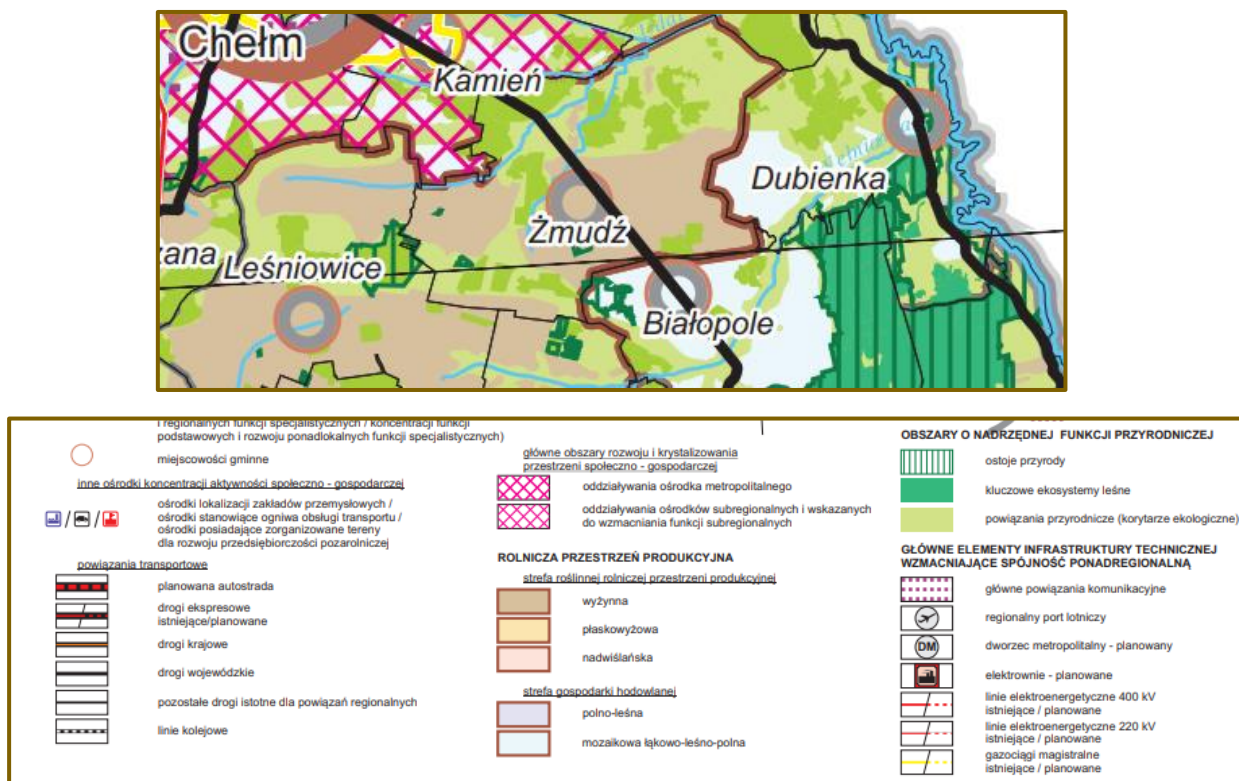
WSKAZANIA DOTYCZĄCE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENI GMINY ŻMUDŹ - PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO

1. Ochrona środowiska na terenie gminy dla zachowania walorów hydrograficznych zlewni (nierzadko o dużym znaczeniu dla rekreacji), w celu ochrony ilościowej i jakościowej zasobów wodnych, powinna obejmować ochronę planistyczną zlewni Wojstawki - Uchanie, **Żmudź**, Wojstawice, Leśniowice, Grabowiec, Siennica Różana, Kraśniczyn, Skierbieszów, Izbica, Krasnystaw, m. Krasnystaw. W planowaniu zagospodarowania obszarów szczególnie narażonych na zanieczyszczenia związkami azotu pochodzącymi ze źródeł rolniczych (OSN) wskazuje się obowiązek stosowania odpowiednich rozwiązań technicznych zapobiegających temu zjawisku oraz eliminowania potencjalnych ognisk zanieczyszczeń. Jako priorytetowe w tym zakresie wskazuje się gminy, na terenie których wyznaczone zostały OSN, tj.: Komarówka Podlaska, Wołyń, Głusk, Chełm i **Żmudź**.

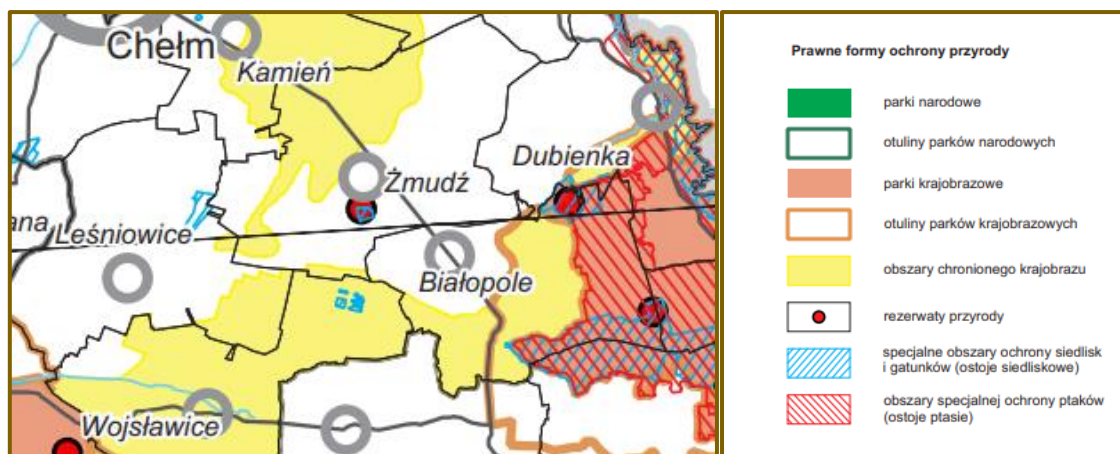
2. Wśród działań ukierunkowanych na zachowanie wartości obiektów dziedzictwa kulturowego jako priorytetowe uznaje się: ratowanie obiektów sakralnych np. kapliczka św. Jana Nepomucena.
3. W ramach rozwoju gospodarki rybackiej uznaje się za niezbędne: modernizację i odbudowę obiektów stawowych (ochronę terenów ogroblowanych przed zmianą ich przeznaczenia na cele inne, niż zbiorniki wodne): Żmudź (Stawy Leszczany).
4. Obszar funkcjonalny, na terenie, którego położona jest Gmina Żmudź, posiada znaczący środowiskowy i wielokulturowy potencjał rozwojowy. Charakteryzuje się wysokimi walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi wynikającymi z mało przekształconego środowiska, zarówno po polskiej, jak i po wschodniej stronie granicy. Wyodrębniony obszar jest częścią Paneuropejskiego Korytarza Ekologicznego, wiążącego ze sobą m. in.: Transgraniczny Obszar Chroniony „Polesie Zachodnie” i Transgraniczny Obszar Chroniony „Przełom Bugu”. O wielokulturowości świadczą zachowane unikalne obiekty architektury sakralnej (cerkwie i synagogi, miejsca kultu religijnego, cmentarze różnych wyznań) oraz architektury świeckiej. Dodatkowym elementem podnoszącym atrakcyjność turystyczno-kulturową tego obszaru jest występowanie obszarów cennych archeologicznie. Ponadto obszar ten jest przestrzenią nakładania się zagrożeń związanych z działalnością człowieka oraz zagrożeń naturalnych.
5. **Priorytet rozwojowy:** wykorzystanie walorów turystycznych dla ożywienia społeczno-gospodarczego obszaru. **Funkcje rozwojowe:** podstawowe - rolnicza, turystyczna.
6. **Wiodące kierunki zagospodarowania:** realizacja przejść granicznych dla ruchu lokalnego o charakterze turystycznym, rozwój drobnej przedsiębiorczości (w mikrostrukturach gospodarczych), wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych dla rozwoju turystyki, adaptacja zabudowy zagrodowej dla potrzeb rekreacji, utrzymanie użytkowania łąkowo-pastwiskowego terenów odpowiadających za naturalną retencję wód powodziowych.
7. **Zasady i warunki zagospodarowania:** utrzymanie naturalnej retencyjności doliny Bugu, użytkowanie doliny Bugu zapewniające zachowanie drożności i walorów przyrodniczych paneuropejskiego korytarza ekologicznego, ograniczanie osadnictwa do terenów niezagrażonych powodzią, rozwój zagospodarowania w dostosowaniu do charakteru kulturowego obszaru, zabezpieczenie obiektów kulturowych przed zagrożeniami naturalnymi (erozja brzegowa, powódzie).

MAPA NR 12. STRUKTURA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA. KIERUNKI ROZWOJU PRZESTRZENNEGO.⁴⁸

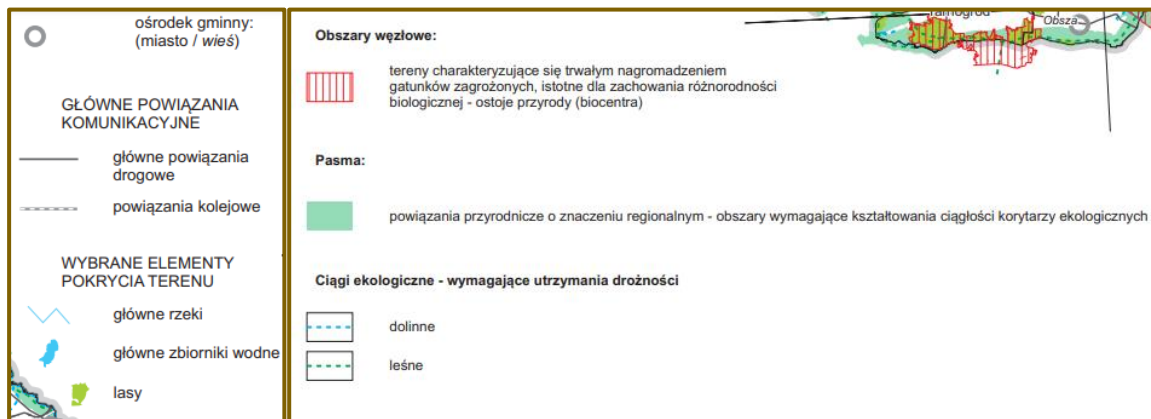
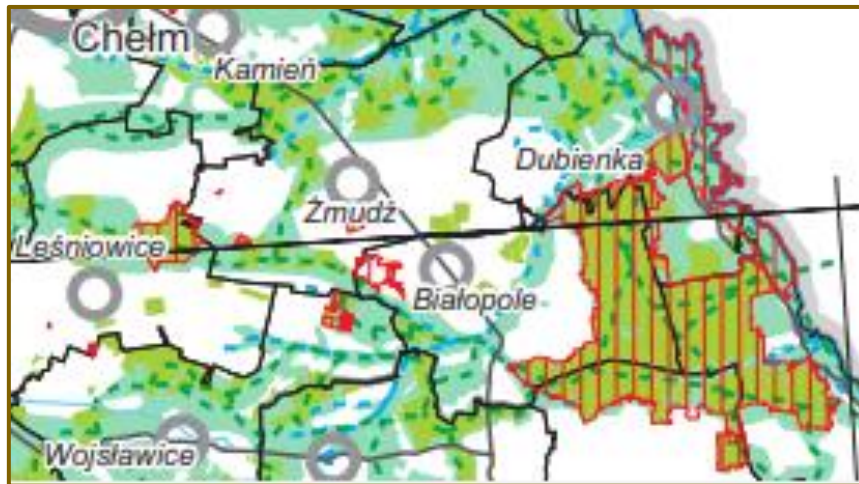
MAPA NR 13. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE. GLÓWNE ELEMENTY SYSTEMU OBSZARÓW CHRONIONYCH.⁴⁹

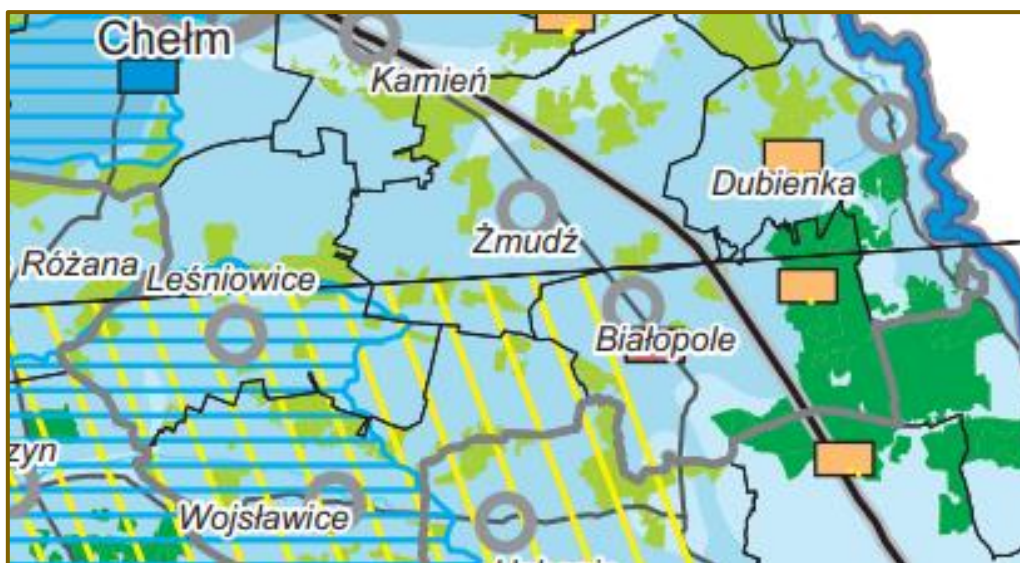
⁴⁸ Fragment z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego.

⁴⁹ Jw.

MAPA NR 14. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE. POWIĄZANIA PRZYRODNICZE.⁵⁰

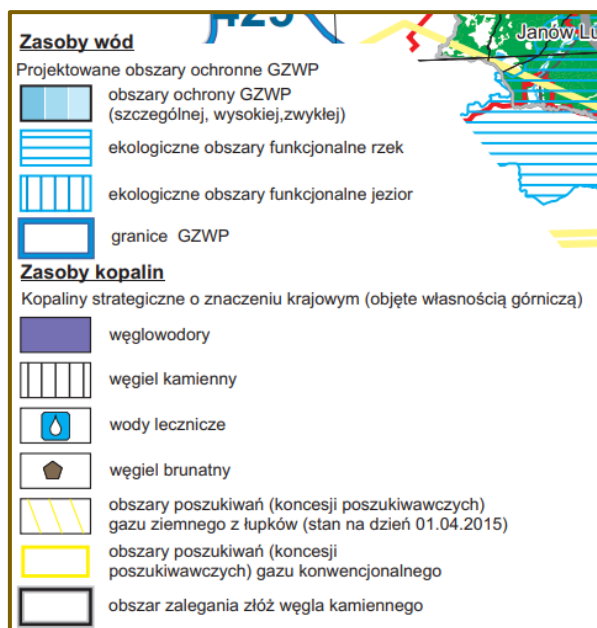
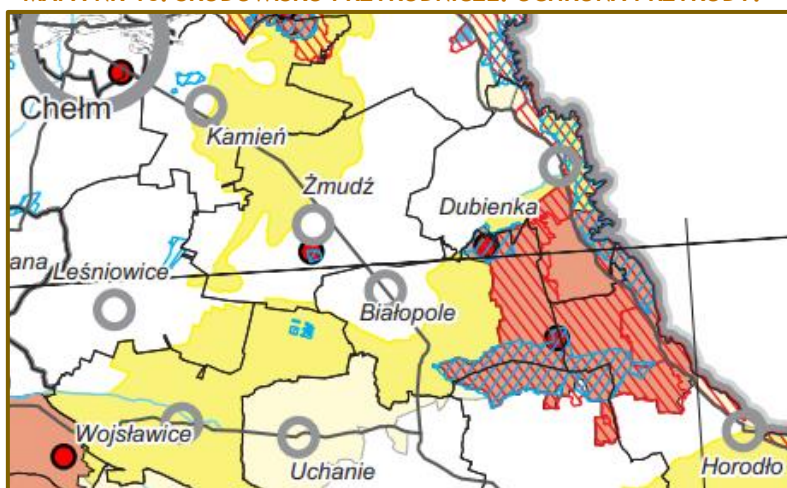

MAPA NR 15. GOSPODARKA WODNA I ZASOBY KOPALNE.⁵¹

⁵⁰ Fragment z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego.

⁵¹ Jw.

MAPA NR 16. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE. OCHRONA PRZYRODY.⁵²**Elementy krajowego systemu obszarów chronionych**

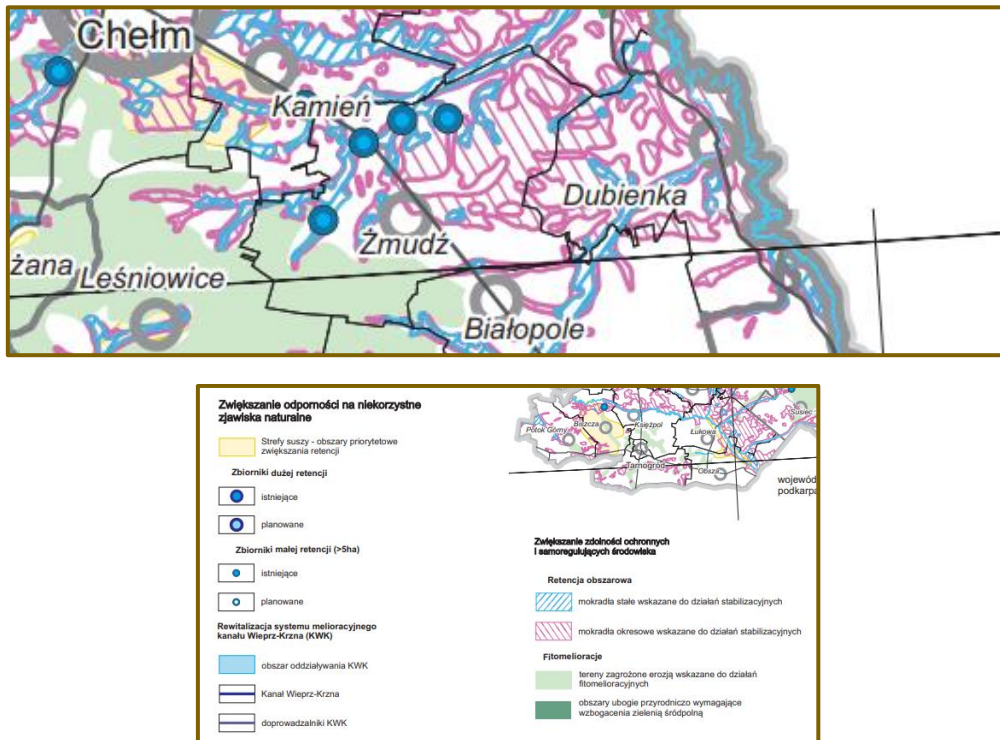
- Parki Narodowe
- Rezerваты przyrody
- Parki krajobrazowe
- Obszary chronionego krajobrazu

Elementy sieci Natura 2000

- Specjalne obszary ochrony siedlisk i gatunków (ostoje siedliskowe)
- Obszary specjalnej ochrony ptaków (ostoje ptasie)

⁵² Fragment z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego.

MAPA NR 17. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE. KSZTAŁTOWANIE ŚRODOWISKA.⁵³

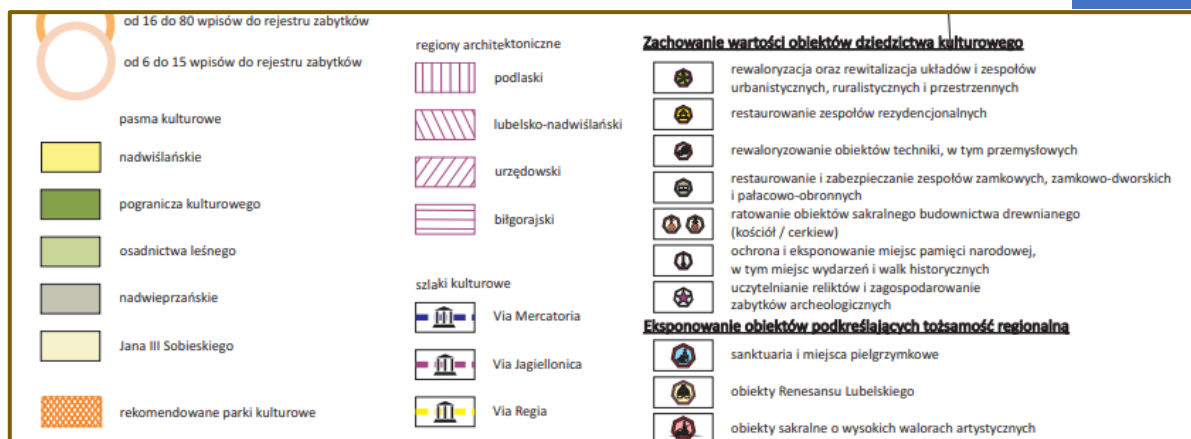

MAPA NR 18. DZIEDZICTWO KULTUROWE. OCHRONA I KSZTAŁTOWANIE TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ.⁵⁴

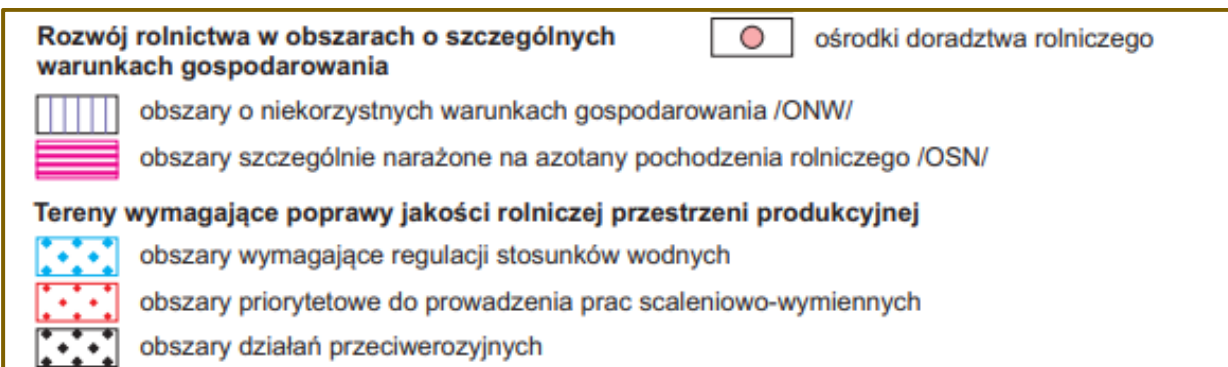
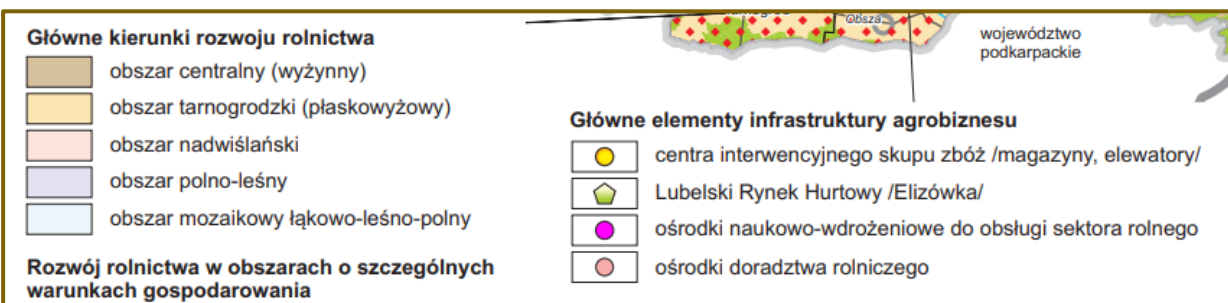
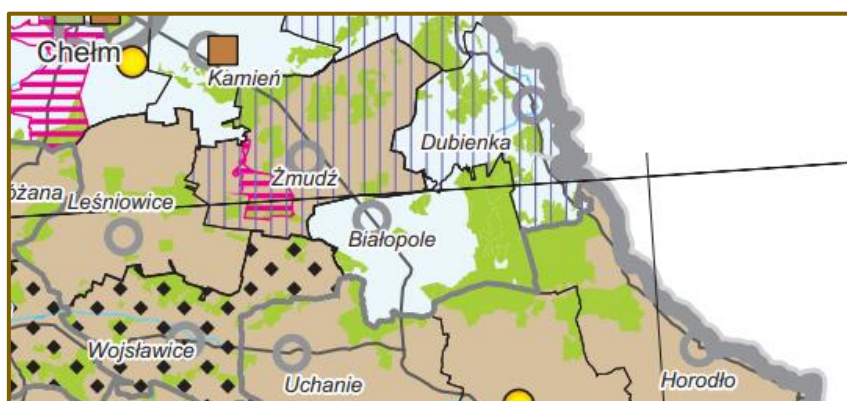

⁵³ Fragment z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego.

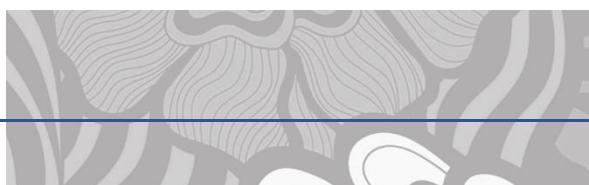
⁵⁴ Jw.

MAPA NR 19. GOSPODARKA. ROLNICTWO I LEŚNICTWO.⁵⁵

⁵⁵ Fragment z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego.

MAPA NR 20. GOSPODARKA. TURYSTYKA.⁵⁶

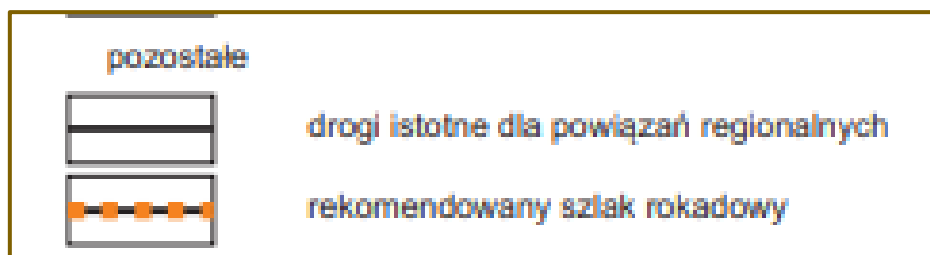
MAPA NR 21. INFRASTRUKTURA. TRANSPORT.⁵⁷

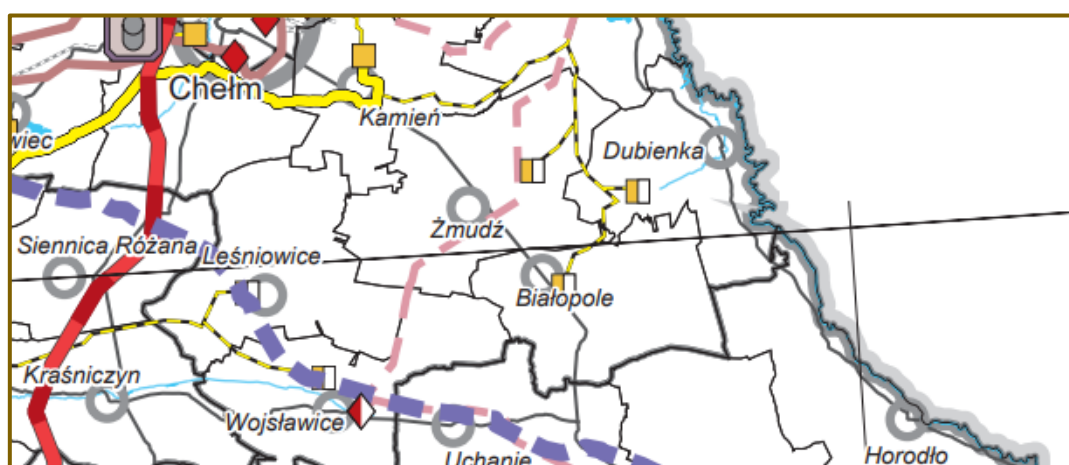
⁵⁶ Fragment z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego.

⁵⁷ Jw.

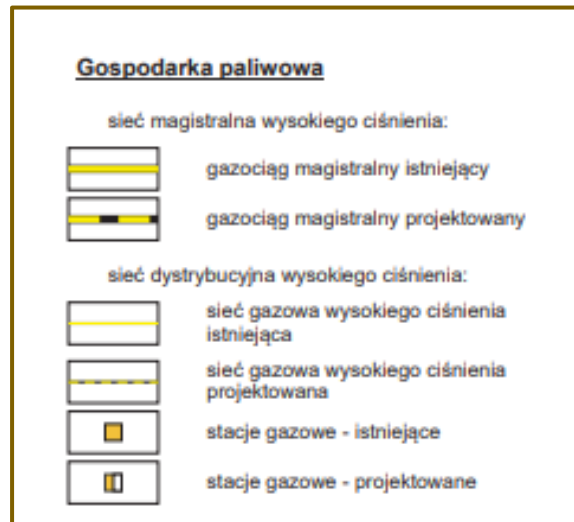

Poprawa atrakcyjności życia w regionie oznacza optymalną lokalizację usług publicznych w połączeniu z zapewnieniem ich dostępności dla mieszkańców obszarów typowo wiejskich. Konieczne jest zapewnienie sprawnego systemu transportowego oraz rozwijania oferty usług dostępnych drogą elektroniczną. W tym kontekście, uwzględniając przygraniczne położenie województwa lubelskiego istotne znaczenie ma kształtowanie sprawnego systemu powiązań komunikacyjnych wzdłuż granicy państwowej w ramach tzw. drogi rokadowej opartej przede wszystkim na przebiegu istniejących dróg wojewódzkich nr 811, 812, 844, 852, 850, 865. Istotnymi aspektami dla rozwoju obszarów urbanizowanych jest umiejętność reagowania na wyzwania globalne, w tym zapewnienie wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu, budowanie zdolności do radzenia sobie ze skutkami zmian klimatycznych (climate resilience), wykorzystanie nowoczesnych rozwiązań do efektywniejszego zarządzania.

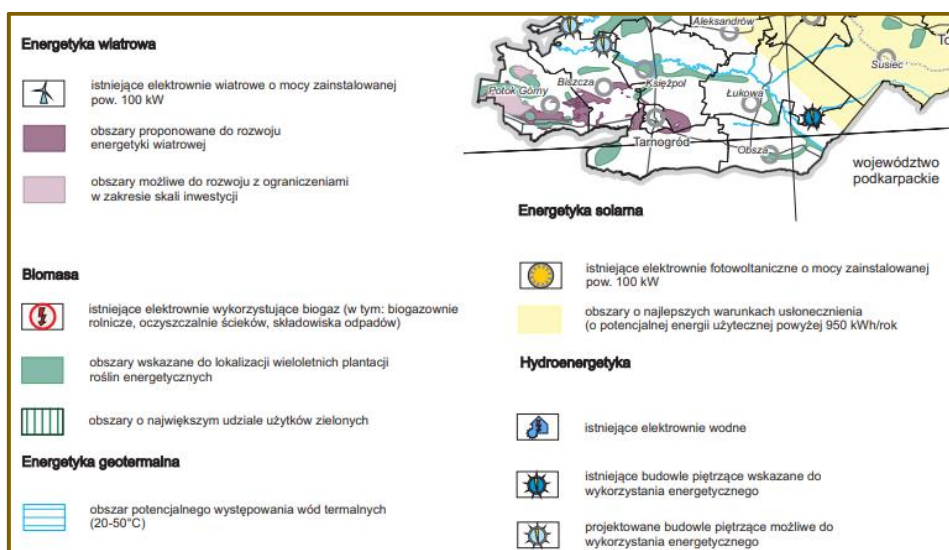
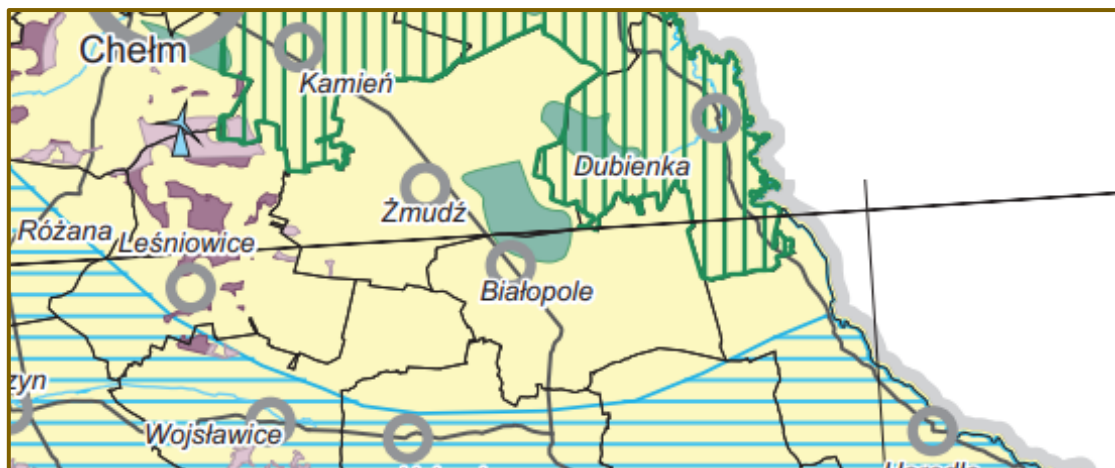
MAPA NR 22. SIECI ENERGETYCZNE.⁵⁸

linie elektroenergetyczne:		rozbudowa	
	istniejące linie 400 kV		rozbudowa
	planowane linie 400 kV	linie elektroenergetyczne 110 kV:	
	istniejące linie 220 kV		istniejące
	planowane linie 220 kV		planowane
			rozbudowa

⁵⁸ Fragment z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego.

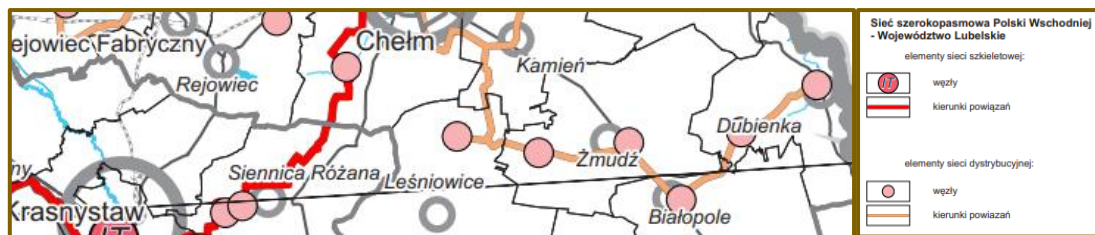

MAPA NR 23. INFRASTRUKTURA. ENERGETYKA. ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII.⁵⁹

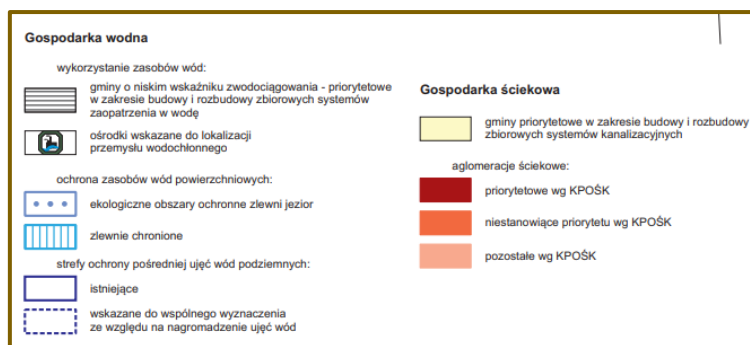
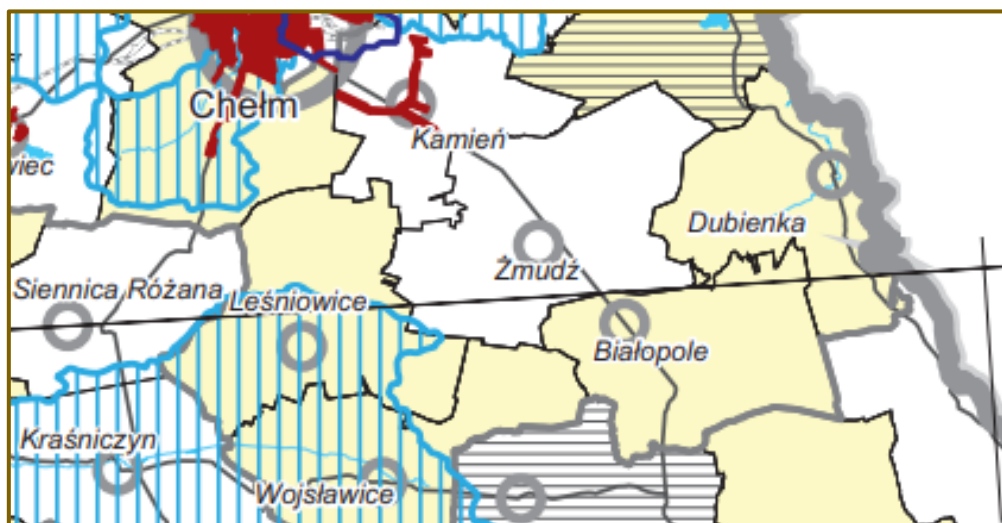

⁵⁹ Fragment z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego.

MAPA NR 24. INFRASTRUKTURA TELEINFORMATYCZNA.⁶⁰

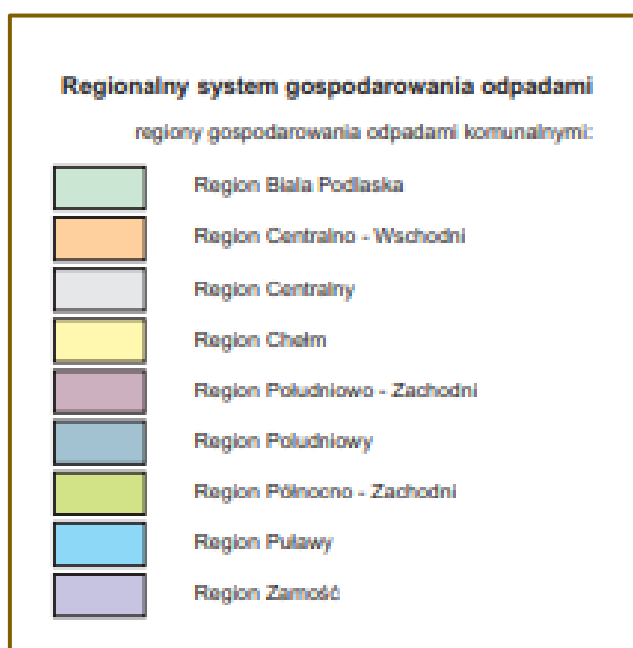
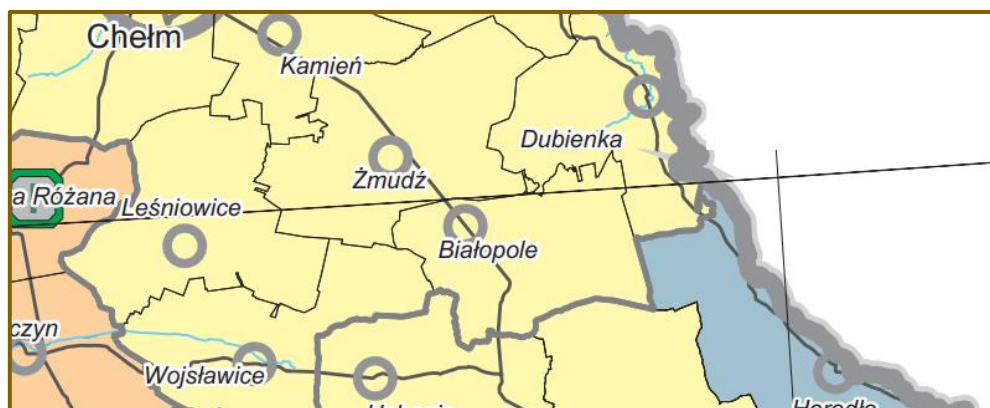

MAPA NR 25. INFRASTRUKTURA. GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA.⁶¹

⁶⁰ Fragment z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego.

⁶¹ Jw.

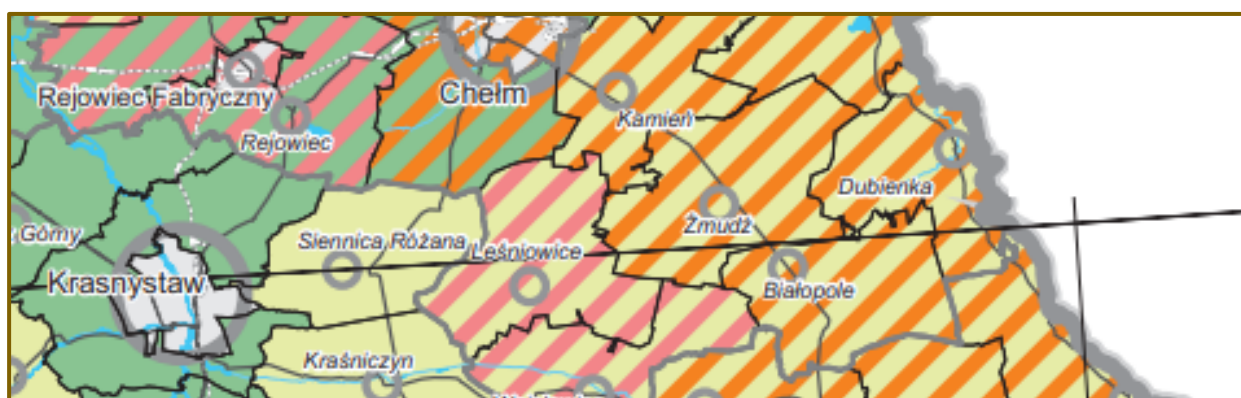
MAPA NR 26. INFRASTRUKTURA. GOSPODARKA ODPADAMI.⁶²MAPA NR 27. OBRONNOŚĆ I BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE.⁶³

⁶² Fragment z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego.

⁶³ Jw.

łódzka urządzenia radiokomunikacyjne Obszary ograniczeń w zagospodarowaniu strefy ochronne wokół kompleksów wojskowych istn./plan. strefy ograniczeń wysokości zabudowy wokół lotnisk i obiektów lotniskowych Główne elementy systemu ochrony granic strefa nadgraniczna placówki Straży Granicznej istn./plan. ładowiska Straży Granicznej przejścia graniczne: drogowe przejścia graniczne istn./plan. kolejowe przejścia graniczne istn./plan.	Obszary zagrożeń naturalnych zagrożenia powodziowe obszary szczególnego zagrożenia powodzią obszary narażone zalanie w przypadku zniszczenia lub uszkodzenia wału przeciwpowodziowego zagrożenia suszą strefy suszy zagrożenia ruchami masowymi ziemi obszary szczególnie podatne na występowanie ruchów masowych obszary predysponowane do występowania ruchów masowych zagrożenie pożarowe obszary szczególnie zagrożone pożarem	Infrastruktura przeciwdziałania zagrożeniom naturalnym wały p-powodziowe połdery projektowane suche zbiorniki projektowane obiekty istotne dla bezpieczeństwa p-pow i p-poż zbiorniki wodne istniejące, wymagające utrzymania funkcji / planowane wieżie obserwacyjne w kompleksach leśnych I i II kategorii zagrożenia pożarowego Zagrożenia antropogeniczne zakład o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej zakład o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej zakład z substancjami promieniotwórczymi	Bezpieczeństwo publiczne jednostki Państwowej Straży Pożarnej ist./plan. jednostki penitencjarne jednostki policji istn./plan. ratownictwo medyczne centrum powiadamiania ratunkowego ist./plan. szpitalny oddział ratunkowy ist./plan. zespół ratownictwa medycznego ist./plan. szpital wojskowy w strukturach NATO ładowisko sanitarne ist./plan. baza zespołu lotnictwa sanitarnego rejon operacyjny zespołów ratownictwa medycznego

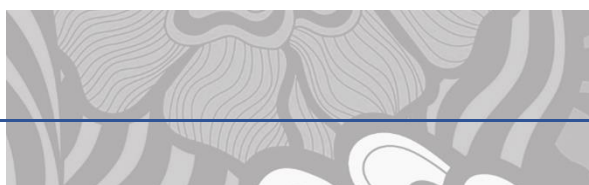
MAPA NR 28. OBSZARY FUNKCJONALNE O ZNACZENIU PONADREGIONALNYM.⁶⁴

Obszary funkcjonalne o znaczeniu ponadregionalnym

- miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego - Lubelski Obszar Metropolitalny**
- wiejskie obszary funkcjonalne**
- uczestniczące w procesach rozwojowych
- wymagające wsparcia procesów rozwojowych
- przygraniczny obszar funkcjonalny**
- strefa nadgraniczna
- strefa zewnętrzna

⁶⁴ Fragment z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego.

10/: STREFA SPECJALNEJ INTERWENCJI

określona w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego

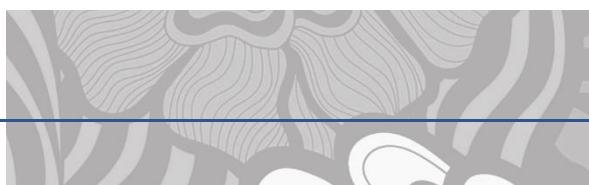
Zgodnie z zasadą koncentracji terytorialnej, na poziomie krajowym zostały zdefiniowane Obszary Strategicznej Interwencji (OSI): obszary zagrożone trwałą marginalizacją, miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, Polska Wschodnia, Śląsk. W polityce regionalnej państwa daje się wyraźnie zauważyć odejście od koncepcji konkurencyjności i efektywności, w kierunku równości oraz sprawiedliwości (czyli przykładania takiej samej uwagi do obszarów rozwiniętych jak i zmarginalizowanych) oraz koncentracji zainteresowania na przewagach konkurencyjnych, lokalnych zasobach i walorach wewnętrznych.

Zgodnie z założeniami polityki państwa, OSI określone na poziomie krajowym mogą liczyć na specjalne wsparcie, np. w ramach krajowych Programów Operacyjnych. Obszary szczególnego zainteresowania państwa zostały zidentyfikowane w SOR, a w przypadku OSI Polska Wschodnia oznacza to kontynuację programu makroregionalnego opracowanego dla pięciu województwom, w tym, województwa lubelskiego. OSI pn. Obszary zagrożone trwałą marginalizacją oraz miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze wspierane będą obligatoryjnie z poziomu kraju i regionu za pomocą specjalnie dedykowanych instrumentów. Obligatoryjne uwzględnienie ich w strategiach rozwojowych województw związane jest z potrzebą określenia zakresu wsparcia z poziomu regionalnego.

Obok wymienionych OSI, w ramach działań służących odnowie wsi, planowane jest również wsparcie obszarów zdegradowanych, wymagających rewitalizacji lub przywrócenia funkcji społeczno-gospodarczych. Obszary wskazane do integrowania i koncentrowania działań na rzecz rozwijania powiązań funkcjonalnych w układach ponadlokalnych stanowią podstawę ukierunkowania wsparcia regionalnego w ramach obszarów strategicznej interwencji (OSI). Ze względu na charakter OSI krajowych stanowiących obszary występowania negatywnych procesów rozwojowych, w ramach wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030 (SRWL 2030), wskazuje się je jako obszary priorytetowe, na których przewidziane jest zastosowanie terytorialnych instrumentów wsparcia zorientowanych na wykorzystanie zasobów i potencjałów poszczególnych części województwa.

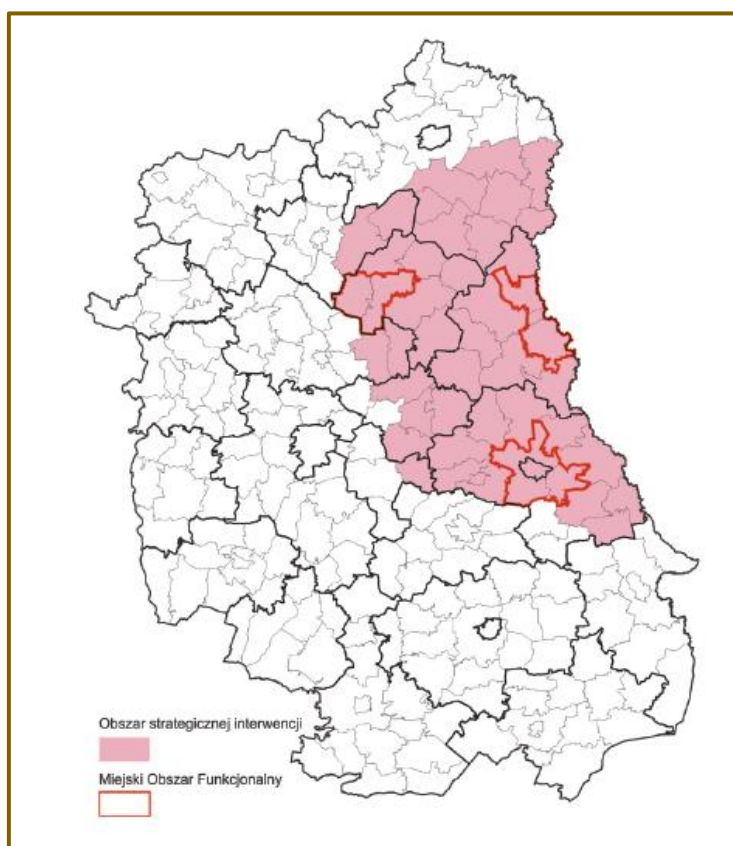
Przyjmując model zrównoważonego rozwoju, w tym policentryczny rozwój sieci osadniczej, w SRWL 2030 wskazuje się Obszary Strategicznej Interwencji obejmujące: obszary współpracy w strefach silnego oddziaływania miast (MOF), strefy funkcjonalne, charakteryzujące się wspólnymi uwarunkowaniami i celami rozwojowymi.

Gmina Żmudź znajduje się na OSI POLESIE.

Zasięg OSI POLESIE:

- **MOF:** Chelma, Parczewa i Włodawy,
- **31 gmin należących do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją**, tj. Białopole, Dębowa Kłoda, Dorohusk, Dubienka, Hanna, Hańsk, Jabłoń, Kodeń, Komarówka Podlaska, Łomazy, Milanów, Piszczac, Podedwórze, Rejowiec, Rejowiec Fabryczny, Rossosz, Ruda-Huta, Sawin, Siedliszcze, Sławatycze, Sosnowica, Sosnowka, Stary Brus, Tucznia, Uścimów, Wierzbica, Wisznice, Wołyń, Wola Uhruska, Wiryki, Żmudź.
- **8 gmin nienależących do obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją** tj. Cyców, Ludwin, Milejów, Ostrów Lubelski, Puchaczów, Rejowiec Fabryczny (miasto), Urszulin, Trawniki.

PRIORYTET ROZWOJU OSI POLESIE

Spółeczno-gospodarcze wykorzystanie zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego oraz terenów nadbużańskich.

Kierunki interwencji/ tematyczne obszary wsparcia OSI Polesie w kontekście realizacji celów SRWL:

1.1. Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych.

- **Poprawa warunków wodnych, w tym retencjonowanie, melioracje i nawodnienia, ochrona i lepsze wykorzystanie wód.**

Przedsięwzięcia flagowe: Rewitalizacja Systemu Kanału Wieprz-Krzna.

- **Rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej jako istotnego elementu regionalnej oferty turystycznej oraz ważnego czynnika poprawy ekonomicznej gospodarstw rolnych.**

2.1. Zrównoważony rozwój systemów infrastruktury technicznej.

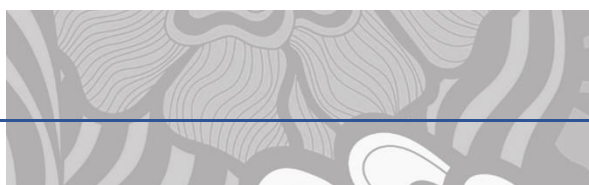
- **Poprawa regionalnych i międzyregionalnych powiązań komunikacyjnych z uwzględnieniem szkieletowego układu dróg ekspresowych (S19, S17 i S12) oraz planowanej autostrady A2, w tym budowa obwodnic miast.**

Przedsięwzięcia flagowe:

- Realizacja drogi ekspresowej S12, w tym budowa obwodnicy Chełma,
- Przebudowa i rozbudowa dróg wojewódzkich nr: DW812, DW816, DW820, DW838 (w tym rozbudowa mostu na Rzece Wieprz), DW843, DW844,
- Modernizacja linii kolejowej nr 7 relacji Warszawa -Lublin-Dorohusk,
- Rewitalizacja linii kolejowej nr 81 (Chełm-Włodawa) wraz z poprawą dostępności transportu kolejowego w m. Włodawa,
- Budowa linii kolejowej nr 631,
- Budowa linii kolejowej nr 54,
- Przebudowa kolejowego przejścia granicznego Dorohusk-Jagodzin,
- Przebudowa dworców kolejowych w Chełmie i Trawnikach,
- Budowa dworca kolejowego w m. Kanie (gm. Rejowiec Fabryczny).

2.4. Ochrona walorów środowiska.

- **Wspieranie działań na rzecz ochrony i kształtowania zasobów wodnych, w tym racjonalizacji wielkości poboru wody, rozwój i modernizacja oczyszczalni ścieków, zwiększanie małej retencji i renaturyzacji rzek.**
- **Ochrona wartości przyrodniczych, w tym krajobrazu, siedlisk i bioróżnorodności.**

Przedsięwzięcia flagowe:

- Opracowanie planów ochrony oraz planów zadań ochronnych dla obszarów objętych prawną formą ochrony przyrody.
- Aktualizacja lokalnych dokumentów planistycznych w zakresie uwzględnienia działań i warunków zagospodarowania wynikających z planów ochrony i planów zadań ochronnych.

3.4. Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu.

- Wspieranie tworzenia kompleksowej oferty turystycznej w oparciu o marki regionalne i terytorialne - pakietowanie i sieciowanie,
- Rozwijanie produktów i oferty wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne (np. kuchnię, wydarzenia historyczne, tradycje, materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe, walory środowiskowe, wydarzenia związane z przejawami współczesnej twórczości artystycznej, wydarzenia sportowe),
- Organizacja punktów usług i obsługi turystycznej dla turystyki zmotoryzowanej (np. caravanning, turystyka motocyklowa),
- Rozwój infrastruktury sprzyjającej tworzeniu zróżnicowanej oferty opartej o różne formy turystyki (np. kajakową, rowerową, nordic walking, konną, kulturową, historyczną, przyrodniczą, kulinarną itp.).

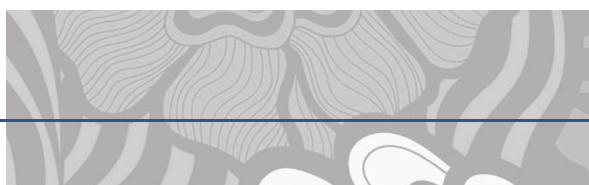
Przedsięwzięcia flagowe:

- Organizacja szlaku Architektury Drewnianej Województwa Lubelskiego.
- Promocja oraz rozwój bazy i infrastruktury turystycznej Szlaku Jagiellońskiego.

3.4. Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu i usług wolnego czasu.

- Wspieranie rozwoju przemysłów kreatywnych oraz przemysłów kultury, przedsiębiorczości bazującej na lokalnych zasobach, dziedzictwie kulturowym i usługach edukacyjnych.
- Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez rozwijanie funkcji użytkowej obiektów kulturowych.

4.4. Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej.

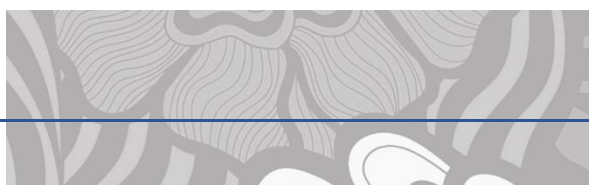
- Wspieranie działań i współpraca z właściwymi podmiotami na rzecz realizacji inwestycji sprzyjających pogłębianiu kontaktów międzyregionalnych, w tym w zakresie infrastruktury granicznej (budowa i rozbudowa przejść granicznych oraz dostosowanie ich do obsługi ruchu turystycznego) oraz poprawiającej dostępność do przejść granicznych (drogi, linie kolejowe, parkingi buforowe, infrastruktura turystyczna).

Przedsięwzięcia flagowe:

- Wspieranie rozbudowy istniejącej oraz budowy nowej infrastruktury poprawiającej dostępność do przejść granicznych (drogi, linie kolejowe, parkingi buforowe, infrastruktura turystyczna).

4.4. Wzmocnienie współpracy transgranicznej i międzyregionalnej.

- Wspieranie działań na rzecz ochrony zasobów przyrodniczych na obszarach przygranicznych oraz rozwój zintegrowanej turystyki transgranicznej.

11/: STREFA SPECJALNEJ INTERWENCJI GMINY

wynikająca z diagnozy oraz opracowań dt. planowania
rewitalizacji gminy

W Województwie Lubelskim występuje najwięcej w kraju, bo aż 140 gmin (z łącznej liczby 213 gmin) zagrożonych trwałą marginalizacją (66 % łącznej liczby gmin w województwie). Obszary te dotyczą problemy związane z nieefektywną gospodarką i słabo funkcjonującym rynkiem pracy oraz problemy demograficzne, dotyczące spadku liczby ludności i starzenia się społeczeństwa. Obszarom tym nie sprzyja ponadto utrzymujące się ubóstwo, braki w zakresie podstawowej infrastruktury oraz niska dostępność transportowa i usługowa.

Gmina Żmudź jest obszarem zagrożonym trwałą marginalizacją, dlatego będzie wspierana obligatoryjnie z poziomu kraju i regionu za pomocą specjalnie dedykowanych instrumentów. Obligatoryjnie obszar ten został uwzględniony w strategii rozwoju Województwa Lubelskiego, co związane jest z potrzebą określenia zakresu wsparcia z poziomu regionalnego.

Gmina Żmudź charakteryzuje się dużym bogactwem przyrodniczym i kulturowym, które mogą stanowić jeden z czynników rozwoju, a związane z tym usługi ekosystemowe (np. czyste powietrze, możliwość spędzania wolnego czasu w otoczeniu przyrody, potencjał turystyczny, korzystne warunki do produkcji żywności wysokiej jakości, dostęp do roślin leczniczych itp.) znacząco podnoszą atrakcyjność gminy dla potencjalnych inwestorów.

Problemem tej kategorii obszarów, do których należy Gmina Żmudź, jest także niezadowalająca dostępność terytorialna, w tym niedostateczne powiązania transportowe z innymi gminami w zakresie odpowiedniej jakości połączeń drogowych (dróg powiatowych, wojewódzkich) oraz siatki połączeń w transporcie zbiorowym. Wskazane problemy skutkują znaczącym i postępującym osłabieniem bazy ekonomiczno-finansowej, grożąc dalszym pogarszaniem się warunków życia i prowadzenia działalności gospodarczej.

Odpowiedzią na fragmentaryczne i geograficznie zogniskowane kryzysy Gminy Żmudź powinna być dobrze zaplanowana rewitalizacja, jako narzędzie poprawy warunków życia, rozwoju gospodarczego i jakości środowiska na obszarach kryzysowych. Rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie. Klimat gminy jest istotny również dla pracowników, którzy przy wyborze zatrudnienia koncentrują się już nie tylko na wynagrodzeniu, możliwości rozwoju oraz prestiżu, ale również na innych aspektach związanych z miejscem pracy.

Gmina jest obszarem, który wymaga interwencji i szczególnej uwagi ze względu na słabe strony, uwarunkowania, zjawiska, deficyty mogą się pogłębić i stworzyć poważne zagrożenie w rozwoju:

- Wyludnianie się gminy,
- Niekorzystna demografia,
- Rynek pracy (brak atrakcyjnych miejsc pracy, brak dużego inwestora, pracodawcy),
- Niskie kwalifikacje mieszkańców (brak systematycznego podnoszenia kwalifikacje, kompetencje),
- Dostęp i poziom specjalistycznej opieki medycznej,
- Narastające problemy społeczne,

- Przygotowanie infrastrukturalne na następstwa starzejącego się społeczeństwa,
- Brak bazy do rozwoju turystyki (miejsc na noclegi, gastronomię, warsztaty kulturalne, wydarzenia kulturalne),
- Duża grupa mieszkańców czerpiąca dochody z rolnictwa,
- Niedostateczne angażowanie się mieszkańców w życie gminy,
- Niski poziom innowacji społecznych (brak miejsca poświęconego ich tworzeniu),
- Brak oznaczeń informacyjnych oraz atrakcji turystycznych istotnych dla ruchu turystycznego,
- Ograniczenia finansowania inwestycji (ograniczony dostęp do funduszy zewnętrznych ze względu na wysokość wpływów do budżetu gminy),
- Postępująca trwała marginalizacja społeczno-gospodarcza (brak kluczowych terenów inwestycyjnych),
- Mało konkurencyjne i innowacyjne rolnictwo (rozdrobione gospodarstwa rolne (nadal konieczne jest scalanie gruntów, mała różnorodność upraw, brak przetwórnictwa, chłodni, Niewielkie zainteresowanie zakładaniem ekologicznych gospodarstw),
- Niski poziom przedsiębiorczości (mała ilość przedsiębiorstw, brak zainteresowania w tworzeniu nowych spółdzielni, brak współpracy międzynarodowej przedsiębiorstw, niski poziom cyfryzacji, niewystarczająca grupa przedsiębiorczych ludzi, brak zachęt do tworzenia nowych przedsiębiorstw w gminie),
- Zasoby kadrowe (brak dostępu do wykwalifikowanych pracowników, brak szkoły średniej),
- Brak atrakcyjnej oferty gospodarczej wykorzystującej dziedzictwo kultury i walory przyrodnicze,
- Niekorzystne prawo, polityka fiskalna,
- Osłabienie warunków lokalizacyjnych (brak gazyfikacji, trudność w realizacji inwestycji sieci kanalizacyjnej ze względu na rozproszoną zabudowę),
- Rosnące ceny, inflacja,
- Stan dróg powiatowych i wojewódzkich,
- Stan infrastruktury komunalnej (potrzeba modernizacji sieci wodociągowej),
- Stan infrastruktury drogowej i brak chodników (w określonych miejscach na terenie gminy),
- Stan niektórych zabytków,
- Czynniki obniżające atrakcyjność turystyczną gminy (brak ścieżek rowerowych, brak zróżnicowanej bazy noclegowo-gastronomicznej, brak wyróżnika - atrakcji, która jest rozpoznawalna w kraju).

Projektowany przez rząd Program dla obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją społeczno-gospodarczą zakłada, że interwencja będzie kierowana m.in. na likwidowanie barier rozwojowych, poprawę atrakcyjności inwestycyjnej, rozwój lokalnej przedsiębiorczości, aktywizację lokalnych zasobów ludzkich, pobudzanie lokalnych inicjatyw gospodarczych czy społecznych, a także poprawę dostępu mieszkańców do podstawowych usług publicznych. W ramach Programu preferowane będzie wsparcie pakietu zintegrowanych, powiązanych ze sobą projektów, wynikających ze strategii ponadlokalnej lub realizowanych na ich podstawie planów działań, przygotowanych przez grupę JST współpracujących ze sobą i z interesariuszami.

Gmina nie ma jeszcze formalnie wyznaczonego obszaru zdegradowanego. Podpisano umowę na opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji. Termin umowy na opracowanie GPR, to 15.12.2022 r. Do obszaru zdegradowanego gmina rekomenduje m.in.

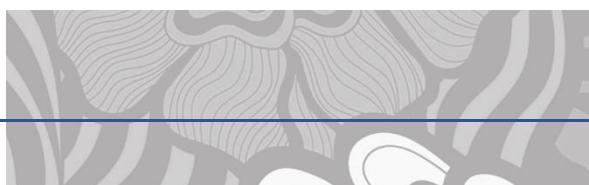
- działkę 268 w Leszczanach. Jest to działka, na której znajduje się budynek po byłej szkole podstawowej.
- park podworski w Wólce Leszczańskiej.

Rewitalizacja terenu po byłej szkole podstawowej w Leszczanach powinna łączyć się z utworzeniem dziennego domu pobytu dla osób starszych oraz mieszkań socjalnych lub utworzeniem w tym miejscu Centrum Innowacji Społecznych lub Warsztatami Kultury z zapleczem noclegowo-kuchennym lub mieszkań społecznych/ socjalnych.

Przywrócenie funkcji społeczno- gospodarczych obiektom i terenom zdegradowanym poprzez rewitalizację, umożliwi nadanie im nowych funkcji społeczno-gospodarczych i umożliwi zbudowanie przestrzeni atrakcyjnej, bezpiecznej i przyjaznej mieszkańcom, turystom, przedsiębiorcom. Konstruując treść wizji, brano pod uwagę potencjały Gminy (atuty, szanse, słabe strony i zagrożenia) i obecne trendy (wskazane m.in. w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego, na których zbudowana została Strategia).

W celu zminimalizowania marginalizacji ekonomicznej gminy, konieczna jest dalsza współpraca w ramach inicjatywy „Malowniczy Wschód” i współpraca w LGD Ziemi Chełmskiej. W tym celu konieczne jest utworzenie miejsca, które może wspólnie z innymi atrakcjami gminy i jej partnerów, utworzyć atrakcyjną sieć (np. Lubelski Szlak Wiosek Tematycznych), która będzie skupiać się na promocji materialnego i niematerialnego dziedzictwa kultury, tradycji i rzemiosła. Wokół budynku powinna powstać baza pod organizację wydarzeń na powietrzu.

W zakresie rewitalizacji nastąpi również utworzenie wiosek tematycznych i szlaku wiosek tematycznych we współpracy z innymi JST.

12/: SYSTEM EWALUACJI I MONITOROWANIA

Projekt *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* podlegał ewaluacji trafności, przewidywanej skuteczności i efektywności realizacji (z uwzględnieniem wpływu terytorialnego skutków planowanych).

Projekt *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* powstawał w sposób partycypacyjny, z uwzględnieniem dobrych praktyk, dlatego nie było konieczne prowadzenie ewaluacji jako całkowicie osobnego, dublującego wcześniejsze działania. Elementy ewaluacji *ex ante* obecne były w procedurze tworzenia *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030*, a zmiany, jakie były zgłaszane w procesie konsultacji do dokumentu strategii w wyniku przeprowadzenia ewaluacji, zostały ostatecznie uwzględnione w niniejszym opracowaniu.

W procesie powstawania *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030*, porównywano alternatywne scenariusze rozwoju (realizacji przy wykorzystaniu planowanych środków z UE) oraz możliwości realizacji poszczególnych działań bez tego wsparcia. W celu zabezpieczenia kierunków rozwoju gminy, założono różne ścieżki dojścia do celu/różne sposoby realizacji, poprzez wprowadzenie wielofunkcyjnego rozwoju oraz różnych mechanizmów finansowania inwestycji, w tym również w partnerstwie publiczno-prywatnym, w kooperacji z organizacjami pozarządowymi, we współpracy z innymi samorządami, rządem.

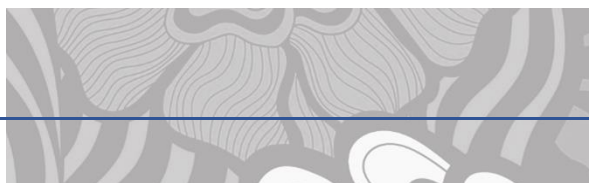
W trakcie ewaluacji *ex ante* zastosowano badania jakościowe, realizowane podczas wywiadów z kierownictwem gminy oraz potencjalnymi beneficjentami działań. W trakcie procesu konsultacji społecznych przeprowadzono warsztaty z udziałem mieszkańców, kierowników poszczególnych komórek urzędu i jednostek gminnych, którego celem była weryfikacja i aktualizacja przyjętych celów, działań, rozwojowych oraz założeń systemu realizacji strategii, w szczególności w zakresie systemu monitoringu i wyznaczonych wskaźników śródkresowych i docelowych.

Strategia Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030 tworzona była w modelu logicznym tłumaczącym ciąg przyczynowo-skutkowy między problemem, planowanymi działaniami a oczekiwanymi efektami (tzw. ewaluacja oparta na teorii).

Działania prowadzone na rzecz ewaluacji dostarczyły praktycznych wniosków i rekomendacji, które służą udoskonaleniu bieżącej lub przyszłej interwencji. *Ewaluacja ex ante* jest próbą znalezienia odpowiedzi na pytanie, czy działania planowane w ramach strategii przyniosą zakładane efekty przy użyciu dedykowanych im instrumentów i zasobów. Jej rolą jest dostarczenie oceny trafności tych założeń, ich spójności i planowanego sposobu realizacji strategii. Ocena ta ma posłużyć poprawie jakości planowanej do uruchomienia interwencji.

Rekomendacje dotyczące systemu monitoringu, tzn. poprawy adekwatności mierników i rzetelnego gromadzenia danych, umożliwią kontrolowanie całego procesu nadzorowania wdrażania poszczególnych działań przewidzianych w *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030*. Monitorowanie działań i ich efektów w tym w wymiarze przestrzennym oraz propozycje wskaźników ich osiągnięcia jest potrzebne, ponieważ pokazuje metodę osiągnięcia rezultatów zapisanych w wizji i celach.

Podejmowane działania w latach 2022-2030 mają budować lokalną przewagę konkurencyjną Gminy Żmudź oraz przynieść pozytywne rozwiązania w perspektywie kolejnych lat rozwoju.

**Celem monitorowania działań z zakresu realizacji
Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030
jest postawienie prawidłowej diagnozy stanu rozwoju gminy w roku 2030,
w oparciu o dane wewnątrz gminne, oraz uzyskanie rzeczowej informacji zwrotnej
na temat efektów działań podejmowanych w latach 2022-2030, które
w swojej złożoności są adresatami i miejscem krzyżowania się działań różnych polityk:
krajowej, regionalnej, wiejskiej oraz obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją.**

Wnioski z monitoringu realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* powinny być bazą dla tworzenia kolejnych, długookresowych strategii, sygnalizować pojawiające się trudności oraz być źródłem wiedzy na temat zachodzących i projektowanych zmian dla społeczności lokalnej.

Etapem budowy systemu monitorowania realizacji *Strategii* jest integracja danych z różnych istniejących systemów i zasobów oraz ich ciągłe dostosowanie do potrzeb lokalnych - zwłaszcza w zakresie skali/poziomu zbierania wiarygodnych danych. Monitorowanie realizacji *Strategii* będzie odbywać się w połączeniu z istniejącymi instytucjami i narzędziami opisującymi oraz monitorującymi politykę rozwoju.

Dla skutecznej realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* oraz zapewniania jej obiektywnej i pełnej informacji (*evidence based policy*), wykorzystane zostaną instytucje wspomagające procesy monitorowania wprowadzone przez politykę regionalną (*Regionalne Obserwatoria Terytorialne i Krajowe Obserwatorium Terytorialne*) i ewaluacji (*Krajowa Jednostka Ewaluacji oraz regionalne jednostki ewaluacyjne*). Instytucje te tworzą system współpracy i zapewniają przepływ informacji między najważniejszymi podmiotami publicznymi biorącymi udział w planowaniu i realizacji polityki rozwoju w celu monitorowania i oceny całości interwencji publicznej mającej wpływ terytorialny, w tym na rozwój obszarów wiejskich.

W systemie monitorowania rozwoju Gminy Żmudź najwięcej uwagi zostaje poświęcone monitorowaniu tendencji i zjawisk w obszarach przestrzenno-funkcjonalnych.

Z uwagi na istnienie w zasobach instytucji publicznych, ale poza statystyką publiczną, różnych źródeł informacji, zbiorów danych, wskaźników, rejestrów danych przestrzennych, w tym zwłaszcza danych istotnych dla gmin i obszarów wiejskich (gromadzonych na różnych poziomach i w różnych skalach przestrzennych), kluczowym zadaniem w procesie budowy systemu monitorowania realizacji *Strategii* jest stałe dążenie do systematyzowania, porządkowania i łączenia lub koordynowania tych zasobów oraz nadanie im *inter* operacyjnego charakteru⁶⁵. Na potrzeby systemu monitorowania realizacji *Strategii* konieczne jest rozwijanie systemu pozyskiwania informacji z różnych źródeł (szczególnie publicznych) i współpraca ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego z m.in. Głównym Urzędem Statystycznym, ministrem właściwym ds. administracji publicznej, Głównym Urzędem Geodezji i Kartografii.⁶⁶

⁶⁵ Jw.

⁶⁶ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030.

Uzupełnieniem systemu monitorowania realizacji *Strategii*, przydatnym zarówno na poziomie krajowym i lokalnym są dodatkowe narzędzia zwiększające wiedzę o gminie oraz obszarach wiejskich i umożliwiające podejmowanie optymalnych decyzji co do sposobów rozwoju to m. in. *Lokalny Wskaźnik Rozwoju Społecznego (Local Human Development Index - LHDI)*, pokazujący nierówności w rozwoju terytorialnym na szczeblu powiatów. Wskaźnik, bazując na trzech podstawowych zmiennych dotyczących: zdrowia, edukacji i zamożności obywateli, może stanowić pomoc dla władz samorządowych w ustalaniu priorytetów działania w kontekście obecnych i przyszłych problemów społecznych. Badanie LHDI jest przygotowywane cyklicznie, jednak nie częściej niż raz na dwa lata ze względu na charakter składowych wskaźnika - zdrowie, edukację i inwestycje - które dają efekty dopiero po dłuższym czasie.⁶⁷

W ramach zarządzania *Strategią* całościowa ewaluacja działań prowadzona będzie w układzie standardowym i składa się z trzech faz:

- **Ewaluacja *ex ante***, na koniec każdego roku kalendarzowego - koncentrująca się na ocenie strategii lub jej znaczącej aktualizacji według kryterium trafności i odpowiedniości oraz kryterium wewnętrznej spójności i zgodności programowej.
- **Ewaluacja *mid-term***, w trakcie realizacji strategii - przeprowadzana w układzie kadencyjnym w ostatnim roku każdej kolejnej kadencji samorządu, koncentrująca się na ocenie czy i na ile przyjęta strategia jest faktycznie realizowana oraz jakie są jej efekty krótko- i średnioterminowe, według kryterium skuteczności działań, a także efektywności, koordynacji i zgodności działań z zasadami i założeniami ustalonymi w dokumencie strategii.
- **Ewaluacja *ex post***, po zakończeniu realizacji strategii - w zakresie podobnym do ewaluacji *mid-term*, poszerzonym o ocenę (przewidywanych) efektów długoterminowych związanych z osiągnięciem założonej wizji, misji oraz celów strategicznych, operacyjnych oraz działań.⁶⁸

Ocena wszystkich działań zawartych w *Strategii* zostanie dokonana przez Zespół ds. opracowania i wdrożenia *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* przy współudziale wszystkich grup docelowych oraz w oparciu o opracowanie ewaluacji *ex-post*, czyli na zakończenie obowiązywania dokumentu. Będzie brała pod uwagę pięć następujących kryteriów ewaluacyjnych:

- **Skuteczność** (ang. *effectiveness*) - kryterium pozwalające ocenić, w jakim stopniu osiągnięte zostały cele dokumentu zdefiniowane na etapie planowania.
- **Efektywność** (ang. *efficiency*) - kryterium pozwalające ocenić poziom „ekonomiczności” zrealizowanych projektów, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych efektów.
- **Użyteczność** (ang. *utility*) - kryterium pozwalające ocenić do jakiego stopnia oddziaływanie *Strategii* odpowiada zdiagnozowanym problemom.

⁶⁷ http://www.euroreg.uw.edu.pl/dane/web_euroreg_publications_files/2859/raport_undp-2012_www.pdf

⁶⁸ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030.

- **Trafność** (ang. *relevance*) - kryterium pozwalające ocenić do jakiego stopnia zdefiniowane cele strategiczne i priorytety odpowiadają na potrzeby interesariuszy obszaru funkcjonalnego.
- **Trwałość** (ang. *sustainability*) - kryterium pozwalające ocenić na ile można się spodziewać, że pozytywne zmiany wywołane oddziaływaniem *Strategii* będą nadal widoczne po zakończeniu jej realizacji.⁶⁹

Podstawą monitorowania realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* będzie zestaw wskaźników obrazujących oczekiwane rezultaty realizacji strategii na poziomie działań, które wynikają z misji, wizji, celu strategicznego i celów operacyjnych:

Lp.	WSKAŹNIK	Opisowa prognozowana wartość pośrednia wskaźnika w roku 2025	Opisowa prognozowana wartość docelowa wskaźnika w roku 2030	2025	2027	2029
1.	Współczynnik aktywności zawodowej – liczba osób pracujących w podmiotach publicznych i prywatnych na terenie gminy	Zwiększenie co dwa lata	Zbliżenie do poziomu średniej krajowej najlepszych gmin	%	%	%
2.	Liczba mieszkańców ogółem	Zwiększenie co dwa lata	Zbliżenie do poziomu średniej krajowej najlepszych gmin	%	%	%
3.	Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym	Zwiększenie co dwa lata	Zbliżenie do poziomu średniej krajowej najlepszych gmin	%	%	%
4.	Liczba nowych meldunków	Zwiększenie % co dwa lata	Zbliżenie do poziomu średniej krajowej najlepszych gmin	%	%	%
5.	Udział nakładów inwestycyjnych sektora prywatnego w inwestycjach na terenie Gminy ogółem	Zbliżenie poziomu do wybranych poziomów bogatszych JST w regionie	Zbliżenie poziomu do wybranych poziomów bogatszych JST w regionie	%	%	%

⁶⁹ Wskaźniki odpowiadają wskaźnikom określonym w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030.

6.	Liczba bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym	Zmniejszanie poziomu	Zmniejszanie poziomu	osób, %	osób, %	osób, %
7.	Udział beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem	Utrzymanie trendu spadkowego	Utrzymanie trendu spadkowego	osób, %	osób, %	osób, %
8.	Udział powierzchni objętej obowiązującymi planami zintegrowanego zagospodarowania przestrzennego w powierzchni całkowitej Gminy ogółem	Utrzymanie trendu wzrostu	Utrzymanie trendu wzrostu	%	%	%
9.	Udział zrewitalizowanej powierzchni objętej planami rewitalizacji w powierzchni całkowitej Gminy ogółem	Zwiększenie powierzchni	Zwiększenie Powierzchni	%	%	%
10.	Udział powierzchni objętej wspólnymi z innymi JST planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni całkowitej Gminy	Zwiększenie powierzchni	Zwiększenie powierzchni	%	%	%
N11.	Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów na eksport w przychodach netto ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów	Wypracowanie trendu wzrostu	Utrzymanie trendu wzrostu	%	%	%
12.	Nakłady inwestycyjne (w cenach bieżących) na 1 mieszkańca	Wypracowanie trendu wzrostu i zbliżenie poziomu regionu i do poziomu średniej krajowej	utrzymanie trendu wzrostu i zbliżenie poziomu regionu i do poziomu średniej krajowej	zł	zł	Zł
13.	Odsetek osób dorosłych uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu (w wieku 25–64 lata)	odwrócenie trendu spadkowego i zbliżenie wartości wskaźnika do poziomu 7,7 – 10,0% i zbliżenie do poziomu średniej krajowej	odwrócenie trendu spadkowego i zbliżenie wartości wskaźnika do poziomu 7,7 – 10,0% i zbliżenie do poziomu średniej krajowej	%	%	%

14.	Wskaźnik trwałości działalności przedsiębiorstw – trzy lata od założenia działalności gospodarczej (osoba fizyczna)	wypracowanie trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	%	%	%
15.	Wydatki majątkowe Gminy na 1 mieszkańca	wypracowanie trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	zł	zł	Zł
16.	Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem budżety gminy	utrzymanie trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	%	%	%
17.	Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców	utrzymanie trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.
18.	Odsetek osób w wieku 16-74 lata korzystających z Internetu w kontaktach prywatnych z administracją publiczną w celach prywatnych w ciągu ostatnich 12 miesięcy	utrzymanie trendu wzrostu zbliżenie poziomu do poziomu średniej krajowej	utrzymanie trendu wzrostu zbliżenie poziomu do poziomu średniej krajowej	%	%	%
19.	Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	utrzymanie trendu wzrostu zbliżenie poziomu do poziomu średniej krajowej	utrzymanie trendu wzrostu zbliżenie poziomu do poziomu średniej krajowej	szt.	szt.	szt.
20.	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje ze środków z UE	utrzymanie trendu wzrostu zbliżenie poziomu do poziomu średniej krajowej	utrzymanie trendu wzrostu zbliżenie poziomu do poziomu średniej krajowej	szt.	szt.	szt.
21.	Liczba gospodarstw otrzymujących dotacje z programów dla obszarów wiejskich	utrzymanie trendu wzrostu zbliżenie poziomu do poziomu średniej krajowej	utrzymanie trendu wzrostu zbliżenie poziomu do poziomu średniej krajowej	szt.	szt.	szt.
22.	Liczba stacji doładowania samochodów elektrycznych i wodorowych	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.

23.	Liczba parkingów/ ławek dla rowerzystów	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.
24.	Liczba jednostek służb ratowniczych wyposażonych w sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.
25.	Długość sieci kanalizacji sanitarnej Liczba przydomowych Oczyszczalni ścieków	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	km szt.	Km szt.	km szt.
26.	Łączna powierzchnia uzbrojonych terenów inwestycyjnych	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	ha	ha	Ha
27.	Całkowita długość nowych dróg należących do Gminy	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	km	km	Km
28.	Całkowita długość zmodernizowanych lub przebudowanych dróg należących do gminy	budowa trendu wzrostu zbliżenie poziomu do poziomu liderów obszarów wiejskich	utrzymanie trendu wzrostu zbliżenie poziomu do poziomu liderów obszarów wiejskich	km	km	Km
29.	Liczba miejsc parkingowych	Budowa trendu wzrostu	Utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.
30.	Liczba miejsc noclegowych	budowa trendu wzrostu zbliżenie poziomu do liderów obszarów wiejskich	utrzymanie trendu wzrostu zbliżenie poziomu do liderów obszarów wiejskich	szt.	szt.	szt.
31.	Całkowita długość nowych ścieżek rowerowych/ szlaków rowerowych należących do Gminy	budowa trendu wzrostu zbliżenie poziomu do poziomu liderów obszarów wiejskich	utrzymanie trendu wzrostu zbliżenie poziomu do poziomu liderów obszarów wiejskich	km	km	km
32.	Liczba obiektów kulturalnych/zabytków	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.

	(zmodernizowanych/ zrewitalizowanych, nowych)					
33.	Liczba obiektów sportowych (zmodernizowanych/nowych)	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.
34.	Liczba osób korzystająca z infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej (żłobek, przedszkole)	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	os.	os.	os.
35.	Liczba osób korzystająca z infrastruktury w zakresie opieki senioralnej lub infrastruktury rehabilitacyjnej (osoby)	budowa trendu wzrostu	budowa trendu wzrostu	os.	os.	os.
36.	Liczba nowych atrakcji turystycznych	budowa trendu wzrostu zbliżenie poziomu do poziomu liderów obszarów wiejskich	utrzymanie trendu wzrostu zbliżenie poziomu do poziomu liderów obszarów wiejskich	szt.	szt.	szt.
37.	Liczba miejsc kulturalnych	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt. /os.	szt. /os.	szt. /os.
38.	Liczba punktów gastronomicznych	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.
39.	Liczba nowych, zainstalowanych instalacji OZE w domach jednorodzinnych (kolektory słoneczne) w obiektach publicznych	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.
40.	Liczba obiektów poddanych termomodernizacji	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.
41.	Liczba przetwórców rolno-spożywczych	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.
42.	Liczba projektów ponadlokalnych, Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych z innymi JST	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt. /zł	szt. /zł	szt. /zł
43.	Liczba projektów inwestycyjnych dofinansowanych z UE	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt. /zł	szt. /zł	szt. /zł

	zrealizowanych przez gminę					
44.	Liczba turystów korzystających ze zbiorników wodnych	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.
45.	Liczba wydarzeń kulturalnych, sportowych	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.
46.	Liczba muzeów, Etno muzeów	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.
47.	Liczba wiosek tematycznych	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.
48.	Liczba gospodarstw agroturystycznych	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.
49.	Liczba obiektów do handlu „od pola do stołu	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.
50.	Liczba mieszkań socjalnych	budowa trendu wzrostu	utrzymanie trendu wzrostu	szt.	szt.	szt.

Po zakończeniu realizacji ostatnich projektów, realizowanych w ramach niniejszej Strategii, wskazane jest przygotowanie ewaluacji ex-post, czyli końcowego raportu z realizacji całego planu rozwoju wraz z analizą finansową i wykonalnością rzeczową przedsięwzięć, w której przedstawione zostaną wyniki realizacji, uzyskane za pomocą zbadania relacji przyczynowo-skutkowych między podjętą interwencją i jej efektami (wskaźniki produktu i rezultatu), a także wywołanymi procesami (wskaźniki oddziaływania).

W oparciu o wnioski wynikające z ewaluacji, wskazuje się potrzebę sporządzenia prognozy dalszego rozwoju obszaru, w której należy wskazać główne zagrożenia i możliwe przeszkody dla kontynuacji zainicjowanych przemian. Bardzo cenne dla władz gminy, będą wskazówki oraz rekomendacje dotyczące dalszych działań, które przyczynią się do utrwalenia rezultatów, osiągniętych poprzez realizację Strategii.

Po zakończeniu procesu wdrażania Strategii wskazane jest ponowne przeprowadzenie audytu w celu zbadania zmian, jakie nastąpiły od momentu podjęcia działań, aby możliwe było uchwycenie zmian, które nastąpiły w wyniku interwencji, sytuacja obszaru musi zostać odniesiona do sytuacji panującej na terenie całej gminy. Na efekty podjętych działań nierzadko trzeba będzie jeszcze długo poczekać, zwłaszcza jeśli chodzi o płaszczyznę społeczną. Efekty działań w płaszczyźnie przestrzennej są widoczne natychmiast, natomiast procesy społeczne wykazują się dużą inercją i zachodzą znacznie wolniej, co nie oznacza, że działania realizowane w tej sferze nie mają przełożenia na rzeczywistość. Przeprowadzony audyt pozwoli na aktualizację listy planowanych zadań do realizacji na terenie obszaru gminy i jeśli będzie to konieczne, podjęcie kolejnych działań.

13/: SYSTEM REALIZACJI STRATEGII

W proces wdrażania *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* powinno zostać zaangażowane szerokie grono partnerów i interesariuszy (w dokumencie założono równoprawny udział interesariuszy publicznych, prywatnych i społecznych w tym procesie). W procesie wdrażania *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030*, należy priorytetowo potraktować przedsięwzięcia wpisane w poszczególne cele rozwojowe spójne z działaniami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego oraz Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030.

Strategia Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030 ma formułę otwartą, co oznacza, że w przypadku zmiany zarówno zewnętrznych, jak i wewnętrznych uwarunkowań społecznych oraz gospodarczych, w tym wykreowania nowych projektów - możliwa będzie jej śródkresowa aktualizacja.

Należy podjąć działania zmierzające do upowszechnienia zapisów strategii:

1. Poinformowanie o zakończeniu prac nad opracowaniem strategii,
2. Objaśnienie dalszych etapów procesu zintegrowanego planowania rozwoju w gminie - realizacja zapisów strategii, zaproszenie do współpracy, tworzenie partnerstw,
3. Prezentację lokalnego potencjału społecznego, gospodarczego, środowiskowego, przestrzennego gminy, priorytetów i kierunków rozwoju w najbliższych latach (obszary strategiczne i cele strategiczne i operacyjne, kierunki interwencji),
4. Objaśnienie roli funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w finansowaniu rozwoju lokalnego i sposobu ich pozyskiwania poprzez przygotowanie projektów wynikających ze strategii,
5. Zachęcenie do współrealizacji z jednostkami samorządowymi *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030*, a także jej stałego monitorowania i aktualizacji, zgodnie ze zmieniającymi się potrzebami i nowymi wyzwaniami.

W celu upowszechnienia treści strategii rekomenduje się przeprowadzić proponowane działania:

1. Zorganizowanie spotkania informacyjnego poświęconego ustaleniom strategii oraz inaugurującego proces jej obowiązywania - skierowanego głównych adresatów strategii oraz przedstawicieli otoczenia gminy,
2. Opracowanie krótkiego materiału (broszury informacyjnej) przybliżającego treść *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030*,
3. Umieszczenie *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* do pobrania w wersji elektronicznej na stronie internetowej gminy i w Biuletynie Informacji Publicznej (BIP),
4. Przekazanie pełnej i/lub skróconej wersji strategii wskazanym interesariuszom lokalnym i ponadlokalnym,
5. Udzielanie przez władze samorządowe gminy wywiadów dla prasy lokalnej i regionalnej na temat zakończenia prac nad *Strategią Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* oraz rozpoczęcia procesu jej wdrażania i poszukiwania partnerów.

W dokumentach planistycznych Gmina Żmudź powinna skoncentrować się na:

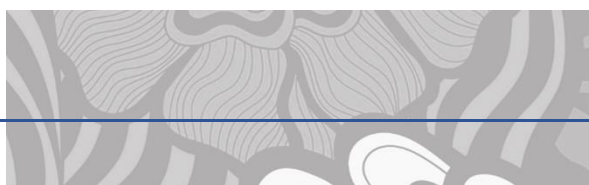
1. Kształtowaniu ładu przestrzennego - aktualizacji Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego - uwzględniając nowe tereny inwestycyjne, tereny pod produkcję rolną, mieszkalnictwo jednorodzinne, infrastrukturę techniczną, usługi i handel, turystykę, rekreację, obszary lecznicze, OZE.
2. Na poprawie funkcjonowania administracji publicznej i współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej. W szczególności dotyczy to wzmocnienia powiązań wiejsko-wiejskich i wiejsko-miejskich tj. opracowania Ponadlokalnej Strategii Rozwoju wspólnie z innymi JST m.in. w zakresie poprawy jakości świadczenia usług publicznych, przywrócenia usług transportu publicznego, rozwoju kapitału ekologicznego, zintegrowanych inwestycji, współpracy ze społeczeństwem.
3. Na projektowaniu Planów Operacyjnych Działań Kluczowych - wynikających z opracowanej *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030*.
4. Na opracowaniu *Gminnego Programu Rewitalizacji na lata 2022-2027 (2030)* - zgodnie z wytycznymi nowych programów finansujących działania związane z rewitalizacją społeczno-gospodarczą.
5. Na opracowaniu *Ponadlokalnej Strategii Marki Turystycznej* wspólnie z innymi JST.
6. Opracowaniu Planu Promocji Gospodarczej we współpracy z partnerami publicznymi: JST, organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorcami.
7. Na opracowaniu *Ponadlokalnej Strategii Rozwoju* dla gmin zagrożonych marginalizacją we współpracy z partnerami publicznymi: JST, organizacjami pozarządowymi, Uczelniami, szkołami, przedsiębiorcami.
8. Na opracowaniu *Programu Ekorozwoju Gminy*.
9. Na aktualizacji posiadanych dokumentów programowych i planistycznych dotyczących ochrony środowiska naturalnego i ochrony zabytków.

Zdecydowana większość działań realizujących cel strategiczny i cele operacyjne oraz kierunki rozwoju *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030*, wpływać będzie pozytywnie na rozwój obszarów wiejskich, są to m.in. zacieśnianie współpracy pomiędzy gminą oraz sąsiadującymi z nią JST, a także Miastem Chełm i pozostałymi gminami powiatu chełmskiego, co zwiększy dynamikę rozwoju gospodarki lokalnej i regionalnej, m.in. dzięki łączeniu zasobów i współfinansowaniu usług. Tego typu rozwiązania wpłyną na obniżenie kosztów stałych funkcjonowania mniej zaludnionych, czy też peryferyjnych obszarów gminy. Rodzaj, zakres i wymiar interwencji dedykowanej w poszczególnych przypadkach zależeć będzie bezpośrednio od potrzeb i potencjałów terytorialnych.

System realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* służyć będzie wdrożeniu celów postawionych w planowaniu strategicznym do roku 2030. Realizacja kompleksowej interwencji publicznej wiąże się ze sprawnie funkcjonującymi podmiotami publicznymi na różnych poziomach zarządzania - określeniem ich zadań, wzajemnych relacji czy odpowiedzialności związanych z zarządzaniem rozwojem.

Zasadnicze elementy systemu realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030*:

- podmioty zaangażowane w realizację,

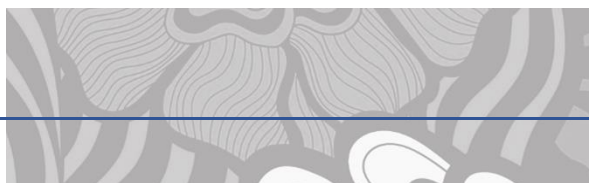
- mechanizmy służące określeniu podejmowanych przez samorząd przedsięwzięć ukierunkowanych na osiągnięcie wspólnych celów wyznaczonych w stosunku do określonego terytorium, sposobu finansowania, realizacji oraz koordynacji,
- instrumenty realizacji - dokumenty programowe (programy operacyjne - krajowe i regionalne), programy rozwoju, w tym programy wieloletnie oraz projekty strategiczne oraz polityki publiczne,
- formy wsparcia finansowego, pomoc zwrotna i bezzwrotna,
- źródła finansowania.

Otoczenie instytucjonalne *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* stanowią podmioty, których rola i zadania umożliwiają efektywną realizację polityki rozwoju lokalnego. Główne zadania i odpowiedzialność podmiotów w procesie programowania, realizacji, finansowania oraz oceny efektów *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* wynika z przepisów ustawowych oraz ich ewentualnych zmian.

Procesy rozwoju lokalnego tj. projektowania i wdrożenia *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* są uwarunkowane przede wszystkim działaniami Samorządu Gminy. Podstawowym zadaniem gminy jest realizowanie lokalnych, określonych ustawowo spraw publicznych. Zadaniem własnym gminy jest zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty. Oprócz zadań własnych gmina wykonuje zadania zlecone z zakresu administracji rządowej. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 określa większą odpowiedzialność samorządu gminnego i samorządu powiatowego za rozwój gospodarczy oraz społeczny. W związku z powyższym Samorząd Gminy oraz samorząd powiatowy: uczestniczy w wyznaczaniu kierunków rozwoju regionalnego poprzez udział odpowiednio w konsultacjach KSRR (w roku 2019) oraz w pracach nad strategią rozwoju województwa (w roku 2020) i dokumentach programowych, a także w ocenie efektów polityki regionalnej prowadzonej przez rząd i samorząd województwa, zapewnia spójność rozwoju gminy i powiatu z celami strategicznymi określonymi na poziomie regionalnym poprzez odpowiednie dokumenty strategiczne określone ustawowo, uczestniczy w procesie przygotowywania i realizacji kontraktu programowego oraz kontraktu sektorowego, stymuluje i wspiera inicjatywy służące rozwojowi regionalnemu na szczeblu lokalnym poprzez współpracę z sąsiednimi gminami lub powiatami tworzącymi obszary powiązane funkcjonalnie oraz poprzez udział w przedsięwzięciach, które mają znaczenie ponadlokalne, w ramach porozumienia terytorialnego, wdraża własne projekty rozwoju lokalnego zgodne z priorytetami określonymi na poziomie regionalnym, animuje i wspiera współpracę między partnerami społeczno-gospodarczymi, stowarzyszeniami i organizacjami pozarządowymi, podmiotami prywatnymi w zakresie działań opartych o kapitał społeczny (np. usługi o charakterze publicznym).

Partnerzy działający mają realny wpływ na rzecz realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* oraz związane z tym procesy współpracy, partycypacji oraz komunikacji między poszczególnymi instytucjami publicznymi, partnerskimi samorządami, jak i ich relacje z innymi partnerami działającymi na rzecz rozwoju lokalnego. W sieć współpracy na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym powinny być zaangażowane podmioty o różnym statusie tj.

- przedstawiciele partnerów społecznych i gospodarczych,
- przedstawiciele stowarzyszeń i organizacji pozarządowych,

- przedstawiciele szkół podstawowych (oraz zaproszonych do współpracy: szkół średnich, środowiska akademickiego),
- podmioty prywatne (przedsiębiorcy, grupy producenckie, spółdzielnie itp.)

Udział przedstawicieli, na zasadzie partnerstwa, w *realizacji Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* dotyczy wszystkich etapów: od procesu planowania i programowania, poprzez zarządzanie oraz realizację, po monitorowanie i ocenę. Takie podejście pomaga zagwarantować, by działania rozwojowe były dostosowane do krajowych, regionalnych oraz lokalnych potrzeb oraz priorytetów.

Wzmacnianie współpracy w ramach realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* musi odbywać się w oparciu o dialog społeczny, partycypację mieszkańców w zarządzaniu gminą oraz w ścisłej współpracy z nauką i biznesem. Udział społeczeństwa w wielopoziomym zarządzaniu pozwoli na lepsze dopasowanie działań samorządu do rzeczywistych potrzeb mieszkańców i innych użytkowników Gminy, a zaangażowanie przedsiębiorców jest konieczne z uwagi na to, że to oni właśnie w największym stopniu przyczyniają się do wzrostu i rozwoju gospodarczego. Biznes staje się również istotnym uczestnikiem działań rozwojowych dzięki uczestnictwu w partnerstwie publiczno-prywatnym.

Dodatkowo zaangażowanie przedstawicieli partnerów społecznych, organizacji pozarządowych i przedsiębiorców zapewni niezbędne wsparcie dla realizowanych działań. Rozwijanie partnerstwa i partycypacji w działaniach na rzecz realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* stanowi istotny element opracowanej strategii, wyrażający się w tworzeniu budżetu gminy i funduszu sołeckiego.

Do katalogu zadań partnerów działających na rzecz Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030 zalicza się:

1. Współuczestniczenie w wyznaczaniu celów i kierunków rozwoju lokalnego poprzez udział w konsultacjach dokumentów strategicznych i programów tworzonych na poziomie regionalnym i lokalnym,
2. Udział w procesie realizacji (monitorowanie, ewaluacja) stopnia realizacji celów polityki rozwoju, tj. uczestniczenie w działaniach monitorujących na szczeblu lokalnym,
3. Przejmowanie części zadań wdrożeniowych na poziomie lokalnym na podstawie porozumienia lub umowy z samorządem województwa i Samorządem Gminy oraz wdrażanie przedsięwzięć w formule współpracy z podmiotami publicznymi (samorząd województwa, powiatu, gminy).

PLAN WDRAŻANIA Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030

1. Wdrażanie *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* w wąskim znaczeniu stanowić będzie czynności zarządcze, skierowane na konkretyzację działań (uzgodnienie partnerów, lokalizacji, budżetu, harmonogramu realizacji), dlatego fundamentalną sprawą będzie powołanie Koordynatora ds. wdrożenia i monitorowania *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* i Zespołu ds. wdrożenia *Strategii Rozwoju Gminy*, który będzie odpowiedzialny przed Wójtem i Radą Gminy za poszczególne etapy całego procesu. Oznacza to przejmowanie przez koordynatora czynności organizatorsko-koordynacyjnych oraz motywacyjnych w stosunku do mieszkańców, rolników, przetwórców, przedsiębiorców, naukowców, studentów, inwestorów i pracowników Urzędu oraz jednostek mu podległych, a także współpracę z gminami oraz organizacjami w terenie.
2. Na etapie *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030*, powinny powstać strategiczne programy funkcjonalne i operacyjne, w których nastąpi praktyczna konkretyzacja działań i zamierzeń zapisanych w *Strategii*, w celu ich realizacji w wyodrębnionych obszarach: organizacyjnym, marketingowym, inwestycyjnym, produkcyjnym, zasobów ludzkich, finansowym.
3. Wymienione w *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* potencjalne źródła finansowania poszczególnych działań będą musiały zostać zweryfikowane, po zatwierdzeniu przez Województwo Lubelskie oraz Ministerstwo Funduszy Europejskich i Rozwoju Regionalnego poszczególnych programów wsparcia w perspektywie do 2030 oraz dopracowane z partnerami (m.in. innymi gminami, przedsiębiorstwami, rolnikami, przetwórcami, NGO), którzy podejmą się realizacji zaproponowanych w *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* działań.
4. Samorząd Gminy nadzorujący wdrażanie *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* powinien wypracować odpowiedni system wspierający zarządzanie procesem realizacji *Strategii* (uchwały, programy, procedury, regulaminy, zasady, zarządzenia itp.) oraz systemy informacyjne i kontrolne oraz dostosować kulturę organizacyjną - model zarządzania wielopoziomowego (zrównoważonego, spójnego, partycypacyjnego) do wyzwań i tempa realizacji poszczególnych działań.
5. Działania wymagające interwencji ze strony Państwa i Samorządu Województwa Lubelskiego takie jak inwestycje przemysłowe, infrastrukturalne, B+R oraz rewitalizacja społeczno-gospodarcza powinny być procedowane na zasadzie pierwszeństwa i wsparte lobbingiem oddolnym, aby realnie móc wdrożyć zamierzenia zapisane w *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030*.
6. Wszyscy Radni, kierownicy działów, dyrektorzy placówek, menedżerowie podejmujący decyzje dotyczące wdrażania *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* powinni bardzo dokładnie zapoznać się z całością opracowania.
7. *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* trzeba rewidować regularnie, aby przekonać się, czy jest ona nadal aktualna i odpowiednia do zmieniających się warunków raz na 2 lata.

8. Struktura organizacyjna (partnerstwo, konsorcjum, spółdzielnia, stowarzyszenie, spółka) partnerów działań na etapie wdrożenia *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* powinna być dopasowana do potrzeb (odpowiednie delegowanie uprawnień i odpowiedzialności związanych z wdrożeniem strategii).
9. Na etapie przystąpienia do realizacji konkretnych działań zapisanych w *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* należy zaplanować i zatwierdzić budżety poszczególnych działań z partnerami, aby móc je następnie kontrolować i rozliczyć.
10. Wdrażanie *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* jest procesem złożonym, na który wpływać będą różne czynniki: uprawnienia decyzyjne, motywacja, przepływ informacji, struktura organizacyjna. Do efektywnej implementacji niezbędne jest też, aby Samorząd Gminy wytworzył dobry klimat poparcia wdrażanych działań we współpracy z Koordynatorem ds. wdrożenia i monitorowania *Strategii Rozwoju Gminy*, Zespół ds. wdrożenia *Strategii Rozwoju Gminy* oraz instytucjami i organizacjami, które będą partnerem w realizacji poszczególnych działań.

Układ instytucjonalny wdrażania *Strategii* stanowić będą:

1. Samorząd Gminy Żmudź (Wójt, Z-ca wójta, Rada Gminy, Sołtysi),
2. Koordynator ds. wdrożenia i monitorowania *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* i Zespół ds. wdrożenia *Strategii Rozwoju Gminy*,
3. Zespół koordynatorów lokalnych, którego skład utworzą przedstawiciele partnerów: gmin, NGO, organizacji kultury i klubów sportowych, przedstawiciele rolników, producentów i przedsiębiorców, IOB.
4. Kluczową rolę w układzie instytucjonalnym wdrażania *Strategii* pełnić będzie Przewodniczący Rady Gminy i Wójt Gminy, podejmujący decyzję w sprawie przyjęcia działań oraz w sprawie programów wynikających ze *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030*.
5. Na forum Rady Gminy będą prezentowane raz na dwa lata sprawozdania z monitoringu i oceny realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* oraz informacje o przygotowywanych aktualizacjach oraz opracowywaniu nowych rozwiązań.
6. Na Koordynatorze ds. wdrożenia i monitorowania *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* i Zespole ds. wdrożenia *Strategii Rozwoju Gminy* spoczywa odpowiedzialność za wykonanie decyzji Rady Gminy i Wójta w sprawie przyjęcia oraz realizacji poszczególnych działań opracowanych w *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030*.
7. Koordynator oraz Zespół odpowiedzialny będą za projekty zintegrowane z gminami partnerskimi:
  - a. zaplanowanie oraz przygotowanie dokumentacji związanej z projektami (szczegółowa specyfikacja dokumentacji, a także jej merytoryczna weryfikacja oraz odbiór),
  - b. przeprowadzenie procedur przetargowych (realizacja zamówień publicznych, w tym przygotowanie specyfikacji istotnych warunków zamówienia),
  - c. rozliczenie finansowe i nadzór finansowy (akceptacja dokumentów finansowych, sporządzanie wniosków o płatność, realizacja płatności),
  - d. promocję i konsultacje społeczne,

- e. zarządzaniem projektami tj. przepływem informacji pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego. W razie potrzeby będą kontaktować się z organami zarządzającymi jednostkami samorządu terytorialnego.
8. Mając na uwadze zasady partycypacji społecznej i zrównoważonego rozwoju istotne jest powołanie przez Wójta gremium wspomagającego uruchamianie społecznego i obywatelskiego kapitału (zaangażowanie społeczne) w realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030*. Elementem układu instytucjonalnego wdrażania koncepcji powinno stać się ustanowienie Rady Programowej Rozwoju Gminy Żmudź (skupiającej przedstawicieli różnych środowisk i profesji oraz zaproszonych do współpracy ekspertów), której zadaniem byłoby:
- a. udzielanie opinii o realizacji strategicznych założeń rozwojowych i wdrażania poszczególnych działań,
  - b. formułowanie diagnoz stanu Gminy oraz inicjowanie aktualizacji Strategii i programów realizujących ją,
  - c. organizowanie udziału społeczności Gminy, w tym środowisk gospodarczych, rolniczych, naukowych w realizacji zadań strategicznego rozwoju. Rada ta powołana powinna być przez Wójta i skupić przedstawicieli instytucji samorządowych oraz administracyjnych oraz środowisk naukowych, zawodowych, gospodarczych oraz społecznych.
9. Do podstawowych elementów systemu planowania - narzędzi wdrażania *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* należeć będą:
- a. Opracowania operacyjne (plany realizacji) i ujęte w nich działania, programy zaimplementowane ze Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do roku 2030,
  - b. Opracowanie Gminnego Programu Rewitalizacji,
  - c. Opracowanie Strategii Ponadlokalnej z innymi JST,
  - d. Opracowanie Planu Promocji Gminy Żmudź,
  - e. Programy operacyjne (wypracowane przez partnerów poszczególnych działań),
  - f. Programy operacyjne krajowe i regionalne, program pomocy ze strony rządu, środki finansowe samorządów, środki publiczne, kapitał prywatny, instrumenty pożyczkowe i kredytowe, Fundusze Norweskie, WFOŚiGW. Programy, projekty, inicjatywy realizowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego i instytucje, podmioty, które nadzoruje oraz programy, projekty, strategie realizowane przez: ARiMR, KOWR, KSOW, LODR, LPNT, PPNT, LGD, LGR, LIR, RIG, uczelnie, instytuty oraz IOB i instytucje pozarządowe - jako elementy przyczyniające się do realizacji celów strategicznych i operacyjnych *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030*.
  - g. Każde działanie wymienione w strategii zostanie opracowane przed wdrożeniem przez: Zespół ds. wdrożenia Strategii Rozwoju Gminy jako projekt składający się z następujących elementów: nazwa projektu, obszar objęty projektem, cele i priorytety, konkretne działania (zadania), harmonogram realizacji, łączne nakłady finansowe, nakłady finansowe w układzie rocznym, źródła finansowania, wskaźniki monitoringu i ewaluacji, sposób sprawozdawania oraz podmiot koordynujący i/lub realizujący program.
-

10. Monitorowanie i ocena realizacji koncepcji będzie powierzone Zespołowi ds. wdrożenia Strategii Rozwoju Gminy, ponieważ ma służyć analizie zmian dotyczących wybranych wskaźników ilościowych i jakościowych. Jej celem będzie zapewnienie informacji na temat skuteczności i efektywności działań podejmowanych na rzecz realizacji *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* oraz umożliwienie modyfikacji programów i działań w przypadku występowania rozbieżności pomiędzy celami założonymi, a osiąganymi efektami. Monitorowanie realizacji koncepcji odbywać się będzie na pięciu płaszczyznach: celów strategicznych, celów operacyjnych i działań. Propozycje wskaźników dotyczących programów i działań zostaną nałożone na działania w każdym z dokumentów strategicznych, do których te działania będą się odnosić.

Realizacja zapisów Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030 nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko.

Strategia jest dokumentem ogólnym określającym preferowane kierunki rozwoju gminy i planowane kierunki inwestycji.

Natomiast niniejszy dokument nie wskazuje skali i zakresu oraz planu konkretnych inwestycji, a także nie zawiera opracowanego budżetu.

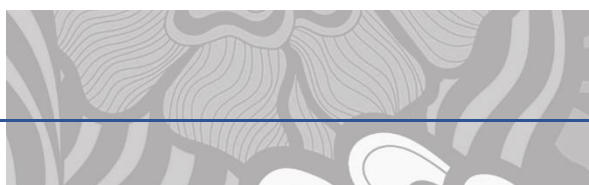
Gmina zakłada, że realizację celów i działań zawartych w Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030 zapewnią dokumenty wdrożeniowe (projekty operacyjne), które będą stanowić lub stanowią obecnie odrębne opracowania.

Na etapie operacyjnym powstaną konkretne rozwiązania i zadania służące ich realizacji. Wskazane w projekcie Strategii działania nie wyznaczają uszczegółowionych ram dla realizacji przedsięwzięć mogących powodować prawdopodobieństwo wystąpienia zagrożenia dla środowiska i ryzyka dla zdrowia ludzi. Zgodnie z założeniami przyjętymi w projekcie dokumentu gospodarka Gminy prowadzona jest i będzie zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju tj. korzystania z zasobów naturalnych z myślą o przyszłych pokoleniach. W zakresie wspierania zrównoważonego rozwoju oraz wdrażania prawa wspólnotowego w dziedzinie ochrony środowiska, realizacja zapisów niniejszej Strategii wspierać będzie efektywność podejmowanych interwencji w ramach dokumentów wyższego szczebla.

Misja, wizja, cel strategiczny, kierunki rozwoju, cele operacyjne i działania zawarte w Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030 są spójne z dokumentami wyższego szczebla. Zachowano spójność *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022-2030* z dokumentami:

- Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju,
- Strategia Europa 2020,
- Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko,
- Dobra jakość życia z uwzględnieniem ograniczeń naszej planety: siódmy program działań w zakresie środowiska (2014-2020),
- Pakiety klimatyczno-energetyczne do 2020 i 2030 r.,
- Biała Księga UE: Adaptacja do zmian klimatu: europejskie ramy działania,

- Unijna strategia ochrony różnorodności biologicznej na okres do 2020 r.,
- Dokumenty europejskie i krajowe związane z polityką niskoemisyjną,
- Polityka ekologiczna państwa 2030,
- Polityka Energetyczne Polski do 2030,
- Program ochrony i zrównoważone użytkowania różnorodności biologicznej,
- Krajowy Plan Gospodarki Odpadami,
- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju,
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030,
- Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030”, przedłożoną przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (SZRWRiR 2030),
- Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030,
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego do 2030,
- Program ochrony środowiska województwa lubelskiego na lata 2020 - 2023 z perspektywą do roku 2027.

14/: RAMY I ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

W perspektywie 2022-2030 ramach programów operacyjnych, współfinansowanych ze środków UE, kontynuowane będą dotychczasowe europejskie mechanizmy wdrażania polityki spójności: Zintegrowane Inwestycje Terytorialne są przejawem wymiaru terytorialnego polityki spójności (ZIT), Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS), a także inne mechanizmy współpracy wypracowane na poziomie regionalnym i krajowym.

Należy podkreślić, że dla zapewnienia stabilnych perspektyw rozwojowych Gminy Żmudź konieczne jest podjęcie działań zmierzających do wzmocnienia bazy dochodowej samorządu lokalnego, a w szczególności zwiększenia, zróżnicowania źródeł dochodów oraz zaangażowania środków prywatnych do finansowania przedsięwzięć rozwojowych (partnerstwo publiczno-prywatne).

Konieczna jest dalsza aktywna działalność sprzyjająca napływowi bezpośrednich inwestycji krajowych i zagranicznych do Gminy Żmudź oraz powiatu chełmskiego.

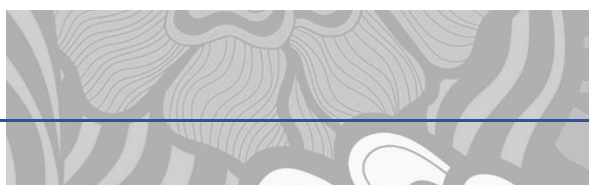
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA ROZWOJU GMINY ŻMUDŹ DO 2030 - POZA BUDŻETEM WŁASNYM GMINY.

KRAJOWE PROGRAMY OPERACYJNE

Krajowe Programy Operacyjne będą uwzględniały cele polityki regionalnej i zostaną ukierunkowane na:

- innowacje, inteligentny wzrost - wsparcie wszystkich etapów tworzenia innowacji,
- rynek pracy i adaptacyjność, włączenie społeczne i walkę z ubóstwem, edukację,
- dobre rządzenie,
- poprawę jakości powietrza, niską energochłonność, czystą energię, ograniczenie ekstremalnych skutków zmian klimatu, czystą wodę, ochronę przed powodzią i suszą, różnorodność biologiczną i ochronę przyrody oraz gospodarkę o obiegu zamkniętym,
- bezpieczeństwo energetyczne,
- dostępność transeuropejską i międzyregionalną,
- spójność terytorialną.

Program Ministerstwa Funduszy Europejskich i Rozwoju Regionalnego - Miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz obszary zagrożone trwałą marginalizacją

Miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze oraz obszary zagrożone trwałą marginalizacją tj. Gmina Żmudź wymaga priorytetowej interwencji z poziomu krajowego kierowanej na poziom subregionalny, ze względu na kumulację negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, otrzyma: dopasowane instrumenty wsparcia na krajowym i regionalnym poziomie zarządzania rozwojem: *Program ponadregionalny 2020+*, obowiązkowe wsparcie w ramach krajowych i regionalnych programów operacyjnych inne obszary koncentracji działań polityki regionalnej na poziomie subregionalnym mogą być zidentyfikowane w strategiach rozwoju województw. Dla tych kategorii OSI ukierunkowane wsparcie będzie: zaprogramowane z poziomu regionalnego możliwe jako uzupełniająca interwencja z poziomu krajowego w ramach kontraktu programowego i kontraktów sektorowych oraz porozumień terytorialnych.

POLSKI FUNDUSZ ROZWOJU

Polski Fundusz Rozwoju (PFR) to grupa instytucji finansowych i doradczych dla przedsiębiorców, samorządów i osób prywatnych. Oferta PFR obejmuje pakiety usług finansowych i pozafinansowych, skonstruowane pod konkretną potrzebę co umożliwia tworzenie kompletnego rynku pozyskiwania kapitału i instrumentów wzrostu na każdym etapie rozwoju danego przedsięwzięcia. Grupa PFR oferując instrumenty służące rozwojowi samorządów (głównie finansowanie infrastruktury, partnerstwo publiczno-prywatne, kredyty na rozwój edukacji), czy przedsiębiorstw (głównie kapitał na rozwój, gwarancje bankowe czy doradztwo i finansowanie eksportu) inwestuje w zrównoważony rozwój społeczny i wzrost gospodarczy kraju oraz służy wypełnianiu luki rynkowej w finansowaniu na zasadach komercyjnych oraz współpracy przy przygotowaniu i dystrybucji programów w obszarach, w których te luki w rynku występują. Realizuje m.in. programy: Gwarancje *De Minimis* dla małych i średnich przedsiębiorstw, Start in Poland, Program Budowy Kapitału, Program Mieszkań na Wynajem, Narodowy Program Mieszkaniowy w zakresie budowy mieszkań na wynajem o umiarkowanych czynszach (w tym z opcją dojścia do własności) na zasadach rynkowych w ramach pakietu „Mieszkanie+”. W ofercie dla samorządów i sektora publicznego znajdują się: Finanse na wzrost, Płynność finansowa, Finansowanie infrastruktury, Finansowanie mieszkalnictwa i Obsługa Inwestora.

MECHANIZMY ZINTEGROWANEGO PODEJŚCIA

Głównymi mechanizmami, które wzmacniają zintegrowane podejście do rozwoju oraz współpracę na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym w perspektywie 2021-2022 (2030) są:

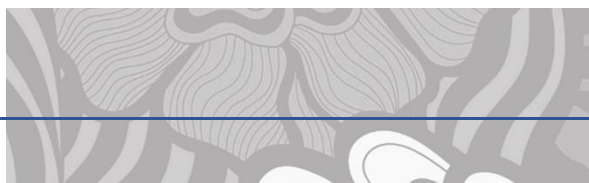
- kontrakt programowy
- kontrakt sektorowy
- porozumienie terytorialne.

Porozumienie terytorialne jest mechanizmem polegającym na urzeczywistnieniu planowania i realizowania procesów rozwojowych, podejmowanych/inicjowanych z poziomu lokalnego. Mechanizm ten powinien służyć rozwojowi współpracy samorządów, na obszarach, gdzie zostały zidentyfikowane istotne dla rozwoju, więcej niż jednej JST (gminy/powiatu), potencjały społeczne/gospodarcze lub problemy, które ograniczają uruchomienie i wykorzystanie potencjałów. **Porozumienie terytorialne** może być wykorzystywane do określenia zakresu i sposobu realizacji wybranych przedsięwzięć, stanowiących zadanie własne danej gminy/powiatu i istotnych dla sąsiadujących JST lub JST wyższego szczebla, kluczowych dla rozwoju obszaru objętego porozumieniem, a jednocześnie istotnych dla rozwoju ponadlokalnego. Celem porozumienia terytorialnego jest wsparcie JST szczebla lokalnego (samorzady gminne/samorządy powiatowe) przez inne samorzady gminne, samorzady powiatowe, samorząd województwa lub rząd - w realizacji zadań własnych, które mają znaczenie ponadlokalne. Wsparcie w ramach porozumienia terytorialnego może mieć - w zależności od potrzeb i zakresu zaangażowania stron rodzaj:

- animacyjny - wówczas strony porozumienia angażują się w dane zadanie bez przepływów finansowych między nimi,
- integrujący - identyfikujący wiele działań z różnych dziedzin istotnych dla rozwoju danego obszaru, podejmowanych przez strony porozumienia lub podmioty z nimi w jakikolwiek sposób powiązane,
- finansowy - strony porozumienia określają zakres i zasady partycypacji w finansowaniu przedsięwzięcia stanowiącego zadanie własne dla jednej ze stron porozumienia.

Ze strony samorządowej w porozumieniu terytorialnym mogą uczestniczyć - JST wyższych lub niższych szczebli. Nie ma ograniczeń, co do liczby stron porozumienia terytorialnego. Warunkiem udziału samorządu województwa w porozumieniu terytorialnym o charakterze finansowym, między JST (gminy/powiaty) a ministrem właściwym ds. rozwoju regionalnego i innym ministrem właściwym, jest partycypacja finansowa województwa w realizacji przedsięwzięć przewidzianych do realizacji. Wiodącą w porozumieniu terytorialnym jest co do zasady JST, dla której przedsięwzięcia objęte porozumieniem stanowią zadanie własne. Tym samym, jeśli porozumienie terytorialne dotyczy kilku przedsięwzięć stanowiących zadania różnych JST, zlokalizowanych na danym obszarze, może być kilka wiodących stron - każda w zakresie postanowień porozumienia odnoszących się do danego zadania.

Przy konstruowaniu zakresu porozumienia terytorialnego niezbędne jest uwzględnienie ustaleń lokalnych dokumentów strategicznych oraz zachowanie zgodności ze *Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego*. Samorząd województwa dba o spójność porozumienia terytorialnego z celami rozwoju województwa. Tam, gdzie stroną będzie minister właściwy ds. rozwoju regionalnego i inny minister właściwy, przed zawarciem porozumienia terytorialnego, strona rządowa zasięga opinii samorządu województwa na temat zgodności zakresu porozumienia ze *Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego*.

FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA LUBELSKIEGO

Istotnym instrumentem terytorialnym będą Fundusze Europejskie dla Lubelskiego. Program tworzony jest dla każdego regionu z uwzględnieniem sytuacji społeczno-gospodarczej, planów rozwoju, potrzeb danego obszaru oraz zgodnie z zasadami realizacji wymiaru terytorialnego polityki spójności opracowanymi przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego i jest zgodny z zapisami *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030*. Podstawą realizacji programu będzie zawarcie kontraktu programowego pomiędzy ministrem ds. rozwoju regionalnego i zarządem województwa.

W Fundusze dla Lubelskiego wsparcie obligatoryjnie otrzymają znajdujące się na terytorium danego województwa OSI wskazane w KSRR, tj. obszary zagrożone trwałą marginalizacją. Dodatkowo samorządy województw będą mogły wskazać inne obszary strategicznej interwencji zidentyfikowane na poziomie regionalnym. Wsparcie w RPO dla OSI wskazanych w KSRR powinno być komplementarne do wsparcia zaprojektowanego na poziomie krajowym. Wysokość środków na realizację Fundusze dla Lubelskiego będzie wynikała z ustalonego przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego algorytmu podziału środków oraz z indywidualnych negocjacji w ramach kontraktu programowego.

PROGRAMY WSPÓLPRACY TERYTORIALNEJ INTERREG

Podstawowym celem programów współpracy terytorialnej Interreg będzie pogłębianie integracji, poprzez otwieranie społeczeństw na różnice kulturowe oraz budowanie wzajemnego zaufania, a także współpracę instytucjonalną. W transgranicznym wymiarze współpraca terytorialna, w tym na zewnętrznych lądowych granicach UE, będzie służyć łączeniu potencjałów i tworzeniu synergii pomiędzy istniejącymi i powstającymi potencjałami obszarów przygranicznych, dla których bazę wzrostu stanowią będą inwestycje krajowe i regionalne. Dotyczy to zarówno potencjałów miejskich (ośrodków wzrostu), centrów lokalnych czy regionalnych, jak i potencjałów dotychczas rozproszonych, na obszarach poza centrami (obszary wiejskie, leśne itp.). Działania w ramach tych programów powinny redukować bariery w funkcjonowaniu obszarów przygranicznych i w konsekwencji zmniejszać stopień peryferyzacji pogranicza. W ponadnarodowym wymiarze współpraca terytorialna będzie m.in. pomagać w koordynacji działań zwiększających integrację przestrzenną i funkcjonalną europejskich regionów.

PROGRAMY ROZWOJU I INNE INSTRUMENTY FINANSOWANE ZE ŚRODKÓW KRAJOWYCH

Wobec perspektywy ograniczenia środków UE na politykę spójności będzie rostała rola i znaczenie programów rozwoju oraz programów wieloletnich finansowanych ze źródeł krajowych. Projekty strategiczne istotne dla realizacji celów KSRR: *Racjonalny system finansowania JST, Narodowy Program Mieszkaniowy, Pakt dla obszarów wiejskich, SMUP, System Koordynacji KIS i RIS, Kompetencje w społeczeństwie informacyjnym, Dostępność Plus* czy *Centralny Port Komunikacyjny*. W KSRR proponowane są też nowe inicjatywy. Dotyczą one w szczególności zwiększenia zachęt do tworzenia oddolnie innowacyjnych, eksperymentalnych rozwiązań: Akcelerator Projektów Pilotażowych, Innowacyjne partnerstwa terytorialne.

PARTNERSTWO PUBLICZNO-PRYWATNE

Partnerstwo publiczno-privatne w szerokim rozumieniu w zdefiniowanym w aktach prawa UE oraz dokumentach instytucji UE, definiowane jest jako partnerstwo sektora publicznego i prywatnego mające na celu realizację przedsięwzięć lub świadczenie usług, tradycyjnie dostarczanych przez sektor publiczny. Współpraca ta opiera się na założeniu, iż każda ze stron jest w stanie wywiązać się z własnych, powierzonych jej zadań sprawniej niż druga strona. Strony w ten sposób uzupełniają się, zajmując się w ramach partnerstwa właśnie tą częścią wspólnego zadania, którą wykonują najlepiej. Dzięki podziałowi zadań, odpowiedzialności i ryzyka w ramach PPP osiąga się najbardziej efektywny ekonomicznie sposób tworzenia infrastruktury i dostarczania usług publicznych. Każda ze stron czerpie przy tym ze współpracy własne korzyści - proporcjonalne do swego zaangażowania. Wobec powyższego, wśród kluczowych elementów współpracy w ramach partnerstwa publiczno-privatnego wymienić należy: współpracę sektora publicznego z sektorem prywatnym; umowny charakter (w ramach stosunku cywilnoprawnego); charakter celowy: realizacja przedsięwzięć (budowa infrastruktury, dostarczanie usług) tradycyjnie wykonywanych przez stronę publiczną; optymalny podział zadań; podział ryzyk; obustronną korzyść. Polityka Rządu w zakresie rozwoju partnerstwa publiczno-privatnego „Polityka PPP” jest pierwszą rządową kompleksową wizją rozwoju partnerstwa publiczno-privatnego w Polsce. Jej głównym celem jest zwiększenie skali i efektywności inwestycji realizowanych w formule PPP. Ustawa z 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-privatnym określa zasady współpracy podmiotu publicznego i partnera prywatnego w ramach partnerstwa publiczno-privatnego, którego przedmiotem jest wspólna realizacja przedsięwzięcia oparta na podziale zadań i ryzyk pomiędzy podmiotem publicznym i partnerem prywatnym).⁷⁰

⁷⁰ <http://ipp.pl/strona/partnerstwo-publiczno-privatne-ppp>

KRAJOWY PLAN ODBUDOWY

KPO jest dokumentem programowym określającym cele związane z odbudową i tworzeniem odporności społeczno-gospodarczej Polski po kryzysie wywołanym pandemią COVID-19 oraz służące ich realizacji reformy strukturalne i inwestycje. Dokument stanowi podstawę ubiegania się o wsparcie z europejskiego Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (Recovery and Resilience Facility - RRF). Horyzont czasowy realizacji dokumentu zamyka się z końcem sierpnia 2026 r. Zgodnie z artykułem 4 przywołanego Rozporządzenia realizacja KPO służy promowaniu spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej poprzez zwiększenie odporności, gotowości na wypadek sytuacji kryzysowych, zdolności dostosowawczych i potencjału wzrostu gospodarczego, łagodzeniu społecznych i gospodarczych skutków kryzysu, / w szczególności dla kobiet (realizując w ten sposób cele Europejskiego Filara Praw Socjalnych), wspieraniu zielonej transformacji, przyczynianiu się do realizacji unijnych celów w zakresie klimatu oraz transformacji cyfrowej. W ten sposób interwencje realizowane w KPO wspierają cele UE w zakresie wzrostu konwergencji społeczno-gospodarczej, odbudowy i promowania zrównoważonego wzrostu gospodarczego i integracji gospodarek UE, a także tworzenia wysokiej jakości miejsc pracy oraz strategicznej autonomii Unii i otwartej gospodarki, generującej europejską wartość dodaną. Zgodnie z artykułem 3 Rozporządzenia KPO koncentruje swoje działania na sześciu europejskich filarach odpowiedzi na kryzys i budowy odporności: 1) zielona transformacja, 2) transformacja cyfrowa, 3) inteligentny i trwały wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu, 4) spójność społeczna i terytorialna, 5) opieka zdrowotna oraz odporność gospodarcza, społeczna i instytucjonalna, 6) polityki na rzecz następnego pokolenia, takie jak edukacja i umiejętności. Interwencje KPO uzupełniają i rozszerzają podejmowane dotychczas przez polski rząd oraz samorzady działania doraźne i antyrecesyjne na rzecz sektorów i przedsiębiorców. Od początku 2020 r. w Polsce, jak i w innych krajach, wdrażane są szybkie, doraźne rozwiązania, których celem jest ochrona obywateli, gospodarki i całego systemu życia publicznego przed skutkami pandemii COVID-19. Zainicjowane przez rząd finansowe pakiety interwencyjne (kolejne odłony Tarczy Antykryzysowej, Tarcze Finansowe Polskiego Funduszu Rozwoju, Tarcza Branżowa oraz pomoc udzielana przez Bank Gospodarstwa Krajowego i Agencję Rozwoju Przemysłu) o łącznej, planowanej wartości ponad 312 mld zł oraz działania legislacyjne stały się instrumentarium szybkiej oraz bezpośredniej odpowiedzi Państwa i zapewnienia pomocy dla poszkodowanych przedsiębiorców oraz sektorów (w tym w szczególności sektora zdrowia) w celu przeciwdziałania ekonomicznym i społecznym skutkom pandemii, związanymi przede wszystkim z wprowadzanymi lockdownami. W tych działaniach swój udział miały też środki z Unii Europejskiej - w ramach realizowanych programów operacyjnych polityki spójności na lata 2014-2020 przeznaczono dotychczas (dane na dzień 26.02.2021) na działania niwelujące skutki pandemii środki w wysokości ok. 15 mld zł (z krajowych programów operacyjnych - 8,5 mld zł, z RPO ok. 6,5 mld zł) - to tzw. Funduszowy Pakiet Antywirusowy uzupełniający przygotowaną przez rząd Tarczę Antykryzysową⁷¹.

⁷¹ <https://www.gov.pl/web/planodbudowy>

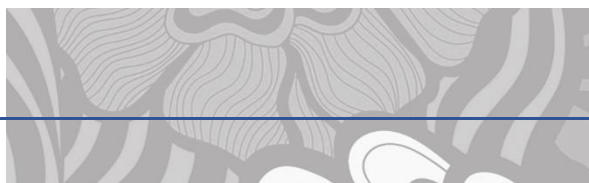
PROGRAM FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA ROZWOJU SPOŁECZNEGO

Celem Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego będzie między innymi poprawa sytuacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami. Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej planuje przeznaczyć dużą część środków na pomoc tym osobom w wejściu na rynek pracy i utrzymaniu zatrudnienia. Zostanie też stworzony nowy system orzekania o niepełnosprawności, a także nowoczesne instrumenty w zakresie wsparcia rodzin z osobą z niepełnosprawnościami. Dofinansowanie z FERS trafi także na zwiększenie dostępności opieki żłobkowej by wspierać polskie rodziny. W kontekście poprawy aktywności zawodowej rodziców wsparcie z FERS będzie przyczyniać się również do zwiększenia dostępności miejsc opieki nad dziećmi do lat 3. FERS będzie koncentrował się także na jakości edukacji, w tym kształcenia zawodowego i szkolnictwa wyższego. W obszarze zdrowia, podobnie jak w obecnej perspektywie finansowej, priorytetem będzie przejście od opieki instytucjonalnej do opieki lokalnej. Fundusze unijne w ramach FERS wesprą także osoby starsze potrzebujące opieki oraz dzieci i młodzież z zaburzeniami psychicznymi. Celem programu będzie też również rozwój dialogu społecznego i obywatelskiego. Program kierowany jest przede wszystkim do samorządów, administracji rządowej, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, partnerów społecznych, uczelni, szkół, placówek opieki zdrowotnej, osób z niepełnosprawnościami oraz ich rodzin, a także rodziców dzieci do 3 lat.

POZOSTAŁE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

- Środki budżetu państwa w ramach programów rozwoju lub poprzez inne instrumenty będące w gestii poszczególnych ministrów lub wojewodów. Ponadto budżet państwa może zapewnić środki na współfinansowanie dla projektów realizowanych ze źródeł zagranicznych.
- Środków budżetów JST poprzez zapewnienie wymaganego współfinansowania dla projektów realizowanych ze źródeł zagranicznych oraz finansowania wkładu własnego w ramach programów rozwoju lub innych instrumentów finansowanych z budżetu państwa lub innych środków publicznych wdrażanych z poziomu krajowego.

W zależności od wyników negocjacji z Komisją Europejską oraz późniejszych rozstrzygnięć na forum krajowym w zakresie ukierunkowania środków polityki spójności, odpowiednia kwota środków zostanie przeznaczona na realizację programów operacyjnych mających oddziaływanie regionalne. Wszystkie wskazane źródła powinny tworzyć efektywny i spójny system finansowania polityki rozwoju regionalnego i lokalnego.

BUDOWA EFEKTYWNEGO SYSTEMU FINANSOWANIA INWESTYCJI ROZWOJOWYCH PRZEZ SAMORZĄD GMINY ŻMUDŹ

będzie wymagała w perspektywie do 2030 stosowania różnych form wsparcia adekwatnych do specyfiki realizowanych przedsięwzięć, oczekiwanych rezultatów z ich realizacji, a także statusu podmiotów, które są odpowiedzialne za realizację tych przedsięwzięć korzystających przy tym ze wsparcia ze środków publicznych, środków z UE.

W ramach krajowego, jak i regionalnego systemu finansowania inwestycji wspierających rozwój społeczno-gospodarczy wyróżniać będzie się w latach 2022-2027 (2030) zarówno formy wsparcia bezzwrotnego, jak i zwrotnego. Do instrumentów finansowania bezzwrotnego zalicza się wsparcie w formie dotacji i subwencji czy finansowanie z krajowych funduszy celowych np. pochodzących ze środków NFOŚiGW. Natomiast wsparcie zwrotne stanowią przede wszystkim kredyty i pożyczki (udzielane na zasadach rynkowych oraz preferencyjnych), poręczenia i gwarancje, finansowanie typu *venture capital*, *seedcapital*, jak również pomoc zwrotna. Pomoc zwrotną jako jedną z możliwych form wsparcia wprowadzono w ustawie z dnia 7 lipca 2017 r. o zmianie ustawy o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 oraz niektórych innych ustaw. Stanowi ona relatywnie nową formę wsparcia, łączącą w sobie elementy wsparcia dotacyjnego oraz podlegającego zwrotowi, przy czym proporcja między obiema formami może ulegać zmianie w trakcie realizacji danej inwestycji jak również w fazie operacyjnej, kiedy osiągane są rezultaty danego przedsięwzięcia.⁷² Zaletą instrumentów finansowania zwrotnego jest m.in. zwiększenie odpowiedzialności podmiotu odpowiedzialnego za realizację inwestycji w zakresie podejmowanych działań i ich skutków. W celu poprawy działania systemu finansowania inwestycji prorozwojowych ze środków publicznych sukcesywnie zwiększany będzie udział wsparcia w formie zwrotnej.⁷³ Finansowanie bezzwrotne, w tym w formie dotacji i subwencji będzie kierowane w szczególności na przedsięwzięcia niegenerujące dochodów, o niskiej stopie zwrotu z inwestycji lub też bardzo długim okresie zwrotu, jednocześnie wpisujące się w podstawowe zadania państwa lub właściwych samorządów. Dotyczyć to będzie również przedsięwzięć obarczonych dużym ryzykiem, które bez zaangażowania środków publicznych nie miałyby szansy na realizację.⁷⁴ Formułą realizacji inwestycji promowaną przez rząd wśród JST jest PPP. Służy ono przede wszystkim podwyższeniu efektywności wydatków publicznych dzięki wykorzystaniu know-how partnerów prywatnych i niezależnej kontroli założeń projektowych przez zaangażowane w proces instytucje finansowe. Przygotowanie wybranych projektów PPP rząd wspiera poprzez zapewnienie kompleksowego doradztwa o charakterze prawnym, finansowym i technicznym.⁷⁵

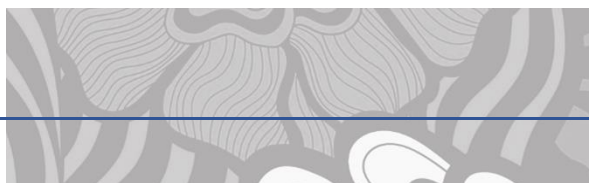
Ponieważ realizacja przedsięwzięć rozwojowych *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź* musi odbywać się przy zachowaniu stabilności makroekonomicznej, w szczególności stabilności sektora finansów Samorządu Gminy Żmudź, należy mieć na uwadze konieczność

⁷² Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030.

⁷³ Jw.

⁷⁴ Jw.

⁷⁵ Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju.

prowadzenia polityki budżetowej uwzględniającej ograniczenia związane z obowiązującymi regułami fiskalnymi, w tym z dążeniem do osiągnięcia i utrzymania średniookresowego celu budżetowego (opracowywanego w *Wieloletnich Prognozach Finansowych*). Dlatego też, niezależnie od konieczności zwiększenia zaangażowania kapitału prywatnego w realizację celów rozwojowych *Strategii Rozwoju Gminy Żmudź*, konieczne jest utrzymanie - w warunkach ograniczonego napływu środków polityki spójności - „przestrzeni fiskalnej” niezbędnej do realizacji zamierzeń *Strategii*. Podstawowym uwarunkowaniem „przestrzeni fiskalnej” będzie stabilizująca reguła wydatkowa, a w pewnym stopniu również niektóre dodatkowe działania po stronie dochodowej.⁷⁶ **Postanowienia SOR wskazują, że po 2020 r. ciężar finansowania inwestycji rozwojowych będzie przenoszony w większym stopniu na środki krajowe (zarówno publiczne, jak i prywatne). Znaczenie środków UE będzie relatywnie mniejsze, choć nadal istotne.**

Zadania sektora publicznego, które dotychczas realizowane były w znacznym stopniu przy współfinansowaniu z UE, będą w większym stopniu finansowane w oparciu o krajowe środki publiczne. Środki te pochodzą będą z budżetu centralnego oraz z budżetów samorządowych, które nabiorą większego znaczenia w finansowaniu wysiłku rozwojowego. Powodem tego są zmiany w wieloletnim budżecie UE na lata 2021-2027.⁷⁷ Wskazuje to na konieczność efektywnego stymulowania inwestycji sektora prywatnego (ze środków krajowych oraz zagranicznych) oraz dalszego podnoszenia efektywności wydatków rozwojowych sektora publicznego. Wykorzystanie środków UE należy skoncentrować na projektach o najwyższej wartości dodanej i pozytywnych efektach.⁷⁸ Oceniając warunki prowadzenia polityki gospodarczej (w tym przede wszystkim polityki inwestycyjnej) w nadchodzących latach, zakłada się, że działania wdrażane w ramach SOR przyniosą pozytywne impulsy w postaci mobilizowania kapitału prywatnego (krajowego i zagranicznego). Doprowadzą one do zwiększenia jego aktywności inwestycyjnej. Kapitał prywatny będzie więc odgrywał kluczową rolę w osiągnięciu planowanej stopy inwestycji w gospodarce. Wymaga, to jednakże działań realizowanych przez sektor publiczny (zarówno inwestycyjnych, jak i regulacyjnych) w zakresie poprawy „warunków brzegowych” determinujących ekonomiczną racjonalność i rentowność działalności podmiotów sektora prywatnego. Budżet *Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030* oparty został m.in. na założeniach *Wieloletniego Planu Finansowego Państwa (WPFP)* na lata 2019-2022 przyjętego uchwałą nr 31 Rady Ministrów z dnia 24 kwietnia 2019 r., gdzie wydatki dotyczące sektora rolnego i rybackiego zostały w największym stopniu opisane w ramach poszczególnych zadań funkcji. Działania określone w *SZRWRiR 2030* będą finansowane również ze środków publicznych w ramach innych niż 21 funkcji budżetu zadaniowego państwa.⁷⁹

---

⁷⁶ Jw.

⁷⁷ Jw.

⁷⁸ Jw.

⁷⁹ Uchwała NR 123 RADY MINISTRÓW z dnia 15 października 2019 r. w sprawie przyjęcia „Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030”.

15/: HARMONOGRAM

USPOŁECZNIENIA PROCESU POWSTAWANIA
STRATEGII ROZWOJU GMINY

Lp.	Zadanie	Ramowy termin
1.	Opracowanie diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej oraz wniosków z diagnozy na potrzeby Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022 - 2030.	I-II kwartał 2022 r.
2.	Wypracowanie założeń programowych Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022 - 2030.	I-II kwartał 2022 r.
3.	Wypracowanie założeń funkcjonalno-przestrzennych oraz wypracowanie założeń wdrożeniowych Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022 - 2030.	I-II kwartał 2022 r.
4.	Opracowanie projektu Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022 - 2030 , zgodnego z przepisami, standardem i spójnego z wytycznymi dokumentów nadrzędnych.	II-III kwartał 2022 r.
5.	Ogłoszenie konsultacji projektu Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022 - 2030.	II-III kwartał 2022 r.
6.	Przeprowadzenie konsultacji projektu.	Termin nie krótszy niż 35 dni od dnia ogłoszenia na stronie internetowej informacji o konsultacjach
7.	Przygotowanie sprawozdania z przebiegu i wyników konsultacji oraz jego publikacja.	W terminie 30 dni od upływu terminu zgłaszania uwag w ramach konsultacji
8.	Przekazanie projektu Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022 - 2030. do zarządu województwa, właściwego dyrektora regionalnego zarządu gospodarki wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie i sąsiednich gmin w celu wydania opinii.	Do 2 tygodni od opracowania projektu
9.	Zaopiniowanie projektu Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022 - 2030 przez zarząd województwa i dyrektora regionalnego zarządu gospodarki wodnej Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie.	W terminie 30 dni od dnia otrzymania projektu
10.	Przygotowanie projektu Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022 - 2030 po uwzględnieniu ewentualnych zmian wynikających z przeprowadzonych konsultacji i opiniowania.	Do 3 tygodni od opublikowania sprawozdania z konsultacji i uzyskania opinii zarządu województwa (licząc od momentu zakończenia ostatniego z tych dwóch).

11.	Przeprowadzenie uprzedniej ewaluacji trafności, przewidywanej skuteczności i efektywności realizacji	II-III kwartał 2022r.
12.	Przygotowanie projektu Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022 - 2030 po uwzględnieniu ewentualnych zmian wynikających z przeprowadzonej uprzedniej ewaluacji.	II-III kwartał 2022r.
13.	Przygotowanie i wystanie wniosku o wydanie opinii w trybie przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U. z 2020 poz. 283 z późn. zm.) do regionalnego dyrektora ochrony środowiska oraz państwowego wojewódzkiego inspektora sanitarnego (a w przypadku obszarów morskich również do właściwego dyrektora urzędu morskiego) w sprawie konieczności lub braku konieczności sporządzenia prognozy oddziaływania na środowisko.	II-III kwartał 2022r.
14.	W przypadku uzyskania udokumentowanej zgody na odstąpienie od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022 - 2030 , odstępuje się od czynności wynikających z ustawy i nie sporządza się prognozy oddziaływania na środowisko.	Decyzja w terminie 30 dni od dnia otrzymania przez właściwe instytucje wniosku o uzgodnienie. Ewentualnie dodatkowy czas wynikający z dodatkowych wyjaśnień.
15.	W przypadku uzgodnienia konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko oraz jej zakresu, sporządza się prognozę oddziaływania na środowisko projektu Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022 - 2030 , zawierającą informacje, o których mowa w art. 51 ust. 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.	Do 1 miesiąca od otrzymania decyzji od właściwych instytucji. Ewentualnie dodatkowy czas wynikający z dodatkowych uzgodnień.
16.	Przyjęcie Strategii Rozwoju Gminy Żmudź na lata 2022 - 2030 , przez Radę Gminy w drodze uchwały.	III-IV kwartał 2022/I kwartał 2023

SPIS TABEL

- TABELA NR 1. Pomniki przyrody. /s. 17
- TABELA NR 2. Drogi powiatowe. /s. 19
- TABELA NR 3. Drogi gminne. /s. 20
- TABELA NR 4. Wykaz sołectw. /s. 31
- TABELA NR 5. Organizacja szkoły - liczba nauczycieli i uczniów. /s. 50
- TABELA NR 6. Wyniki uzyskane w ogólnopolskich egzaminach 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 i 2020 na tle powiatu i regionu. /s. 51
- TABELA NR 7. Frekwencja w wyborach. /s. 54
- TABELA NR 8. Ilość gospodarstw rolnych. /s. 56
- TABELA NR 9. Najważniejsze uprawy. /s. 57
- TABELA NR 10. Obiekty wpisane do krajowego rejestru zabytków. /s. 67
- TABELA NR 11. Obiekty wpisane do krajowego rejestru zabytków. /s. 67
- TABELA NR 12. Obiekty wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków. /s. 68
- TABELA NR 13. Obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków. /s. 68
- TABELA NR 14. Budżet gminy - dochody i wydatki, w tym ich struktura za 2015 i za 2020 (w układzie za: Statyczne Vademecum Samorządowca GUS). /s. 84
- TABELA NR 15. Mienie gminy. /s. 85
- TABELA NR 16. Poziom zadłużenia. /s. 86
- TABELA NR 17. Zdolność inwestycyjna. /s. 86
- TABELA NR 18. Wartość projektów finansowanych ze środków unijnych. /s. 86

SPIS MAP

- MAPA NR 1. POŁOŻENIE GMINY /s. 10
- MAPA NR 2. OTOCZENIE POWIATU CHEŁMSKIEGO. /s. 11
- MAPA NR 3. TURYSTYKA GMINY - SZLAKI, ZABYTKI. /s. 78
- MAPA Nr 4. ATRAKCJE TURYSTYCZNE GMINY. /s. 78
- MAPA NR 5. UKAD STREF PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNY - GMINA ŻMUDŹ. /s. 189
- MAPA NR 6. UKAD DROGOWY GMINA ŻMUDŹ. /s. 190

MAPA NR 7. TERENY INWESTYCYJNE. /s. 192

MAPA NR 8a. STREFA ROZWOJU TURYSTYKI I OCHRONY WALORÓW PRZYRODNICZO - KRAJOBRAZOWYCH. /s. 193

MAPA NR 8b. STREFA ROZWOJU TURYSTYKI I OCHRONY WALORÓW PRZYRODNICZO - KRAJOBRAZOWYCH. /s. 194

MAPA NR 9. STREFA DZIEDZICTWA KULTURY. /s. 196

MAPA NR 10. STREFA EDUKACJI I SPORTU. /s. 198

MAPA NR 11 a. STREFA OCHRONY ŚRODOWISKA NATURALNEGO. /s. 199

MAPA NR 11 b. STREFA OCHRONY ŚRODOWISKA NATURALNEGO. /s. 200

MAPA NR 12. STRUKTURA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA. KIERUNKI ROZWOJU PRZESTRZENNEGO. /s. 203

MAPA NR 13. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE. GŁÓWNE ELEMENTY SYSTEMU OBSZARÓW CHRONIONYCH. /s. 203

MAPA NR 14. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE. POWIĄZANIA PRZYRODNICZE. /s. 204

MAPA NR 15. GOSPODARKA WODNA I ZASOBY KOPALNE. /s. 204

MAPA NR 16. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE. OCHRONA PRZYRODY. /s. 205

MAPA NR 17. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE. KSZTAŁTOWANIE ŚRODOWISKA. /s. 206

MAPA NR 18. DZIEDZICTWO KULTUROWE. OCHRONA I KSZTAŁTOWANIE TOŻSAMOŚCI REGIONALNEJ. /s. 206

MAPA NR 19. GOSPODARKA. ROLNICTWO I LEŚNICTWO. /s. 207

MAPA NR 20. GOSPODARKA. TURYSTYKA. /s. 208

MAPA NR 21. INFRASTRUKTURA. TRANSPORT. /s. 208

MAPA NR 22. SIECI ENERGETYCZNE. /s. 209

MAPA NR 23. INFRASTRUKTURA. ENERGETYKA. ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII. /s. 210

MAPA NR 24. INFRASTRUKTURA TELEINFORMATYCZNA. /s. 211

MAPA NR 25. INFRASTRUKTURA. GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA. /s. 211

MAPA NR 26. INFRASTRUKTURA. GOSPODARKA ODPADAMI. /s. 212

MAPA NR 27. OBRONNOŚĆ I BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE. /s. 212

MAPA NR 28. OBSZARY FUNKCJONALNE O ZNACZENIU PONADREGIONALNYM. /s. 213

